

مصر وآل البيت عَلَيْهِ السَّلَامُ

الأزهر الشريف
مجمع البحوث الإسلامية
الإدارة العامة للبحوث والتأليف والترجمة

تصريح طبع ونشر وتداول
صادر في ٢٠١٧/٢/٩ م
كتاب : (مصر .. وآل البيت - رضي الله عنهم - دراسة تحقيقيه
عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت في مصر)

المسيد الدكتور / أحمد محمد قيس ..

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .. وبعد :

يسر الأمانة العامة لمجمع البحوث الإسلامية : الإدارة العامة للبحوث والتأليف والترجمة أن تخطركم بأنها قد وافقت على طلبكم الخاص بطبع ونشر وتداول كتابكم : (مصر .. وآل البيت - رضي الله عنهم - دراسة تحقيقيه عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت في مصر) .
وليس في الكتاب المذكور ما يتعارض مع العقيدة الإسلامية ، ولا مانع من طبعه ونشره على نفقتكم الخاصة ، مع التأكيد على ضرورة العناية التامة بتصوير الآيات القرآنية من المصحف الشريف ، وأيضا العناية التامة بالأحاديث النبوية المطهرة وعزوها إلى مصادرها ، مع تنفيذ كل ما أشرنا إليه من ملاحظات ، وعليه فلا مانع من الموافقة على الطبع والنشر والتداول .

رجاء الإحاطة

والسلام تارةم ورحمة الله وبركاته

مدير عام
الإدارة العامة للبحوث والتأليف والترجمة

الأمين العام للثقافة

عماد الوائلي

مراجعة
٢٠١٧/٩/٩

بسم الله
الأمين العام للمصنف
٢٠١٧/٩/٩

٢٠١٧/٩/٩

جميع حقوق الطبع والنشر والملكية الفكرية محفوظة للمؤلف
الدكتور أحمد محمد قيس
عضو في اتحاد الكتاب اللبنانيين

التوزيع في مصر
دار الأصالة والمعاصرة
للنشر والتوزيع والبحث العلمي
القاهرة - مصر / حي البساتين
Yosrinoha@gmail.com
هاتف: ٠١١٤٢٥٥٩٦

الطبعة الثانية، 2019
رقم الإيداع
في دار الكتب المصرية 3839

التوزيع في لبنان
دار الملاك
للطباعة والنشر والتوزيع
بيروت - الغبيري، ص.ب. ١٥٨/٢٥
هاتف: ٠٣٧٥٢٠٠ / ٠١٤٥٠٣٦٩

ازهر شریف
مجمع مطالعات اسلامی
اداره عمومی مطالعات و تالیفات و ترجمه

مجوز چاپ و نشر صادره در ۹/۲/۲۰۱۷
کتاب: (مصر و آل البيت ﷺ پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها
و حرم‌های منسوب به اهل بیت در مصر)

جناب دکتر احمد محمد قیس
سلام علیکم و رحمه الله برکاته

دبیرخانه فرهنگستان پژوهش‌های اسلامی: اداره عمومی مطالعات و تالیفات و ترجمه‌ها خرسند است، اعلام کند که با درخواست شما در مورد چاپ و انتشار کتاب: (مصر و آل بیت ﷺ پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت در مصر) موافقت کرده است

کتاب مذکور با عقیده اسلامی تنافی نداشته و لذا انتشار و چاپ این اثر با هزینه شخصی شما بلا مانع است و لذا چند نکته باید در آن رعایت شود، در مورد آیات قرآنی باید تصویری از آن از قرآن مجید در کتاب‌تان گذاشته شود و همچنین احادیث پیامبر از متن اصلی کتاب و منابع آن جداگانه ذکر شود. با اجرایی شدن ملاحظات ذکر شده، هیچ مانعی برای انتشار و ترویج این اثر وجود ندارد.

لطفاً به آن رسیدگی شود
والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته

کلیه حقوق مادی و معنوی برای نویسنده آن

دکتر احمد محمد قیس

عضو اتحادیه نویسندگان لبنان محفوظ است

مصر وآل البيت عليهم السلام

گردآورنده و نویسنده

دکتر

احمد محمد قیس

مترجم

خدیجة ناجی طالب

بسم الله الرحمن الرحيم

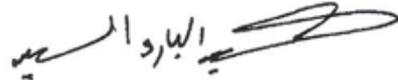
أصلي وأسلم وأبارك على سيدنا محمد رسولنا الكريم، رسول الحجة والخير والسلام... أما بعد:

فمن دواعي سروري أن أعيش بين المقامات والأضرحة المنسوبة لأهل البيت الميامين في مصر المحروسة، وذلك من خلال دراسة علمية جاءت في شكل تحقيقات ميدانية عبر كتاب (مصر وآل البيت - دراسة تحقيقه عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت - رضي الله عنهم - في مصر) للعالم المحقق، وأستاذ الدراسات الإسلامية بالجامعات اللبنانية الأستاذ الدكتور / أحمد محمد قيس، حيث جاء هذا الكتاب المعبر في مجموعة من الفصول المتميزة، إلا أن مقدمته التي يتحدث فيها المؤلف عن أهمية وضرورة إعادة قراءة التاريخ كمدخل إلى وحدتنا الإسلامية، تعد بمثابة مشروع حضاري نحن في أمس الحاجة إليه...

وكذلك الفصل الخاص بمدى محبة أهل مصر لآل البيت الصالحين الطيبين، وتعلقهم بهم قلباً وقالباً، أكد بما لا يدع مجالاً للشك أن مصر قلعة العروبة والإسلام ستظل دوماً رمزاً للوسطية والاعتدال والتقريب بين جميع المذاهب، وذلك بفضل أزهرها الشريف، وأهل الفكر والرأي من رجالها الذين ينادون دوماً بأن الإسلام دين لا يعرف الطائفية أو التشدد...

جزى الله خيراً مؤلف هذا الكتاب، ونفع كل القراء بما فيه، وعلى الله قصد السبيل،،،

نائب نقابة الأشراف بجمهورية مصر العربية

د . عبد الجاري محمد السعيد

تحريراً في: ١٦ / ٣ / ٢٠١٧م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با مطالعه کتاب (مصر و آل بیت - پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت علیهم‌السلام در مصر) متعلق به استاد دکتر احمد قیس، دانشمند و پژوهشگر و استاد مطالعات اسلامی دانشگاه لبنان باتمام بهجت در میان این بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت عالی قدر به سر می‌برم.

این کتاب مهم در چندین فصل ویژه نگاشته شده است که مقدمه این اثر در مورد اهمیت بازنگری تاریخ به منظور یافتن راهی برای ایجاد وحدت اسلامی سخن گفته، که در برهه کنونی ما به شدت به آن نیازمندیم.

و همچنین فصل مربوط به محبت اهل مصر به خاندان صالح و پاک پیامبر اسلام و وابستگی فکری و قلبی به آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و این فصل شکی برای کسی باقی نمی‌گذارد که مصر این قلعه اعراب و اسلام (مسلمین) همچنان رمز اعتدال و تقریب مذاهب باقی می‌ماند و به همین دلیل ازهر شریف و اهل اندیشه و صاحبان رای بر این نکته تاکید کرده‌اند که اسلام دین طائفه‌گری و تعصب داشتن، نیست. . . .

خداوند به این نویسنده جزای خیر عنایت کرده و مقامش را بالا ببرد

معاون اتحادیه نسب شناسی جمهوری عربی مصر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

والصلاة والسلام على أفضل المرسلين سيدنا محمد المبعوث هدى ومرحمة للعالمين ، وعلى
آله وأصحابه أجمعين .. أما بعد :

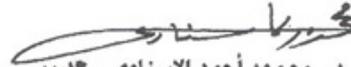
أسعدني بحق أن أطلع على كتاب قيم عنوانه (مصر وآل البيت : دراسة
تحقيقية عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت في مصر) ، للأستاذ الدكتور
/ أحمد قيس ، الأستاذ في الفلسفة وعلم الكلام بالجامعات اللبنانية ، والكتاب الذي
يقع في ٣١٠ ص من القطع الكبير ، جاء دراسة تستوفي أركانها من الناحية العلمية
، وقد أجاد الباحث في تحقيقاته الميدانية عن المقامات والأضرحة التي تنسب لأهل
بيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) في مصر المحروسة .

أعتقد أن الفصل الافتتاحي الذي صدر به الباحث كتابه وجاء تحت عنوان :
(إعادة قراءة التاريخ مدخل إلى الوحدة الإسلامية) من الفصول المهمة التي نحن في
حاجة إلى أن نعي ما جاء بها ، في سبيل إعادة لحمة الأمة وتوحيد كلمتها ، ومن
هنا نشارك الباحث دعوته في ضرورة إعادة قراءة وكتابة التاريخ بشكل علمي
وموضوعي يهدف إلى تنقيته من الموروثات السلبية والتركيز على جوهر
ومضمون الفكر الإسلامي الأصيل ..

تحية إلى المؤلف الذي اصطحبنا إلى رحاب مقامات آل البيت مؤكداً على
محبة أهل البيت النبوي الشريف بعقول وقلوب أهل مصر على مر التاريخ.. وهنا
أطالب المؤلف بضرورة طبع هذا المؤلف المهم طبعة شعبية عادية حتى تعم منه
الفائدة ويستفيد منه كل محب آل البيت الميامين ...

والله تعالى وبلى الوفيق ،،،

نائب رئيس المجلس الأعلى للطرق الصوفية بالقاهرة

أ . د . محمود أحمد الإسناوي ٢٠١٢/١٥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پس از درود و صلوات کامل بر محمد و آل محمد،
رسول رحمت و هدایت عالمین . . .

به راستی از خواندن کتاب (مصر و آل البیت، پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت در مصر) اثر استاد دکتر احمد قیس استاد فلسفه و کلام دانشگاه لبنان، سعادت‌مندم. کتابی که 310 صفحه داشته و نویسنده در پژوهش میدانی خود پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب شده به اهل بیت رسول الله ﷺ در مصر از استدلال‌های علمی استفاده کرده است.

به نظرم فصل آغازین کتاب با عنوان (بازنگری مطالعه تاریخی راهی برای ایجاد وحدت اسلامی) که نویسنده به آن پرداخته است، یکی از مهمترین بخش‌هایی است که در برهه‌ی کنونی به آن نیازمندیم تا امت اسلامی را یکپارچه کرده و وحدت کلمه ایجاد کنیم و در اینجا پژوهشگر دعوت به ضرورت بازنگری و نگارش تاریخ به طریق علمی و حقیقی کرده تا از میراث‌های منفی جدا شده و بر روی گوهر و مضمون فکر اسلام اصیل تمرکز شود.

با درود به نویسنده که با این اثر خود، ما را به بارگاه‌های اهل بیت برده تا محبت عقلی و قلبی مردم مصر در تمام برهه‌های تاریخی نسبت به اهل بیت پیامبر گرامی ﷺ اسلام تاکید کند. . . و در این جا از این نویسنده می‌خواهم این اثر را در ابعاد کتاب‌های عادی چاپ کرده تا در دسترس عموم مردم قرار گیرد و دوستداران اهل بیت گرامی از آن بهره‌مند شوند.

معاون رئیس شورای عالی فرقه‌های صوفی در قاهره

دکتر محمود احمد الاسناوی

بسم الله الرحمن الرحيم

بما لا شك فيه أن لأهل بيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) رضي الله عنهم أجمعين ، مكانة خاصة عالية وسامية في قلوب جميع المسلمين في مشارق الأرض ومغاربها ، ولا يوجد في العالمين العربي والإسلامي من لا يعتقد بوجوب محبتهم وتقديرهم ...

هذا المعنى رددته بعد أن شرفت بالاطلاع على كتاب (مصر .. وآل البيت - رضي الله عنهم - دراسة تحقيقية عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت في مصر) للباحث اللبناني في الدراسات الإسلامية الأستاذ الدكتور / أحمد قيس ..، والكتاب يعد دراسة جادة متميزة ، موثقة توثيقاً علمياً ، أسلوبها سهل بسيط ، يسهل على الجمهور الاستفادة منها ..

ومن المهم الإشارة هنا إلى الفصلين الأولين من الكتاب وأقصد بهما دعوته المشكورة إلى إعادة قراءة التاريخ كمدخل إلى الوحدة الإسلامية ، وكذلك حديثه المفعم بالروحانية عن محبة أهل مصر لآل البيت النبوي المشرف ، يضاف إلى ذلك اعتماده على البحث الميداني ، لتكون المصادقية العملية والعلمية في بحته القيم..

كل الشكر للباحث القدير ، جزاه الله خيراً وجعل دراسته في ميزان حسناته .

وعلى الله التوفيق ،،،

أ.د. أحمد محمد الفتاح صميحة

٢١١٩

أستاذة العقيدة الإسلامية

كلية الدراسات الإسلامية / جامعة الأزهر / أمبوط

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بدون شک اهل بیت رسول الله ﷺ رضی الله عنهم اجمعین، جایگاه ویژه و والا و بلندمرتبه در دو جهان عرب و اسلام دارند و همه بر واجب بودن محبت و تقدیر از ایشان واقفند.

این سخنان را بعد از اینکه لیاقت مطالعه کتاب (مصر . . و آل بیت ﷺ) پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت در مصر) نوشته پژوهشگر لبنانی در مطالعات اسلامی استاد دکتر احمد قیس پیدا کرده، بارها تکرار کرده‌ام. کتابی که دارای بررسی مهم و ویژه و بهره‌گیری از مدارک علمی و مستند بوده و از روشی بسیار ساده برای فهم بهتر و بیشتر خواننده استفاده شده است.

باید به دو بخش اولی بسیار مهم کتاب که در آن دعوت به بازنگری رویدادهای تاریخی به منظور یافتن راهی برای ایجاد وحدت اسلامی و همچنین سخنان آکنده از معنویت پیرامون محبت مردم مصر به اهل بیت پیامبر گرامی و شریف اشاره کرد. این کتاب به خاطر تکیه کردن بر بحث‌های میدانی به منظور برخورداری از حقیقت علمی و عملی در پژوهش ارزشمند می‌باشد.

با نهایت تشکر از نویسنده گرامی و خداوند این اثر را در میزان اعمالش قرار دهد

علی الله التوفیق

دکتر احمد عبدالفتاح صعیده

استاد عقیده اسلامی

دانشکده مطالعات اسلامی / دانشگاه ازهر / اسیوط

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقًا إن آل بيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) لهم منزلة كبيرة وخاصة ،
ودرجة عالية رفيعة ، في قلوب وعقول مصر المحروسة على مر التاريخ .. وما
أجمل أن يركز على هذا المعنى الجليل أهل العلم والفكر ..

وها هو الباحث اللبناني في الفلسفة الإسلامية وعلم الكلام أ.د. أحمد قيس ،
يصدر لنا كتابًا جادًا موثقًا ، يجيء في وقته ، عنوانه (مصر .. وآل البيت دراسة
تحقيقه عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت في مصر) ، حيث تناول
العديد من القضايا المهمة قبل أن يقوم بجولته الميدانية التاريخية عبر المقامات
والأضرحة ، ومن أبرز هذه القضايا تناوله لمسألة إعادة قراءة التاريخ كمدخل إلى
الوحدة الإسلامية ، هذا الموضوع الذي يجب أن نليه الأهمية والاهتمام في منعطفنا
التاريخي الذي نمر به الآن ..

ومن القضايا التي تناولها أيضًا مصر كرمز عريق من رموز الحضارة
الإنسانية بتووعها الفكري والديني ، ولعل ما عرضه المؤلف لجبل موسى (عليه
السلام) ، وجبل القديسة كاترين أكبر دليل على ذلك ..

وقضية ثالثة وهي محبة آل البيت النبوي المطهر بعقول وقلوب مصر ...
كتاب مهم يستحق التأمل والقراءة المناقشة ، والتعريف والإعلام به ...

كل التقدير والامتنان للمؤلف ، وفي انتظار المزيد من أعماله الجادة المتميزة ،،،

أستاذ الدكتور / علي الحمودي

علي الحمودي
٢٠١٧/٢/٢١

المركز الإعلامي بالأزهر الشريف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یقیناً اهل بیت رسول الله ﷺ جایگاه ویژه و مخصوص و مقامی بلند پایه در قلب‌ها و عقل‌های مردم مصر داشته که این عشق در طول تاریخ نهادینه شده است. . . . و چه زیباست اگر دانشمندان و مفکران به این موضوع متمرکز شده و پردازند.

در اینجا دکتر احمد قیس، پژوهشگر لبنانی در فلسفه اسلامی و علم کلام، کتاب مهم و مستندی که به موقع تالیف شده، به نام (مصر. . . آل البیت پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت در مصر) به ما ارسال می‌کند؛ که در این کتاب بسیاری از موضوع‌های مهم را قبل از پرداختن میدانی به موضوع تاریخی بارگاه‌ها و حرم‌ها، بررسی کرده که از مهمترین آن‌ها مسأله بازنگری بررسی رویدادهای تاریخی به منظور یافتن راهی برای ایجاد وحدت اسلامی، موضوعی که در دوره‌ی ما از اهمیت بسیار مهمی برخوردار است.

و همچنین بررسی مصر به عنوان رمز اصیلی از رموز تمدن بشری با تنوع فکری و دینی است که بررسی کوه موسی ﷺ و کوه قدیسه کاترین به عنوان دلایل عینی این مطلب می‌باشد.

و موضوع سوم، محبت اهل بیت پیامبر پاک دامن در عقل‌ها و قلب‌های مصری‌ها. . . این کتاب بسیار مهم بوده و ارزش مطالعه و فکر و بحث و منتشر کردن را دارد.

با نهایت سپاس از این نویسنده و منتظر انتشار دیگر کارهای مهم و ویژه وی هستیم. . . .

استاد دکتر علی الحمودی

مرکز رسانه ازهر شریف

بسم الله الرحمن الرحيم

سعدت كل السعادة بأن أطلع على كتاب مهم وجاد ، ينهج النهج العلمي الموثق ، وأقصد بهذا الكتاب (مصر وآل البيت - دراسة تحقيقه عن المقامات والأضرحة المنسوبة لآل البيت - رضوان الله عليهم - في مصر) للباحث اللبناني في الفلسفة وعلم الكلام الأستاذ الدكتور / أحمد قيس ..

هذا الكتاب الذي بدأه صاحبه بدراستين أراهما في غاية الأهمية ، الدراسة الأولى كان عنوانها : إعادة قراءة التاريخ مدخل إلى الوحدة الإسلامية ، حيث تناول فيها بعلمية وموضوعية قضية كتابة التاريخ ، فتحدث عن أهمية دراسة التاريخ وكيفية مقارنته ، وأهمية اعتماد المنهجية العلمية في التعامل معه ، والمصادر المعرفية التي يجب الاعتماد عليها عند سبر أغوار التاريخ ، أما الدراسة الثانية والتي جاءت مفعمة بالحب والصوفية والشفافية أعني بها دراسته عن محبة آل البيت النبوي الشريف بعقول وقلوب مصرية ، حيث أكدت على محبة مصر المحروسة لآل البيت حباً عميقاً لا حدود له ، فهم في قلوبهم وعقولهم .

وبعد ذلك يأخذنا في جولة ميدانية جريئة في شوارع القاهرة المزدهمة وما حولها ، ورغم كل الصعاب التي قابلها في جولاته وتطوافاته ، إلا أنه نجح أن يرصد لنا بالكلمة والصورة زيارته ورؤيته في داخل مقامات : سيدنا الحسين ، وسيدتنا زينب الكبرى ، ومقام السيدة سكينة ، ومقام السيدة نفيسة ، ومقام زيد الأبلج ، ومقام حسن الأنور ، والسيدة عائشة ، ومحمد الأنور ، والسيدة رقية ، ومالك الأشر ، ومحمد بن أبي بكر ، ومولاي إدريس ... (رضي الله عنهم أجمعين)

وبعد ذلك يحدثنا عن مصر كرمز عريق من رموز الحضارة الإنسانية ، وتنوعها الفكري والديني ، عبر جبل موسى (عليه السلام) وجبل القديسة كاترين ..

تحية للباحث الجاد على دراسته التوثيقية الميدانية ، والتي تتم عن حب حقيقي لآل البيت الميامين ، ولتاريخنا الإسلامي ، ولأمتنا العربية الإسلامية ... وجزاه الله كل الخير على ما قدمه ، وجعله في ميزان حسناته يوم الموقف العظيم

د. يسري عبد الغني

باحث وخبير في التراث الثقافي

أستاذ الدراسات العربية بالجامعات المصرية

يسري عبد الغني
٢٠١٧/٢/٢٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با تمام افتخار، سعادت‌مندم کتاب مهم و با ارزشی را که بر روش علمی تکیه کرده؛ منظوم کتاب (مصر و آل البیت - پژوهشی پیرامون بارگاه‌ها و حرم‌های منسوب به اهل بیت - رضوان الله علیهم - در مصر) متعلق به دکتر احمد قیس پژوهشگر لبنانی در فلسفه و علم کلام مطالعه کنم.

به نظر بنده نویسنده این کتاب، دو بخش بسیار مهم دارد را تالیف کرده است؛ اول: پژوهش در مورد بازنگری مطالعه رویدادهای تاریخ به منظور ایجاد وحدت اسلامی می‌باشد؛ که در این بخش با روش علمی و حقیقی موضوع نگاشتن تاریخ بررسی شده و در آن در مورد اهمیت پژوهش تاریخی و روش مقایسه بین روایت‌های تاریخی و اهمیت بهره‌گیری از روش علمی در بررسی با این روایت‌ها و منابع شناختی آن‌ها تاکید شده است. دوم: مسأله‌ای که با تمام عشق و شفافیت و سادگی به آن پرداخته شده، موضوع بررسی محبت عقلی و قلبی مصری‌ها به اهل بیت پیامبر شریف است؛ تاجایی که در این مطالعه برنهادینه شدن عشق عمیق و بی‌نهایت مصری‌ها نسبت به اهل بیت تاکید شده و به راستی که اهل بیت در عقل‌ها و قلب‌های مردم مصر جای دارند.

این نویسنده پس از بررسی این دو موضوع ما را با شجاعت تمام به خیابان‌های شلوغ قاهره و حومه آن برده و علی‌رغم تمام دشواری‌هایی که در این مسیر متحمل شده است، توانسته با نگارش و تصویر برداری خود از داخل این بارگاه‌های مقدس مانند، حرم‌های حضرت امام حسین و حضرت زینب و حضرت سکینه و حضرت نفیسه و حرم زید الابلج و حسن انور و حضرت عایشه و محمد انور و حضرت رقیه و ما اشتر و محمد بن ابی بکر و مولای ادریس (رضی الله علیهم اجمعین) این مطلب را به ذهن خواننده برساند.

بعد از این مطالب، وی در مورد جایگاه مصر به عنوان رمز اصیل والایی در بین رموز تمدن بشری و وجود تنوع فکری و دینی سخن می‌گوید که برای روشن‌تر شدن مطلب، به بررسی کوه موسی عَلَيْهِ السَّلَام و کوه قدیسه کاترین... می‌پردازد.

درود به این نویسنده ساعی و پرتلاش به خاطر پژوهش میدانی مستندی که انجام داده که از عشق حقیقی ایشان به اهل بیت گرامی، تاریخ اسلامی و امت اسلامی‌یمان نشأت گرفته است و خداوند به ایشان، به خاطر آنچه که به ما تقدیم کرده و ارائه داده خیر بسیار عنایت کند و ان‌شاءالله در پرونده اعمال‌شان در روز قیامت ثبت شود.

دکتر یسری عبدالغنی

پژوهشگر و کارشناس میراث فرهنگی

استاد مطالعات عربی در دانشگاه‌های مصر

اجابت می کنم دعوت تو را اجابت کردنی
خدایا نیست شریکی برای تو
خداوندا به محمد و آل محمد فرمان برداران تو
وبه رحمت تو، نزدت شفاعت می طلبم
به مقام کتاب و خاندان حضرت محمد مصطفی
که سخنانش وحی و وعده توسط
خداوندا این کار نا چیز را از ما قبول بفرما
و بنده را روز موعود مشمول رحمتت بفرما
اجابت می کنم دعوت تو را اجابت کردنی
خدایا نیست شریکی برای تو

پیشگفتار (چاپ اول)

به نام خداوند بخشنده مهربان، خدا را شکر می‌کنم و صلوات و درود فراوان بر اشرف خلق واعز مرسلین محمد وآله الطیبین الطاهرین واصحابه المنتجبین وبر تمام انبیا ومرسلین.

این کتاب دسته‌ای از مقاله‌های مربوط به مقامات و بارگاه‌های متعلق به اهل بیت علیهم‌السلام در سرزمین با شکوه مصر است، که خداوند متعال توفیق بازدید مکرر از آن را در بیش از یک مناسبت به بنده عطا فرموده است.

در همین راستا خداوند به بنده این توفیق را عطا داده، تا این مقاله‌ها که به عنوان یک پژوهش و تحقیق می‌باشد را به صورت مختصر بیان فرمایم.

شایان ذکر است مقاله «قدیسه کاترین» که ایشان از خاندان عصمت و طهارت نبوده ولی به دلیل پیروی از سیره حضرت زینب کبری رضی‌الله‌تعالی‌عنها و همچنین خاک‌سپاری ایشان در مصر در این کتاب ذکر شده است.

در پایان امیدوارم این کار اندک ما مورد قبولی درگاه خداوند
متعال قرار بگیرد و ما را در زمره متمسکان به قرآن و خاندان گرامی
پیامبر قرار دهد، چرا که او شنوا و اجابت کننده دعاهاست.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

احمد قیس

پیشگفتار

(چاپ دوم)

به نام خداوند ایزد منان

بعد از سپاس از خداوند متعال و درود و صلوات بر محمد
و خاندان پاک و اصحاب وفادار و یار و یاوران آن‌ها.

اما بعد . . .

به یاری خداوند متعال این کتاب، چاپ دوم کتاب (مصر و آل
بیت) است، که نسبت به چاپ اول با دقت بیشتری ویراستاری شده
و ما شماری از جزئیات را در برخی از مقاله‌ها به ویژه مقاله (حضرت
زینب و مقاله قدیسه کاترین) اضافه کرده و بعضی از اشتباهات زبانی،
تایپی یا تایپوگرافی را اصلاح نمودیم.

البته چاپ دوم پس از استقبال شدید خوانندگان از چاپ اول
و تمام شدن آن، انجام گرفت و بدین ترتیب میراث فرهنگی جدیدی را
به کتابخانه عربی و اسلامی افزود.

از خداوند متعال می‌خواهیم همه، از این میراث علمی گران بها

استفاده کنند و ما را در خدمت به دین حقش یاری فرماید، چرا که او شنوا و اجابت کننده دعاهاست.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

نویسنده

بیروت در: 1/1/2019م
مصادف با 11 دی 1397 هـ ش

به نام خدا

خواندن مجدد تاریخ درآمدی بر وحدت اسلامی

هیچ کس نمی‌تواند اهمیت والای تاریخ را انکار کند؛ چرا که اهمیت آن به طور کلی بر واقعیت بشری سایه افکنده است.

زیرا با توجه به آن، هویت فکری، فرهنگی، و تمدن هر ملت یا قوم یا گروه بشری ترسیم شده و با آن، قوم‌ها با به دست آوردن علوم و اخلاق و آداب و غیره از قوم‌های دیگر متمایز می‌شوند.

تاریخ اسلامی به معنای علمی خود، طوماری سرشار از نقاط عطف علمی، فرهنگی و اخلاقی است، و همین طور، طوماری سرشار از کارهای منفی غیر عقلانی منفردانه مسلمان بوده است که ربطی به دین مبین اسلام و رسالت مقدس آن نداشته که بهترین گواه بر این مطلب، درگیری‌ها، اختلاف‌ها و تفرقه‌های کنونی ملت‌های عربی و اسلامی می‌باشد.

برای نجات از میراث منفی یاد شده و احیای وحدت امت اسلامی و متحد شدن تصمیم‌گیری‌شان، باید متخصصان ابتدا میراث‌های منفی تاریخ اسلامی را حذف و بر محتوای اندیشه‌ی اسلام اصیل

تمرکز کرده و دوباره تاریخ اسلامی را به طور علمی بخوانند و بنگارند.

البته برای رسیدن به این هدف، باید سازوکار و روش آشکار و مشخصی را به کار گیریم که با کمک آن روش، ابتدا به شرح معنای واژه تاریخ پردازیم و سپس از طریق این نگرش و این شیوه به بیان تاریخ اسلامی پردازیم.

بدین ترتیب، باید معنای واژه تاریخ را که شامل دو بخش کلی و جزئی می شود را به طور جداگانه بررسی کرده و شرح دهیم.

معنای کلی: شامل بررسی تاریخ تمام عالم مادی و متافیزیکی می باشد، به عنوان مثال: (مطالعه سیارات، ستارگان، زمین، انسان ها، حیوانات، گیاهان، عقاید، افکار، مفاهیم و غیره).

معنای جزئی: بخش کوچکی از این جهان را در نظر می گیرد و از آن سخن می گوید، به عنوان مثال: وجود انسان یا مراحل پیشرفته یا زندگی یا رفت و آمدها یا اندیشه و افکار و دغدغه های آن و الخ.

البته آنچه برای ما در این مسئله مورد اهمیت قرار دارد، صحبت درباره یک مرحله خاصی از تاریخ انسانی است، که معروف به تاریخ اسلامی می باشد.

اهمیت مطالعه تاریخ: اهمیت آن در دو نقطه اساسی نهفته است، که از آن عناوین متعددی مجزا می شود:

نخست: تمام تحولات فکری و فرهنگی انسان معاصر برخاسته از

انبوه دانش برگرفته از تجربیات و پیشرفت نیاکان است. بدین ترتیب، توجه دوباره به مطالعه و بررسی تاریخ این نیاکان با تمام ابعاد مثبت و منفی شان باعث می شود ما تمام کارهای مثبت متوقف شده آن ها را ادامه داده و اشتباهات آن ها را در زمینه های مختلف تکرار نکنیم. به عبارتی دیگر، از تجربیات آن ها استفاده و از اشتباهات آن ها پند بیاموزیم و این مطلب در دو بُعد انسانی و اسلامی آن صدق می کند.

برای روشن شدن بیشتر این مطلب به طور مثال در مورد دانش انسانی، نظریه (ادوارد لورنتس) در مورد تاثیر بال زدن پروانه در یک سیستم آشوب ناک مانند جو زمین و ایجاد تغییر شدید در مکان دیگر در آینده را می توان مطرح کرده و در مورد موضوع اسلامی، مسئله خوارج و آثار آن را بیان کرد

دوم: آینده به طور کلی به تاریخ وابسته است و زمان حال حاضر یا اکنون ما، برای فردا و روزهای آینده تاریخ محسوب می شود؛ به همین دلیل هر ملت یا گروه یا شخصی که می خواهد یک اثر فکری یا علمی یا اجتماعی یا اقتصادی یا هر چیز دیگر از خود به جای بگذارد، باید فوراً دست به کار شود و از گذشته که با واژه «تاریخ» معرفی می شود؛ استفاده کند و مانند این مثال شود که «دیگران کاشتند و ما خوردیم/ ما بکاریم و دیگران بخورند.»

بنا بر این می توان گفت که انسان، سازنده تاریخ است نه اینکه تاریخ سازنده انسان.

روش مطالعه و تبیین تاریخی:

این روش متکی بر برخی عناوین محوری و اساسی است که در موضوع‌های کلی مانند مطالعه یا بررسی تاریخی بشری و در موضوع‌های جزئی مانند تاریخ اسلامی به کار گرفته می‌شود که بدین شرح هستند:

ألف - واقع گرایی (عینیت): این بدان معناست که فرد از ایده‌ها و مفاهیم قبلی خود حد الامکان رها شده؛ چرا که بدون آن در دام تفسیر متون به گونه‌ای می‌افتیم که با عقاید و افکار پیشین ما سازگار می‌باشد.

ب - عدم مقدس شمردن آنچه مقدس بودن آن با دلایل عقلی، علمی و عملی ثابت نشده است؛ چرا که در صورت مقدس شمردن آن موضوع و بیان آن در متن خاصی، باعث می‌شود ما از توجه به اشتباهات یا کاستی‌های موجود چشم‌پوشی کنیم؛ و در نتیجه از انجام نقد سازنده بی‌بهره بمانیم مانند: عدم پرداختن صحیح به: (مسئله قمه‌زنی) یا (مسئله اصحاب).

پ - عدم شرم از اشتباه‌های گذشته و تلاش برای توجیه و بهانه جویی برای آن. چرا که پژوهشگر و متخصص تاریخ مانند پزشکی است که بیمار را معاینه می‌کند و زخم‌ها و آسیب‌های ترسناک آن را می‌بیند؛ اما این مسئله آن را از تشخیص دلایل واقعی بیماری وای نمی‌دارد.

زیرا اشتباه یک ویژگی کلی بشری است و عصمت ویژگی استثنایی برای افراد اندک و خاص می باشد.

ت - به کارگیری روش علمی: به منظور گرفتار نشدن در دام تحقیق‌های بدون برنامه، گزینشی و یا سهل‌انگاری از بررسی همه جانبه موضوع بحث، باید روش علمی به کار گرفته شود تا با اتکا بر منابع معتبر و سپس اجرای روند بررسی گسترده و تحلیلی به همراه مقایسه متن‌های موضوع مورد نظر، به مطالعه تاریخی بدون نقص پردازیم.

ث - امانت داری علمی: در این مرحله باید ما صرف نظر از سازگاری نتایج بحث با افکار و عقایدمان، آن را همانطور که هست بازگو کنیم و از نسبت دادن منابع استفاده شده در بحث به خود و یا دیگران خودداری کنیم.

ج - انتقاد سازنده یعنی عدم اهانت به احساسات و افکار و اعتقادهای دیگران؛ زیرا روش منتقدانه باید آمیخته با ادبیات علمی بوده و به دور از مسخره کردن و کنایه زدن به دیگران و مؤدبانه و متواضعانه باشد؛ چرا که بعدها ممکن است کسانی در آینده پیدا شوند که نظر ما را نیز مورد انتقاد قرار دهند و خلل موجود در آن را نمایان کنند؛ زیرا «از هر دست بگیری از همان دست پس خواهی گرفت».

اینها به طور کلی مهمترین نکات مربوط به بررسی بحث تاریخی بودند و برای اختصار گویی از بازگویی نکات دیگر، خودداری کردیم.

سرچشمه یا سه منبع مهم در دانش تاریخی در این موارد نهفته

است:

۱ - کتاب چاپ شده که شامل بناهای عمرانی و سنگی و به طور کلی هر آنچه که در زمره علم باستان شناسی قرار می گیرد.

۲ - کتاب خوانده شده که عبارت از آن کتاب یا نسخه های خطی و غیره می باشد

۳ - کتاب منقول آن دسته از اخباری است که سینه به سینه بر زبان ها و بدون وجود منبع مشخصی نقل شده است. البته منابع علمی و تاریخی محدود به منابع ذکر شده نیست؛ بلکه منابع دیگری هم وجود دارد. علومى هستند که فقط برای آشنایی با آنها مورد استفاده قرار می گیرد (علوم شناختی) یا (معرفت شناسی) مانند وحی، رؤیا، مکاشفه و غیره است، که آنها از لحاظ ارزش علمی و شناختی با هم متفاوت اند.

به طور خلاصه، این چیزی است که می توان در رابطه با معنای تاریخ ذکر کرد.

اما در رابطه با معنای تاریخ اسلامی، که موضوع این مقاله است، می توان گفت:

این تحقیق از لحاظ شرایط علمی ذکر شده، همانند هر پژوهش تاریخی دیگری به صورت گسترده مورد بررسی قرار می گیرد. اما یک فرق اصلی وجود دارد، که باید به آن توجه کرد، تا مانند دیگرانی که

در تاریخ اسلامی کار کرده‌اند، مانند شرق شناسان، دچار اشتباه اصلی و ریشه‌ای نشویم.

چرا که احیاناً تاریخ اسلامی را به عنوان یک دعوت و رنسانس و تحول فکری فراگیر و عقایدی و اجتماعی بررسی می‌کنیم. در این نوع تحقیق، به این موضوع می‌پردازیم که پیامبر اکرم ﷺ در زمان و منطقه جغرافیایی خاص و با گروهی مشخص و معینی، آن را تبلیغ کرده است.

و گاهی دیگری این تاریخ اسلامی را مرحله به مرحله تا به امروز بررسی می‌کنیم.

فرق این دو روش در این جاست که تحقیق اولی با نتایج درست و واقعیتی‌تر تمام می‌شود؛ بر خلاف پژوهش و مطالعه دوم که در بهترین شرایطش تحریف شده به شمار می‌رود.

تمام توجه پژوهش اول متمرکز بر بررسی مرحله اول تاریخ دعوت اسلامی با وجود پیامبر اکرم ﷺ و مدیریت و رهبری ایشان و نهایتاً بررسی مرحله اجرای علمی و عملی افکار و مفاهیم اسلامی بوده که نتایج این تحقیق واقعی است.

در حالی که پژوهش دوم شامل این مراحل به همراه مراحل بعدی تاریخ مسلمانان می‌باشد، که مسلمانان مطابق عقاید اسلامی شخصی و سلیقه‌ای خود رفتار کردند، امری که باعث شده امروزه ما شاهد ایجاد شکاف‌های عمیق و متفاوت در جامعه اسلامی شویم؛ و هنوز، برخی از افکار و مفاهیم عقاید مسلمانان برگرفته از مفاهیم گذشته

می باشد؛ و این موضوع باعث شده که امروزه تکبیر قاتل و تکبیر و تشهّد مقتول را درک کنیم؟!!

به همین منظور؛ باید تمام تمرکزمان در پژوهش تاریخ اسلامی در مرحله نخست آن باشد، تا مخالف واقعیت و به دور از حقیقت نباشد؛ و نتایج درستی را به دست بیاوریم که به ما اجازه دهد به صورت منصفانه بر اندیشه اسلامی قضاوت کرده، و شریک در ایجاد همبستگی میان مسلمانان در تاریخ معاصر باشیم.

به منظور پژوهش در مورد نخستین مرحله تاریخ اسلامی یعنی برهه ی تبلیغ دین اسلام، باید آن را در چهار مرحله بررسی کنیم:

۱ - بررسی شرایط کلی تاریخ منطقه جزیره العرب قبل از شروع تبلیغ اسلام.

۲ - بررسی تاریخ تبلیغ منطقه مکه که مرحله رنسانس علمی فکری را تشکیل می دهد.

۳ - بررسی تاریخ تبلیغ منطقه مدینه که مرحله تشکیل ساختار اجتماعی یعنی مرحله (عملی) را تشکیل می دهد.

۴ - بررسی تاریخ مرحله خلافت و آثار ناشی از آن که موجب تشکیل ویژگی های مراحل بعدی شد.

لازم به ذکر است که مطالعه سه نکته اول به صورت دقیق و عمیق به ما کمک می کند به دو مسئله اساسی و بسیار مهم دست یابیم:

نخست: درک ماهیت دین اسلام و آنچه که باعث تغییر و اصلاح

کلی در اندیشه شده و همچنین فهم آثار تغییر افکار و عقاید مردم شبه جزیره عرب در آن زمان و تاثیر و بازخورد انتشار این افکار و عقاید اسلامی بر تمدن‌ها و اقوام همسایه؛ که می‌توان از آن به عنوان هدف کلی شریعت اسلامی نام برد و به عبارتی روشن‌تر همانطور که خداوند متعال فرمودند: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الانبیاء: 107] و (ای رسول) ما تو را نفرستادیم مگر آنکه رحمت برای اهل عالم باشی. سورة انبیا 107.

دوم: درک بُعد قبیله‌ای و میراث منفی که اسلام با بسیاری از آن مقابله و بیشتر آن‌ها را تصحیح کرد. شیوه نجات بخشی از آن‌ها و عدم امکان معالجه آن و نهایتاً درک شیوه تاثیر بر نکته چهارم مرحله اول و مراحل بعدی تاریخ اسلامی که می‌توان آن را پایبندی به میراث قبلی نامید. مانند آنچه که در سخن شاعر نمایان شده است که قبیله‌ی کعب را به علت اختلاف با آن، کلاب (یعنی سگ) تلفظ می‌کند.

فهم این دو مسئله به صورت بی طرفانه و علمی و به دور از هوای نفس و تعصب کور، امت را از بسیاری از اختلافات و درگیری‌ها که در حقیقت به نظر ما، دو سوم بحران کنونی میان مسلمانان را تشکیل می‌دهد، نجات می‌دهد؛ همین‌طور زمینه و فضای مناسبی را برای درمان بقیه مسائلی که در برخی عناوین علمی، اسلامی مانند علم حدیث، تفسیر، تاویل، فقه و غیره فراهم می‌کند.

وظیفه پیشبرد این پژوهش با تلاش‌های سخت و بزرگ آن، به طور عمده بر عهده‌ی نهادهای علمی اسلامی می‌باشد، چرا که این نوع از

پژوهش‌ها تاثیر و واقعیتی را در تصحیح میراث اسلامی به همراه دارد، و قدرت‌های شگفت‌انگیز آن، اجازه ادامه تصحیح میراث اسلامی را می‌دهد. چرا که به جان خود قسم که این نوع پژوهش در زمان کنونی، یکی از شرافتمندانه‌ترین و پاک‌ترین پژوهش‌ها برشمرده می‌شود؛ چرا که در رفع شکاف و حفظ خون و جان مردم و حمایت از آبرو و حیثیت و مال و قدرت مسلمانان نقش مهمی ایفا می‌کند.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ﴾ [التوبة: 105]

امروز روز عمل است و حسابی در کار نیست. و فردا روز حساب است و وقتی برای عمل نیست.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

تصویری از وحدت علمای اسلامی

محبت خاندان اهل بیت در ذهن و جان مصری‌ها

تمام خاندان اهل بیت پیامبر ﷺ از جایگاه ویژه و والایی در دل‌های تمامی مسلمانان در سراسر جهان هستی برخوردار هستند و در دو جهان عربی و اسلامی هیچ کسی وجود ندارد که به لزوم محبت و قدردانی از آنان و برتری آن‌ها بر تمام مسلمانان حتی برخی از صحابه نیکو ایمان نداشته باشند؛ چرا که به منتسب بودن‌شان به پیامبر اکرم ﷺ و همراهی‌شان با وی، آگاه هستند.

بنابر این، تعجب آور نیست که انسان در جامعه مصری خودش را ناخودآگاه در برابر دریایی از عشق و محبت و دوستی و احترام به خاندان اهل بیت بیابد.

چرا که این جامعه اسلامی زیبا با تمام قشرهایش عشق و محبت خاصی را به اهل بیت پیامبر ﷺ و اصحابش قائل هستند و این را بنده در سفرهای مکرر به سرزمین کنانه و ملت مردم دوست آن احساس کردم.

وبهترین گواه بر این مطلب، گفته دکتر عبد الحلیم محمود وزیر اوقاف و امور الازهر شریف در پیشگفتار در کتاب (دختر حضرت زهرا قهرمان فداکاری زینب کبری رضی الله عنها) است که فرمود:

به نام خداوند بخشنده مهربان و درود و صلوات فراوان بر سرور
جهانیان حضرت محمد وآله واصحابه و پیروانش تا روز قیامت .

خداوند متعال در کتابش می فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ
أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب: 21]
(قطعا برای شما در رسول خدا سرمشقی نیکوست، برای آن کس که به
خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می کند.)

وما نیز مأموریم که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و خاندان و اصحابش و هر
کس که پیرو خط و راه او بود، پیروی کنیم و پیامبر ما را به پیروی از
سنت خلفای راشدین و پایبندی به راه اهل بیتش و غیره مأمور
ساخت .

از جمله احادیثی که نشانگر این مطلب است، آنچه امام مسلم در
صحیح خود - به سندش - از زید بن ارقم نقل می فرماید است، که
گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله، در میان ما برخاست و خطبه خواند؛ در
محلی که چشمه آبی بود که حُم نامیده می شد (غدیر خم) و آن در میان
مکه و مدینه قرار داشت پس حمد خدا را بجا آورد و بر او ثنا گفت
و موعظه کرد و پند و اندرز داد؛ سپس فرمود: اما بعد، ای مردم من
بشری هستم و نزدیک است فرستاده پروردگارم بیاید و دعوت او را
اجابت کنم و من در میان شما دو چیز گرانمایه به یادگار می گذارم
نخست کتاب خدا که در آن هدایت و نور است، پس کتاب خدا را
بگیرید، و به آن تمسک جوئید - پیامبر صلی الله علیه و آله ابتدا کتاب قرآن را مدح
کرده و تشویق به خواندن آن کرد و سپس فرمود: به شما سفارش

می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیت را فراموش نکنید، به شما سفارش می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیت را فراموش نکنید، به شما سفارش می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیت را فراموش نکنید (سه بار این مطلب را تکرار فرمودند). حصین یکی از صحابه پیامبر از زید پرسید: اهل بیت او چه کسانی هستند؟ مگر زنان او اهل بیت او نیستند؟ گفت: زنان او اهل خانه او بودند، اما اهل بیت رسول الله ﷺ کسانی هستند که بعد از او صدقه برایشان حرام است. حصین گفت: آنان چه کسانی هستند؟ گفت آل علی و آل عقیل و آل جعفر و آل عباس. حصین گفت: آیا صدقه بر همه ایشان حرام است؟ گفت: آری

خاندان پیامبر از دو فضیلت دوستی و خویشاوندی، و دو فضیلت نزدیکی و پیروی برخوردار بودند. ترمذی به سند خود از جابر بن عبد الله فرمود:

رسول خدا ﷺ را هنگام حج روز عرفه دیدم که بر شتر مخصوص خود سوار بود و خطبه می‌خواند، شنیدم که می‌فرمود: ای مردم من در میان شما دو چیز گذاردم که اگر آنها را بگیرید (و دست به دامن آنان زنید) هرگز گمراه نخواهید شد، کتاب خدا و اهل بیت عترتم.

در سند دیگر، وی به نقل از زید بن ارقم فرمود: رسول خدا ﷺ فرمود: من در میان شما چیزی به یادگار می‌گذارم که اگر به آن تمسک جوئید بعد از من هرگز گمراه نخواهید شد، یکی از آن دو، بزرگتر از دیگری است. کتاب خدا که ریسمانی است کشیده شده از آسمان به

سوی زمین، و [دیگر] عترت و اهل بیت، و اینها هرگز از هم جدا نخواهند شد، تا در کنار حوض [کوثر] بر من وارد شوند، پس ببینید بعد از من چگونه با آن‌ها رفتار خواهید کرد!

همچنین استاد علی احمد شلبی رئیس هیئت مدیره مسجد زینبه در قاهره در کتابش (قهرمان فداکاری) ص ۱۵ نوشته است: خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و فرزندان درخت نبوت، محلّ فرود پیام الهی، منبع رحمت، معدن علم، سرچشمه حکمت و کرامت‌های قرآن در آن‌ها نهفته است، آن‌ها گنج خداوند مهربان‌اند، اگر صحبت کنند، راست گویند و اگر سکوت کنند هیچ کس توانایی سخن گفتن را در مقابل آن‌ها ندارد، یاور و دوستانشان امید به رضایت خداوند متعال دارد و بدون شک مشمول برکت و رحمت حق تعالی قرار می‌گیرد و دشمن‌شان مشمول خشم و انتقام خداوند متعال خواهد شد. به وسیله آنان به راه راست هدایت شدیم و با کمک‌شان راه مستقیم دین اسلام را شناختیم و با پیروی از آن‌ها از ظلمت و تاریکی به سوی نور هدایت شدیم و به خواست خدا از کاخ‌ها و نعمت‌های بهشت در کنار آن‌ها بهره‌مند خواهیم شد؛ چرا که آن‌ها اساس دین و ستون یقین‌اند

عبد الله از الحسن مثنی به نقل از پدرش امام حسن مجتبی علیه السلام، نوه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: روزی جدم مصطفی سخنرانی کرد و ابتدا حمد خدا را بجا آورد و او را ستود و فرمود: «ای مردم نزدیک است فرستاده پروردگارم بیاید و دعوت او را اجابت کنم و من در میان شما دو چیز گرانمایه به یادگار می‌گذارم کتاب خداوند و اهل بیت عترتم،

اگر به آن تمسک جوید بعد از من هرگز گمراه نخواهید شد. این دو، هرگز از هم جدا نمی‌شوند تا در کنار حوض [کوثر] بر من وارد شوند. پس از آن‌ها علم بجوید زیرا شما نمی‌توانید به آن‌ها دانش یاد دهید؛ چرا که آن‌ها از شما داناترند و هرگز زمین از آن‌ها خالی نمی‌شود و اگر خالی شد، زمین با ساکنانش در عمق آن بلعیده می‌شوند. سپس گفت: خداوندا! زمین را هیچگاه از حجت قائم خالی نفرما، تا حجت‌ها و نشانه‌های روشن دین خدا از میان نرود. خداوندا دوستانت را پس از هدایت، گمراه نکن، آنهایی که تعدادشان اندک است، ولی قدر و منزلت‌شان نزدت بسیار است. و من از خداوند تبارک و تعالی خواسته‌ام که علم و حکمت را در فرزندان و نوادگان من و در نوادگان نوادگانم و در نسل آن‌ها تا روز رستاخیز قرار دهد و خداوند هم دعای مرا مستجاب کرده است.

و در روایتی از احمد به سند او از رسول خدا ﷺ فرمود: رسول خدا ﷺ در میان ما برخاست و خطبه خواند، پس حمد خدا را بجای آورد و بر او ثنا گفت، سپس فرمود: «ای مردم نزدیک است فرستاده پروردگارم بیاید و دعوت او را اجابت کنم و من در میان شما دو چیز گران‌مایه به یادگار می‌گذارم کتاب خدا ریسمان کشیده شده ما بین آسمان تا زمین، و اهل بیتم عترتم، خداوند متعال به من خبر داده است که همانا این دو از یکدیگر جدا نمی‌شوند، تا در کنار حوض (کوثر) بر من وارد شوند، پس بنگرید چگونه بعد از من حق آن‌ها را بجا می‌آورید.»

همچنین زید بن ارقم در روایتی گفت: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در میان ما برخواست و خطبه خواند، در محلی که چشمه آبی بود به نام «خم» (غدیر خم) که در میان مکه و مدینه قرار داشت. پس حمد خدا را به جا آورد و بر او ثنا گفت و موعظه کرد و پند و اندرز داد؛ سپس فرمود: اما بعد، ای مردم! من بشری هستم و نزدیک است فرستاده پروردگارم بیاید و دعوت او را اجابت کنم و من در میان شما دو چیز گرانمایه به یادگار می‌گذارم؛ نخست، کتاب خدا که در آن هدایت و نور است، پس کتاب خدا را بگیرید و به آن تمسک جوئید. و اهل بیتم را؛ به شما سفارش می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیتم را فراموش نکنید، به شما سفارش می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیتم را فراموش نکنید به شما سفارش می‌کنم که به خاطر خدا اهل بیتم را فراموش نکنید» کتاب فیض القدیر جزء دوم.

حذیفة بن اسید غفاری نقل می‌کند که چون پیامبر خدا صلی الله علیه و آله از حجة الوداع بازگشت و ما در خدمت او بودیم برای ما سخنرانی کرد و گفت: «ای مردم! خداوند لطیف خبیر به من خبر داده است که هیچ پیامبری عمر نمی‌کند مگر به قدر نصف عمر پیامبری که قبل از او بوده است. و من می‌دانم که به زودی از طرف خداوند متعال خوانده می‌شوم و من این دعوت را اجابت می‌کنم، آگاه باشید که من پیشتر شما (در مرگ) هستم و فردا که وارد حوض من شدید از شما خواهم پرسید درباره آن چه از شما در این روز قول گرفتم، چه کردید؟ کتاب خدا یک مطلب گران‌بهای بزرگ و ثقل اکبر است که یک طرف آن به

دست خدا، و طرف دیگر آن در دست شماست! و باید شما به آن جنگ زنید، که در آن صورت هیچگاه گمراه نخواهید شد و هیچگاه به لغزش نخواهید افتاد! و مطلب گران‌بهای دیگر که ثَقَلُ أَصْغَرِ است، عترت و اهل بیت من هست. بدرستی که خداوند لطیف و خبیر مرا آگاه کرده است که این دو امر گران‌بها و ثَقَلُ بزرگ، از هم جدا نمی‌شوند، تا زمانی که هر دو با هم بر من کنار حوض کوثر وارد شوند. (روایت شرف مؤبد و ترمذی با اندکی اختلافات لفظی ولی کامل)

همچنین در بحر محیط بخش اول ابو حیان اندلسی آمده است که پیامبر اکرم ﷺ در یکی از سخنرانی‌هایش که در حال بیماری ایراد کرده بود، فرمود: ای مردم! من در میان شما دو چیز گرانمایه به یادگار می‌گذارم؛ که هرگز دیدگانتان نابینا نخواهد شد، قلب‌تان کور نخواهد شد و قدم‌هایتان لغزنده نخواهد شد و دستانتان ناتوان نخواهند شد؛ زیرا کتاب خدا رسیمانی بین شما و او خواهد بود که یک طرف آن به دست خدا، و طرف دیگر آن در دست شماست، پس به احکام محکم آن عمل کنید و به متشابه آن ایمان بیاورید و حلال آن را حلال کرده و حرامش را حرام کرده؛ ثَقَلُ دیگری، که همان عترت و اهل بیت من است را هیچگاه دشنام ندهید که هلاک شوید.»

پس ما به محبت و تجلیل و قدردانی و احترام به خاندان پیامبر اکرم سفارش شده‌ایم. اُبی بن کعب گفت: پیامبر اکرم فرمود:

فرزندان خود را با سه خصلت تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن خاندان او و خواندن قرآن؛ زیرا حاملان قرآن در آن روزی که هیچ سایه‌ای جز سایه خدا نخواهد بود، در سایه خدا همنشین انبیا و برگزیدگان او خواهند بود.

چرا که دوست داشتن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دلیل ایمان کامل و یقین صادق است؛ انس رضی الله عنه به نقل از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «ایمان مسلمان کامل نمی‌شود مگر آنکه پیامبر صلی الله علیه و آله را دوست بدارد، و نه تنها این، بلکه ایشان را از پدر و فرزندش و خودش و همه‌ی مردم بیشتر دوست بدارد.»، بخاری نیز این روایت را نقل کرده است.

پس محبت به خاندان اهل بیت عنوان محبت خالص به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌باشد. خداوند متعال در کتابش فرموده است: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ [الشوری: 23] من هیچ‌گونه اجر و پاداشی از شما بر این دعوت درخواست نمی‌کنم جز دوست داشتن نزدیکانم (اهل بیت).

از امام علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله در حالی که دستان نوادگان بزرگوار حسن و حسین رضی الله عنهما را گرفته بود، گفت: «کسی که این دو طفل و پدر و مادرشان را دوست بدارد در روز قیامت با من هم درجه خواهد بود.» (به روایت از ترمذی به سند حسن).

پس مؤمن هرگز به مقام عشق خالص به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و به اهل بیت پیامبر نخواهد رسید، مگر این که معنای واقعی عشق را درک کند؛

چرا که عشق، عاطفه ای نیست که شعله آن روشن شود و سپس حرارت آن کاسته شود، همچنین عشق با ادعا و تظاهر دروغین و فریاد زدن و هیاهو به راه انداختن و تواضع ریا کارانه منافات دارد. عشق واقعی مراد از این حدیث شریف؛ پیروی و پیمودن به راه راست همراه با احترام عظیم است؛ چون خداوند متعال می‌فرماید: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [آل عمران: 31] (بگو (ای پیغمبر): اگر خدا را دوست می‌دارید مرا پیروی کنید تا خدا شما را دوست دارد و گناه شما را ببخشد، و خدا آمرزنده و مهربان است.)

پس علامت محبت به پیامبر اکرم ﷺ، پیروی از آن و عمل به شریعت و احیای سنت او می‌باشد و علامت محبت اهل بیت و پیروی از راه راست و کارهای درست آن‌ها می‌باشد.

عاشق باید از معشوق پیروی کند و گام به گام به دنبال او باشد و حق و حقیقت را از طریق وی به دست آورد؛ پس بهترین مردم کسی است که ابتدا عاشق شود و سپس از راه معشوق خود پیروی کند و بدین تریب در زیر سایه هدایت پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت او قرار می‌گیرد؛ و عاشق با پیروی این رویه رضایت پیامبر اسلام را به دست آورده و در کنار پیامبران در بهشت خواهد بود. پیامبر ﷺ می‌فرماید: «انسان همنشین کسی خواهد بود که او را دوست دارد» (با او همراه است). خداوند متعال می‌فرماید ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ [النساء: 69-70]
 (و آنان که اطاعت خدا و رسول کنند البته با کسانی که خدا به آنها
 لطف فرموده یعنی با پیغمبران و صدیقان و شهیدان و نیکوکاران
 محشور خواهند شد، و اینان نیکو رفیقانی هستند. این فضل و بخشش
 از سوی خداست، و علم (ازلی) خدا کفایت کند.)

ابن عباس رضی الله عنهما فرمود، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «خدا را به خاطر
 نعمت‌هایی که به شما داده است دوست بدارید و مرا به خاطر خدا
 و اهل بیتم را به خاطر من دوست بدارید.» (الترمذی و حسنه). و به
 نقل از عبد الله بن الزبیر رضی الله عنهما آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله روزی فرمود:
 «همانا مثل اهل بیتم در میان شما، همچون مثل کشتی نوح است،
 کسی که بر آن سوار شود نجات یافته و آن کس که تخلف ورزید غرق
 خواهد شد.» (البزار)

همچنین آمده است که اهل بیتم مایه امان اهل زمین اند؛ چنان که
 ستارگان مایه امان اهل آسمان‌ها هستند، با آنها رحمت الهی گسترده
 نازل شده و برکت و خیر افزایش می‌یابد. آنها رحمت الهی بر مردم
 هستند و آنها ائمه هدایت و دعوت کنندگان به سوی خداوند متعال،
 و آنها چراغ‌های ظلمت ستیزی و مناره‌های هدایت و پرچم برافراشته
 شده حق‌اند، هر کس از آنها عقب بماند و از آنها رو برگرداند در
 ظلمت و تاریکی غرق و گمراه می‌شود.

چه زیباست سخنان امام علی کرم الله وجهه در وصف خاندان اهل
 بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که فرمود: «آنها مایه حیات علم و مرگ نادانی

هستند؛ حلم و از خود گذشتگی آن‌ها شما را از علم‌شان آگاه می‌سازد و ظاهرشان از باطن‌شان و سکوت‌شان از منطق حکیمانه آن‌ها سخن می‌گوید؛ هرگز با حق مخالفت نمی‌کنند و در آن اختلاف ندارند؛ آن‌ها ستون‌های دین هستند و پناهگاه‌های مردم؛ به وسیله آنان حق به جایگاه مناسب رسیده و باطل از جایگاهش کنار رفت؛ آن‌ها دین را درک کردند، درک همراه با عمل، چرا که راویان علم فراوانند و عمل‌کنندگان آن کم. .»

وی رضی الله عنه در خطبه دیگر فرمود: «پس به کجا می‌روید و از چه چیزی پیروی می‌کنید. در حالیکه دلیل‌ها پابرجا و نشانه‌ها آشکار و جایگاه‌های هدایت مشخص هستند. این گمراهی و حیرانی تا به کجا؟ در حالیکه خاندان پیامبرتان که زمامداران حق و پرچمداران دین و راستگویان حق هستند، در میان شما حضور دارند. حرمت آنان را نگه دارید، همان‌گونه، که باید حرمت قرآن را نگه داشت و چون تشنه کامان که به آب می‌رسند، از سرچشمه فیض ایشان سیراب شوید. ای مردم، این سخن را از پیامبرتان صلی الله علیه و آله فراگیرید، که فرمود: کسی که از ما به ظاهر می‌میرد، در حقیقت نابود و فانی نشده است و هرگز از ما (اهل بیت) کسی بدنش فرسوده و پوسیده نمی‌شود. پس چیزی را که نمی‌دانید مگویید. زیرا بیشتر حق را انکار می‌کنید. پس در مورد کسی یا چیزی که آگاهی ندارید، قضاوت نکنید و وارد آن موضوع نشوید، سپس می‌فرماید: «به اهل بیت پیامبرتان نگاه کنید! از همان سو که

آن‌ها گام بر می‌دارند، گام بردارید؛ و قدم در جای قدم‌های آن‌ها بگذارید! (و بدانید) آن‌ها هرگز شما را از جاده هدایت بیرون نمی‌برند و به پستی و هلاکت نمی‌کشانند!».

همچنین وی رضوان الله علیه در مدینه منوره پس از بیعت مردم برای خلافت، فرمود: «به درستی که نیکان ذریهٔ من و پاکان خاندان من، در کودکی بردبارترین مردم‌اند و در بزرگسالی دانشمندترین هستند و ما اهل بیت از علم خدا بهره‌مند شده و حکمت ما از حکمت خداوند سرچشمه می‌گیرد، و از منبع راست گویی رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیدیم که فرمودند: اگر دنباله‌رو راهنمایی ما باشید، هدایت می‌شوید، وگرنه خداوند هلاک تان می‌کند، پرچم حق با ماست هر که دنبال آن رود به حق خواهد رسید و کسی که از آن دوری کند غرق و گمراه می‌شود. آگاه باشید که بوسیلهٔ ما مومن به اجر و ثواب عمل خود می‌رسد، و به وسیلهٔ ما ریسمان خواری و ذلت از گردن‌های شما بریده می‌شود، و بوسیلهٔ ما خدا (کارها را) گشوده، و به خاطر ما (کارها) پایان می‌پذیرد.

خلیفه راشد ابو بکر صدیق رضی الله عنه فرمود: «به خاندان محمد احترام قائل شوید.» (بخاری) و می‌گفت: «محبتم به خویشاوندان و خاندان محمد صلی الله علیه و آله بیشتر از محبتم به نزدیکانم است.»

احمد و حاکم و بیهقی به نقل از حمزه بن ابی سعید خدری روایت کردند: «روزی شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «عجب از مردانی که می‌گویند رحم (خاندان) و ذریه رسول خدا در روز قیامت فایده‌ای

ندارد، به خدا قسم که رحم (ذریه‌ام) از دنیا تا آخرت به هم متصل است. «عمر بن خطاب گفت آنگاه با ام کلثوم دختر علی رضی الله عنه ازدواج کردم تا میان من و ایشان (پیامبر گرامی اسلام) صلی الله علیه و آله اصل و نسبی ایجاد شود.

همچنین به نقل از ابو ذر غفاری رضی الله عنه گفت، شنیده‌ام که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «اهل بیت را همانند سر در بدن و همانند دو چشم در سر قرار دهید، زیرا جسد بی سر راه به جایی نمی‌برد و راه یابی سرهم با چشم است.»

همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دشمنی و نفرت با اهل بیت نهی کرد؛ زیرا در روایت از ابن سعد آمده است که ایشان فرمودند: «درباره اهل بیت به نیکی سفارش کنید، همانا در فردای قیامت دشمن کسی هستم که با آنان بد رفتاری کند و هر که طرف دعوایش من باشم، و با من دشمن باشد به دوزخ می‌رود.»

ابن حبان به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: «چه شده که برخی از مردم مرا از طریق دشمنی با اهل بیت اذیت می‌کنند، به خدا سوگند هیچ مردی ایمان نمی‌آورد مگر آن که خاندانم را به خاطر دوستی من، دوست بدارد.» به همین دلیل از آداب پیشینیان بوده که سوره لهب را در نمازشان نمی‌خواندند، تا دل پیامبر صلی الله علیه و آله را نسوزانند، هر چند که این سوره در قرآن نازل شده است.

و وقتی قطع رابطه قریش با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و مسلمانان شدید شد و همیشه قریش به روی مسلمانان اخم می‌کردند و در وقت ملاقات با

آن‌ها، صحبت‌هایشان را قطع می‌کردند؛ آنگاه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به شدت عصبانی شد تا حدی که صورتش سرخ شده و پیشانی شریفش غرق عرق شد و گفت: «چه شده که مردمانی که در جمع در حال صحبت‌اند، به محض دیدن یکی از اهل بیت صحبت‌شان را قطع می‌کنند؛ به خدا قسم ایمان در قلب کسی جای نمی‌گیرد، مگر امامان بعد از من را به خاطر خدا و نزدیکی با من دوست داشته باشند.» این حدیث را امام احمد به نقل از عباس رضی الله عنه روایت کرده است.

از ابی سعید روایت آمده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «هر کس که با ما اهل بیت دشمنی کند، خداوند او را در آتش دوزخ می‌اندازد.» (به روایت صحیح از حاکم و بنا به احوال شیخین).

امام علی کرم الله وجهه به معاویه بن ابی سفیان گفت: «از دشمنی با ما پرهیز کن، چرا که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «همانا کسی با ما دشمنی نمی‌کند و بر ما حسد نمی‌ورزد جز آن که در روز قیامت با شلاق آتشین از حوض کوثر رانده خواهد شد.» (الطبرانی در اوسط)

از سهل بن مالک به نقل از پدرش و جدش گفت، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: «ای مردمان، مرا نگاه دارید در باب یاران و برادران من و نزدیکانم و به کسی ظلم نکنید و مسلمانان را دشنام مزیند، ای مردمان، چون مردی بیمرد از او به نیکویی یاد کنید. (آن را خلعی و حافظ دمشقی در معجم آن بیان نمود)

به نقل از ابن عباس رضی الله عنه آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«هر کس اصحاب و همسران و اهل بیت را دوست بدارد و هیچ کدام از آن‌ها را تکذیب نکند و با عشق به آن‌ها از دنیا برود، در قیامت با من در یک درجه خواهد بود.» (الملا در سیرتش)

به همین دلیل پیشینیان صالح به این فرمان عمل کرده و به عشق و محبت به اهل بیت پایبند ماندند، حتی اینکه خلیفه راشد عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه به عبد الله بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب که برای حاجتی نزد او رفته بود، گفت: «اگر از بنده حاجتی داری بفرست یا بنویس؛ چون از خداوند شرم دارم که تو را در مقابل منزم منتظر ببیند.» همانطور که سخنان امام اکبر محیی الدین بن عربی را در این چند بیت شعر می‌خوانیم که گفت:

دانم که واجب است ولای آل طه

و با آنکه دورند از همه نزدیکتر به من

نخواستہ است پیامبر گرامی اجری برای تبلیغش

کفایت کند محبت نزدیکانش

امام شافعی رضی الله عنه می‌گوید:

ای خاندان نبوت، محبت شما فرضی است

از جانب خداوند در قرآن آمده است

همین در عظمت شأن شما کافی است

آنکس شما را در نماز درود نگوید، نمازش باطل است

وی نیز در محبت آن‌ها شعری سراییده:

ای سوارگان بر شنزارهای منی سواره بمانید
و به نشستگان درّه‌ها و بلندی‌ها خبر دهید
به زائرانی که سپیده دمان بمانند رود خروشان فرات
بسوی منی سرازیر می‌شوند، بگویید:
اگر محبت اهل بیت رفض و کفر است
جنّ و انس بدانند که من رافضی هستم
و همچنین می‌گوید:

باشند خاندان پیامبر بهانه من
برای رسیدن به پیامبرم
به امید اینکه فردای قیامت

دهند نامه‌ی اعمالم را به دست راستم

احمد و دیگران به نقل از عائشه رضی الله عنها روایت کرده‌اند که رسول
خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: جبرئیل به من گفت: شرق و غرب زمین را
زیر و رو کردم ولی مردی را از محمد بهتر ندیدم و باز مشرق و مغرب
زمین را زیر و رو کردم ولی کسی را افضل از بنی هاشم پیدا نکردم.
(به نقل از حاکم در کنی و طبرانی در معجم کبیر و بیهقی در الشعب
و زهر و ابن عساکر)

از ابو جعفر محمد باقر به نقل از پدرش علی زین العابدین به نقل
از جدش صلی الله علیه و آله آمده است، که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: هر کس

بخواهد به من توسل کند و روز قیامت از آن‌ها شفاعت کنم، به اهل بیتم وابستگی پیدا کند و آن‌ها را شاد کند.» (به نقل از دیلمی)

در کتاب (فواید قرآنی) که متعلق به نویسنده بزرگوار آن مرحوم استاد احمد خیری است با استناد به آوردن نام سگ اصحاب کهف در قرآن کریم و سخن برخی از عارفان گفتند که این سگ با اصحابش در بهشت خواهد بود، در پاسخ به یکی از طرفدارانش که او را برای محبت اهل بیت سرزنش می‌کرد، گفت:

چگونه می‌شود که سگی به خاطر دوست داشتن اصحاب کهف به سعادت برسد، ولی من با محبت خاندان پیامبر ﷺ بدبخت شوم؟!!

و در بخش شناخت اوضاع و احوال ائمه اهل عبا در کتاب «فصول مهم» آمده است:

پیامبر و وصی او و فرزندان و دختر پاکش اهل عبا و من با ولایت‌شان خواستار نجات و سلامت آخرتم فرزدق شاعر بزرگوار عرب در مدح اهل بیت پیامبر در حضور شخص امام زین العابدین علی بن الحسین رضی الله عنهما چنین سراییده است:

او از گروهی است که دوستی‌شان دین و دشمنی‌شان کفر است و نزدیکی‌شان ساحل نجات و پناهگاه امن و امان است ناگواری‌ها و گرفتاری‌ها به یمن محبت‌شان دفع می‌شود و احسان نعمت‌ها به برکت آن محبت فزونی می‌یابد

پس از نام خدا، نام ایشان بر همگان مقدم است و هر کلام به نام ایشان فرجامی زیبا و حسن ختام می یابد در وقت یادآوری اهل تقوی شمرده شوند، ایشان پیشوایان ایشانند و اگر از بهترین اهل زمین باز پرسند، نام ایشان به میان همی آید هیچ بخشایشگر به قله کرم و منتهی جود ایشان نمی رسد و هیچ قوم به هر پایه از کرم که باشد، قدرت همسری و همسنگی ایشان را ندارد بزرگان این خاندان به روزگار سختی و قحط سالی باران رحمتند و به هنگام جنگ، شیران بیشه شجاعتند در حدیث شریف آمده است: «چهار کس را روز قیامت خودم شفاعت خواهم: یاور خاندانم را و آن را که نیازمندی آنان را برطرف سازد و آن را که با دست خویش از آنان دفاع نماید و آن را که آنان را به دل و زبان دوست داشته باشد.»

پس وظیفه هر مومن این است که اهل بیت را الگوی خود قرار دهد و چراغی روشن برای زندگی و رفتار و کردارش بداند و قلبش را از عشق و محبت آنها مملو سازد، به امید این که خداوند متعال ما را به دلیل محبت شان در روز قیامت شامل رحمتش سازد. ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ اتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾﴾ [الشعراء: 88-89] (آن روزی که مال و فرزندان (هیچ به حال انسان) سود نبخشند (88) و تنها آن کس سود برد که با دل با اخلاص پاک (از شرک و شک و ریا) به درگاه خدا آید (89)) سوره شعرا آیه های ۸۸ و ۸۹

در نهایت پس از اتمام مطالب فوق الذکر، آیا انسان مسلمان می‌تواند ادعا کند که تنها او صاحب حق انحصاری در محبت اهل بیت علیهم‌السلام است؟ یا اینکه آیا فرقه‌ای از فرقه‌های مسلمان می‌تواند ادعا کند که تنها خود حق وفاداری و پیروی از خط اهل بیت را دارد؟ چگونه می‌توان این امر صادق باشد در حالی که آن‌ها چراغ‌های هدایت و انوار، ظلمت ستیز و پرچم‌های تقوا برای تمام مسلمانان هستند؟!

به همین دلیل باید ما مسلمانان در محبت خداوند متعال و محبت به پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت و صحابه رضوان الله علیهم ذوب شویم؛ چرا که این باعث نجات از خشم خدا و کسب رضایت او می‌شود و این است راه راست.

در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - تصویری از درون مقام امام حسین علیه السلام در مصر سمت درب آقایان

۲ - تصویری از درون مقام شریف سمت درب خانم‌ها

مصر... و امام حسین علیه السلام و سر شریف

مصر در تاریخ بشری و تمدن انسانی از جایگاه والایی برخوردار هست؛ زیرا از زمان قدیم به تمدن فرعونى معروف بوده که در دوره خود سر آمد انواع دانش ها و علوم در تمام زمینه ها بوده است. علی رغم وجود امکانات علمی پیشرفته و مدرن کنونی، بخش بزرگی از این علوم برای دانشمندان امروزه ناشناخته مانده است.

همین طور مصر در وجدان دینی بشریت از جایگاه مهم و منحصر به فردی برخوردار است؛ چرا که اتفاقات زیادی همراه با حرکت انبیا و پیامبران در طول تاریخ در خاک پاکش روی داده است. با توجه به این مسئله، مصر از نظر مساحت جایگاه تاریخی مناسبی را در کره زمین دارد و از جایگاه خوبی برای بارورسازی فکری، فرهنگی و مذهبی برخوردار است؛ زیرا حضرت ابراهیم علیه السلام از این سرزمین عبور کرد و داستان حضرت یوسف علیه السلام در آن اتفاق افتاد و حضرت یعقوب علیه السلام برای دیدن حضرت یوسف به آنجا آمد و همچنین در مصر بود که حضرت موسی علیه السلام به پیامبری برگزیده شد و حضرت مریم علیها السلام همراه با فرزندش حضرت عیسی علیه السلام به آنجا رفت و در سرتاسر این سرزمین، دعوت اسلام منتشر شد و نیز در آن گروهی از صحابه گران قدر پیامر اکرم صلی الله علیه و آله مانند مالک اشتر و محمد بن ابی بکر

به شهادت رسیدند و در آنجا بود که دولت فاطمیون تأسیس شد و همچنین در این سرزمین، مهاجمان تاتار و مغولان شکست خوردند و از آن بیرون رانده شدند.

در این سرزمین پاک، مساجد در راه خداوند متعال ساخته شدند و بناهای علم و دانش که تاکنون مانند کوه استوارند، تأسیس شدند که از جمله این بناها به جامعه ازهر شریف می توان اشاره کرد که تاکنون همه دانشکده های متنوع آن در رشته های علمی و عملی اسلامی مشغول به فعالیت هستند.

مصری که سر مقدس امام حسین عليه السلام به آن منتقل شده و در آنجا به خاک سپرده شد و ضریح مطهر آن حضرت به یک مسجد بزرگ که یکی از بزرگ ترین و مهم ترین مساجد در مصر به شمار می رود، تبدیل شد.

با توجه به داده های تاریخی که در اختیار ما قرار گرفت، ماجرای واقعی انتقال سر مقدس امام حسین به مصر و به خاک سپردن آن در این سرزمین، چیست؟

در روز دهم ماه محرم الحرام سال شصت و یک هجری قمری، پس از نماز ظهر، امام حسین بن علی ابن ابی طالب عليه السلام مظلومانه، تشنه، با صبر و شکیبایی به شهادت رسید و سر مبارک شان همراه سرهای مقدس خاندان اهل بیت و صحابه اش بر روی نيزه ها بالا برده شد و زنان و کودکان آن حضرت همراه با امام علی بن الحسین زین العابدین عليه السلام که در آن زمان به شدت بیمار بود، با غل و زنجیر اسیر

کرده و به دار الاماره در کوفه نزد، عبید الله بن زیاد بن ابیه مشهور به «ابن مرجانه» که والی یزید بن ابی سفیان بود، بردند.

سرهای پاک همراه با اسیران اهل بیت پیامبر بیش از دو روز در کوفه ماندند، سپس فرمان رسید که این سرهای مقدس و کاروان اسیران کربلاء نزد حاکم بنی امیه «یزید بن معاویه» در شام حاضر شوند.

پس از رسیدن اسرا خاندان پیامبر به شام، آن‌ها مدتی در آنجا نگه داشته شدند و سپس «یزید بن معاویه» به «النعمان بن بشیر» فرمان داد تا آن‌ها را به مدینه منوره بازگرداند. این به طور خلاصه مسیر حرکت کاروان اسیران خاندان عصمت و طهارت همراه با سرهای پاک از کربلا به کوفه و سپس به شام و در نهایت به مدینه منوره است.

اما پیرامون جزئیات این رفت و آمد و منزلگاه‌ها و رویدادهای اتفاق افتاده؛ مورد توجه خاص بسیاری از علما و مؤرخان مذاهب اسلامی قرار گرفته، تا جایی که در کتاب‌ها و نوشته‌هایشان به طور مفصل به آن پرداخته‌اند.

از این رو می‌توان گفت که حرکت اسیران خاندان عصمت و طهارت از کربلا به شام به طور متواتر و بسیار آشکار نقل شده است؛ چرا که بسیاری از علما برای پژوهش و بررسی و ردیابی آثار این سفر شوم اهمیت بسیاری قائل شدند.

موضوع بازگشت یا انتقال اسیران کربلا از شام به مدینه منوره، به

خصوص موضوع پیوستن سر شریف امام حسین به پیکر پاکش در هاله‌ای از ابهام فرو رفته است.

دانشمندان در این باره سه روایت دارند:

نخست: دفن سرهای مبارک در مقبره خاصی که امروزه به نام (باب الصغیر) معروف است، به جز سر امام حسین عليه السلام که گفته می‌شود در کشورهای مختلفی گردانده شد.

دوم: پیوستن سر مقدس به پیکر پاک آن حضرت هنگام بازگشت به مدینه توسط امام زین العابدین عليه السلام در هنگام از عبورشان از کربلا.

سوم: دفن سر مبارک در شهر عسقلان در یکی از شهرهای تاریخی فلسطین برای مدتی سپس نقل آن سر شریف به مصر که در آن مکان دفن شده و تا به امروز مزار معروف و مشهوری دارد.

ابتدا قبل از بررسی نظرات، لازم به ذکر است برای طولانی نشدن بحث، از ارائه شرح و توضیحات طولانی در این خصوص خودداری کردیم؛ چرا که این نوشته به عنوان مقاله‌هایی در مجله (اطلاله جبیلیه) آمده است و پژوهش در یک کتاب محسوب نمی‌شود؛ به همین دلیل می‌گوییم:

- در رابطه با نظر اول، تا حد زیادی مسلم است و دلیل بر آن، وجود مزار معروف در مقبره (باب الصغیر) در دمشق که معروف به مقام سرهای شریف و پاک (مشهد الرؤوس الشریفه) است زیرا با گذشت سال‌های متمادی از این حادثه، همچنان از گوشه و کنار جهان

مردم برای زیارت این مزار به آنجا می روند. بسیار اندک اند آنانی که به شام رفته و حرم حضرت زینب علیه السلام و حضرت رقیه علیه السلام را زیارت کرده، اما مقام سرهای مقدس اهل بیت را زیارت نکرده باشند. در آن مکان تابلویی نصب شده که بر روی آن نام صاحبان سرهای شریف را می بینیم که نام امام حسین علیه السلام در میان آنها نیست.

- اما نظر دوم، دلیل مدعیان این نظر که سر مبارک امام میان سرهای شهدا در مقبره (باب الصغیر) دمشق نیست، این است که حضرت زینب علیه السلام اصرار داشت سر برادرش حسین علیه السلام را همراه خود به کربلا بازگرداند و آن را در کنار جسد مبارکش دفن کند و این دانشمندان به ماجرای دیدار حضرت زین العابدین علیه السلام با صحابی جلیل جابر بن عبد الله انصاری رضوان الله علیه هنگام سفر بازگشت شان به مدینه منوره و گذر از کربلا، استناد می کنند.

با این حال این دیدگاه از چند جنبه دارای اشکال است:

۱ - اجساد مطهر شهدای کربلاء توسط قبیله «بنی اسد» دفن و نماز خوانده شد، این قبیله در منطقه ای در نزدیکی میدان جنگ زندگی می کردند که نام آن غاضریه بود و این کلامی است که توسط اکثر مؤرخان و علما از جمله شیخ مفید در کتاب (الارشاد) و سید محسن امین (المجالس السنیه) و سید عبد الرزاق موسوی المقمم در کتاب (مقتل الحسین علیه السلام) و دیگر مؤرخان آمده است.

۲ - آنچه سید محسن امین در کتابش (المجالس السنیه) به نقل از

بسیاری از مؤرخان و همچنین شیخ مفید در کتاب الارشاد با جملاتی مختصر بیان کرده، این است که یزید به امام زین العابدین قول داده بود که سه حاجت از حاجت های این بزرگوار را برآورده کند و از امام خواست که آن ها را بگوید. پس امام زین العابدین عليه السلام به او گفت: نخست آنکه سر مبارک سید و پدر و مولای من حضرت امام حسین عليه السلام را به من نشان دهی تا از دیدارش مستفیض شوم؛ دوم آنکه هر چه اموال از ما به غارت برده اند باز گردانی؛ سوم اینکه اگر عزم کشتن مرا داری شخص امینی را با این زنان روانه دار تا آنان را به حرم جدشان رسول الله صلی الله علیه و آله برساند.

یزید گفت: اما سر پدر را هرگز نخواهی دید و اما کشتن تو، پس از خون تو درگذشتم و زنان را به جز تو، کسی دیگر به مدینه نخواهد رسانید؛ و اما آنچه را که از اموال شما برده اند، من چندین برابر قیمت آن را به تو می دهم. امام سجاد عليه السلام فرمود: مرا در مال تو طمع نیست و چیزی از مال تو نمی خواهم؛ بلکه مطلب این است که در میان آن اموال وسیله ریسندگی و گردنبند و مقنعه و جامه جده ام فاطمه عليها السلام وجود داشته که به یغما برده اند.

۳ - شیخ مفید حادثه عبور کاروان از کربلا هنگام بازگشت به مدینه منوره را بیان نکرده، علاوه بر اینکه سید امین در کتابش (مجالس سنیه) درباره ورود کاروان به کربلا و دیدار با جابر انصاری که قبر امام حسین عليه السلام را زیارت می کرد، ذکر نکرده؛ که این موارد بر عدم الحاق سر مقدس و مبارک این حضرت به پیکر پاکشان تاکید می کند

و همین طور این دانشمندان موضوع گفتگوی میان جابر انصاری و عطیه عوفی آورده اند که جابر انصاری هنگام خواندن دعای زیارت قبر شریف می گفت: «سوگند به خدایی که محمد را به حق برای پیامبری برانگیخت، ما با شما شهیدان در راهی که وارد شده اید، شریکیم!» آنگاه عطیه این سخن را شنید و با شگفتی پرسید: «چگونه ما شریک (رزم و شهادت) آن ها هستیم، با آن که (برای یاری حسین علیه السلام) نه فراز و نشیبی را پیمودیم و نه شمشیری زدیم، درحالی که اینان، میان سرها و بدن هایشان جدایی افتاد و به شهادت رسیدند؟» جابر پاسخ داد: «ای عطیه! از حبیبم رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: «هر کس گروهی را دوست داشته باشد در قیامت با آنان محشور خواهد شد...»

۴ - برخی مؤرخان مانند سید امین و سید موسوی مقرر و دیگران در مسئله عزاداری کاروان اسیران کربلاء برای امام حسین علیه السلام در هنگام ورود به مدینه منوره، با محتوای یگانه و عبارتهای مختلف مطرح کرده اند؛ که: چون علی بن الحسین علیه السلام همراه عمه ها و خواهرانش از شام به کربلا و از آنجا به سوی مدینه راهی شدند، بشیر بن جذلم می فرماید: «چون به آنجا نزدیک شدیم، حضرت علی بن الحسین علیه السلام از رکابش در محل مناسبی فرود آمد و خیمه ها را برافراشت و فرمود: ای بشیر، خدا رحمت کند پدر تو را او مردی شاعر بود، آیا تو نیز بهره ای از هنر پدر داری؟ عرض کردم: بله یا بن رسول الله، من نیز شاعر هستم. فرمود: پس داخل مدینه شو و شعری

در مرثیه ابا عبد الله عليه السلام بخوان و مردم مدینه را از شهادت او و آمدن ما آگاه کن. بشیر گفت: طبق فرمان حضرت، سوار بر اسب شدم و به سوی مدینه تاختم و وارد مدینه شدم، چون به مسجد حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله رسیدم صدا به گریه و زاری بلند کردم این دو بیت را گفتم:

ای مردم یثرب (مردم مدینه)، دیگر اینجا جای ماندن شما نیست
حسین کشته شد و برای او سیل اشک هایم از چشمانم روان گردید
جسدش در کربلا آغشته به خون و سرش بر نیزه ها در شهرها طواف گردید

این نعی اشاره صریحی است که سر مبارک این حضرت به جسد پاکش ملحق نشده و هنوز در کشورها در حال گردانیده شدن بود.

۵ - در روایت شبلینجی در کتاب (نور الابصار) آمده است، گروهی دیگر از مؤرخان بر این باورند که یزید بن معاویه فرمان داد سر امام حسین در شهرهای مختلف گردانده شود و همین اتفاق افتاد که سرانجام رأس مبارکشان به شهر عسقلان رسید و بنا به فرمان شاهزاده آن، در آن شهر به خاک سپرده شد.

این نکته صحت دلایل قبلی و اشکالات صاحبان دیدگاه دوم را تأیید می کند.

اما در رابطه با دیدگاه سوم، صاحب نظران، آن را از گروهی از شواهد علمی و تاریخی - تا حدی محکم - استخراج کرده اند و دارای اشکالاتی است، که پس از مطرح کردن شواهد، آن را تبیین

خواهیم کرد؛ و البته ریشه اصلی آن را (وجود سر مبارک این حضرت در عسقلان) تشکیل می دهد. صاحبان این رأی بنا به ترتیب تاریخی دلایل علمی می گویند:

۱ - در کتاب (اتعاظ الحنفاء) نوشته المقریزی شافعی (۷۶۶-۸۴۵ ه. ق) آمده است که دلیل ساخت حرم امام حسین در عسقلان این بود که در ماه شعبان پادشاه «افضل» با سپاه عظیم از قاهره بیرون آمد و راهی بیت المقدس شد؛ تا آن را از پادشاهان سکمان و ایلغازی دو فرزند «ارتق» بگیرد...

او نامه ای برای آن دو فرستاد که کشور را به او تحویل دهند، تا کشور را به خاک و خون نکشاند، اما آن دو از فرمان او سر باز زدند، آنگاه آن را محاصره کرده و با منجنیق آن شهر را با خاک یکسان کرد و در بیست و پنجم ماه مبارک رمضان این منطقه را تحت تصرف خود قرار گذاشت، که در آن مکان دفن سر امام حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام بود. پس آن را از خاک بیرون آورد و معطر نمود و آن را به بهترین مکان در این شهر برد و فرمان داد که بارگاه مناسبی برای سر مقدس ساخته شود؛ بعد از اتمام ساخت آن مکان، وی سر مبارک را خود در آغوش گرفت و پیاده به سوی آن بارگاه روانه شد و آن را در مکان جدید به خاک سپارد. البته گفته می شود که فرمانده سپاه فرمان داد، خود این بارگاه مقدس را در شهر عسقلان ساخته و فرزندش «افضل» مسؤولیت تکمیل این بارگاه را به عهده گرفت.

۲ - در تأکید این معنا در آثار یک جهانگرد به نام ابن جبیر در سال

(۵۴۰-۶۱۴ هـ ق) در توصیف شهر عسقلان و آثار و مناطق دیدنی آن آمده است: . . . زیباترین مکان دیدنی این شهر، دهلیز متصل به دروازه جیرون است که در آن صحن وسیعی وجود دارد و جلوی آن صحن با پنج در طاقدار و شش ستون بلند ساخته شده و در سمت چپ آن جایگاه عظیمی وجود دارد که در آن سر امام حسین بن علی علیه السلام دفن شده است که بعدها به قاهره منتقل شد. . .

۳ - همچنین در آثار یک جهانگرد دیگر به نام «الهروی» متوفی در سال (۶۱۱ هـ ق) در کتابش سفر هروی در بخش شرح شهر عسقلان آمده است؛ که در آن حرم امام حسین رضی الله عنه وجود داشت، تا اینکه اهل فرنگ این منطقه را تحت تصرف خود قرار دادند، آنگاه مسلمانان آن را در سال ۵۴۹ هجری به قاهره منتقل کردند.

۴ - «ابن الاروق» متوفی سال ۵۷۲ هجری نقل کرده است که با چشمان خود شاهد ورود سر مبارک این حضرت به مصر بود و این مسئله را پژوهشگران موزه انگلستان در لندن تأکید می کنند؛ زیرا یک نسخه دست نویس حفظ شده از کتاب (تاریخ آمد) ابن الاروق را پیدا کردند کتابی که در تاریخ ۵۶۰ هجری یعنی ۱۲ سال قبل از درگذشت این فرد نوشته شده بود. این نسخه به شماره (۸۵۰۳ آثار شرقی) در موزه مذکور ثبت شده و صحبت های وی پیرامون اینکه شاهد دخول سر مبارک به قاهره بود، را تأکید می کند.

۵ - یاقوت حموی (۶۷۶ هجری) در کتاب (معجم البلدان) بخش پنجم صفحه ۱۴۲ نقل کرده است: از جمله بارگاه ها و مزارات مصر،

در قاهره، بارگاه سر امام حسین بن علی رضی الله عنه است، که سر مبارک زمانی که فرنگی‌ها عسقلان را تحت تصرف خود قرار دادند، به مصر منتقل شده و این بارگاه پشت «دار المملکه» قرار دارد.

۶ - شبلنجی در کتاب (نور الابصار) صفحه ۱۲۱ و در کتاب (مشاهد الصفا) صفحه ۳۱۶ تأکید کرد که وزیر نیکوکاری به نام (طلائع) پس از چیره شدن فرنگی‌ها بر عسقلان، سر مبارک را در مقابل پول هنگفتی پس گرفت.

۷ - مؤرخ مقریزی در کتاب (خطط المقریزی) بخش دوم صفحه ۲۸۵ آورده است که روز یکشنبه هشتم جمادی الاخره سال ۵۸۴ هجری، سر امام حسین از عسقلان به سمت قاهره برده شد. وی می‌نویسد، سر مبارک این حضرت توسط امیر «سیف المملکه تمیم» والی این منطقه به قاهره برده شد. . . . آنگاه سر مبارک را استاد مکنون در میان ده‌ها تن از خدمه به جایی به نام «الکافوری» که باغ قصر بود، آوردند؛ سپس از راه زیرزمین به قصر زمرد بردند و سرانجام در گنبد دیلم در دروازه دهلیز خدمه به خاک سپردند، . . . گفته می‌شود، طلائع در داخل مسجدی که برای (سر مبارک حضرت) خارج دروازه زویله از سمت درب سرخ بنا نهاد، بر روی چند تخته چوب که تا به امروز در مسجد مذکور وجود دارد، سر مقدس امام را غسل داد. هم اکنون این بارگاه به نام مسجد «الصالح طلائع» شناخته می‌شود.

۸ - در کتاب (العدل الشاهد فی تحقیق المشاهد) نوشته عثمان ملوخ در نقل واقعه تاریخی چنین آمده است: «هنگامی که شاهزاده

کتبخدا قصد توسعه مسجد حسینی و بازسازی آن جایگاه مقدس را در سال ۱۱۷۵ هجری داشت، بعضی‌ها به او گفتند: دفن شدن سر مبارک در این مکان به اثبات نرسیده؛ پس شاهزاده خواست از این مسئله مطمئن شود، شیخ جوهری شافعی و شیخ الملوئی مالکی که از جمله علمای بزرگوار آن دوره بودند، را احضار نمود و در جمع بزرگی از مردم حضور یافتند و جایگاه مبارک دفن را باز کردند و این دو شیخ عالم به داخل آن رفتند و از همه چیز مطمئن شدند سپس بیرون رفتند و مشاهدات خود را به اطلاع مردم رسانده و گفتند: بر روی صندلی چوبی از نوع ساج (آبنوس) یک طشت طلایی هست که بر روی آن طشت پارچه‌ای از ابریشم سبز، که زیر آن پارچه، کیسه‌ای از حریر سبز نازک که سر مبارک به همراه هفتاد و پنج کیلوگرم عطرهاى معطری که با گذشت زمان بوی خود را حفظ کرده، وجود دارد. مردم با شنیدن این خبر، فریاد الله اکبر سر دادند. پس از آن امیر کتبخدا دستور ساخت مسجد را صادر کرده و تاریخ ساخت آن را بر روی سنگ مرمر ثبت کرده و این دو بیت را نیز بر روی آن نوشت:

مسجد حسین، این چشمه معانی که ندارد در جهان همتایی
بود در مقامش باز درهای رحمت الهی کن زیارتش تا برسی به شادی

سپس بعد از تمام شدن ساخت مسجد و بارگاه مقدس، اوقاف اسلامی آن زمان هزینه خاصی را به بازسازی این مسجد اختصاص داد. و در سال ۱۲۹۰ هجری، عباس حلمی دوم به آنجا، تالار به نام آثار باستانی نبوی را اضافه کرد که در این تالار، قدیمی‌ترین نسخه

قرآن کریم و عده‌ای از وسیله‌های خاص پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وجود داشت.

خیلی‌ها بر این باورند که سر شریف و مبارک امام حسین در مشهد حسینی در قاهره وجود دارد، که ذکر آن‌ها برای مان‌امکان پذیر نیست، به همین دلیل به طور مختصر اینگونه بیان نمودیم.

آنچه که اعتبار این دیدگاه را زیر سؤال می‌برد، مساله اساسی وجود سر مبارک آن حضرت در عسقلان است. یک روایت ضعیفی از شبلینجی در (نور الابصار) نقل شده که می‌گوید: «عده‌ای از مؤرخان - که نام آن‌ها را ذکر نکرده - معتقدند که یزید فرمان داد تا سر مبارک را در سرتاسر کشورهای مختلف بگردانند تا در آخر این سر مقدس به عسقلان رسیده و سپس در آنجا به خاک سپرده شد.

ظاهراً این روایت - شبلینجی - صحتی ندارد زیرا وی می‌گوید: عده‌ای معتقدند... بنابراین نمی‌توان صحت این روایت را به طور قطعی تایید کرد، همینطور از طرف دیگر، حتی در حد حدس علمی هم نمی‌توان آن را رد کرد، چون نمی‌توانیم تصور کنیم اکثریت علما که روایت‌هایشان را بر حسب صحت وجود سر مبارک در مشهد حسینی کنونی در قاهره بنا نهاده‌اند، چنین مسئله‌ای را نادیده بگیرند.

سید محمد حسین جلالی در کتاب (مزارات اهل بیت علیهم السلام) و تاریخ آن) ص ۲۷۲ با نقد و بررسی حادته سرقت سر شریف حضرت، علی‌رغم حراست شدید اموی‌ها، می‌گوید: حتی اگر روایت دزدی صحت داشته باشد؛ سر شریف موجود در قاهره بدون

شک یکی از سرهای شهدای کربلاست که همراه امام حسین عليه السلام در کربلا به شهادت رسیدند. این در حالی است که سید جلالی در ابتدای سخنانش گفت: مکان دفن سر مبارک در قاهره است و آنچه آن را تأکید می کند مشهور بودن آن میان مردم است.

بدین ترتیب او از یک سو قول مشهور را تصدیق می کند و در عین حال روایت دیگری که متناقض قول مشهور است را بازگو می کند و با گفتن عبارت: «اگر این اتفاق واقعاً درست باشد»... خواننده را در میان برزخی از شک و ابهام و قول صادق قرار می دهد.

یک مسئله مهمی که نباید ناگفته بماند، بررسی جایگاه ائمه اهل بیت عليهم السلام پس از امام حسین عليه السلام می باشد و به عبارتی دیگر دیدگاه نوادگان امام حسین عليه السلام در رابطه با این مسئله است.

درست است که قاعده می گوید: «در دسترس نبودن چیزی دلالت بر عدم موجودیت آن چیز نخواهد داشت» چرا که محال است چنین مسئله ای در طول تاریخ وجود داشته باشد و امامان از نسل امام حسین هیچ اشاره به آن نکرده باشند، به ویژه اینکه از یک سو بازه زمانی میان امام حسین و بقیه اهل بیت بیش از یک قرن و نیم است، و از سوی دیگر روایات امامان به اهمیت زیارت امام حسین اشاره در عراق به خصوص در کربلا اشاره می کنند.

به همین دلیل به طور کلی با در کنار هم گذاشتن تمام موارد فوق الذکر و به صورت بسیار مختصر می توان نتیجه گرفت، نباید زیارت بارگاه دفن سر امام حسین عليه السلام در قاهره یا هر مکان مقدسی را ترک

کرد؛ چرا که این اماکن به وابستگی به محمد و آل محمد و صحابه آن صلوات الله علیهم مقدس شده‌اند. البته این دیدگاه و نظر شخصی این بنده است و فتوای دینی نیست چرا که بنده در مقام صدور فتوای دینی نیستم.

در پایان می‌گوییم: چه زیباست آنچه سبط ابن الجوزی گفته است: هر کجا سر امام حسین رسید، در احساسات مردم و دل‌های آنان جای دارد و در اسرار و اندیشه‌ها نهفته می‌باشد. یا آنچه شریف رضی گفته و از ابی بکر الوسی نیز نقل شده است:

رها کن و نجوی سر حسین

را در شرق و غرب زمین که بود مرقدش پنهان در قلب من
پس درود بر تو ای سرور و مولایم یا ابا عبد الله الحسین علیه السلام ،
سلام بر تو و بر فرزندان و برادران و بر اصحاب و یارانت و رحمه الله
و برکاته. خداوندا سعادت زیارت او را در هر مکانی که نامش در آن
ذکر شده یا اثری از او وجود دارد نصیب ما بفرما، امیدوارم خداوند
متعال شفاعتت و شفاعت جدت مصطفی صلی الله علیه و آله و همگی شما اهل بیت
را نصیب بنده کند.

و در نهایت می‌گوییم که حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - نمای کلی از مسجد و مقام سر شریف امام حسین علیه السلام

۲ - ورودی مسجد و حرم معروف به دروازه سبز

۳ - ورودی مسجد و بارگاه کنار آن، معروف به باب القبله

۴ - تصویر نیم نمای مسجد و حرم از سمت باب القبله

۵ - تصویر تخته سنگ مرمر در سمت باب القبله
از طرف بازار «خان الخلیلی» که بر روی آن آیه قرآنی ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ [الأحزاب: ۳۳] نقش بسته است

۶ - تصویری از تخته سنگ مرمر در ورودی مسجد مذکور که بر روی آن حدیث شریف پیامبر نقش بسته است که: «حسین از من است و من از حسینم، خداوند دوست بدارد آنکه حسین را دوست دارد، حسین همانند نوه ای از نوادگان من است.» به همراه تصویر دکتر احمد قیس

۷ - تصویر داخل مسجد و اشاره دکتر احمد قیس به ورودی مقام شریف

۸ - ورودی اصلی حرم شریف از درون مسجد

۹ - تصویری از درون مقام مقدس و زیارت برخی از زائران

۱۰ - تصویر تمام نمای مقام شریف به همراه زائران زن و مرد و دکتر احمد

۱۱ - تعدادی از خانم‌های زائر در مقام شریف

۱۲ - تصویر مکانی به نام «تالار» و اتاقی که در آن میراث پیامبر که در آن مهم‌ترین وسایل او و قدیمی‌ترین نسخه قرآن وجود دارد به همراه تصویر دکتر احمد قیس

۱۳ - محراب مسجد و مقام حسینی

۱۴ - ورودی سرداب که از طریق آن سر شریف امام به مکان دفن وارد شد
که دکتر احمد قیس به آن اشاره می‌کند

۱۵ - در این مکان نیز سر مبارک حضرت به صورت موقت قبل از نقل آن به قصر زمرد و دفنش در گنبد دیلم گذاشته شد و دکتر احمد نیز به آن اشاره می کند

16 - تنها در ورودی ضریح مطهر

۱۷ - همچنین در کنار در ضریح مطهر

به نام خدا

مصر.. و حضرت زینب کبری رضی الله عنها

مشیت الهی اینگونه بود که در این جهان هستی باغ ایمان الهی را بیافرینی که نورش از انوار محمد و تربتش فاطمی و دانه هایش علوی و ستون هایش حسنی و حسینی و گل این خاندان مبارک زینب و دیگر خانم های نجیب هاشمی، فرزندان و نوادگان سید و سرور جهانیان هستند که عطر و بوی خوش آن ها به ویژه عطر گل حضرت زهرا یعنی زینب کبری سرتاسر گیتی را فرا گرفته است. زینبی که تمام مصیبت ها را با ایمان قرآنی استوار تحمل کرده، تا خدایش را با رضایت کامل ملاقات کند. پس درود بر روح پاکش، درود بر برادران و مادر و پدر و جدش خاتم الانبیا و صلوات و سلام بر پیامبران خدا از آدم تا روز قیامت باد.

اغراق نیست اگر بگوییم که اهل بیت صلوات الله علیهم برجسته ترین مصداق واقعی آیه کریمه ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ [ابراهیم: 24] (ای رسول) آیا ندیدی که چگونه خدا کلمه پاکیزه را به درخت پاک و زیبایی مثل زده که اصل ساقه آن برقرار باشد و شاخه آن به آسمان

(رفعت و سعادت) بر شود؟) واینکه هر کس به آن‌ها ظلم کند و نسبت به آن‌ها نفرت نشان دهد از جمله مصادیق آیه کریمه ﴿وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ﴾ [ابراهیم: 26] (و مثل کلمه کفر (و روح پلید) مانند درخت پلیدی است که ریشه اش به قلب زمین نرود بلکه بالای زمین افتد و (زود خشک شود و) هیچ ثبات و بقایی ندارد.) ما تا آخر مبحث خویش با این دو آیه سر و کار خواهیم داشت.

پس اصلا جای تعجب نیست افرادی را ببینیم که در هر جا به وجود ریشه ای از اصل ارتباط نسبی شان به این درخت پاک و زیبا محمدی یا گل باغ فاطمی و علوی افتخار کنند؛ چرا که این نزدیکی با درخت پاک محمدی سرشار از عشق و محبت و مودت، مایه افتخار هر انسان مسلمانی است، حتی اگر دیدگاه‌های فکری و مذاهب فقهی آن انسان مسلمان با هم متفاوت باشد.

غالباً مکان‌های زیادی در زمین به یکی از افراد این درخت پاک مبارک محمدی نسبت داده شده است، مانند موضوع امام حسین که در بحث سابق آن را بررسی کردیم یا مانند مکان‌هایی که به حضرت زینب علیها السلام یا امام زین العابدین یا حضرت رقیه و سکینه و عایشه رضی الله عنهن نسبت داده می شود.

لذا بحث ما ان شاء الله درباره موضوع حضرت زینب علیها السلام خواهد بود و در بخش‌های آتی موضوع‌های دیگران را بررسی خواهیم کرد. به این دلیل به موضوع حضرت زینب می‌پردازیم؛ چون از

جایگاه پر اهمیت و خاصی برخوردار بوده و به علت ایفای نقش بی نظیرش نسبت به خدمت به خاندان آل هاشم پس از واقعه کربلا و نقش این بزرگوار در حفظ و دفاع از دین ناب اسلام، وی را در رتبه بعد از برادرش حسین قرار می دهد. اگر قیام حسین و فریاد زینب نبود، اسلام و مسلمانان گمراه می شدند و تمام تلاش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت و صحابه اش به باد می رفت؛ به همین دلیل بسیاری از علما می گویند: «الإسلام مُحمديّ الوجود حسینی البقاء.» به این معناست که آغاز اسلام با حضرت محمد بود و با حسین بن علی باقی ماند. بدون هیچ شک و تردیدی، نقش عظیم حضرت زینب برای همگان روشن است، و مساله ای که ما به آن می خواهیم پردازیم وجود بیش از یک بارگاه یا مکان منسوب به حضرت زینب مانند بارگاه ایشان در شام، در قاهره و در مدینه منوره است.

پس بیایید واقعیت این مسئله را به صورت علمی و بی طرفانه بررسی کنیم.

عزیزان من بدانید که علما از تمام مذاهب اسلامی در این مسئله سه نظر دارند:

نظر نخست: که حضرت زینب رضوان الله علیها پس از بازگشتش به مدینه هرگز از آن بیرون نشد و آنجا از دنیا رفت و در بقیع به خاک سپرده شد.

نظر دوم: این است که هنگام قحطی در مدینه، این بزرگوار از این شهر پاک راهی منطقه راویه واقع در حومه دمشق شد و آنجا از دنیا رفته

و در مکان معروف و مشخصی که در حال حاضر حرمش قرار دارد، به خاک سپرده شد.

نظر سوم: این است که والی مدینه در عهد «یزید» به بهانه تحریک مردم این شهر علیه «یزید» و اندوهگین شدن مردم در مورد عاشورا و احتمال قیام آنان علیه حکومت وقت، بنا به درخواست این والی، ایشان از این شهر به مصر تبعید شدند.

خواننده عزیز، باید بدانید که ما در بحث خود، سه دیدگاه فوق الذکر را بر اساس منابع علمی مورد اعتماد صاحبان نظران این دیدگاه‌ها بررسی خواهیم کرد.

و حد الامکان این موضوع را به طور علمی و بی طرفانه و به دور از هرگونه احساساتی نسبت به کل اهل بیت و بالاخص حضرت زینب بررسی کرده؛ و هیچ ادعایی در مورد معصوم بودن مان و احاطه کامل داشتن نسبت به تمام این موضوع نداشته و مانند تمام کسانی که در طول تاریخ مسائل مبهم را بررسی کرده‌اند، عمل خواهیم نمود.

پس با بررسی دیدگاه اول، بررسی خود را همراه با ارائه نکات مهم در هر دیدگاه آغاز می‌کنیم.

دیدگاه اول: دیدگاه این افراد مبتنی بر عده‌ای از دلایل است که می‌گویند این بزرگوار هرگز از مدینه خارج نشده و در مقبره بقیع به خاک سپرده شد از جمله مهمترین شواهد آنان این است:

أ - استصحاب یا عمل به حالت سابق یقینی: بر اساس این

قاعده؛ شک و تردید هیچ وقت جایگزین علم نمی شود، پس ما در وقایعی که در آن شک داریم به واقعیت تاریخی قدیمی رجوع می کنیم که به آن یقین داریم. پس چون خروج مجدد این بزرگوار از مدینه ثابت نشده و در آن شک داریم پس بدین ترتیب به نظر آن ها ما باید بر اساس حالت قبلی، یعنی بقای ایشان در مدینه را تایید کنیم.

ب - حد اقل بر این نکته که در بین سال های ۶۱ تا ۶۴ هجری هیچ قحطی در مدینه منوره رخ نداده، تاکید شده است؛ بلکه بر عکس، در طول تاریخ هیچ اشاره ای بر وجود قحطی در مدینه منوره وجود ندارد؛ و تنها چیزی که در تاریخ نقل شده، طبق گفته «بلاذری» در بخش چهارم یا در یاقوت حموی در معجم البلدان بخش پنجم یا ابن الأثیر یا طبری و دیگر مؤرخان، در واقعه «الحره» در اواخر سال ۶۳ هجری ۶۸۳ میلادی به مدت سه روز در مدینه اتفاق افتاد به این بزرگوار و فرزندانش هتک حرمت شده است پس اینکه حضرت زینب مجبور شد از مدینه بیرون برود، نادرست است؛ به ویژه اینکه اکثر مؤرخان تاریخ تأکید کرده اند که درگذشت حضرت زینب در اواخر سال ۶۲ هجری بوده است.

ج - در برخی از سندهای تاریخی از جمله کتاب (عمده الطالب) آمده و کتاب (نساء اهل بیت بر اساس قرآن و حدیث) نوشته احمد خلیل جمعه و کتاب «الخطط التوفیقیه» نوشته علی مبارک از وفات عبد الله بن جعفر همسر حضرت زینب در مدینه در سال ۸۰ هجری و دفن وی در مدینه خبر می دهند پس خروج حضرت زینب رضوان الله علیها از

این شهر صحت ندارد. لطفاً به تصویر شماره یک این بخش نظر بیاندازید.

این بخشی از اموری بود که صاحبان این دیدگاه، با وجود دیدگاه‌های مختلف فکری و مذهبی خود مطرح کرده بودند. سید محسن امینی در کتاب «اعیان شیعه» جزء ۳۳ ص ۲۰۸ و محمد حسین جلالی در کتاب «مزارات اهل بیت» ص ۲۱۸ به بعد، به آن اشاره کرده‌اند.

اما این دیدگاه نیز به دلایل مختلف، زیر سؤال برده می‌شود:

نخست: از لحاظ استصحاب، شمار زیادی از مسلمانان تا حد تواتر در مورد این مساله اجماع دارند درحالیکه اختلاف نظر مذاهب اسلامی در مورد این مسئله، آن را از دایره یقینی بودن خارج و به مرحله گمانه زنی می‌رساند؛ پس از این رو احتمال خروجش از مدینه مطرح می‌شود.

دوم: کسانی که درباره خروجش از مدینه صحبت می‌کنند؛ سبب خروج وی را منحصر به وقوع قحطی نمی‌دانند، - البته اگر این اتفاق درست باشد - گرچه طبق نظر مورخان، هیچ قحطی رخ نداده است و ما در بحث خود تعدادی از این منابع را ارائه می‌دهیم.

آن‌ها دلیل دیگری مطرح کردند و واقعاً منطقی است که در ادامه بحث مان به آن می‌پردازیم.

سوم: اینکه قبر عبد الله بن جعفر در بقیع هیچ دخالتی بر خروج

این حضرت یا عدم آن ندارد؛ چرا که ممکن است پس از وفات حضرت زینب در خارج از مدینه، به این شهر بازگشته و دوباره آنجا مستقر شده و در سال ۸۰ هجری درگذشته باشد. و علمایی که این نظر را مطرح و قبول کرده، معصوم نیستند و امکان دارد سخنان شان درست یا نادرست بوده و هیچ قطعیت و یقینی در سخنان شان وجود ندارد.

نظر دوم: صاحبان این دیدگاه به شماری از دلایل تاریخی تکیه کرده و می‌گویند، حضرت زینب از مدینه به منطقه ریف دمشق رفته و در آنجا درگذشته و به خاک سپرده شد. البته صاحبان این دیدگاه با صاحبان دیدگاه سوم از لحاظ خروج این حضرت از مدینه اتفاق نظر دارند، اما اختلاف آن‌ها در مقصد ایشان می‌باشد. پس سؤال مطرح شده این است که پایه‌ها و دلایل این دیدگاه چیست؟ برای پاسخ به این سؤال باید دلایل شان را در چند نکته زیر خلاصه کنیم:

أ - به دلیل سرکوب مهاجرین و انصار و برخی از گروه‌های قریش و سلب آزادی فردی و اعمال فشار اقتصادی بر اهالی مدینه و خرید و چپاول زمین‌های این شهر با قیمت ناچیز توسط بنی امیه که به نام موضوع «صوافی» معروف شده و پس از آن حادثه قتل امام حسین و اهل بیت و اصحاب پیامبر، مردم این شهر علیه حکومت یزید و «عمر بن سعید الاشدق» والی مدینه شورش کردند.

درست در این شرایط ملتهب ضد بنی امیه بود، که حضرت زینب به مدینه بازگشت و در بدو ورود ایشان کنار قبر جدش ایستاد و در

سوگ برادرش حسین گفت: «ای جد من! خبر شهادت برادرم حسین عليه السلام را برای تو آورده‌ام.»

سمهودی در کتاب «وفای وفا» ج ۳ ص ۶۸ و طبری در کتاب «تاریخ طبری» ج ۴ ص ۶۷۲ و خانم دکتر سعادت ماهر محمد در کتاب «مساجد مصر و اولیا صالحون» ج ۱ ص ۹۶ و دکتر ابراهیم بیضون در کتاب (از دولت عمر به دولت عبد الملک) ص ۱۹۰ و بسیاری دیگر از علما نقل کرده‌اند که این حادثه، سرآغازی برای شورش عمومی مردم و خشم آنان علیه سلطه بنی امیه و والی آن بر مدینه بود، تا جایی که والی مدینه با فرستادن نامه‌هایی به یزید و با ابراز نگرانی از شورش مردم، خصوصاً با وجود حضرت زینب که با حضور دختران بنی هاشم و زنان انصار در همه مناسبت‌ها در رثای برادرش حسین رضی الله عنه مرثیه سرایی می‌کردند، نسبت به جلوگیری از سقوط حکومت بنی امیه از یزید کمک خواست.

سید محسن امین در (مجالس سنی) ص ۱۹۰ به نقل از امام صادق آمده است: این مطلب را واضح‌تر بیان کرده است، وی می‌نویسد: «تا پنج سال هیچ یک از زنان بنی هاشم سرمه به چشم نکشید و موی خود را خضاب نکرد و در خانه هیچ یک از مردان بنی هاشم دود [ناشی از پخت غذا] دیده نشد تا آن زمان که عبید الله بن زیاد کشته شد.»

و همچنین به نقل از فاطمه دختر علی امیر المومنین عليه السلام آمده است: «تا زمانی که مختار سر ابن زیاد ملعون را نفرستاد، هیچ بانویی

از ما به حنا زینت نکرد و میل سرمه را در چشم نگردانید و شانه به موی خود نزد.»

مقصود از ایراد مطالب فوق الذکر، اظهار حجم خشم مردم مدینه علیه بنی امیه و نقش برجسته حضرت زینب پس از اسارت و همچنین خشم ویژه بنی هاشم است؛ به همین دلیل یزید به والی خود در مدینه فرمان داد که این حضرت را از مدینه بیرون کند و به هر جایی که دلش خواست به جز مکه روانه کند، اما این خانم مکرمه امتناع نمود و گفت: «(یزید) بهترین مردان ما را کشت، سپس ما را مانند چهارپایان بیرون کرد و ما در دیارها و شهرهای مختلف گردانید، به خدا قسم هرگز بیرون نمی روم، گرچه خون مان ریخته شود.»

یحیی العبیدلی در کتاب «حضرت زینب و اخبار زینبی ها»، باقر شریف قرشی به نقل از کتاب (اسعاف راغبین) نوشته شمرازی ص ۱۹۶ و همچنین «التحاف در عشق اشراف» ص ۹۳ و همچنین در کتاب «حضرت زینب شیرزن تاریخ» و خانم دکتر سعادت ماهر محمد در کتاب «مساجد مصر» و محمد محمد عامر در کتاب «حضرت زینب عقیده بنی هاشم» و دکتر صلاح عدس در کتاب «خاندان پیامبر» ص ۱۱۰ و محمد حسین حسینی جلالی در کتاب «مزارات اهل بیت» ص ۲۲۰ به همراه تعدادی از مؤرخان دیگر که ذکر همه آنها در این بحث سریع امکان پذیر نیست، آورده اند که زینب دختر عقیل این بانوی بزرگوار همراه با عده ای از زنان بنی هاشم نزد حضرت زینب کبری رفت و آرام و آهسته با او صحبت کرد و گفت: «دختر عموی عزیز، خداوند

به وعده‌ی خویش درباره‌ی ما وفا کرد و این سرزمین را میراث ما قرار داد که هر جایی را بخواهیم منزلگاه خود قرار دهیم، پس جان و روانی را آرام و چشمی را روشن کن و خداوند به زودی ظالمان را مجازات خواهد کرد، پس به جای امنی روانه شو.»

پس تمام آنچه در موارد فوق آمده است، بر خروج آن حضرت از مدینه بدون ذکر مقصد ایشان تاکید می‌کنند. البته این موضوع مورد اختلاف میان اصحاب دیدگاه دوم و سوم است که در ادامه این موضوع برای مان آشکار خواهد شد.

ب - عدم وجود قبر معروف منسوب به حضرت زینب در بقیع تا قبل از حوادث سال‌های ۱۸۰۸ و ۱۸۱۵؛ چرا که بر اساس آنچه جان لويس بورکهاردت در کتاب «بادیه نشینان و وهابیون» ص ۲۰۶ و ۲۰۷ نوشته، در این سال‌ها وهابیون با کمک انگلیس بر مکه و مدینه سیطره یافته و تمام بارگاه‌ها و گنبد‌های ساخته شده بر روی قبرهای بقیع در مدینه و مقابر قریش در مکه را با خاک یکسان کردند. ما در کتاب «توسل از دیدگاه قرآن و سنت و عقل» این مسئله را با طرح جزئیات بیشتری ارائه داده‌ایم. این امر تأکید می‌کند که اگر این بزرگوار آرامگاهی در این مکان داشتند که در این حوادث تخریب شده بود، آیا این موضوع از بنی هاشم یا خانواده یا دوستاران اهل بیت پنهان می‌ماند؟ زیرا علی‌رغم تخریب گنبد‌ها و مقامات و حرم‌های اهل بیت و صحابه و علما توسط وهابیون، اما تا به امروز اکثر این آرامگاه‌ها حتی آنهایی که با خاک یکسان شده را اکثر مسلمانان می‌شناسند

و زیارت می کنند. (تصویر حادثه تخریب قبور در پایان این بخش می باشد.)

ج - بسیاری از مؤرخان از جمله ابن الجبیر در سفرش به شام و صحبت درباره دمشق، یاقوت حموی در کتاب معجم البلدان و شرح منطقه راویه و ابن عساکر هنگام بررسی مساجد دمشق و البراقی در کتاب «المراقد» به نقل از حاج مصطفی کبه سال ۱۳۰۲ هجری به نقل از سید سلیم، مسؤول شؤون اوقاف آن زمان بر وجود قبری منسوب به حضرت زینب در شام به ویژه در منطقه راویه در ریف دمشق تاکید کرده اند، سند تاریخی «البراقی» درباره مرقدی با گنبد، که یکی از مهمترین اسناد تاریخی به شمار می رود، وی می گوید: در سال ۱۳۰۲ هجری، گنبد بر روی ضریح افتاد، وقتی خاک را از روی قبر شریف برداشتند، صخره بزرگی به اندازه قد یک مرد از جنس سنگ مرمر یافتند؛ که بر روی آن با خط قدیمی نوشته ای یافتند که قابل خواندن نبود؛ آنگاه به والی خبر داده و وی گفت باید از مردی سالمند ساکن اطراف شام برای حل این موضوع کمک بگیریم، چرا که وی از سیره و تاریخ و زبان آن برهه تاریخ آگاه است، فرستادگان والی نزد آن پیر مرد رفته و صخره و نوشته هایش را به وی نشان دادند، اما او نیز تنها موفق به خواندن دو خط از آن شد، که می گوید: «اینجا قبر حضرت زینب دختر علی ابن ابی طالب دختر فاطمه زهرا است که در این مکان درگذشت و هنگام بازگشت دوش اینجا دفن شد.» در همین راستا در کتاب «مزارات اهل بیت علیهم السلام و تاریخ آن» نوشته سید محمد حسین

جلالی ص ۲۲۱ نیز ضمن نقل شدن این واقعه، وی آورده است که در ماه شعبان سال ۱۳۳۴ هجری، در مراسم اهدا و نصب ضریح مقدس حضرت زینب از طرف ایران، در حضور مسلمانانی از لبنان و سوریه، سید عبد الحسین شرف الدین به همین مناسبت سخنرانی کرد.

پ - تحت نظارت سید محسن امین عاملی یکی از برجسته ترین علمای امامیه قرن بیست و نویسنده سلسله کتاب «أعیان الشیعه» در بین سال های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ میلادی حرم حضرت زینب در منطقه راویه در ریف دمشق بازسازی شد. ما این موضوع را با یک واسطه از طرف فرزند «سید محسن امین» تاریخدان برجسته و نویسنده بزرگترین دایره المعارف اسلامی تاریخ نوین یعنی «دائرة المعارف اسلامی شیعی» معروف است، شنیدیم. وی ماده تاریخ «سید حسن امین» را به ما تدریس کرده که در پایان دوره اجازه نقل روایات تاریخی را به من و دانشجویان شان دادند. ایشان در یک جلسه هفتگی، دو ساله در منزل خود در منطقه بربر در بیروت، درست در اواخر سال ۲۰۰۱ دقیقاً در بیست و دوم ماه مبارک رمضان ۱۴۲۲ هجری در جمع دانشجویان خود، واقعه مذکور قبر مطهر حضرت زینب را بیان کردند، که تصویر مربوط به این جلسه در انتهای این بخش در شماره ۸ به تصویر کشیده شده است.

همینطور ایشان در جلسه تدریس روز ۱۰/۱۲/۲۰۰۱ مصادف با ۱۳۸۰/۹/۱۹ در پاسخ به سؤالی درباره حضرت زینب و خاکسپاری وی در شام و ساخت حرمش، گفتند: «تجدید ساخت این بارگاه ابتدا

با کمک خداوند متعال و تلاش های پدرم سید محسن امین و حاج محمد مهدی بهبهانی انجام گرفت. زیرا حاج بهبهانی در یکی از روزهایی که به زیارت پدرم تشریف آورده بودند و به ایشان گفتند: بنده آدرس بازرگانان فرش ایرانی و غیره را می دهم تا شما از آنها بخواهید که در تجدید ساخت و بازسازی حرم حضرت زینب و بازسازی آن سهمی داشته باشند زیرا این حرم بسیار کوچک است.

سپس پدرم پیام هایی را به این تاجران فرستاد و پس از مدت نه چندان دور، مبلغ سی هزار لیر لبنانی که در آن زمان مبلغ هنگفتی به شمار می آمد از طرف خانواده (مکتبی) که از تاجران فرش بوده، به دست پدرم رسید و درست یک هفته بعد از رسیدن مبلغ اول، مبلغ دیگر رسیده تا اینکه پدرم با تشکیل کمیته بازسازی حرم کار بازسازی حرم حضرت زینب را آغاز کرده و امور مالی این کمیته را حاج محمد مهدی بهبهانی برعهده داشت. پدرم به پاس خدمات «محمد مهدی بهبهانی» این فرد با ایمان، که قبل از پدرم دار فانی را وداع گفته بود، اتاق مخصوصی را در ورودی حرم مطهر ساخت که در آن این فرد با ایمان و همسر بزرگوارش به خاک سپرده شده اند (تصویر مربوط به این واقعه را در پایان این بخش ملاحظه کنید)

طبق سخنان اصحاب دیدگاه دوم تمام شواهدی که بر خاکسپاری حضرت زینب در منطقه راویه در اطراف دمشق دلالت دارد، تا حد بسیاری درست است، اما این شواهد نیز به دور از شک و تردید نیست، و پس از ارائه دیدگاه دسته سوم، درباره آن صحبت خواهیم کرد.

رأى سوم: صاحبان این دیدگاه معتقدند که حضرت زینب در مصر در یکی از محله‌های قاهره به خاک سپرده شده‌اند که در مورد این موضوع، دلایل زیر را ارائه می‌دهند:

ألف - صاحبان این دیدگاه با صاحبان دیدگاه دوم درباره وقوع تمام حوادث مدینه و خروج حضرت زینب با آن‌ها اتفاق نظر داشته، اما درباره مقصد این بزرگوار با آن‌ها اختلاف نظر دارند؛ چرا که معتقد بودند حضرت زینب رضوان الله علیها روانه مصر شد و برای اثبات این دیدگاه به متن‌ها و عبارات‌های مختلفی استناد می‌کنند، که در این جا مختصری از آن را بیان می‌کنیم: پس از صحبت‌های بانوان بنی هاشم با حضرت زینب عليها السلام در مدینه این بزرگوار موافقت کرد که به سوی مصر روانه شده و در آنجا اقامت گزیند؛ زیرا ایشان مواردی را در مورد عشق و محبت‌شان به اهل بیت پیامبر شنیده بودند، همینطور ام سلمه رضی الله عنها همسر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره اهل این منطقه، حدیثی را از پیامبر نقل می‌کند که رسول خدا قبل از ارتحالش در مورد مردم مصر توصیه کرده و فرموده بود: «شما سرزمینی را فتح خواهید نمود که به قیراط معروف است، با مردمان‌شان به نیکی رفتار کنید زیرا برای آنان رحیم دل و پایبند به عهد خود می‌باشند.» و در روایتی دیگر به نقل از مسلم در صحیحش از پیامبر اکرم نقل شده که: «شما مصر را فتح خواهید نمود که به قیراط معروف می‌باشند، پس اگر آنجا را فتح کردید، با مردمان‌شان خوب رفتار کنید که حرمت پیوند نزدیکی را نگه داشته و پایبند به میثاق خود هستند».

فاطمه و سکینه دختران امام حسین رضوان الله علیهما، حضرت زینب را در مسیرش به سوی مصر همراهی کردند.

بر اساس سندی منسوب به رقیه دختر عامر فهری، وی گفت: «بنده جزو کسانی بودم که در استقبال زینب دختر علی هنگام ورودش به مصر پس از مصیبت کربلا حضور داشته، آنگاه مسلمه بن مخلد انصاری و عبد الله بن الحرث و ابو عمیره المزنی به محضر او تشریف آوردند. مسلمه او را تسلی و دلداری داد و گریه کرد، پس حضرت نیز گریه کرد و حاضران گریستند و سپس گفت: (هذا ما وعد الرحمن وصدق المرسلون.) (این واقعیتی است که [خدای] رحمان وعده داده بود و پیامبران راست گفته بودند!!.)

علی شلبی می گوید: مسلمه بن مخلد انصاری والی مصر بود، همراه عده‌ای از یاران و جمعی از علما و اعیان و بازرگانان برای استقبال این حضرت رفتند. آن‌ها در مراسم با شکوهی که شایسته مقام این خانم بزرگوار بود، در روستایی در مسیر مصر به شام شرق شهر بلیس در استان شرقی از این حضرت استقبال کردند. در این مورد آمده است که ورود این خانم پاکدامن به مصر همزمان با آغاز ماه مبارک شعبان سال ۶۱ هجری بود؛ که تنها شش ماه و چند روز از شهادت برادر بزرگوارش امام حسین گذشته بود و یکی از شاعران برای انتخاب مصر به عنوان اقامتگاه این حضرت چند بیتی در مدحش سرایید:

پس از بازگشت از شام به یثرب پس از فاجعه امام حسین

از تو خواستند و طنت را ترک کنی به سوی خارج حرمین پس مصر دیارت را انتخاب کردی ای سرور کل کونین علی الشلبی در این باره می گوید: والی این شهر، این حضرت و همراهانش را در خانه اش در منطقه الحمرا سکنی داد؛ از این بانوی جلیل القدر که به علت واقعه کربلا، دچار ضعف شدیدی به شایستگی استقبال کرده و همچنین ایشان مورد تقدیر و احترام و تجلیل مردم مصر قرار گرفته؛ به طوریکه آن‌ها برای کسب برکت‌ها و استجابات دعاهایشان به نزد او روانه می شدند و تمام احادیث پیامبر اکرم را از زبانش می شنیدند.

حضرت زینب در آن اقامتگاه - کمتر از یک سال - ماند و در طول مدت اقامتش عبادت کرده و در حال نماز و روزه بوده، و همواره آیات ذکر حکیم قرآن می خواند. این بزرگوار در شامگاه یکشنبه 14 رجب سال 62 هجری به سوی پروردگار متعال انتقال یافت و به سفارش خود این بانوی گرامی در دار مسلمة بن مخلد انصاری در محل اقامتش به خاک سپرده شد.

ب - اهمیت نسل‌های گذشته به بازسازی حرم این حضرت دلیل بر صحت وجودش در این بارگاه است، و مقام و مکان دفن پیکر پاکشان به مزار بزرگی برای زیارت و تبرک جویی بسیاری از مسلمانان از سراسر دنیا از وی، تبدیل شده است. باید اذعان کرد در پیش روی افرادی که به حرم ایشان پناه می آوردند، علما و فقهای چون مرحوم کافور اخشیدی، احمد بن طولون، الظافر بنصر الله فاطمی بودند که

شخص الظافر بنصر الله فاطمی «پیاده به زیارت مقام مطهرش می آمد و در قبر شریف به فقرا صدقه می داد و بعد از او پادشاهان و شاهزادگان از این کردار نیکش پیروی می کردند».

در این زمینه باید گفت به دست عده‌ای از مؤمنان، پادشاهان، و وزیران بارگاه مطهر ایشان بازسازی و توسعه داده شد که از این جمله می توان به فعالیت امیر مصر، نقیب الاشراف فخر الدین ثعلب جعفری زینبی، پادشاه علی باشا والی مصر در عهد سلطان خان، شاهزاده عبد الرحمن کتخدا، یوسف باشا از وزیران آن دوره، جد بزرگ خاندان علوی محمد علی باشا بزرگ، سعید باشا و خدیو محمد توفیق باشا اشاره کرد.

بر روی دروازه ورودی حرم بیت شعری نوشته شده که معنای تقریبی آن چنین است:

ای زائرین آن بر در آن بایستید و دعا کنید

دختر پیمبر چراغ نور این مکان است

همچنین این چند بیت بر روی گنبد شریف نوشته شده است که بدین معناست:

بایستید بر در دخت علی

با خشوع از خدای آسمان طلب فرما

که عزت و قبولی و پذیرش

در درگاه بلندپایه خواهر حسین است

در سال ۱۹۶۴ میلادی در زمان رئیس جمال عبد الناصر، لوح یادبود توسعه مسجد حضرت زینب رضوان الله علیها گذاشته شد و در سال ۱۹۶۹ میلادی وزارت اوقاف مساحتی به حرم و مسجد اضافه کردند تا به دو برابر مساحت اول رسیده و تا به امروز وزارت اوقاف و امور اسلامی و ازهر شریف پیگیری مسئله بازسازی و نوسازی این حرم خاندان محمدی را به عهده دارد یا همانطور که دکتر صلاح عدس در کتاب (آل بیت) می فرماید: «همچنان ضریح حضرت زینب و مسجد وی مقصد میلیون ها مشتاق است که برای نماز و دعا و تبرک به آنجا می روند ولی باید پرسیم، کجاست قبر یزید فرزند معاویه؟! یا بهتر است بگویم چه کسی امروز ملک بنی امیه را از من با بهایی ناچیز خریداری می کند؟. تصویر مربوط به این بحث در پایان این بخش آمده است.

اصحاب دیدگاه سوم که معتقدند ایشان در مصر دفن شده، مستندات و شواهد قدیمی و قوی را ارائه می دهند؛ ولی برخی نیز صحت بعضی از این روایت ها را زیر سوال برده اند که ما به تعدادی از آن ها می پردازیم.

اهمیت این دیدگاه به خاطر قدمت وجود مستندات متعلق به آن که توسط گروه بزرگی از مؤرخان از جمله یحیا عبیدلی در کتاب (زینب و اخبار زینبی ها)، یاقوت حموی در (معجم بلدان) در مورد شرح شهر قاهره و کوهینی اندلسی دانشمندی که در عهد المعز لدین الله فاطمی وارد مصر شد، و ابن جبیر در سفرش به قاهره و کتاب (لواقح الأنوار)

نوشته شمیرانی و نیز تمام کسانی که از زمان فاطمیون تا به امروز با تاریخ سر و کار داشتند؛ مانند دکتر سعادت ماهر محمد نهفته است. در این باره باید گفت، در سال ۱۹۷۱ میلادی به دستور جمال عبد الناصر، مسجد و بارگاه حضرت زینب توسعه داده شد و خود دکتر سعادت ماهر ریاست تحقیقات علمی آن دوره را در وزارت اوقاف تا زمان وفاتش، بر عهده گرفته بود، و از خود کتاب بسیار بزرگ که دارای پنج جزء ارزشمندی بود را به عنوان مرجع علمی مهم به جای گذاشت و نیز علی احمد شلبي که کتاب (دختر زهرا قهرمان ایثارگری) را به دکتر عبد الحلیم محمود وزیر اوقاف و امور ازهر هدیه داده بود و آثار دکتر صلاح عدس و محمد محمد عامر و دیگر مؤرخانی که برای اختصارگویی از ذکر نامشان خودداری می‌کنیم، همگی بر اثبات وجود حضور زینب در مصر دلالت می‌کند.

بررسی سه دیدگاه فوق الذکر:

الف - در رابطه با دیدگاه اول که معتقد عدم خروج حضرت زینب از مدینه منوره است، آن را در جای خودش بررسی کردیم و علی‌رغم اینکه دیدگاه معتبری بود، اما نظرات دیگر (دوم و سوم) معتبرتر بودند، بدین ترتیب بحث ما درباره دو نظر اخیر خواهد بود.

قبل از آغاز بحث، باید مسئله بسیار مهمی را بدانیم که شیخ مفید آن را در کتاب (الارشاد) و طبرسی در کتاب (اعلام الوری بأعلام الهدی) و تمام آنانی که درباره تعداد دختران امام علی ذکر کردند که نامشان زینب بود، صحبت خواهیم کرد.

امام علی عليه السلام سه دختر به نام زینب داشت، دوتا از آن‌ها از حضرت فاطمه زهرا عليها السلام بودند که نام‌هایشان:

۱ - زینب کبری که لقبشان: العقیله، حورا، ام‌هاشم، که همسر عبد الله بن جعفر بن ابی طالب بود.

۲ - دیگری زینب صغری بود که یکی از لقب‌هایش ام کلثوم بود و گفته می‌شود که پیامبر این نام را بر وی گذاشت و این به دلیل شباهت شدید این حضرت با خاله‌اش حضرت زینب بود.

۳ - اما سومی که تنها نامش ذکر شده و جزو دختران امیر المؤمنین محسوب می‌شود و نامی از مادرشان ذکر نشده است و برای نام مادر ایشان فقط به ذکر عبارت (مادران متعدد) اکتفا شده است. در مورد (مادران متعدد) باید گفت، امام علی پس از مرگ حضرت زهرا عليها السلام، با چندین خانم ازدواج کرده و از آن‌ها نیز صاحب فرزند شدند که یکی از آن‌ها مادر زینب صغری است و بدین گونه ثابت می‌شود که این زینب سومین فرزند دختر امام علی است. زینب صغری همسر محمد بن عقیل بن ابی طالب است.

ب - دیدگاه دوم: نظرات مرجّح و نکات مربوط به آن

این دیدگاه از نکات قوت بسیاری برخوردار است که آن را تأیید و حمایت می‌کند؛ علاوه بر اینکه خالی از ملاحظات که ممکن است آن را تضعیف کند، نیست. از جمله مسائلی که آن را تقویت می‌کند:

۱ - عدم ذکر حضرت زینب عليها السلام در متن‌های ذکر شده از امام

زین العابدین در طول مدت اقامتش در مدینه پس از بازگشت از سفر اسارت با عمه هایش، به ویژه اینکه درگذشت حضرت زینب بر حسب روایات تاریخی در پایان سال ۶۲ هجری بوده در حالی که وفات امام زین العابدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ در سال ۹۵ هجری بود، و این بدان معناست که مرگ این حضرت زمانی اتفاق افتاد که حضرت زین العابدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ هنوز زنده بود، پس اگر واقعاً در مدینه بود و همانجا دار فانی را وداع کرد، مسلماً می‌بایست چیزی از اخبار این بزرگوار و سوگ و اندوه آن و تشییع جنازه آن توسط امام زین العابدین به دست ما رسیده باشد، و - بنا بر اطلاعات ما - این مسئله اتفاق نیفتاد، و این بدان معناست که حضرت زینب خارج از مدینه بوده و در نهایت نظر دوم و سوم پیرامون اصل خروج آن حضرت از مدینه را تأیید می‌کند.

۲ - اما در رابطه با رفتنش به منطقه راویه در شام، تنها تحلیل زیر می‌تواند صحت این روایت را تأیید کند، که نتیجه اغتشاشات حاکم بر مدینه و نقش این حضرت پس از بازگشتش به مدینه، باعث شد والی مدینه عمر بن سعید الاشدق: از یزید کمک بخواهد تا جلوی انتقام شدید و شورش عمومی مردم را بگیرد؛ زیرا در این دوره آغاز شورش‌های مردمی ملاحظه می‌شد، بدین ترتیب یزید از والی مصر خواست که این حضرت را از مدینه به مکان دیگر تبعید کنند.

معمولاً ظالمان به ویژه پس از ارتکاب جنایات هولناک، اصرار داشتند که مخالفان‌شان یا اشخاصی که دارای تهدید اندک حتی تهدید معنوی علیه آن‌ها به شمار بروند را زیر نظر خود قرار دهند؛ تا آن‌ها

اجازه رفت و آمد آزاد را نداشته باشند، که ما امروزه به این نوع اقامت، «اقامت اجباری» می‌گوییم. پس می‌توان بازگشت ایشان به شام به همراه همسرش عبد الله ابن جعفر و سکونت در باغ یا به زبان امروزی املاک متعلق به همسرش را توجیه کرد. بدین ترتیب حضرت زینب در اقامت اجباری خود، در منطقه‌ای بدون طرفدار یا حامیان مردمی و زیر نظر مقامات بنی امیه سکنی گزید.

علی‌رغم اینکه این صحبت‌ها از هیچ دلیل تاریخی مستحکمی برخوردار نیستند؛ اما حد اقل تنها تفسیر منطقی برای وقوع آن، اثبات عدم وجود قحطی در مدینه است که موجب خروج ایشان از آن می‌باشد.

اما ملاحظات بر دیدگاه دوم، اینگونه بیان می‌شود:

۱ - تعارض روایات درباره هویت اصلی زینب که تا به کنون در منطقه راویه در ریف دمشق دفن شده، طبق باور شمار بسیاری از مؤرخان، از جمله سید محسن امین در اعیان شیعیه ج ۳۳ ص ۲۰۸ گفته: «آن اشخاصی که قبر موجود در روستای راویه را منسوب به زینب کبری می‌دانند، دچار توهم شده‌اند، چون به محض اینکه نام حضرت زینب در میان می‌آید، نام حضرت زینب کبری آن فرد کامل فورا به ذهن‌شان خطور می‌کند. زیرا این افراد وقتی اثری برای ادعای خود پیدا نکنند، به روش علت و معلول متوسل می‌شوند.»

همچنین وی در کتاب (مفتاح الجنات) ج ۲ ص ۲۱۱ در مورد

هنگام زیارتگاه‌ها و دعای مستحب در مراقد منسوب به اهل بیت در شام تحت عنوان: زیارت منسوب به حضرت زینب صغری ملقب به «ام کلثوم» دختر امیر المؤمنین علی رضی الله عنه گفت: «در روستایی به نام راویه در مسافت یک فرسخی از دمشق معروف به قبر بی بی، رو به قبله کن و بگو: «سلام بر تو ای دختر پیامبر خدا...»

۲ - ابن جبیر در سفرش به دمشق در اوایل قرن هفتم، گفت: «از جمله حرم‌های اهل بیت رضی الله عنهم حرم ام کلثوم دختر علی ابن ابی طالب معروف به زینب صغری است. لقب ام کلثوم را پیامبر اکرم به دلیل شباهت وی به ام کلثوم رضوان الله علیها به وی داده است، والله اعلم...»

۳ - همچنین سید محمد حسین جلالی در کتاب (حاشیه مراقد) ج ۳ ص ۳۳ نقل کرده که آنجا تصویری از نوشته‌ی روی ضریح این حضرت وجود دارد که چنین آمده است: «قبر بانوی بزرگوار... ام کلثوم زینب کبری دختر اسد الله الغالب امام جلیل علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه است.» و این ادعا با شهادت قاضی آن دوره «مصطفی بن مصطفی افندی» در اواخر ربیع الاول سال ۷۶۸ هجری اثبات شده است.

شایان ذکر است که در میان سخنان سید محسن امین که گفته بانوی دفن شده در منطقه راویه زینب ام کلثوم بوده و عمل ایشان برای ساخت و گسترش حرم حضرت زینب تعارض و منافاتی وجود ندارد، چرا که هر دو دختران علی و حضرت زهرا هستند و هر دو

فداکاری‌های بزرگی در راه اسلام کردند که ذکرشان در این جا امکان پذیر نیست، به ویژه در مورد زینب ام کلثوم که از موضوع بحث ما خارج است.

پ - دیدگاه سوم: نظرات مرجح و نکات مربوط به آن

این نظر نیز دارای نکات قوتی است که آن را تأیید می‌کند؛ و همچنین دارای برخی نکاتی است که ممکن است آن را تضعیف و زیر سؤال ببرد از جمله:

۱ - شهرت تاریخی عمیقی که این مقام در قاهره از آن برخوردار است بر خلاف آنچه در شام وجود دارد.

روایت‌هایی که توسط عبیدلی متوفی سال ۲۷۷ و روایت کوهینی اندلسی که در عهد فاطمیه وارد مصر شد به همراه روایت‌های بیشمار دیگر باعث می‌شود تقویت سندهای تاریخی وجود حرم حضرت زینب در مصر می‌شود. درست در زمانی که ملاحظه می‌کنیم که حرم منسوب به حضرت زینب سلام الله علیها در دمشق طبق روایات تاریخی از قرن ششم هجری با یاقوت حموی ظهور یافت و ساختمان واقعی و اولیه آن در آغاز قرن بیستم با تلاش‌های بی وقفه سید محسن امین انجام گرفت.

۲ - احتمال منطقی این است که وی پس از اخراج اجباری خود از مدینه، می‌توانسته به هر جایی، غیر از مکه برود، پس از لحاظ منطقی این بزرگوار مصر را به دلایل زیر انتخاب کرده باشد:

الف - چون والی مصر در آن دوره مسلمة بن مخلد انصاری بود و در تاریخ مصر، کسانی که انصار شناخته می شدند از جمله مخلد و فرزند او مسلمة در طول تاریخ در کنار اهل بیت و طرفدار آنها بودند و تاریخ خبر از مجازات شدن متعدد آنها را می دهد؛ پس می توان گفت احتمال دلیل اختیار مصر به دلیل حمایت مردمی و محبت این مردم به اهل بیت علیهم السلام بود.

و این امر نشانگر حجم استقبال مردمی گسترده از حضرت زینب هنگام رسیدنش به مصر بنا به روایت صاحبان این نظر می باشد.

۲ - یکی از دلایل انتخاب مصر برای سکونت توسط حضرت زینب شاید وجود افرادی که او را به یاد پدر و مادرش می اندازد، حتی اگر مرده یا شهید باشند مانند وجود آرامگاه محمد بن ابی بکر رضوان الله علیه که پسرخوانده امام علی است که پس از مرگ پدرش خلیفه اول ابو بکر صدیق در خانه این حضرت بزرگ شده و مانند برادری برای حضرت زینب بوده و به صورت هولناکی در مصر به شهادت رسیده و یا وجود قبر و آرامگاه امیر لشکر امام علی علیه السلام «مالک اشتر» بود که او نیز از طریق سم به شهادت رسیده را می توان ذکر کرد. علاوه بر این که مصر در طول تاریخ سرزمین پیامبران بوده است.

۳ - به نظر سید محمد حسین جلالی در دائرة المعارف وی به نام «مزارات اهل بیت علیهم السلام و تاریخ آن» ص ۲۲۰ حضرت زینب کبری در قاهره دفن شده است و این قول یکی از برجسته ترین علمای امامیه یعنی سید جلالی است.

ملاحظات بر دیدگاه سوم این است:

۱ - به نقل از تاریخدان معروف «المقریزی»، حرم حضرت زینب در مصر وابسته به دختر احمد دختر جعفر دختر حنفیه دختر علی ابن ابی طالب است و این بدان معناست که درست است که حرم حضرت زینب کبری نیست، اما در نهایت حرم حضرت زینب دیگری است از اولاد امام علی ابن ابی طالب است.

همچنین گفته می شود که (حرم حضرت زینب) در قاهره وابسته به زینب دختر یحیی المتوج بن حسن الانور بن زید بن علی بن الحسین بن علی ابن ابی طالب است.

۲ - «علی مبارک» تاریخ دان معروف در کتاب «الخطط التوفیقیه» ج ۵ ص ۹ نوشت: در هیچ یک از کتب تاریخی ندیده ام که حضرت زینب دختر علی رضی الله عنها در طول زندگی یا پس از مرگش به مصر آمده یا حتی آنجا پا گذاشته باشد.

۳ - به نقل از احمد حافظ حدیدی در کتابی تحت عنوان «مباحثی در باره شهر قاهره» آمده است: «حضرت زینب در مصر در شهر قاهره دفن نشده است.» و قولش را اینگونه توجیه می کند که در مورد این مسئله در پایان عصر ممالیک شایعه سازی شد.

۴ - همچنین یکی از مشایخ ازهر به نقل از احمد زکی پاشا نقل می کند که این حرم در طول تاریخ اسلامی وجود نداشته و فقط چند سال قبل از دوره حکومت محمد پاشا از آن سخن به میان آمده است.

۵ - چاپ کتابی از محمود المراقبی تحت عنوان «القول الصریح عن حقیقه الضریح»، که در آن دلایل متنوعی بر عدم وجود آرامگاه حضرت زینب رضوان الله علیها در مصر را بیان می کند.

البته متفکر دقیق و بی طرف در اکثر نکات ضعیف مطرح شده در دیدگاه دوم و سوم، به این نکته توجه می کند که سوالات متعددی را در ذهن خود خطور کرده است

بنابراین نتیجه کلی به دست آمده از ذکر روایت ها و دیدگاه های مختلف فوق الذکر که باعث عمل کردن ما به آن می شود این است که:

قبل از نتیجه گیری مسئله بسیار مهمی را باید مد نظر داشته و آن را بررسی کنیم. آن مساله این است که مؤرخان از تمام مذاهب اسلامی نقل می کنند که حضرت زینب در مجلس یزید خطبه ارزشمندی بیان کرد که هنوز در طول تاریخ صدای آن به گوش جهانیان می رسد. بخشی از این خطبه: «پس تمام مکر را بکار بر و همه سعیت را بکن و تا می توانی بکوش، به خدا نخواستی یاد ما را از بین ببری و دین ما را نابود کنی...» تا آنجایی که می گوید «به خدا نخواستی توانست یاد ما را از بین ببری.» این سوگند خدایی بسیار عظیمی است و زینب راستگو دختر راستگویان است و مسئله وجود بیش از یک مکان منسوب به حضرت زینب در تمام گیتی بهترین شاهد بر این است که خداوند متعال به درستی قسم حضرت زینب را تاکید کرده و برخلاف دشمنانش، نام وی را بالا برده است

از این رو:

از نظر علمی و شخصی ما که مبتنی بر اعتقاد اسلامی و محمدی و قرآنی است: نباید زیارت حضرت زینب رضوان الله علیها را به هیچ وجه؛ چه در بقیع یا شام یا مصر یا هر مکانی که مسلمانان می‌توانند آن را زیارت کنند و به خاندان پاک سلام و درود بفرستند، ترک کنیم. منظور بنده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و خاندان و آل پیامبر و اصحاب و یاران برگزیده اش رضوان الله علیهم است.

پس درود بر تو ای سرورم ای مولایم حضرت زینب، سلام بر تو هر کجا که بودی و در هر سرزمینی دفن شدی. از خداوند متعال می‌خواهم که زیارت این بزرگواران را در دنیا و شفاعت شان در آخرت را نصیب همه ما بکند. چرا که او قدرتمند و مهربان‌ترین مهربانان است.

قبل از پایان: ما در آغاز مبحث مان به این دو آیه اشاره 24 و 26 سوره ابراهیم اشاره کردیم که در آن آمده است که اهل بیت سلام الله علیهم برجسته ترین مصادیق آیه 24 سوره ابراهیم هستند که خداوند متعال در آن می‌فرماید ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ﴾ ((ای رسول) آیا ندیدی که چگونه خدا کلمه پاکیزه را به درخت پاک و زیبایی مثل زده) ابراهیم 24 در حالی که هر کس دشمنی و کینه ورزی برانگیزد برجسته ترین مصداق آیه 26 از سوره ابراهیم که در آن می‌فرماید: ﴿وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ (و مثل کلمه کفر (و روح پلید)) ما قول داده بودیم که این دو آیه را در پایان مبحث خود توضیح دهیم و آن را به حمد خدا توضیح می‌دهیم.

آنچه سبب مکث ما در این دو آیه متوقف شده، صیغه قرآنی و ذکر

(کلمه طیبه) و زیر آن (کلمه خبیثه) است. پس از بررسی ده تفسیر معتبر نزد تمام مذاهب اسلامی، هیچ اشاره‌ای به این نکته نشده است. تا متهم به تفسیر از روی عقیده یا عاطفه یا هوس نشویم، به آنچه به ذهن مان خطور کرد، اشاره خواهیم کرد و آن را بدون شرح و توضیح خواهیم گذاشت.

سخن نیک همیشه ذکر و نامش در سربلندی‌ها می ماند و سخن ناپسند رو به زوال و پست و ریشه کن است.

قبل از پایان این مبحث و در نتیجه این سه دیدگاه درباره وجود مبارک این حضرت در بقیع یا شام یا مصر، به ذهنم آمد که شعری درباره احساسات و افکار خویش به صورت نثری و ادبی بنویسم و اینگونه بود:

صدایش کردم

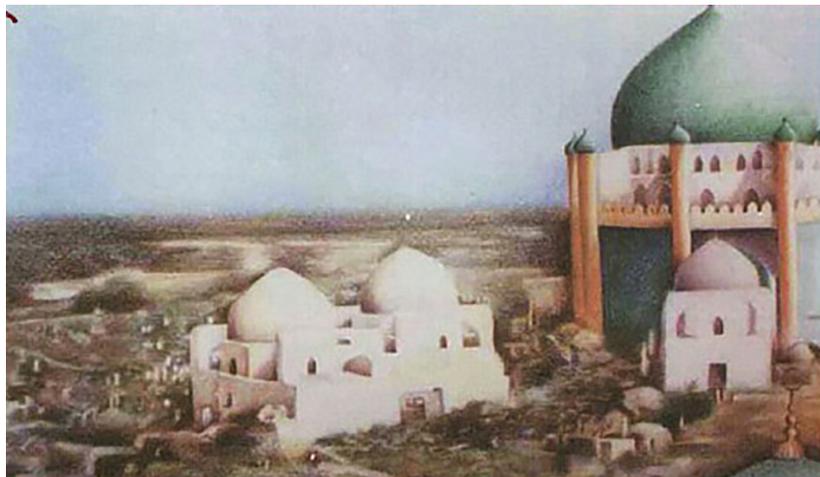
ایستادم بر سر راهش و کردم صدایش
 به کجا چنین شتابان ای بهجت روح و روانم
 داد جوابم از پس خمارش، با طنین پر وقاری
 تو کیستی و چه در سر داری
 گفتم: چگونه مرا شناسی؟
 منی که هنوز در عشقت سوخته و ذوب شدم
 گفت: کافیست ای بنده خدا
 دانی چه کسی را خطاب کردی؟

گفتم: شاهد است خدا بر قولم
 که تو باشی تمام مقصودم
 گفتم: چه جسارتی؟
 تو کیستی که سیمای صالحین داری؟
 گفتم: من بنده ذلیل و خادم ناچیز
 به عطف و عشقت امیدوارم؟
 گفتم: کرده‌ام استغفار از این گفتارت
 بگو چه دیگر داری نام و نشانی؟
 گفتم: هر گمشده‌ای در زمین خدا دم می‌زند
 از عشقتان و می‌ساید صورت به خاک پاکتان
 گفتم: عجباً از اصرارت
 آیا مومنی یا دیوانه؟
 گفتم: هست خدا گواه بر ایمانم
 اوست شاهد دیوانگی و شیدایی عشقم
 گفتم: پاک است پروردگارم و خدای بندگان
 پس دانی من دخت کیستم و تو فرزند کیستی؟
 گفتم: آری! تویی دخت سرور بزرگان عالم و حیدر
 و هستی دختر زهرای بتولم
 تویی خواهر حسن مجتبی، حسین،
 شهید کربلاء و اسیر شده در دشت بلا (مسبیه)

عمه سجاد امام زین العابدین
 تویی کافل یتیم ها و صدای حق
 داشت بغض بر گلویش و گفت: باد رحمت خدا بر پدرت
 دهد ایزد یکتا اجر به ما و شما
 زدم سیلی بر صورتم و شد جاری اشک هایم
 گفتم: به خدا این بود تمام مقصودم
 گفت: حالا شناختم تو را بنده خدا،
 تویی که می کنی همدردی با ما و عزیز زهرایی
 گفتم: الله اکبر! چیستم و کیستم من؟
 که شدم لایق مدح شما
 نیستم من جز فقیری پر گناه
 نیستی تو، جز انسان پاک نهاد
 گفت با طنین مهربانی: برخیز ای بنده خدا،
 عشق ماست در رحمت، آن دری که گذشتی
 کرده ای نرم با گریه هایت، آهن را
 کنیم شفاعت روز جزا دوستان را
 می ایستم در آن روز با صلابت
 گویم همچو تو تکبیر و صلوات بر پیامبر و آتش
 اللهم صل علی محمد و آل محمد والحمد لله رب العالمین

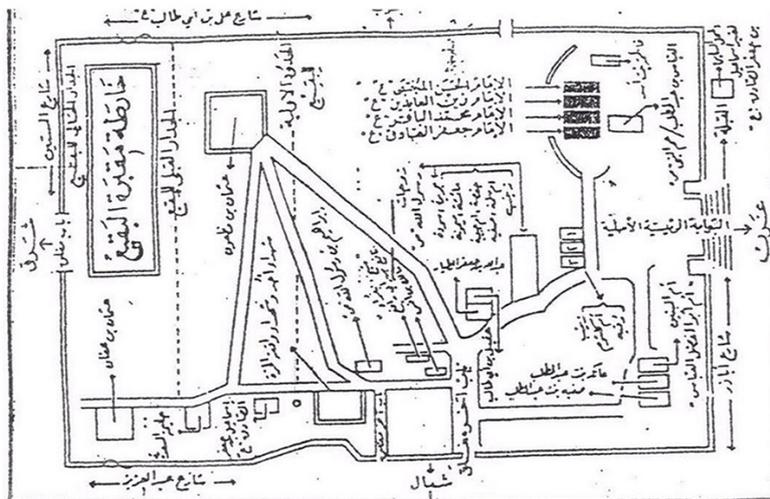
۱ - تصویری از نمای کلی مقبره بقیع که گنبد پیامبر ﷺ در آن نیز نمایان می‌شود

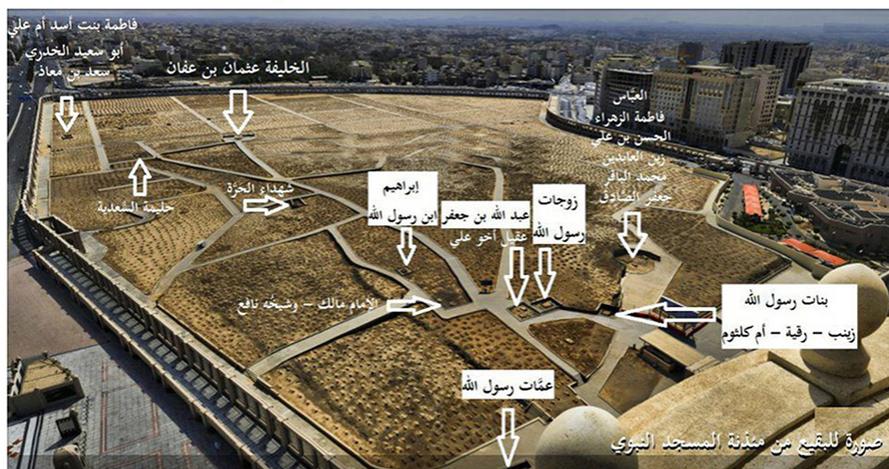
۲ - تصویر پیرامون گنبد های قبور اهل بیت رضوان الله علیهم قبل از تخریب

۳ - عکس بسیار قدیمی که در آن گنبدها بر روی قبرها قبل از تخریب نمایان می شود

۴ - نقشه قدیمی از اماکن آرامگاه‌هایی که مسلمانان آن را به خوبی می شناسند

۵ - عکس جدید از آرامگاه‌ها پس از تخریب، هرچند که آن‌ها با خاک یکسان شدند

۶ - عکسی که زائران چهار امام و عباس عموی پیامبر را نشان می‌دهد

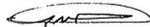
حسن الأمين
ص. ب. ۱۰۰، بیروت

التاریخ ۲۲ رمضان ۱۹۷۷

باسمہ تعالیٰ

فی البحوث التاریخیه الی کانت قری فی منزلی و کنت اذ تاول فیما شیء المصیبه الوقایع المردونه
فی کتب التاریخ تدویناً من نیفاً مشهوراً و کنت اصح من اهل ما اصح کذلک البحوث الاخرى انی کنت
اقتادوا بالشرح و التخصیص بجان الاستاذ الحاج احمد قیس بدون کل ما یلیق منه الاحادیث و یستوعبه
استیعاباً عمیقاً و بیاثته مناقشه المردک لتألفه الواعی لصاریفته. لذلک فمورعندیه من اوقن منه اعتر
علمهم فی روایه التاریخ و التوشل فی مجاله الواسع، منتظراً ان یتقبلوا زاهراً فی اذاعه المحتائت التاریخیه
و الدفاع عن المشرقین فی بلاد و سرور الافتراءه

والله ولی المؤمنین و المدبر

۷ - تصویری از زائرین بقیع از بیرون دیوار حصار کشیده شده آن

(در تمام گفتگوها و مباحثات تاریخی که در خانه بنده انجام می گرفت و در آن بسیاری از حوادث غیر واقعی ثبت شده در کتب تاریخ را بررسی می کردم، و چیزهایی که می شد تصحیح کرد، را تصحیح می کردم، علاوه بر بحث ها و تحقیقات دیگر که به صورت مفصل آن را بیان می کردم، استاد حاج احمد قیس تمام احادیث را می نوشت و به صورت عمیق و تمام وقایع و مصداق آن را درک و بررسی می کرد. به همین دلیل وی به نظر من بهترین فردی است که مورد اعتماد در روایت تاریخ و بررسی دقیق آن است و بنده برای ایشان آینده باشکوهی در ارائه وقایع تاریخی و دفاع از صدق و رد اخبار دروغ پیش بینی می کنم. (سید حسن امین)

8 - تصویر کمیاب از مؤرخ مرحوم سید حسن امین همراه با دکتر یوسف عمرو و دکتر مرحوم علی بهادلی و سید حسن الخراسان که در آن دکتر احمد قیس حضور دارد؛ همچنین در پشت سر آن‌ها عکس مرحوم سید محسن امین ظاهر می‌باشد و در بخش بالا تصویر، مجوز نقل روایت تاریخی دکتر احمد قیس توسط سید حسن امین نمایان است

۹ - تصویری از حرم حضرت زینب در دمشق

۱۰ - عکسی از حضور جمع گسترده مردمی برای زیارت حرم این حضرت

۱۱ - تصویری از چراغانی حرم به مناسبت ولادت حضرت زینب

۱۲ - تصویری از ضریح حرم حضرت زینب رضوان الله علیها از سمت خانم‌ها

۱۳ - عکسی از ضریح حضرت زینب از سمت آقایان

۱۴ - تصویر قدیمی دکتر احمد قیس هنگام زیارت حضرت زینب در شام

۱۵ - عکسی از گنبد حضرت زینب در مصر

۱۶ - عکسی دیگر از گنبد و مناره از سمت دیگر

۱۷ - تصویری از ورودی حرم حضرت زینب در مصر

۱۸ - تصویری از ضریح از سمت آقایان

۱۹ - تصویری از زائران حضرت زینب در مصر

20 - تصویر دکتر احمد قیس هنگام زیارت
حرم حضرت زینب در مصر

21 - عکس بیماری که دور او گروهی
از مؤمنان و یک روحانی است که
در حرم حضرت زینب عليها السلام
برای شفای او دعا می کنند

۲۲ - لوح یادبود حرم حضرت زینب عليها السلام سیره مبارکه را توضیح می کند که توسط مفتی اسبق مصر دکتر علی جمعه امضا شده است

۲۳ - تصویری از دکتر احمد قیس در یکی از ورودی های کناری حرم حضرت زینب در مصر

به نام خدا

مصر و خاندان امام حسن مجتبیٰ علیه السلام حرم طباطبائی‌ها رضوان الله علیهم

پژوهشگر تاریخ اسلامی بی طرف در می یابد که مصر همواره مقصدی برای هجرت اولاد و خاندان اهل بیت بوده است. از این رو ما علاقه خاصی به پیگیری آثار این مهاجرت پی در پی داریم. بنا بر این ما از ابتدا و قبل از صحبت درباره سیدان طباطبائی در مصر، ابتدا امام حسن را برای کسانی که او را نمی شناسند، معرفی خواهیم کرد. همچنین اولاد این حضرت که پس از او خاندانش محسوب شده از جمله «ابراهیم» که به نام (طباطبا) است که بعدها خاندان و نوادگانش به نام طباطبائی‌ها مشهور شدند را بیشتر معرفی خواهیم کرد.

گزیده‌ای از زندگانی امام حسن علیه السلام:

او روشنایی چشم مصطفی صلی الله علیه و آله میوه دل علی مرتضی علیه السلام پاره تن فاطمه زهرا علیها السلام نوه اول رسول خدا صلی الله علیه و آله و مانند برادرش حسین، سید جوانان اهل بهشت، پدرش علی بن ابی طالب امیر مؤمنان و مادرش فاطمه زهرا دختر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است. وی القاب بسیاری دارد که مشهورترین آن‌ها مجتبی می باشد.

امام حسن مجتبی علیه السلام در سال دوم هجری نبوی مبارک در مدینه منوره به دنیا آمد. او هفت سال و چند ماه در آغوش جدش رسول خدا صلی الله علیه و آله و سی سال در کنار پدرش علی علیه السلام و پس از پدرش ده سال زندگی کرد و در سن چهل و هفت سال و اندکی به رحمت خدا پیوست.

ایشان سلام الله علیه از لحاظ فیزیکی، وی از سر تا منطقه سینه شبیه ترین مردم به رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده به طوریکه هیچ کس در زمان او مانند ایشان شباهت به رسول خدا صلی الله علیه و آله نداشتند.

وقتی امام علی علیه السلام در روز بیست و یکم ماه مبارک رمضان به شهادت رسید، با امام حسن به عنوان خلیفه مسلمانان بیعت شد و سن این حضرت علیه السلام آن زمان سی و هفت سال بود. اما کسانی که با او بیعت کردند بیش از چهار ماه و سه روز از به بیعت خود وفادار نمانده و سپس به او خیانت کردند و با دسیسه معاویه که به صورت مخفیانه نامه هایی را برای یاران امام می فرستاد و به آن ها وعده و قول داده و برای شان هدایا می فرستاد تا این حضرت را به قتل برسانند. تا اینکه امام مجبور شد لشکری را آماده کند، تا جلوی حمله معاویه را بگیرد. او رضوان الله علیه در میان اصحابش خطبه ای ایراد فرمود و از آن ها خواست در مقابل معاویه بایستند.

پس از اینکه خیلی ها با او پیمان بستند که در جنگ شرکت می کنند، اما بسیاری از آن ها سرپیچی کرده؛ و در جنگ شرکت نکردند، او با همراهانش روانه منطقه دیر عبد الرحمان شد و از آنجا

فرمانده‌ای از کنده را همراه چهار هزار تن به منطقه الانبار فرستاد، تا در آنجا آرایش جنگی خود را ترتیب دهند. وقتی (کندی) به آنجا رسید و معاویه از رسیدن او با خبر شد، پنج هزار درهم برایش فرستاد و وعده‌های دیگری به او داد؛ آنگاه (کندی) درهم‌ها را پذیرفت و امام حسن علیه السلام را رها کرد و همراه با دویست مرد از پیروانش و خاندانش روانه لشکر معاویه شد.

وقتی خبر به امام حسن علیه السلام رسید، ایشان خبر خیانت کندی را به سپاهیان‌ش رساند و سپس مردی را از بنی مراد همراه با چهار هزار تن فرستاد و قبل از فرستادن‌شان از آن‌ها قول گرفت که مانند کندی به او خیانت نکنند. مرادی نیز سوگندهای محکم خورد که خیانت نخواهد کرد، اما امام به یارانش خبر داد که او نیز مانند دوستش خیانت خواهد کرد. معاویه چون از آمدن لشکر مرادی با خبر شد، نامه‌ای مشابه نامه دوستش فرستاد و همانند دوستش با او رفتار کرد و قول والی شدن مناطقی در شام و جزیره عرب را به او داد؛ آنگاه مرادی نیز درهم‌ها را گرفت و به امام خیانت کرد همانطور که دوستش رفتار کرد و به سمت معاویه رفت.

وقتی خبر به امام حسن علیه السلام رسید، عبید الله بن عباس بن عبد المطلب را فراخواند و از او پیمان گرفت که او نیز به این حضرت خیانت کند؛ سپس او را به همراه دوازده هزار سرباز فرستاده و از قیس بن سعد و سعید بن قیس خواست تا عبید الله بن عباس را به عنوان مستشاران نظامی همراهی کنند. عبید الله همراه با دو مستشار نظامی

و لشکرش به منطقه به نام جوینیه که محل استقرار لشکر معاویه بود، رسیدند. آنگاه پنج هزار درهم را به عبید الله فرستاد و به او قول داد که بار دیگر به همان اندازه باز به او بدهد. آنگاه او نیز به امام خیانت و عهد و پیمانش را پایمال کرد، و نیمه شب به سوی معاویه روانه شد.

و چون سربازان صبح آن روز بیدار شده و دیدند که وی برای نماز حاضر نشده، دریافتند که به معاویه پیوست؛ آنگاه قیس بن سعد، امامت نماز جماعت را به عهده گرفت و با فرماندهی لشکر امام، آنان را به صبر و شکیبایی و قیام در برابر دشمن فراخوانده؛ و سپاهیان خود را از رفتار بد عبید الله آگاه کرد که سپس آنان از او اطاعت کردند. وقتی معاویه از این حادثه با خبر شد، به قیس بن سعد نامه‌ای فرستاد که در آن وعده‌های بسیاری داده بود تا به او بپیوندد؛ اما قیس دینش را ترک نکرد؛ و دنیا او را فریب نداد، و هرگز خیانت نکرد و در پاسخ گفت: «به خدا سوگند هرگز مرا نخواهی دید؛ و میان من و تو، نیزه حکم خواهد کرد». آنگاه معاویه خشمگین شد و نامه‌ای پر از دشنام و ناسزا برای او نوشت و قیس نیز با فرستادن نامه‌ای شدید اللهجه به وی پاسخ داد.

سپس معاویه نامه‌ای به امام حسن مجتبی عليه السلام در کوفه نوشت که اهل کوفه مخفیانه به معاویه نامه نوشته‌اند و به او پیشنهاد دادند (اگر بخواهی حسن را می‌گیریم و برایت می‌آوریم، یا اینکه به او حمله می‌کنیم و می‌کشیم) و برخی از آن نامه‌ها را به امام فرستاده و از او خواست که با وی صلح کنند، به شرطی که خلافت مردم پس از مرگ

او به امام حسن علیه السلام بازگردد. وقتی امام حسن علیه السلام این را دید و از خیانت پسر عمویش عبید الله بن العباس خبردار شد؛ در یافت که جنگ و خونریزی با آن یاران که ممکن است بسیاری از آن‌ها در سختی‌ها به او خیانت کنند، نتیجه مطمئنی به همراه ندارد. پس ترجیح داد جلوی جنگ و خونریزی را بگیرد و فتنه را خاموش کند، تا جلوی گسستگی و اختلاف میان مسلمانان را بگیرد؛ پس نامه موافقت بر کناره‌گیری از رهبری مردم را همراه با شروطی برای معاویه فرستاد، از جمله شروط ارسال شده نکات زیر می‌باشد:

- ۱ - اینکه معاویه در حکمش به مسلمانان، به کتاب خدا و سنت رسولش و روش خلفای صالح عمل کند.
 - ۲ - اینکه معاویه پس از ولایتش، حکم را به کسی پس از او نسپارد، بلکه مسئله از طریق شورا میان مسلمانان انجام گیرد.
 - ۳ - اینکه شیعیان علی علیه السلام و بقیه مردم در سرتاسر گیتی در امن و امان به سر ببرند و هیچ آزار و اذیت و حادثه بدی برای امام حسن و برادرش حسین رخ ندهد.
 - ۴ - اینکه معاویه و یارانش دست از دشنام و اهانت به امیر المؤمنین علیه السلام در قنوت نمازشان و همچنین اوقات شب و روزشان بردارند.
- آنگاه معاویه با شروط امام موافقت کرده، وسوگند خورد که به آن وفادار بماند.

وقتی صلح برقرار شد، معاویه با لشکری گسترده به جایی که امام علیه السلام و لشکرش حضور داشتند در النخيله رفت. در تاریخ می نویسند آن روز، روز جمعه بود که معاویه بعد از نماز خواندن با گروهی از مردم، به منبر رفت و در خطاب به کوفیان گفت: «به خدا قسم من با شما نجنگیدم که نماز بخوانید یا روزه بگیرید یا حج بروید یا زکات بدهید؛ شما خودتان باید این کارها را انجام دهید. بلکه من با شما جنگیدم تا بر شما حکومت کنم و خداوند این حق را به من داده است اما شما از آن متنفرید، تمام شرطهایی را که با حسن بن علی علیه السلام بسته بودم، به زیر این دو پای خود می اندازم و به هیچ یک از آنها عمل نخواهم کرد.» آنگاه معاویه وارد کوفه شد و چند روزی در آنجا ماند، سپس دوباره به دمشق بازگشت.

در سال پنجاه هجری، یعنی ده سال پس از کناره گیری امام حسن علیه السلام از خلافت، امام در شهر جدش پیامبر یعنی در مدینه منوره اقامت داشت؛ که در آن هنگام معاویه زهر قوی کشنده به همراه ده هزار دینار را برای «جعده دختر محمد بن اشعث الکندی» همسر امام حسن علیه السلام فرستاد و به او قول داد اگر که امام حسن علیه السلام را مسموم کند، صد هزار درهم دیگر به او خواهد داد و او را به عروسی پسرش یزید درآورد. پس همسر امام قبول کرد و زهر را در غذای امام ریخت و به او داد. امام کمی از آن غذا را خورد، پس جگرش تکه تکه پاره شد و چندین روز در بستر بیماری ماند. قبل از درگذشتش سلام الله علیه، از برادرش حسین خواست که جنازه اش را به حرم جدش رسول

الله تعالی ببرد تا بار دیگر با او تجدید عهد و بیعت کند؛ اما اگر بنی امیه جلوی آن‌ها را گرفتند؛ پیکرش را به بقیع بازگردند و او را در کنار جده اش فاطمه دختر اسد مادر امیر مومنان دفن کند و بدون هیچ خونریزی و جنگی کار را تمام کند. (در این مورد به تصویر رجوع کنید).

سرانجام او علیه السلام مسموم و مظلوم دار فانی را وداع گفت. امام حسین، برادرش را غسل داده و کفن کرد. وفات امام حسن در بیست و هشتم ماه صفر در سن چهل و هفت سالگی یا چهل و هشت سالگی بود.

لازم به ذکر است در مورد جده دختر محمد کندی همسر امام حسن باید گفت، معاویه به هیچ وعده‌ای که به او داده بود عمل نکرد و گفت هیچ عاقلی قبول نمی‌کند با زنی ازدواج کند که همسرش را مسموم کرده باشد؛ پس اینگونه است که او نیز دنیا و آخرتش را از دست داد.

فرزندانش:

امام حسن بیست و دو فرزند داشت، پانزده پسر و ما بقی دختر بودند:

اما پسران، عبارتند از:

- ۱ - حسن معروف به الحسن المثنی . ۲ - زید معروف (به ابلج)،
- ۳ - عمر، ۴ - حسین، ۵ - عبدالله، ۶ - عبدالرحمن، ۷ - عبید

الله، ۸ - اسماعیل، ۹ - محمد، ۱۰ - یعقوب، ۱۱ - جعفر،
 ۱۲ - طلحه ۱۳ - حمزه، ۱۴ - ابوبکر، ۱۵ - قاسم. تنها دو نفر
 اول، یعنی حسن و زید، بچه دار شدند. حسن المثنی با فاطمه دختر
 عمویش حسین علیه السلام ازدواج کرد.

اما دخترانش:

۱ - ام الحسن ۲ - ام الحسین ۳ - فاطمه ۴ - ام عبد الله
 ۵ - فاطمه صغری ۶ - ام سلمه ۷ - رقیه بودند. اشاره می شود که
 چهار فرزند از فرزندان امام حسن همراه عمویشان امام حسین علیه السلام به
 کربلا رفتند و آن ها عمر، قاسم، عبد الله و حسن بن حسن بودند که
 سه نفر اول آن ها با عمویشان حسین به شهادت رسیدند و جان شان را
 فدای دفاع از او کردند، اما حسن مثنی همراه اسیران کربلا اسیر شد
 چرا که به شدت زخمی شده بود و پس از آن شفا پیدا کرد و گفته
 می شود که او در سن سی و پنج سالگی در مدینه منوره درگذشت.

در مورد دیگر فرزند امام یعنی زید بن الحسن باید گفت، وی
 مسئول جمع آوری اعانه ها و صدقات پیامبر صلی الله علیه و آله بود. او مردی
 شایسته، سخاوتمند و خوش طبع و نیکوکار بود که در وصفش بسیاری
 از شاعران شعر سراییدند و مردم از هر سو و هر جا برای درخواست
 کمک نزد او می رفتند.

به گفته نویسندگان تاریخ، زید فرزند امام حسن مسئول جمع آوری
 اعانه ها و صدقه های پیامبر صلی الله علیه و آله بود؛ اما زمانی که سلمان بن عبد

الملک زمام امور را به عهده گرفت، به کاردارش در مدینه نامه‌ای فرستاد که در آن نوشته بود: وقتی این نامه به دست شما رسید، مسئولیت اعانه‌ها و صدقه‌های پیامبر صلی الله علیه و آله را از زید بگیر و آن را به فلانی (مردی از یارانش) بسپار و در صورت نیاز به او کمک کن.

هنگامی که عمر بن عبد العزیز به خلافت گماشته شد، نامه‌ای به والی مدینه نوشت که: زید ابن الحسن جز افراد شریف بنی هاشم است پس به محض دریافت نامه من، مسئولیت صدقه‌های پیامبر را به او برگردان و در صورت نیاز به او کمک کن والسلام.

زید فرزند امام حسن در نود سالگی درگذشت و گروهی از شعرا در سوگ وی شعر می‌گفتند و او را مدح و ستایش کردند.

اما در رابطه با حسن بن الحسن (یعنی همان حسن مثنی)، گفته می‌شود که او مردی بزرگوار، با وقار، نیکوکار و متقی بود که مسئولیت جمع آوری صدقات امیر المؤمنین علیه السلام را در آن دوره به عهده گرفته بود. حسن فرزند حسن نیز همراه عمویش حسین علیه السلام روز عاشورا حضور داشت، وقتی حسین رضوان الله علیه کشته شد، و بقیه خانواده‌اش را به اسارت درآوردند، اسماء بن خارجه او را از میان اسیران بیرون برد، و گفت: به خدا سوگند دست ابن خوله به تو نخواهد رسید. پس عمر بن سعد گفت: بگذارید ابو حسان خواهر زاده‌اش را بگیرد. در برخی از روایت‌ها گفته می‌شود که او در میان اسیران بود که بعدها از زخمه‌ای باقی مانده در میدان جنگ بهبود یافت.

همچنین در روایتی آمده است که حسن ابن الحسن رضوان الله علیه یکی از دختران امام حسین، عمویش را به همسری برگزید، پس امام حسین به او گفت: پسر هر کدامی که نزدیکتر به دلت است را انتخاب کن؛ آنگاه حسن خجالت زده، سر را رو به زمین انداخت و پاسخی نداد؛ امام حسین گفت: دخترم فاطمه را برای انتخاب کردم؛ چرا که شبیه‌ترین مردم به مادرم فاطمه دختر رسول الله صلی الله علیه و آله است.

حسن بن الحسن عليهما السلام در سن سی و پنج سالگی دار فانی را وداع گفت. اما عمر و قاسم و عبد الله فرزندان حسن بن علی رضوان الله علیهم، همراه عمویشان حسین بن علی در کربلا به شهادت رسیدند. عبد الرحمن بن الحسن نیز همراه عمویش حسین به حج رفت و در منطقه ابواء در هنگام احرام درگذشت. حسین فرزند حسن معروف به الاثرم، مرد بافضیلتی بود، طلحه فرزند حسن نیز فرد کریمی بود، اما چیزی دیگری درباره آن‌ها در کتب تاریخ نیامده است.

بنا به آنچه گذشت، نسل حسن مجتبی رضوان الله علیهم تنها در زید و حسن مثنی منحصر می‌شود.

بر اساس آنچه در کتب تاریخ آمده، به نظر می‌رسد که خاندان امام حسن مجتبی از پسرش حسن مثنی هستند که در سرتاسر جهان بیشتر از زید ابلج بن حسن مجتبی شهرت یافته است و ما در مورد فرزندان و نسل زید به طور مفصل بحث خواهیم کرد.

اکثر موارد فوق الذکر برگرفته از کتاب‌های: طبری در تاریخ خود

ج ۹ ص ۱۹۲ به بعد، ابن الاثیر در کتاب کامل در تاریخ ج ۵

ص ۲۱۰ به بعد، مسعودی در مروج الذهب ج ۲ ص ۱۷۰ به بعد، شیخ مفید در الارشاد ص ۱۸۷ به بعد، علامه طبرسی در اعلام الوری ص ۲۱۳ به بعد، علامه لواسانی در دروس بهیه ص ۴۵ به بعد و ابو الفرج اصفهانی در مقاتل طالبین ص ۲۹ به بعد و کتاب‌های بسیاری دیگر؛ می‌باشد.

شایان ذکر است که حسن مثنی چند فرزند پسر و دختر داشت که برجسته‌ترین آن‌ها ابراهیم و مادرش فاطمه دختر امام حسین معروف به ابا الحسن (طبق گفته اصفهانی) یا الغمر (طبقه گفته دیگران) است. ابراهیم در زندانی در منطقه هاشمیه در دوره حاکمیت ابو جعفر منصور مشهور به دوانیقی، جان باخت.

ابراهیم الغمر فرزندی داشت که برجسته‌ترین آن‌ها اسماعیل معروف به دیباج (زیرا از زیبایی چشم‌گیری برخوردار بود) مادرش ربیحه دختر محمد بن عبد الله معروف به (زاد الركب) بود. در روایتی از اصفهانی در مدح اسماعیل دیباج آمده است: از فردی به نام عبد الرحمن بن ابی الموالی که همراه فرزندان حسن در منطقه مطبق بود، پرسیدم: چگونه به بلایی که داشتند صبر کردند؟ الموالی گفت: آن‌ها بسیار صبور و شکیب بودند. مردی میان آن‌ها بود مثل شمش طلا، هر چه آتش بر او افروخته می‌شود، رستگارتر و مخلصانه‌تر رفتار می‌کرد، وی نامش اسماعیل فرزند ابراهیم بود، که هرچه مصیبت بیشتر می‌شد، صبرش بیشتر می‌شد. «(مقاتل طالبین) ص ۱۲۴

از جمله اولاد اسماعیل دیباج فرزند ابراهیم معروف به (طباطبا)

بود که حرم او در مصر و در این دیار بسیار معروف بوده و موضوع مقاله ما بررسی زندگی ایشان می باشد.

اما در رابطه با لقبش طباطبا، خانم استاد سعاد ماهر محمد در کتاب مساجد مصر ص ۱۵۸ به نقل از ابن الزیات در کتاب کواکب سیار ص ۵۹ نوشته است: دلیل این نامگذاری این بود که وی در تلفظ حروف مشکل داشت و به جای حرف قاف، ط می گفت.

البته این مسئله با توجه به پیگیری های انجام گرفته، نادرست است؛ و آنچه علامه طباطبائی ذکر کرده است که اکثر مردم او را اینگونه خوانده اند این بود که در زبان اهل نبطیه به معنای (سید السادات) است. علاوه بر اینکه سید محسن امین در کتاب اعیان الشیعه می فرماید: او جد سادات طباطبائی است که نسب آن ها به او باز می گردد. همچنین این مسئله را می توانید به صورت واضح تر و گسترده تر در کتاب دیدگاه فکری و فلسفی علامه طباطبائی ص ۴۰ ملاحظه و بررسی کنید.

حرم این بزرگوار در قاهره؛ در فاصله ۵۰۰ متری به سمت غرب مسجد امام شافعی و در فاصله ۲۳۰ متری شمال عین الصیره، وجود دارد.

این آرامگاه منسوب به ابراهیم طباطبا فرزند اسماعیل دیباج فرزند ابراهیم غمر فرزند حسن مثنی، فرزند حسن مجتبی فرزند علی ابن ابی طالب رضوان الله علیهم است.

خانم استاد سعاد ماهر محمد به نقل از ابن خلکان در کتاب

وفیات اعیان ج ۴ ص ۵۷ می نویسد: هیچ اختلافی در مورد نسب ایشان در بین نسب شناسان وجود ندارد.

از فرزندان سید ابراهیم طباطبا القاسم الرسی است و کلمه رسی منسوب به روستای الرس می باشد و به علت سکونت وی در این روستا به این لقب مشهور شده است.

ابن خلکان در کتاب فوق الذکر آورده است: القاسم رسی در اوایل قرن سوم هجری به مصر آمد. وقتی وارد آن شد، در مسجد عتیق آن نشست و مردم برای شنیدن سخنانش جمع شدند و پولی را برای او جمع آوری کردند؛ اما از گرفتن آن امتناع ورزید، آنگاه محبت اهل مصر به او بیشتر شد و وی مستجاب الدعوه بود. عبیدلی در توصیف قاسم الرسی گفت: او مردمی سفید رو، ابرو پیوندی و ارجمند بود که تنها در مورد قرآن و حدیث سخن می گفت. قاسم عالم ترین فرد زمانش بود. گفته می شود که او از حجاز بازگشت و در منطقه الرسی سال ۲۲۰ هجری درگذشت و برخی می گویند وی در مصر از دنیا رفت. از جمله احادیثی که از ایشان از جدش امام علی بن ابی طالب نقل کرده این است که: «پدرم به نقل از جدم به نقل از پدرش حسن مثنی به نقل از پدرش حسن سبط پیامبر به نقل از علی ابن ابی طالب فرمود: هر کس دوست دار بقا و جاودانگی است، با آن که جاودانگی وجود ندارد، ردا و روپوش خود را کم و کوتاه کند، صبح زود غذا بخورد و در روایتی غذای زیاد نخورد و آمیزش کمتر داشته باشد. و بهترین زنان، زنان خوشبو هستند.»

به گفته ابن الزیات، از فرزندان ابراهیم طباطبا که در این حرم نیز دفن شده‌اند: علی بن الحسن ابن طباطبا که از جایگاه و منزلت والایی نزد امرای مصر برخوردار بود و در سال 255 هجری درگذشت. او جزو شاعران زمان خود است. گفته می‌شود که تمام مال پدرش را صدقه داد تا حدی که چیزی برای خوردن نداشت، پس در تمام شبانه روز تنها یک بار غذا می‌خورد. وقتی خبر به ابن طولون رسید، یکی از روستاهای مصر را به او داد. و کلامش نزد ابن طولون شنیده می‌شد؛ به همین دلیل همه برای طلب شفاعت و کمک به سوی او می‌رفتند و حاجت‌هایشان را برآورده می‌کرد. ابن زولاق در کتابش ص 159 گفت در تمام مصر و کسانی که وارد مصر شده‌اند، هیچ مردمی مهربان‌تر و مردم دوست‌تر و برطرف‌کننده‌تر از حوایج مردم بهتر از احمد بن علی بن الحسن بن طباطبا ندیده بودیم. پسرش عبد الله در روایتی دیگر می‌گوید: پدرم برای جمعی از مردم از حاکم مصر شفاعت طلبید که حاکم از آن‌ها پول می‌خواست، ولی وی شفاعت پدرم را قبول نکرد، وقتی شب شد؛ حاکم، پیامبر صلی الله علیه و آله را در خوابش دید و به او فرمان داد که شفاعت پدرم را قبول کند.

او در این آرامگاه دفن شد. همچنین امام عبد الله بن طباطبا که ابن نحوی سخنانش را ترجمه کرد، در کتاب (الرد علی اولی الرافض ص 96) گفته است: «عبدالله شریف و پاکدامن و دارای فصاحت زبان و زیبا و مالک روستاها و دارایی‌های زیادی بود و فضایل او گسترده بود و هیچ وقت از فقرا و بیوه‌ها و بی‌کسان غافل نبود).

ابن النحوی در کتابش درباره رابطه مستحکم عبد الله بن طباطبا با

کافور اخشیدی می‌گوید: عبد الله هر روز دو قرص نان و دو بشقاب شیرینی برای کافور اخشیدی می‌فرستاد، بعضی از نزدیکان کافور به او گفتند: این مسئله بر جایگاه‌تان تأثیر می‌گذارد، پس به عبدالله گفت: ای بزرگوار از امروز به بعد دیگر چیزی برایم نفرست. عبدالله نیز چیزی نفرستاد، اما چند روزی نگذشت، که کافور احساس ضعف و ناتوانی کرد و روز به روز حالش بدتر می‌شد؛ دنبال عبد الله فرستاد و از او خواست که دوباره آنچه را که قبلاً برایش می‌فرستاد، برایش بفرستد؛ عبد الله در پاسخ گفت: من این را برای تحقیق شما نمی‌فرستادم، بلکه مادری نیکوکار دارم که همیشه با دستانش خمیر را درست می‌کند و بر روی آن قرآن می‌خواند. کافور در پاسخش گفت: به خدا که راست می‌گویی، از آن روز به بعد کافور دیگر غذایی جز آن غذا را نمی‌خورد.

عبیدلی نسابه درباره آرامگاه‌هایی که در آن دعا مستجاب می‌شود، می‌گفت: در سال چهارصد و اندکی، مردی در خوابش پیامبر اکرم را دید، به او گفت ای رسول خدا من مشتاق زیارت شما هستم، اما امکان رسیدن به شما را ندارم، پیامبر به او فرمود، پس عبد الله احمد بن طباطبا را زیارت کن، انگار مرا زیارت کردی. عبد الله بن احمد در مصر در سال ۳۴۸ هجری از دنیا رفت.

تنها مردان نبودند که در این حرم دفن شدند، بلکه زنان دیگری از خاندان طباطبا در این آرامگاه به خاک سپرده شدند. ابن الزیات در کتاب (ترتیب الزیاره) ص ۶۱ آورده است: در ورودی گنبد در این

حرم، قبر حضرت خدیجه دختر محمد بن اسماعیل بن ابراهیم بن طباطبا وجود دارد. خدیجه از جمله بانوان زاهد و عابد و با تقوا بود. عبد الله همسر او که ذکرش در مطالب قبلی آمده بود، نماز میت را بر جنازه او خواند و همیشه درباره او می گفت: او همیشه قبل از من نماز شب را می خواند. من هرگز خنده اش را ندیدم. وی در سال ۳۲۰ هجری درگذشت. ابن الجباس در کتاب فضائل الاشراف ص ۷۹ به ذکر نام این بزرگوار پرداخت.

در این آرامگاه، در نزدیکی دیوار غربی آن قبر ابو الحسن علی بن الحسن بن طباطبا معروف به نام صاحب الحوریه وجود دارد. ابن الزیات نیز دلیل این نامگذاری را اینگونه توضیح می دهد: ابو الحسن در اوایل زندگی اش شب ها می خوابید. شبی در خوابش بهشت را دید که در آن حور العین زیادی بود، او به یکی از آنها علاقمند شد، از او پرسید تو از آن کیستی؟ گفت: از آن آنم که بهای مرا پردازد. به او گفت: بهایت چیست؟ صد ختمیه قرآن است، وقتی که آن را تمام کرد، دوباره او را در خوابش دید، پس به او گفت آنچه از من خواستی انجام دادم، گفت: ای شریف، تو فردا شب نزد ما خواهی بود، صبح آن روز سید بزرگوار خودش را آماده کرد و از مردم خواست تا در جنازه اش شرکت کنند و خبر مرگش را به آنها گفت و در همان روز درگذشت.

بنا بر آنچه دکتر سعاد ماهر محمد در کتاب مساجد مصر از ص ۱۵۸ به بعد ذکر کرده، در این آرامگاه، قبر ابو محمد، حسن بن

علی بن طباطبا متوفی در سال ۳۵۴ هجری است و همچنین یاسین فرزند حسن و آرامگاه وی، تنها قبری است که در کنار ستون قرار دارد. در این حرم قبر سلیمان بن عبد الله مبتلا متوفی سال ۶۷۶ هجری از خادمان این حرم نیز وجود دارد. درون گنبد، قبر شریف طباطبای اصغر، برادر عبد الله بن احمد متوفی در سال ۳۳۴ نیز وجود داشته؛ و تعداد زیادی از اهل علم و تقوا در این حرم آرامیده‌اند.

توصیف ساختمان این حرم در زمان قدیم

حرم عبارت از یک ساختمان مستطیل شکلی نا منظمی است که طول آن ۳۰ متر و عرضش ۲۰ متر می‌باشد و در انتهای سمت جنوبی آن دو گنبد وجود داشته و در بخش شمال شرقی دیوار حرم یک ورودی وجود دارد.

آنجا نیز یک بنای مستطیل شکلی است که به ۶ اتاق کوچک تقسیم شده است، بعضی از اتاق‌های آن مربعی شکل و دیگری مستطیل مانند هستند و بر روی تمام آن‌ها گنبدهایی وجود دارد و درون این شش اتاق مقبره‌های (آل طباطبا) وجود دارد. علاوه بر این که این شش اتاق از طریق دری در ناحیه غربی به مصلاهی متصل می‌شوند.

اما مصلاهی این حرم، عبارت از یک مربع تقریباً ۱۸ متری است و در دیوار شرقی آن محراب قرار دارد.

کارشناس آثار باستانی اسلامی به نام کروزل ساخت این بنا به سال ۳۳۴ هجری/ ۹۴۳ میلادی، یعنی همزمان با تاریخ درگذشت سید

بزرگوار طباطبای اصغر می داند و این موضوع در کتاب مساجد مصر دکتر سعاد ماهر محمد آمده است.

توصیف امروزه آرامگاه

علی رغم اینکه به عنوان آثار تاریخی و اسلامی بسیار مهمی شمرده می شوند متأسفانه آرامگاه شریف طباطبائی ها روز به روز در حال از بین رفتن هستند و بی توجهی آشکاری در آن وجود دارد؛ ناگفته نماند این مکان پاک جایگاه مهمی برای استجابت دعا است، چرا که نوادگان خاتم انبیا محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله و صحابه او در این مکان دفن شده اند.

وجود خرابکاری ها و بی اهمیتی در بازسازی آن، در تمام نقاط این آرامگاه مقدس همراه با مصلاهی خاص آن نمایان می شود و این موضوع متأسفانه در عکس های پیوسته این مقاله به خوبی روشن است.

از این فرصت استفاده می کنم تا ضمن عرض ادب و احترام به جناب امام و شیخ ازهر شریف دکتر احمد طیب و وزیر اوقاف دکتر احمد محمد مختار جمعه و تمام دست اندرکاران، از آن ها درخواست می کنیم هرچه سریعتر این بنای تاریخی و آثار دینی و اسلامی را از نابودی نجات دهند و بنده مطمئنم که آن ها شایسته این کار هستند؛ چرا که پس از خداوند تمام امید ما به آن ها است.

قبل از پایان تمایل دارم به نکته لطیف و خاصی اشاره کنم که هنگام برخورد با یکی از سادات طباطبائی برایم اتفاق افتاد، زمانی که

عنوان پایان نامه دکتری خود را در رشته فلسفه آماده می‌کردم، نام علامه طباطبائی به ذهنم خطور کرد، پس از اینکه مطمئن شدم که هیچ کس درباره علامه طباطبائی از ناحیه فلسفی چیزی ننوشته است، آن را عنوان پایان نامه ام انتخاب کردم و با کمک و یاری خداوند آن را به اتمام رساندم و مورد تحسین و قدردانی هیئت داوران قرار گرفتم و با کمک خداوند نیز پس از دریافت مجوز از مجمع تحقیقاتی اسلامی در ازهر شریف، آن را در مصر چاپ کردم و در سفر اخیرم به مصر این کشور عزیز، حرم سادات طباطبائی را کشف کردم و اکنون در حال نوشتن این مقاله درباره آن‌ها هستم.

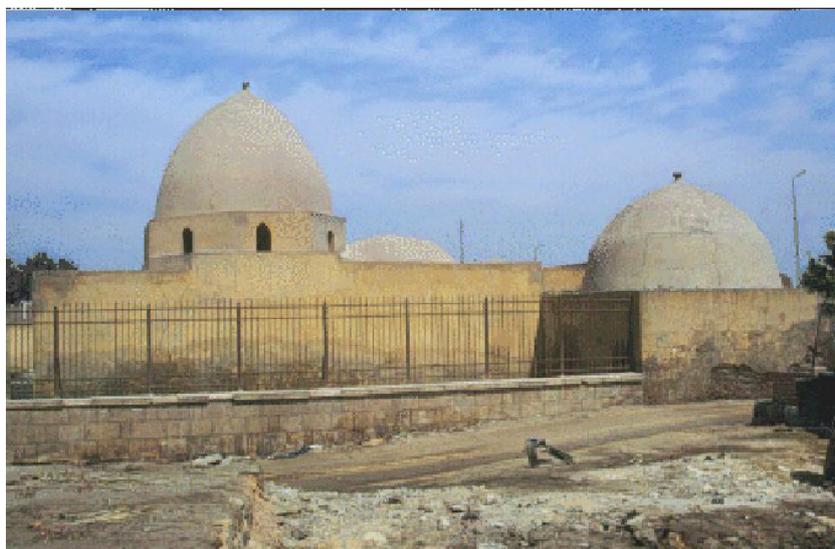
و از آنجایی که بنده به عنوان یک مسلمان به تصادف و شانس ایمان ندارم، بلکه تمام آن را حکمت و هدایت الهی می‌دانم، می‌گویم: این خاندان مبارک، دارای کرامات و عنایات الهی خاصی هستند که سزاوار محبت و وفاداری و باید مورد قدردانی ما قرار گیرند. و مطابق سخن خداوند متعال ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ [الشوری: 23] (بگو: من از شما اجر رسالت جز این نخواهم که مودت و محبت مرا در حق خویشاوندان منظور دارید و دوستدار آل محمد باشید، که این اجر هم به نفع امت و برای هدایت یافتن آنهاست)

پس از باب لطیفه می‌گویم، آیا می‌شود ادعا کنم که نامم احمد قیس طباطبائی است؟ . . .

و نهایت سخنان مان این است که حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - تصویری از ائمه بقیع رضوان الله علیهم و مرقد امام حسن مجتبی

۲ - عکس گنبدهای سادات طباطبائی

۳ - تصویری از گنبدها وسط انبوه بوته ونی زارها

۴ - تصویری دیگر از گنبدها در میان گیاهان

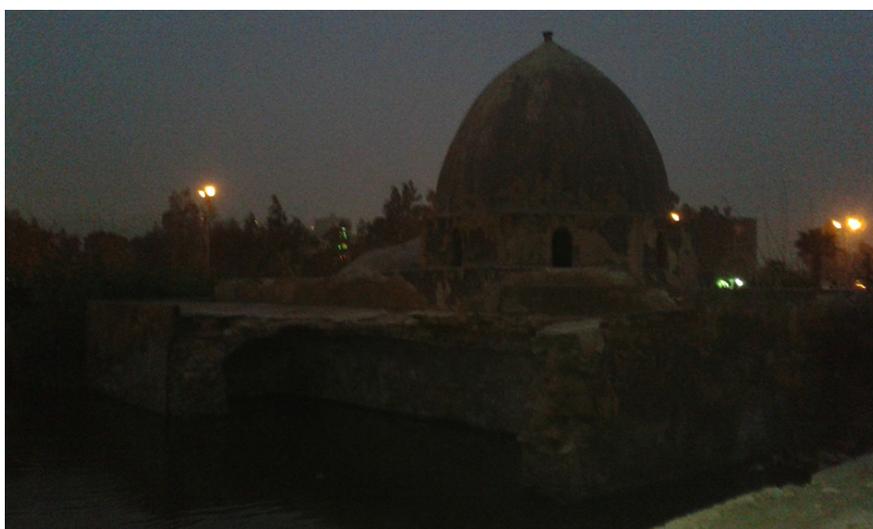
۵ - عکس ستون‌های خراب شده حرم در میان گل و آب

۶ - عکس بسیار نزدیک که وضعیت گنندهای خراب شده را نشان می‌دهد

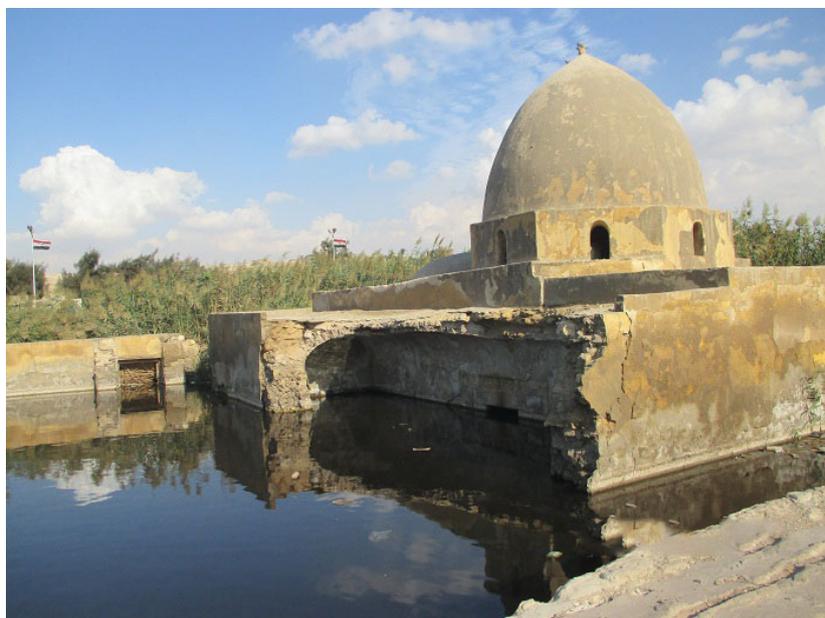
۷ - عکسی دیگر از وضعیت گنبدها

۸ - تصویری از سمت ورودی حرم و آثار خرابی و جاری شدن آب نزدیک سقف حرم

۹ - تصویر واضح‌تر از حرم که پر از آب است

۱۰ - عکس نزدیک‌تر و واضح‌تر از وضعیت بحرانی حرم

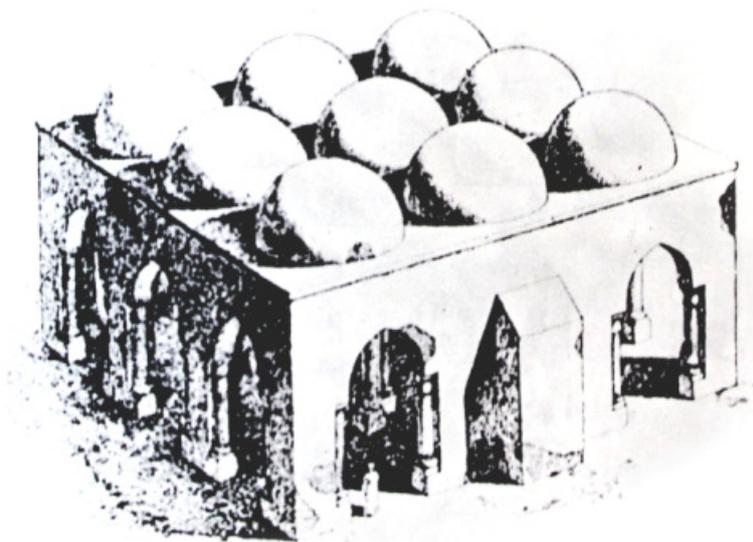
۱۱ - تصویر گویا از وضعیت تخریبی حرم، متاسفانه قبور دیگر نیز پر از آب شده‌اند

۱۲ - عکس ورودی مسجد و حرم و آب گرفتگی آن

۱۳ - تصویر دکتر احمد قیس در کنار گنبدها هنگام سفر اخروش به آنجا

۱۴ - تصویری از ساختمان حرم و مسجد قبل از آب گرفتگی شان

به نام خدا

مصر.. و خاندان امام حسین علیه السلام و آرامگاه حضرت سکینه

همانا مصر مرکز مهمی از مراکز معنوی بوده و هست و این قطعه از زمین از رابطه ایمانی و معنوی بین مردم مسلمان و خاندان اهل بیت علیهم السلام برخوردار است.

به دلیل قتل و ظلم و ستم و آوارگی بسیار که بر نوادگان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وارد شده بود و به دلیل مواضع مستحکم آنها در مقابل ظالمان بنی امیه و ستمگران بنی العباس، قبرهای مطهر این بزرگواران در شرق و غرب این سرزمین منتشر شده است و مصر نیز سهمی از وجود این قبور و اجساد مطهر را در خود دارد و امروزه این مکان‌ها به زیارت‌گاهی برای مؤمنان و پناه‌گاهی برای مستضعفان و مقصدی برای اندوه‌گینان و توبه‌کنندگان تبدیل شده است.

از جمله زیارتگاه‌های اهل بیت، قبر و مزار حضرت سکینه دختر امام حسین علیه السلام است.

برای کسانی که این بزرگوار را نمی‌شناسند، این سوال پیش می‌آید که این بانوی بزرگوار کیست؟

اسم او سکینه دختر امام حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام است. لقبش سکینه اما نامش طبق اکثر مراجع تاریخی به ویژه (تراجم اعلام النساء) آمنه یا امینه یا امیمه می باشد. پدرش امام حسین علیه السلام شهید کربلا سبط پیامبر خاتم صلوات الله و علیهم و پنجمین نفر آل کساء است. جدش امام علی بن ابی طالب علیه السلام، اولین ایمان آورنده به رسول خدا و همسر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بانوی زنان دنیا و امیر مؤمنان بر تمام خلق است.

مادر بزرگش فاطمه زهرا علیها السلام پاره تن پدر که ام اییها لقب گرفته و پیامبر اکرم درباره او گفته است: «فاطمه پاره تن من است و هر کس او را بیازارد، گویی مرا آزرده است. و هر کس مرا بیازارد، گویی خدا را آزرده است.»

مادر حضرت سکینه: الرباب دختر امرؤ القیس بن عدی بن اوس سرور بنی کلب یکی از بزرگترین و قدیمی ترین قبایل عرب بوده است. تولدش: مورخان در تاریخ ولادت مبارک آن اختلاف نظر داشتند، اما دکتر سعاد ماهر محمد در کتاب (مساجد مصر) نوشته است که این بانوی بزرگوار سال ۴۷ هجری به دنیا آمده و دلیل نامگذاری و لقب آن را نیز بیان نموده و گفته: «نام وی هم نام مادر پیامبر گرامی است و لقب سکینه را مادرش رباب بر او گذاشت چون آرامش دل خانواده اش بود؛ زیرا که از شادی و نشاط کم نظیری برخوردار بود، تا جای که پدرش امام حسین علیه السلام در مدحش چند بیت سراییده:

به جانم سوگند دوست دارم خانه ای که در آن سکینه است و رباب

و فدا کنم اموال را در راه‌شان و نکنید مرا سرزنش از این کار شخصیت حضرت سکینه از سیزده سالگی در مکه نمایان شد. در سال ۶۰ هجری، سکینه به دلیل زیبایی و نیکویی صحبت‌ها و ترتیبش مورد توجه همگی قرار گرفته بود.

دکتر سعاد در ادامه نوشته است: «اما لطافت و ظرافت حضرت سکینه رضوان الله علیها او را از عبادتی که احیاناً به مرحله عمیقی می‌رسید، منصرف نمی‌کرد. پدرش امام حسین می‌گوید وقتی حسن مثنی پسر برادرش امام حسن برای نامزدی نزد عمویش آمد، امام حسین علیه السلام به او گفت من فاطمه را برایت انتخاب کرده‌ام چون فاطمه در میان دختران شبیه‌ترین فرد به مادرم فاطمه علیها السلام است، ولی سکینه همیشه غرق عبادت خداست و شایسته مردی نیست.»

در سال ۶۰ هجری پس از اینکه حاکمان کوفه و بزرگان‌ش به امام حسین اصرار کردند که نزد آن‌ها برود تا با ظلم و ستمگری مبارزه کند، حضرت سکینه همراه پدرش روانه کوفه شد و از مدینه خارج شد. و پس از شهادت پدرش امام حسین علیه السلام و یارانش در کربلا، والی کوفه زیاد ابن ابیه حضرت سکینه رضوان الله علیها را همراه با بقیه بانوان اهل بیت به اسارت درآورده و آن‌ها را به دمشق فرستاد تا حاکم ستمگر آن دوره یزید بن معاویه آن‌ها را ببیند و در نهایت وی با کاروان اسیران کربلاء به مدینه منوره رفته و آنجا در کنار مادرش رباب ماند. در برخی از روایت‌ها آمده است که پس از ایام عزا و سوگواری برای امام حسین، کسی برای ازدواج با او (رباب) آمد، اما قبول نکرد که

امام حسین عليه السلام را با همسری دیگر و پدر شوهری به جای رسول خدا صلی الله علیه و آله جایگزین کند و گفت: «هرگز پدر شوهری به جای رسول خدا صلی الله علیه و آله انتخاب نخواهم کرد.» گویند او فقط یک سال پس از واقعه عاشورا، زنده ماند و بر اثر حزن و اندوه بر امام حسین و فرزندش عبد الله دار فانی را وداع گفت و بدین گونه حضرت سکینه رضوان الله علیها با برادرش زین العابدین عليه السلام زندگی کرد.

درباره این تصمیم حضرت رباب، اعلی حائری در کتاب (تراجم اعلام نساء) به نقل از الکلبی در کتاب (سکینه) می نویسد: «رباب یکی از بهترین و خیرترین زنان بود، امام حسین همراه خاندانش او را به کربلا آورد و همراه آن‌ها نیز به کوفه و شام رفت و دوباره با خاندان امام حسین به مدینه بازگشت. او یک سال شب و روزی نداشت و همیشه برای شهادت حسین گریه می کرد و زیر هیچ سقفی نمی نشست تا یک سال پس از شهادت امام، او نیز درگذشت.»

سپس فرمود: در آن یک سال که ایشان در قید حیات بود، اشراف مدینه برای ازدواج با او آمدند، اما قبول نکرد و گفت به هیچ وجه پدر شوهری را جایگزین رسول الله نمی کنم، و خود سر امام حسین را از ابن زیاد درخواست کرد و آن را بر دامن نهاد و بوسید و گفت:

ای حسین هرگز حسین را فراموش نمی کنم

که نیزه‌های دشمنان او را شهید کردند

او را به سرعت در کربلا رها کردند

خدایا اطراف کربلا را سیراب نکن

به نقل از او نیز آمده است:

آن که چراغی برای روشنایی بود
 اکنون کشته در کربلا به خاک سپرده شد
 ای سبط پیامبر خدا اجرت دهد
 که ما را از خسران آخرت در امان ساختی
 کیست کمک کننده یتیمان و نیازمندان
 و کجاست آنکه مسکینان به او پناه برند
 به خدا همسری از میان شما نمی خواهم
 تا جسمم در زیر خاک شود

یک شبهه تاریخی و پاسخ به آن

شبهه چیست؟ مورخان و به ویژه علاقه مندان به بنی امیه و بنی العباس دو مسئله را درباره حضرت سکینه^{رضوان الله علیها} نقل کرده اند؛ که به شأن و کرامت اهل بیت علیهم السلام لطمه وارد می کند و اموری که کاملاً از آن دور هستند و این دو مسئله درباره تعداد همسران حضرت سکینه و دیگری درباره منبر شعری است که گویند در خانه اش برگزار می کرد.

برای فهم بیشتر این مسئله، سخنان دکتر سعاد ماهر محمد درباره این دو مسئله را مطرح خواهیم کرد. او در کتاب (مساجد مصر) می گوید: «حضرت سکینه بانوی اول جامعه حجاز در زمان خود بوده که از خلق و خوی والایی برخوردار بوده که او را در مرکز بالا

و شایسته قرار داده است. این بزرگوار یک دانشمند ادیب، خوش اخلاق و بسیار زیبا بوده که سیرت و صورت زیبای خود را از پدرش به ارث برده است. حضرت سکینه همیشه به نسب خود افتخار می کرد. روایتی در کتاب «طبقات شافعیه» در مورد مجلس سوگواری که در آن حضرت سکینه و دختر عثمان بن عفان حضور داشتند، آمده است، دختر عثمان در این مجلس گفت: «من دختر شهیدم، تمام حاضران در مجلس منکر این افتخارش شدند، زیرا دختر سید الشهداء علیها السلام در این مجلس حضور داشت. سکینه در این حال همچنان ساکت ماند؛ تا اینکه اذان مؤذن از مسجد پیامبر برای نماز درآمد؛ وقتی به جمله «اشهد أن محمداً رسول الله» رسید؛ سکینه به دختر عثمان نگاه کرد و از او پرسید، آیا این پدر تو است یا پدر من؟ دختر عثمان گفت: هیچ افتخاری بالاتر از شما ندارم.

دکتر در ادامه افزود:

اگر کشورهای غربی به سمینارها و (سالن های) علمی زنان خود افتخار می کنند، پس باید عرب ها به سمینارهای زنان خود که در قرن هجدهم در اندلس برگزار می شد یعنی قرن ها قبل از کشورهای غربی افتخار بکنند. سمینارهایی موسوم به «ولاده» که «دختر مستکفی» در قرن یازدهم میلادی آن را پایه گذاری کرده بود. سمینارهای که نزد مجمع علما و شعرا و اهل فن و ادب معروف بود. البته سمینارهای «ولاده» دختر مستکفی نخستین سمینار در اسلام نبود، چرا که در قرن اول هجری سمینارهای زنان در مدینه منوره برگزار می شد و نخستین

فردی که آن را به عنوان سنت اجرایی کرده بود، حضرت سکینه و پس از او عده‌ای از بانوان قریش بودند.

از جمله ویژگی‌های سمینارهای حضرت سکینه، ادب برجسته و علم فراوان و شعر لطیف و زیبا بود. چرا که بسیاری از شاعران جلوی در خانه این حضرت می‌ایستادند و از این بانوی ارجمند اجازه می‌گرفتند که اشعارش را بسرایند. اشاره می‌شود که فرزدق، جریر، جمیل و کثیر در زمان حج گردهم آمدند و با یکدیگر قرار گذاشتند به مجلس حضرت سکینه حضور یابند، تا خود شاعر برگزیده‌ای از این اشعار را انتخاب کند؛ آنگاه هر یک از آن‌ها شعرش را از پشت پرده خواند، تا اینکه نوبت جمیل رسید و او شعرش را سرایید:

تمام سخنان آنان لطیف و

هر کشته‌ای از آنان شهید

گویند مبارزه کن جمیل

گویم که نباشد جهادی غیر از راهشان

باشد بهترین روزهایم

روزی که کنن مرا ارشاد

حضرت سکینه به او گفت: «شما بودید که کشته ما را شهید، سخن ما را لطیف، و روزهایمان را بهبود و همانا از ما دفاع می‌کردی و هیچ حرمتی نشکستی، این هزار درهم را بگیر و ما را ببخش، شما شاعرترین آن‌ها هستی.»

این هم از آن سمینار ادعایی، اما درباره تعداد همسران او، دکتر سعادت می‌گوید: «راویان و مورخان پیرامون تعداد همسران حضرت سکینه اختلاف نظر داشتند، چرا که بعضی‌ها می‌گفتند دو نفر و دیگران گفتند تنها یک همسر داشت. البته اکثر روایات بر سه نفر اجماع نظر دارند که ابتدا مصعب بن الزبیر، سپس عبد الله بن عثمان بن عبد الله، سپس زید بن عمرو بن عثمان بن عفان بودند. ابن خلکان در ادامه مطالب فوق افزود: اصبح بن عبد العزیز بن مروان بن الحکم بعد از اینها بود که به مصر روانه شد که در آنجا مرد. اما منابع شیعه می‌گویند که او تنها با پسر عمویش عبد الله بن الحسن ازدواج کرد.

اما برای رسیدن به جواب و پاسخ این شبهه، نظر علامه اعلی‌حائری را در زمینه ترجمه زندگی حضرت سکینه در کتاب (تراجم اعلام النساء) ارائه خواهیم داد. از جمله چیزی که درباره این دو شبهه مطرح کرد:

هیچ شکی نیست که خاندان رسول خدا و خانه عصمت و طهارت هستند که گل‌شان با آب مقدس آمیخته است و از همان ابتدای خلقت شان، پاکی با وجودشان همراه بوده و همواره در طول زندگی شان پاک زیسته تا این که نفس آخر خود را کشیده و دار فانی را وداع گفتند. در بخشی از این زمین خاکی که آن‌ها در آن آرامیده‌اند، از آن‌ها جز جواهر عفت و پاک دامنی به وجود نیامد و در قبرستان‌های که آن‌ها در آن دفن شدند مانند آن است در آنجا مجسمه‌هایی از حیا و نیکوکاری در آغوش خود گرفتند و همواره نامشان همراه با شرف

و افتخار برده می شود و پیکرهایشان را با کفنی از مجد پوشیده شده و خداوند آن ها را مانند کوه استوار آفرید و آنها را ترجمه کننده عظمت و بزرگی تا جایی که خداوند متعال پیوسته از این ذات مقدس پیامبر، جواهری که متزین به تربیت و اخلاق الهی باشد را می آفریند تا مانند وی کامل کننده مکارم اخلاق باشند. آنان که بار دین را به دوش کشیدند و کرامات های الهی را گسترش داده و پایه های آن را مستحکم ساختند و امامان هدایت بشریت شدند که صلوات خدا به همگی آن ها باد.

او در کتابش، اولاد و دختران خاندان پیامبر ﷺ را شبیه آهن داغ در کنار آتش سوزان دانست که به صورت اخگر در تقابل دو عنصر آتش و آهن حرکت می کند و مسئله واضح تر از اتحاد دو عنصر و افتخار به اصل ها و ریشه ها است؛ چرا که سازگاری میان آن ها سریع تر از آهن است، مخصوصاً در کسانی که مشمول عنایت آن ها قرار گرفته است.

پس با این توضیحات، آیا معتقدید کسی که در خانه وحی و عفت و حیا بزرگ شده باشد، خود را در مواضع شرم و ذلت چه مرد باشد و چه زن قرار دهد؟! و خروج این فرد مومن و با عفت از مسیر راست و عدالت، دلیل مستحکمی را می طلبد. بدین ترتیب ما راهی جز سکوت در مقابل هر آنچه مقام و جایگاه شان را کاهش می دهند، نداریم. شاعر در این رابطه گفت:

نیاید آن روزی که پلید انگار اولاد فاطمه را

آزرده شدم از خیانت روزگار و فتنه آن را

پس تو را به جان جدشان مصطفی

نکنید هتک حرمت آن‌ها را

پس وظیفه هر محقق و جستجوگر است که پیش از اقدام کردن به نوشتن امور در تاریخی، درباره نوشته‌های متعلق به اهل بیت تحقیق کند، پس آنچه با اصل مسلم موافق باشد را قبول کند و بقیه را به سینه دیوار بزند. چگونه این صحبت‌ها درست باشد، در حالی که نقل می‌شود که چهار روز پس از ورودشان به شام گفت: شب در خوابم پنج تخته از نور دیدم که بر روی هر یک از آن‌ها مردی با تقوا بود و فرشتگان دور آن‌ها می‌چرخیدند و با آن‌ها خادمی وجود داشت، پس این خادم نزد حضرت سکینه آمد و گفت ای سکینه جدت به تو سلام می‌کند، پس او گفت: سلام بر رسول خدا صلی الله علیه و آله، سپس از او پرسید: تو کیستی؟ گفت: از خادمان بهشت. درباره مردان بر روی تخته‌ها پرسید، و این خادم گفت: اولی آدم صفوه الله، دوم ابراهیم خلیل الله، سوم موسی کلیم الله، چهارم عیسی روح الله، به او گفتم و آن پنجمی که دست بر ریشش گذاشته و می‌افتد و دوباره برمی‌خیزد کیست؟ گفت جدت رسول الله صلی الله علیه و آله. گفتم مقصدشان کجاست؟ گفت نزد پدرت حسین علیه السلام پس به سوی جدم رسول الله صلی الله علیه و آله آمدم تا آنچه با ما کردند را به او شکایت کنم؛ آنگاه پنج محمل از نور دیدم که بر روی هر یک از آن‌ها زنی نشسته بود، باز درباره آن‌ها پرسیدم، و به من پاسخ دادند که اولی حوا مادر بشریت، دومی آسیه بنت مزاحم، سومی مریم بنت عمران، چهارمی خدیجه بنت خویلد، و پنجمی در

حالی که دست بر سر داشت، به زمین می افتاد و دوباره بر می خیزد، فاطمه زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ دختر محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بود. پس نزد او رفتم تا به او خبر دهم که چه بر حال مان گذشت. گریان در مقابلش ایستادم و گفتم مادر به خدا سوگند حق مان را گرفتند، ای مادر به خدا سوگند جمع ما را پراکنده کردند، به خدا سوگند حرمت ما را شکستند، به خدا سوگند پدرمان حسین را کشتند. آنگاه به من گفتم بس کن سکینه جگرم را آتش زدی، و ریشه های قلبم را تکه تکه کردی، به خدا قسم این پیراهن پدرت حسین همراه من است و تا روز دیدار با خداوند همراهم خواهد ماند. سکینه فرمود آنگاه از خواب بیدار شدم و می خواستم این خواب را پنهان نگه دارم و آن را تنها به خانواده ام گفتم، اما میان مردم منتشر شد. سکینه گفت در آن روز هنگامی که با صورت باز وارد مجلس یزید شدیم، مردم شام گفتند به خدا که زیباتر از این اسیران تا به حال ندیده ایم، شما کیستید؟ به آن ها گفتم: ما اسیران اهل بیت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هستیم. به نقل از علامه مجلسی در بحار الانوار (چاپ ۱، ج ۱۰، ص ۲۴۲ با کمی تفاوت)

المقرم در کتاب (سکینه) ص ۴۰ نوشته است: ابو الفرج هیچ گاه دست از صحبت ناسزا در حق کریمه خانه عفت و طهارت برنداشت و همیشه از اینجا و آنجا صحبت های نالایقی منتشر می کرد، صحبت هایی که بنی امیه بیشتر شایسته آن هستند. یکی از این شایعه ها این بود که شهوت این بزرگوار تا حدی رسیده بود که مصعب الزبیری درباره او گفت الاصبغ بن عبد العزیز وقتی با او ازدواج کرد بعضی ها گفتند:

سکینه با سه همسر ازدواج کرد،
 پس تو چهارمی خواهی بود
 اگر بقیع همچنان کاشتش ادامه دهد،
 پس چه کاشت بدی و چه کشاورز بدتری

آنچه در میان پاک دامنان اهل بیت و دختران خانه غیرت معروف است که هرگز قبول نمی کنند پس از ازدواج اولی شان دوباره با کسی دیگر ازدواج کنند، چرا که معتقدند اگر همسران شان آدم های خوب و مناسبی برایشان باشند، این مسئله به کرامت آن ها لطمه وارد می کند، به همین دلیل الرباب مادر سکینه قبول نکرد که پس از کشته شدن سید مظلوم کربلا با کسی دیگر ازدواج کند و گفت پدر شوهری غیر از رسول خدا صلی الله علیه و آله نخواهم. پس دخترش که از خاندان عفت و طهارت است، در این جانب سزاوارتر از تمام دختران است.

اما «مروانی» آنقدر پستی درونیش بر وجودش غلبه کرده بود که نام چندین نفر افراد پست را به عنوان همسران حضرت سکینه ذکر کند که نه تنها شایسته این بزرگوار نبودند، بلکه از دشمنان و مبغضان بنی هاشم بوده و بعضی ها تا حدی دچار کینه درونی و نفرت به اهل بیت شدند که با پستی و خست این بزرگوار را متهم به عشق به شهوت کردند، پس بعد از دیدن و خواندن این روایت های جعلی تاریخی گفت، ای وای بر عزت نفس و جوانمردی که دیگر وجود ندارد.

این در حالی بود که اول فردی که سکینه در حادثه کربلا از دست

داد، عبد الله اکبر فرزند امام حسن مجتبی علیه السلام بود و تنها تحت فرمان ولی امرش امام سجاد علیه السلام عمل می کرد و او بدون شک به هیچ وجه قبول نمی کرد که کسی که وابسته به زبیر یا بنی امیه داماد آن ها باشد و کینه قوم و حزب گرایی مردم علیه او و علیه دین از زمان پدر بزرگش امیر مؤمنان علیه السلام تا زمان پدرش حسین علیه السلام را جلوی چشمانش می دید. آیا ممکن است همسری را قبول کند که خون پدر و جدش از شمشیرشان می چکد و همواره به آن ها اهانت می کند.

ابو الفرج اصفهانی می گوید که مصعب بن الزبیر در بصره با سکینه ازدواج کرد، هنگامی که نماینده برادرش عبید الله بود و هیچ سبطه ای بر حجاز نداشت تا امام سجاد علیه السلام از تسلط او در هراس باشد، علاوه بر اینکه شرایط برای آل الزبیر آن طور مساعد نبود که بخواهند با وی به زور ازدواج کنند؛ چون مردم آن زمان چنان از حادثه کربلاء متاثر بودند که بعد از آن مراقب بودند که هیچ آسیبی به اهل بیت علیهم السلام پیامبر نرسد. تا جایی که ابن زبیر خودش شعارهای مظلومیت سبط پیامبر را به عنوان دامی برای ساده لوحان سر می داد. حتی وقتی گمان کرد که رابطه اش با خلیفه او را از اهدافش دور می کند، او را رها کرد. و از طرفی شخص یزید در واقعه «حره» وقتی به اهالی مدینه حمله کرد، به مسرف بن عقبه توصیه کرد تا خانه امام زین العابدین علیه السلام را از حملاتش مستثنا سازد، پس تمام آن ها و هر که به سوی آن ها پناه برد، در امان ماندند.

پس ای خواننده هوشیار غافل مباش از آنچه اندلسی والزرجاج

والحصري و سبط بن جوزي و بيهقي ثابت کرده‌اند، چرا که بر اساس منبعی که جستجو کردیم و درباره آن تحقیق انجام دادیم، به این نتیجه رسیدیم که آل الزبیر و طرفداران‌شان مانند هیشم بن عدی و صالح بن حسان و غیره و مترجمان برجسته آنان در مقابل دریافت مال، روایت‌های دروغین را منتشر کردند. پس آیا ارزشی برای احکام شرعی یا تاریخ باقی مانده، مخصوصاً اینکه همیشه هدف از آن تهمت به ناموس مسلمانان و انتشار فحاشی بوده است.

خلاصه، پس آیا ممکن است امام زین العابدین اجازه دهد که خواهر بزرگوارش تا حدی از انحطاط و تباهی برسد، و آیا امام محمد باقر اجازه می‌دهد عمه‌اش در فساد به سر ببرد؟ و آیا بنی هاشم از چنین کاری چشم پوشی می‌کنند، که خود آن را عیب و خواری می‌دانند؟ اگر این حرف درست باشد، پس کار نیکو را برای که گذاشته، و خود از آن چشم پوشی کردند؟ این خلقت و فطرت خداوند است که تمام عرب‌ها را بر آن خلق نموده؛ و آنها به هیچ وجه افعالی منافی غیرت و جوانمردی نمی‌کنند؛ تا حدی از سخت‌دلی رسیده بودند که دخترانشان را از ترس ننگ آبروریزی زنده به گور می‌کردند. در میان اعراب اگر مردی سخن غزلی به زنی می‌گفت، اجازه ازدواج با او را نمی‌دادند. هنگامی که عبد الله بن مصعب معروف به «عائذ کلب» به زنی از بنی نصر بن دهمان غزل گفت و اسم او جمل بود، پدر و برادرانش از شدت غیرتشان به او حمله کردند و او را کشتند. و هنگامی که به حجاج ثقفی خبر رسید که محمد بن عبد الله نمیری به

خواهرش غزل گفت، او را فحش داد و همواره درباره او کلام ناسزا می‌گفت تا عبد الملک بن مروان در مورد این موضوع با او صحبت کرد. و در جایی دیگر در تاریخ عرب آمده است هنگامی که هذلی به دختر جندل بن معبد از بنی حسحاس غزل گفت، این مسئله پدرش را عصبانی کرد و به او حمله کرد و او را کشت، سپس سوزاند.

این سخنان به منظور قانع کردن خواننده است، تا بداند که عرب‌ها و بنی هاشم از چه غیرت و جوانمردی برخوردار بودند، پس آیا ممکن است کسی از بنی هاشم قبول کند که سکینه این همه کارهای ناخوشایند را انجام دهد. و آیا امامی که خداوند او را برای ارشاد بشریت فرستاده، کسانی که تحت سرپرستی این امام هستند، اصلاً آداب اسلامی نداشته باشند؟! و این همان وصیتی است که ائمه هدی به شیعیانشان وصیت می‌کنند که زنان را از ابتدال و معاشرت بسیار با مردان بازدارند، و به (معنای تقریبی) می‌فرمایند زنان ناتوان و ضعیف هستند و باید وجودشان حفظ شوند، پس ضعفشان را با سکوت کردن در برابر اشتباه‌شان مداوا کنید و وجودشان را با ماندن در خانه حفظ کنید و اگر آن‌ها از خانه بیرون روند، فرشتگان آسمان‌ها او را لعنت کرده، تا به خانه‌یشان بازگردند.

پس در این حالت، آیا شما معتقدید که امام در محافظت از این حضرت و جلوگیری از صحبت با مردان سهل‌انگاری کند یا اینکه این بانوی بزرگوار خود از طاعت سرورش بیرون آمده، و امام نتوانسته این بانو را مطیع اوامر الهی کند؟ به این دلیل است که ما به رسوایی‌های

این مرد و تهمت‌هایش به این بانوی بیگناه و ادعاهای دروغین و ناخوشایند وی اشاره کردیم. بی شک خداوند این بانوی بزرگوار را با این مرد پست اموی در روز قیامت با هم جمع خواهد کرد و در آن روز بانوی بزرگوار ما حقش را در دادگاه الهی خواهد گرفت. چه نکوست وقتی که حاکم خداوند و رهبر محمد و زمان موعود روز قیامت باشد. پس خدا را شکر می‌کنیم بر آنچه بر نسل پاک پیامبر صلی الله علیه و آله و عترت بزرگوارش مقدر کرده است.

در این رابطه سید هاشم معروف حسنی در کتاب (من وحی الثوره الحسينیه) گفت: «کسانی که پس از او از بنی امیه نیز آمدند، همین راه را پیش رفتند؛ چرا که قصرهایشان پر از خادمان و راقصان بود و زنان‌شان تمام کارهای بی‌عفتی از رقص و ترانه در کنار مردان و خادمان انجام می‌دادند. راویان دروغگو را استخدام کردند، تا در حق سکینه دختر حسین علیه السلام و خواهر امام زین العابدین علیه السلام حرف‌های ناسزا بگویند. دوستداران بنی امیه می‌گفتند که حضرت سکینه با خوانندگان و شاعران و زن صفت‌ها می‌نشست و با آن‌ها شعر و ترانه می‌خواند و چون شعری را می‌پسندید دستش را دراز می‌کرد تا طلاهایش را از دستانش بگیرند تا به این ترتیب بر روی فساد و عدم انجام تعالیم اسلامی زنان و مردان‌شان سرپوش گذارند.

ما به نوبه خود اضافه بر مطالب فوق‌الذکر می‌گوییم که این افترا بر خاندان پیامبر اکرم است و می‌گوییم: دل اینها بیمار و سرشار از کفر به خدا و پر از کینه و حسد پیامبر و اهل بیتش است و هیچ حرمتی

برای رسول خدا در زندگی ایشان قائل نیستند، زیرا آن‌ها حتی به حریم پاک و ارجمند آن حضرت تهمت زدند، منظورم حضرت عایشه است، که رسول خدا و همسرش از این تهمت‌ها کاملاً دورند. این‌ها هستند که در طول تاریخ و هنوز به دنبال تهمت به رسول الله ﷺ و اهل بیتش هستند. پس کفر همان کفر است و کینه همان کینه و حسد همان حسد سابق است و لا حول ولا قوه الا بالله العلی العظیم.

ما کوتاهی بسیاری از نویسندگان قدیمی و معاصر، مانند دکتر سعاد ماهر محمد را درک می‌کنیم و برای وی احترام ویژه‌ای قائل ایم، اما این به تنهایی کافی نیست؛ چرا که باید هر فردی که به نوشته‌های تاریخی اهمیت قائل است، باید تحقیقات بیشتری انجام دهد و در نقل حوادث محتاطانه پیش برود، به ویژه اگر مسائل مربوط به آبرو و حریم مردم باشد؛ چه برسد که این مسئله متعلق به حریم و کرامت اهل بیت رسول الله ﷺ است.

به هر حال کسی که این تهمت بزرگ را جعل و آن را وارد داستان‌های تاریخ کرده، خود و کسی که او را برای این کار تحریک کرده، مسؤولیت این دروغ بزرگ را متحمل می‌شوند. همانطور که در کتاب آسمانی آمده است: ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ لَا نَحْسَبُهُ شَرًّا لَّكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ أُمَّرٍ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [النور: 11] (همانا کسانی که آن بهتان را بستند (و به عایشه تهمت کار ناشایست زدند که رسول و مؤمنان را بیازارند) گروهی همدست از (منافقان) شمایند؛ نپندارید ضرری از آن به آبروی

شما می‌رسد بلکه خیر و ثواب نیز (چون بر تهمت صبر کنید از خدا) خواهید یافت؛ هر یک از آن‌ها به عقاب گناه خود خواهند رسید؛ و آن کس از منافقان که رأس و منشأ این بهتان بزرگ گشت هم او به عذابی بزرگ معذب خواهد شد. (سوره نور آیه ۱۱)

از طرفی نیز کسانی که به این تهمت می‌پردازند، باید توجه کنند و بر حذر باشند، همانطور که خداوند می‌فرماید: ﴿إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿۱۵﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿۱۶﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۱۷﴾﴾ [النور: ۱۵-۱۷]

(زیرا شما آن سخنان را از زبان یکدیگر تلقی کرده و حرفی بر زبان می‌گفتید که علم به آن نداشتید و این کار را سهل و کوچک می‌پنداشتید در صورتی که نزد خدا (گناهی) بسیار بزرگ بود. (۱۵) چرا به محض شنیدن این سخن نگفتید که هرگز ما را تکلم به این روا نیست، پاک خدایا، این بهتانی بزرگ است؟ (۱۶) خدا به شما (مؤمنان) موعظه و اندرز می‌کند که زنه‌ار دیگر گرد این چنین سخن نگردید اگر اهل ایمانید.) سوره نور آیه ۱۵ تا ۱۷.

به هر حال این دروغ‌گویان و تهمت پردازان کجایند؟ کجاست نامشان در زمان ذکر نام این پاکدامن؟ بانویی که مسلمانان در ادعای وجود مقام و آرامگاهش در کشورشان در اختلاف‌اند؟!

بعضی‌ها می‌گویند که پس از حادثه کربلا در بقیع معظم دفن شد، یعنی پس از بازگشتش به مدینه منوره، و گروهی دیگر می‌گویند که

همراه عمه‌اش زینب عَلَيْهَا السَّلَامُ به شام بازگشت و آنجا جان باخت و گویند مقامش در منطقه داریا در ریف دمشق معروف و مشهور است.

بعضی‌ها نیز می‌گویند که به دلایلی که قبلاً ذکر کرده‌ایم، همراه عمه‌اش زینب عَلَيْهَا السَّلَامُ از مدینه روانه مصر شد، و آن را در مقاله حضرت زینب مفصل توضیح دادیم و ما این مسئله را نزدیک تر می‌دانیم و معتقدیم که همین درست است والله اعلم. قبل از پایان چند بیت منسوب به حضرت سکینه در سوگ پدرش حسین به نقل از دکتر صلاح عدس در کتابش (آل بیت نبی) گفت را به معنای تقریبی ترجمه کردیم:

حسین صبح عاشورا چنان تابناک است که

تابندگی‌اش قدرت دیدن را می‌گیرد

ای رهبران شرارت فردا با

شمشیرهایتان به مبارزه‌اش بیایید

ای چشم در تمام زندگی‌ات برای فرزند

و خانواده‌ای و دوستی مویه نکن

ولی برای غم پسر پیغمبر چنان

خون بگیرد که چشم‌تان تلف شود

در پایان و در توضیح این چند بیت می‌گوییم: آیا ممکن است

شاعر این شعرها مانند سرودهایش لطیف و ظریف باشد؟ یا اینکه این

شعر بیانگر احساسی از درد و رنج روح و جسد پاکش باشد، یا

همانند حال تنها امید جهانیان (مهدی موعود) باشد که در دعایش می‌گوید: «شبانہ روز بر تو مویہ می‌کنم، و بہ جای اشک برای تو خون گریہ می‌کنم.»

پس سلام بر تو بانوی من سکینه، ای بانوی پاک و ارجمند، سلام بر تو و بر روح و تن پاک و با عفاف هر کجا که باشد؛ چه در بقیع یا شام یا در مصر، هر کجا که فکر می‌کنیم باشد، واللہ اعلم و سلام بر تو و بر پدران نیک و پاکت و رحمت اللہ و برکاتہ.

و در نهایت سخنان مان این است که حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - تصویری از مسجد و حرم حضرت سکینه

۲ - تصویری از مناره مسجد و حرم حضرت سکینه

3 - ورودی حرم حضرت سکینه

4 - ضریح شریف حضرت سکینه

۵ - ورودی ضریح شریف حضرت سکینه

۶ - دکتر احمد قیس در کنار ضریح حضرت سکینه

به نام خدا

مصر و خاندان امام حسن مجتبیٰ علیه السلام
مسجد و بارگاه سیدی ابراهیم (رضوان الله علیه)

در بخش اول این مبحث اوضاع و احوال شماری از خاندان امام حسن مجتبیٰ علیه السلام از فرزندان پسرش حسن المثنیٰ رضوان الله علیه را ذکر کردیم و همچنین اوضاع و احوال سیدان طباطبائی را بیان نمودیم.

در این بخش به بررسی شریف «ابراهیم بن عبد الله» مشهور به نفس ذکیه و جواد، از این سلاله مبارک از نسل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می پردازیم.

شریف ابراهیم کیست؟

نامش ابراهیم بن عبد الله محض (یا عبد الله کامل) بن حسن مثنیٰ بن حسن مجتبیٰ بن علی بن ابی طالب رضوان الله علیهم است.

به نقل از ابو الفرج اصفهانی، نام مادرش هند دختر ابی عبیده

است

گزیده‌ای از اوضاع و احوال شریف ابراهیم

اصفهانی بخشی از اخلاق و علم و شجاعت ابراهیم بن عبد الله

را در کتاب (مقاتل الطالبین) ص ۱۹۲ بیان کرد: «ابراهیم بن عبدالله در دین و علم و شجاعت مانند برادرش محمد بود. و کمی شعر می گفت. . .»

درباره شجاعت و پایداری او این واقعه تاریخی را نقل می کند: «محمد و ابراهیم همراه پدرشان عبد الله بودند که شتر چموشی از میان شترهای محمد فرار کرد، ابراهیم به آن خیره شد، برادرش محمد به او گفت: انگار نفست به تو می گوید که آن را بازگردانی، گفت: بله، محمد به او گفت: اگر این کار را بکنی، شتر، از آن توست. آنگاه ابراهیم در حالی که در میان شترهای دیگر مخفی شده بود به آن شتر چموش پی در پی حمله کرد، تا توانست دُمش را بگیرد و سپس از جلوی چشمان پدرش عبد الله و برادرش محمد ناپدید شد. پدر به محمد پسرش گفت: برادرت را در معرض مرگ قرار دادی. سپس هر دو منتظر بازگشت او ماندند، که ناگهان ابراهیم در حالیکه بخشی از لباسش دریده شده بود به نزد آن‌ها آمد. برادرش محمد به او گفت: دیدی ادعا کردی که خواهی بازگردانی، و زندانیش کنی.»

ابراهیم دُم کننده شده شتر را جلوی آن‌ها روی زمین انداخت و گفت: کسی که این را آورده است، نباید سرزنش و ملامت شود.

شرایط سیاسی آن زمان

ابراهیم بن عبد الله در آخر دوره بنی امیه و ابتدای دوره بنی العباس در حوادث و مصیبت‌هایی آن زمان که در حق خاندان اهل بیت انجام می دادند، زندگی کرد.

سید محسن امین در کتاب (مجالس سنی) ص ۶۰۸ به بعد، گزیده‌ای از این مرحله و ماجراهای مربوط به آن را نقل می‌کند. وی در مورد مصیبت‌هایی که بر محمد و ابراهیم فرزندان عبد الله محض فرزند حسن مثنی گذشت، می‌گوید: «در زمان مروان بن محمد آخرین پادشاه بنی امیه، بنی هاشم در مدینه گرد هم آمدند و با محمد فرزند عبد الله بن الحسن مثنی فرزند حسن مجتبی بن علی بن ابی طالب بیعت کردند».

از جمله کسانی که با محمد بیعت کرد (سفاح و منصور) بودند، در حالی که امام جعفر فرزند محمد صادق با او بیعت نکرد، آنگاه عبد الله بن حسن مثنی دلیل عدم بیعت امام را پرسید، امام صادق در پاسخ فرمود: خلافت از آن سفاح و برادران و فرزندانش خواهد شد و محمد و ابراهیم کشته خواهند شد و مردی که لباس زرد پوشیده است، منصور، محمد را خواهد کشت. و وقتی حاکمیت پس از منصور به برادرش سفاح رسید، به شدت از محمد و ابراهیم فرزندان عبد الله بن الحسن مثنی در هراس بود؛ چون قبل از برادرش سفاح با محمد بیعت کرده بود.

در موسم حج در مکه، ابو جعفر منصور به خانه عبد الله محض بن حسن مثنی آمد و درباره پسرش محمد از او پرسید، عبد الله به او گفت: نمی‌دانم، آنگاه منصور به او گفت: او را فراخوان، عبد الله گفت: حتی اگر زیر پاهایم باشد، او را بلند نکرده تا به تو تحویل دهم. منصور از او عصبانی شد و به مدت دو سال او را در مدینه

زندانی کرد و والی دیگری را در مدینه به نام ریاح گماشت و از او خواست که تمام فرزندان حسن را دستگیر کند و به زندان بیاورد.

ریاح دشمن اهل بیت پیامبر بود، به همین دلیل عده‌ای از فرزندان امام حسن را حبس کرد، گویند دوازده مرد را به غیر از یک پسر کوچک دستگیر کرد که در میان دستگیر شدگان مرد عابدی به نام علی بن الحسین بود که خود نزد ریاح آمد و از او خواست تا وی را با آن‌ها زندانی کند؛ همچنین ریاح، محمد بن عبد الله از فرزندان عثمان بن عبد الله محض که برادر مادرشان به نام فاطمه دختر حسین به همراه دو فرزندش را زندانی کرد.

هنگامی که موسم حج تمام شد، منصور فرمان داد که این زندانیان را به عراق بفرستند، پس زنجیر به دست روانه عراق شدند، وقتی راهی عراق شدند، امام صادق از پشت پرده نازکی به آن‌ها نگاه کرد و اشک از چشمانش جاری شد، و گفت سوگند به خدا که پس از اینها دیگر برای کسی حرمتی نگه نمی‌دارند.

منصور آنان را در حبسی در عراق به نام کاخ ابن هبیره شرق کوفه زندانی کرد که در آن زندان، آمدن شبانه روز معلوم نمی‌شد، و فقط آمدن وقت نماز را با خواندن قرآن می‌فهمیدند، و اگر یکی از آن‌ها از دنیا می‌رفت، او همان جا در زندان ترک می‌شد.

هنگامی که محمد بن عبد الله محض علیه منصور دوانیقی قیام کرد، دوانیقی فرمان تخریب زندان بر سر تمام زندانیان را صادر کرد. طبری در کتاب تاریخش و ابن الاثیر در تاریخش در مورد رویدادهای

سال ۱۴۵ هجری این وقایع را با عبارات‌های مختلفی ذکر کرده‌اند، علاوه بر آن‌ها، دکتر سعادت ماهر محمد به نقل از کتاب (عبر فی خبر من غیر) ص ۱۱۲ درباره رویدادهای سال ۱۴۵ هجری، گفت: «در این سال محمد بن عبد الله بن حسن مثنی با دوستان و پنجاه نفر از اهالی مدینه قیام کرد، پس خلیفه منصور برای مقابله با او پسر عمویش عیسی بن موسی را فرستاد که او به نوبه خود از محمد خواست از تصمیمش بازگردد، اما محمد به هیچ وجه قبول نکرد، سپس عیسی به اهالی مدینه هشدار داد و آن‌ها را چند روز تهدید کرده، سپس به آن‌ها حمله کرد و محمد را کشته و سرش را برای منصور فرستاد.»

دکتر سعادت در کتاب (مساجد مصر) صفحه ۱۱۱ به نقل از الذهبی در تاریخش ص ۱۳۷ افزود: «در سال ۱۴۵ هجری پس از کشته شدن محمد، برادرش ابراهیم بن عبد الله بن حسن المثنی پس از اینکه همراه ده نفر به صورت مخفیانه از حجاز به سوی بصره رفته بودند، در آنجا قیام کرد. وقتی خبر قیام ابراهیم به گوش منصور رسید، بصره را ترک کرد و راهی کوفه شد تا از خیانت مردم آن در امان باشد، و به مردم کوفه فرمان داد که همگی لباس سیاه بپوشند، و هر کس که از نظر منصور مشکوک بود، یا کشته و یا به زندان انداخته می‌شد. همزمان در بصره قدرت ابراهیم روز به روز بیشتر می‌شد. منصور برای مقابله با ابراهیم، حدود پنج هزار سرباز آماده کرده و این دو سپاه چندین بار با هم جنگیدند که بسیاری از اهالی بصره و واسط در آن جنگ به قتل رسیدند. آنگاه منصور از عیسی بن موسی که هنوز در مدینه مانده بود،

خواست که برای مبارزه با ابراهیم به بصره برود و آنجا جنگی میان طرفین رخ داد و در نهایت لشکر عیسی بن موسی، لشکر ابراهیم را به محاصره در آورده و آن‌ها را به شدت شکست داده و تنها هفتاد نفر از سپاهیان ابراهیم باقی ماندند. نبرد میان این دو سپاه تا حدی شدید بود که تمام روز طول می‌کشید و سرانجام جنگ، تیری در گلوی ابراهیم فرود آمد، و او را در حالیکه می‌گفت: ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا﴾ [الأحزاب: 38] (و فرمان خدا حکمی نافذ و حتمی و به اندازه و حساب شده است.) روی زمین گذاشتند که در این حال او گفت: ما چیزی خواستیم و خداوند چیز دیگر. سپس گروهی از سپاه عیسی نزد او آمدند و سرش را بردند و آن را به منصور دوانیقی فرستادند. این حادثه در بیست و پنجم ذی قعدة اتفاق افتاد و سن وی در آن زمان چهل و هشت سال بود.»

دکتر سعادت در کتاب (مساجد مصر) ص ۱۱۲ به نقل از حافظ ذهبی روایتی از تقوا و ایمان ابراهیم، بر خلاف رفتار منصور می‌آورد. وی می‌نویسد: حافظ ذهبی در کتاب تاریخش نقل می‌کند: اگر ابراهیم به کوفه حمله می‌کرد، بدون شک بر منصور پیروز می‌شد، اما انسان با ایمانی بود و گفت: می‌ترسم به آنجا حمله کنم و ضرری به کوچک و بزرگ برسد.

او در ادامه می‌گوید: سر بردن ابراهیم و گرداندن آن در تمام مناطق برای این بود که درس عبرتی برای آل علی باشد تا هیچ مخالفی علیه آل عباس نکنند.

شیخ شبلنجی، حوادث سال ۱۴۵ هجری را مورد پژوهش قرار داده بود. وی در کتاب (نور الابصار فی مناقب ال البيت) ص ۲۳ به این نتیجه رسید که آن کس که کشته شد و سرش از تن جدا شد، ابراهیم فرزند عبد الله محض برادر محمد ملقب به مهدی است. ابراهیم مردی ارجمند و از علمای برجسته آن دوره بود. و برخی روایت کرده اند که امام ابو حنیفه با وی بیعت کرد و از مردم نیز خواست که با او و برادرش محمد قیام کنند.

اما در باره دلایل پنهان، وجود سر ابراهیم بن عبد الله محض در مصر، دکتر سعاد به نقل از ابن طهیره در کتاب (الفضائل الباهره فی محاسن مصر و القاهره) ص ۸۷ می نویسد: در زمان یزید بن حاتم والی مصر در زمان منصور، تبلیغی برای بیعت کردن با بنی الحسن بن علی ابن ابی طالب شایع شد و مردم مصر درباره آن صحبت می کردند تا جایی که بسیاری از آنها مخفیانه با فرزندان حسن بیعت کردند و اغلب مردم مصر با علی بن محمد بن عبد الله محض بیعت کرده بودند که سر ابراهیم بن عبد الله بن حسن مثنی بن حسن مجتبی بن علی بن ابی طالب را در ذی حجه، در سال ۱۴۵ هجری به آنجا آورده شده و چند روز در مسجدی آویزان ماند و این دلیلی بر اوضاع نابسامان مصر در آن زمان بود. همچنین ابن طهیره می گوید: یزید بن حاتم به دلیل قیام آل علی در مدینه به اهل مصر اجازه رفتن به مکه و انجام مناسک حج نداده بود، اما بعد از کشته شدن ابراهیم، به آن ها اجازه انجام مناسک حج را داد.

این، روایت تاریخی، سخن ابو الفرج اصفهانی در کتاب (مقاتل الطالبیین) ص ۲۱۴ را در مورد کشته شدن ابراهیم بن عبد الله محض تاکید می‌کند. اصفهانی در کتابش نوشت: ابراهیم روز دوشنبه ظهر در بیست و پنجم ذی قعدة سال ۱۴۵ هجری کشته شد و ابو جعفر منصور سرش را شامگاه سه شنبه آورد و بین منصور با قتلگاه ابراهیم ۱۸ فرسخ فاصله بود؛ منصور صبح روز سه شنبه فرمان داد که سر ابراهیم را در بازار آویزان کنند و من سر حنا بسته ابراهیم را در بازار آویزان دیدم، سپس آن را در بازار گرداندند و منادی ابو جعفر منصور با صدای بلند فریاد می‌زد: این سر فاسق فرزند فاسق است، این در حالی بود که سر ابراهیم در سبدی سرخ گذاشته شده بود و روی آن را با شال سفید پوشانده بودند و به خوبی پوشانده شده بود، . . . و سپس سر فرزند خاندان پاک پیامبر به مصر برده شد. »

در روایت گذشته از ابن طهیره، دلیل ارسال سر ابراهیم به مصر ذکر شده است.

مکان دفن سر مبارک و ساختمان مسجد و بارگاه

مقریزی در کتاب تاریخش بخش چهارم ص ۲۷۱ می‌گوید: خلیفه منصور در سال ۱۴۵ هجری ابراهیم را کشت و سرش را به مصر برد و در مسجد جامع عتیق (جامع عمرو) آویزان کرد.

ابو المحاسن در کتاب (ابن تغری) بخش ۳ ص ۱۳۶ در مورد آوردن سر مبارک ابراهیم به مصر می‌گوید: در حالی که مردم سرگرم

امور روزمره خود بودند، سر ابراهیم بن عبد الله محض را نزد یزید بن حاتم والی آن دوره مصر آوردند، آنگاه چند روزی در مسجد آویزان شده و سپس در بازارها گردانده شده و در منطقه‌ای معروف به اسم «منیه مطر» به خاک سپرده شد. دکتر سعاد در (مساجد مصر) می‌فرماید: احتمال دارد انتخاب منطقه المطریه برای دفن سر ابراهیم، دور کردن مردم از زیارت مقبره (مخصوص سر) است، تا شورش آرام و دعوت علوی‌ها تضعیف گردد.

لازم به ذکر است در آن دوره منطقه مطریه خالی از سکنه بود، چرا که از پایتخت فسطاط و پادگان اصلی نظامی و از طرفی از مقبره‌های مسلمانان که در آن دوره در نزدیکی کوه «مقطم» قرار داشت، خیلی دور بود. دکتر سعاد دلیل اصلی اهمیت و نام گذاری این مقام و مسجد به نام «مسجد تبر المطریه» و یا «جامع سیدی ابراهیم» در منطقه دور افتاده «المطریه» را دستور شاهزاده «تبر اخشید» مبنی بر ساخت مسجد در کنار آن قبر پاک می‌داند.

القضاعی نیز در این باره می‌گوید: بر روی قبر سر ابراهیم بن عبد الله محض فرزند حسن مثنی بن حسن مجتبی بن علی بن ابی طالب مسجدی بنا شده است. این مطلب را دکتر سعاد محمد در ص ۱۱۱ آورده و همینطور السخاوی در کتاب (تحفه الاحباب و بغیه الطلاب) ص ۲۲ می‌گوید: این مسجد همچنان تا چندین سال طولانی به نام مسجد تبر نامیده شده بود، سپس بعد از گذشت تاریخ و تخریب ساختمان‌ها، اهالی منطقه به صورت داوطلبانه آن را بازسازی کردند تا

در سال ۱۹۲۲م به شبیه‌ترین حالت قبلی‌اش رسیده و در حال حاضر در منطقه مطریه در خیابان ماهر این قبر موجود بوده و به نام جامع سیدی ابراهیم معروف است و در آن مسجد ضریح سر مبارک ابراهیم زیارتگاه بسیاری از مردم می‌باشد.

در پایان سخنان پند آموز شریف ابراهیم را که اصفهانی در کتابش بیان کرده را نقل می‌کنیم، شریف ابراهیم گفت: ای مردم من آن خیری که بندگان از خداوند می‌خواهند را به سه دسته تقسیم کرده‌ام:
در منطق و نگاه و سکوت

هر منطقی که در آن ذکر نباشد، بیهوده است و هر سکوتی که در آن تفکر نباشد بی‌خود است و هر نگاهی که در آن عبرت نباشد غفلت است.

پس خوشا به حال آنانی که منطق‌شان ذکر است، نگاه‌شان عبرت و سکوت‌شان فکر، و خانه آخرتشان وسیع و بر گناهشان گریان، و مسلمانان از دستش در آمانند. در پایان سخن خداوند در قرآن را متذکر می‌شویم که می‌گوید: ﴿رَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ﴾ [هود: 73] (رحمت و برکات خدا مخصوص شما اهل بیت است، زیرا خدا بسیار ستوده صفات و بزرگوار است.) هود آیه ۷۳

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

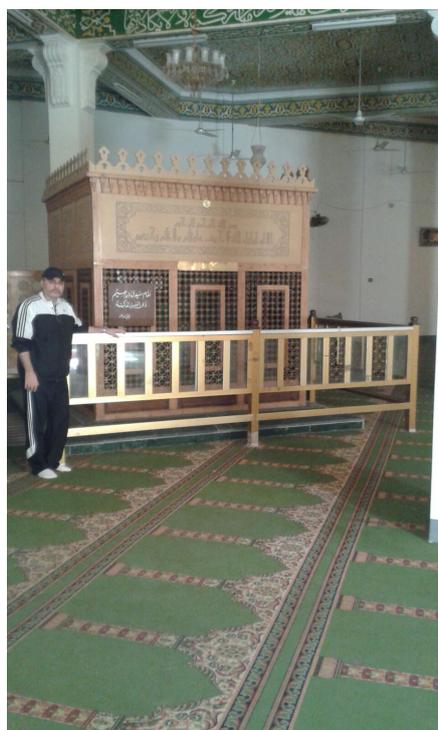
۱ - عکس ورودی مسجد و بارگاه

۲ - عکس دیگری از ورودی مسجد

۳ - عکسی که بر روی آن نام مسجد و صاحب بارگاه نمایان می شود

۴ - عکس دکتر احمد قیس در کنار بارگاه شریف ابراهیم

۵ - عکسی از ضریح شریف و حکاکی‌های دور گنبد

۶ - تصویری از تابلو که بر روی آن نام صاحب بارگاه همراه با نسب شریفش نوشته شده است

7 - عکس دیگر از حرم با گنبد

8 - عکس دیگر از بارگاه از زاویه دیگر

۹ - تصویری از تابلوی که نام صاحب این بارگاه بر آن نقش بسته است

۱۰ - تصویر کامل بارگاه مقدس

به نام خدا

مصر... و خاندان حسن مجتبی علیه السلام

حرم حضرت نفیسه رضی الله عنها

این بار صحبت مان در این مقاله درباره گوهر ارجمند اهل بیت نبوت از اولاد امام حسن مجتبی است. همانگونه که حضرت زینب کبری گوهر پاک اهل بیت نبوت و عقیده بنی هاشم از خاندان امام حسین است. این گوهر پاک از خاندان امام حسن و نامش نفیسه است که در مصر بارگاه معروفی دارد.

نام و نسبش: حضرت نفیسه دختر سید حسن انور بن زید الابلج فرزند امام حسن بن امام علی بن ابی طالب بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف رضوان الله علیهم است.

مادرش: ام ولد ام بشر دختر مسعود و گفته می شود نامش بانو ام سلمه است.

پدرش: حسن الانور بن زید الابلج بن امام حسن بن امام علی بن ابی طالب رضوان الله علیهم است، که پدرش زید الابلج در سنین کودکی انور از دنیا رفته و چهار هزار دینار برای او بدهی گذاشت، سید حسن انور بعد از وفاتش پدرش سوگند یاد کرد؛ که هرگز زیر سقف مسجد رسول الله ساکن نشود و از هیچ کسی درخواستی نکند، تا بدهی پدرش

را بپردازد، و این کار را هم کرد. ما درباره این مرد صالح در جای خود صحبت کردیم پس نیازی به تکرار آن نیست.

پدر بزرگ حضرت نفیسه: زید ابلج فرزند امام حسن مجتبی فرزند امام علی بن ابی طالب می باشد، او مردی شایسته، سخاوتمند، خوش قلب و بسیار نیکوکار بود که مسؤولیت جمع آوری صدقات رسول الله را به عهده داشت، در مورد اوضاع و احوال وی نیز در بخش خاص خود صحبت مفصلی خواهیم داشت پس باز نیازی به تکرار نیست.

از القاب این بانو: نفیسه الدارین، نفیسه الطاهره، نفیسه العابده، نفیسه المصریین و . . . غیره است که دارا بودن فرد از القاب بسیار در میان مسلمانان و اعراب نشانه ای بر شرافتمند و بلند مرتبه بودن وی است.

حضرت نفیسه سال ۱۴۵ هجری در مکه مکرمه چشم به جهان گشود و در زمان حکومت پدرش بر مدینه بزرگ شد. سپس به منظور زیارت قبر نبی الله ابراهیم خلیل از مدینه خارج شد و پس از این سفر، سال ۱۹۳ وارد مصر شد، که آنجا از دنیا رفت و در روز نهم ماه شعبان سال ۲۰۶ هجری در خانه اش در مزار «درب السباع» که اکنون بارگاهش است، به خاک سپرده شد.

همسرش: اسحاق ملقب به «مؤتمن» فرزند امام جعفر صادق فرزند امام محمد باقر ابن امام علی زین العابدین ابن امام حسین ابن امام علی بن ابی طالب عليهم السلام است و به دلیل این ازدواج مبارک، به

لقب بانوی کریمه دو خانواده معروف شد یعنی این ازدواج باعث پیوند دو خاندان امام حسن مجتبی و خاندان امام حسین شد.

درباره داستان این ازدواج مبارک می گویند: اسحاق مؤتمن برای خواستگاری این بانو، نزد پدرش سید حسن انور هنگامی که والی مدینه منوره بود، رفت؛ ولی سید حسن انور جوابی به او نداد، آنگاه اسحاق از خانه اش بیرون رفت و وارد مسجد پیامبر و داخل اتاق شخصی پیامبر شد و به جدش سلام فرستاد و گفت: ای رسول الله من نفیسه دختر امام حسن را از پدرش خواستگاری کردم اما پاسخی به من نداد و من آن را تنها به دلیل نیکی و دین و عبادتش خواستم؛ آن شب پدرش در خواب پیامبر را می بیند که از او می خواهد تا نفیسه را به همسری اسحاق مؤتمن در بیاورد.»

و چنین شد و سرانجام این بانو با اسحاق مؤتمن در اوایل ماه مبارک رجب سال ۱۶۱ هجری ازدواج کرد و ثمره این ازدواج مبارک قاسم و ام کلثوم بودند.

البته شبهه ای وجود دارد که بسیاری از مؤرخان دچار آن شده اند، این است که هویت واقعی صاحب این بارگاه چیست یعنی آیا واقعاً نفیسه کبری دختر زید ابلج است یا نفیسه دختر حسن انور؟

نفیسه کبری کیست؟ منظور نفیسه دختر امام زید ابلج فرزند امام حسن سبط پیامبر فرزند امام علی علیه السلام است. یعنی او عمه نفیسه صغری است؛ چون او خواهر پدر نفیسه صغری حسن انور بن زید ابلج و خواهر حضرت رقیه دختر زید می باشد.

مادر نفیسه کبری: لبابه دختر عبد الله بن عباس عموی پیامبر اکرم است. نفیسه کبری همسر خلیفه ولید بن عبد الملک بن مروان اموی است، زمانی که همسرش والی مصر شده و درست قبل از خلافتش، با او به مصر روانه شده و در آنجا مدتی سکونت گزید.

سپس وی وقتی ولید بن عبد الملک همسرش خلافت را در شام به عهده گرفت، نفیسه در مورد اعطای بیت المال مسلمین با وی اختلاف نظر پیدا کرد و از او طلاق گرفت. این بانو بعد از طلاق، با دختر عمویش حضرت سکینه دختر امام حسین برای سکونت روانه مصر شد. ناگفته نماند قبل از رسیدن حضرت نفیسه صغری، سخنانی درباره عفت و صلاح و تقوا و علم و عبادت و برکات وی در میان مردم منتشر شده بود؛ و مردم مصر طبق عادت خود با اهل بیت پیامبر به او ارتباط پیدا کرده و از برکاتش بهرمنده می شدند.

اشاره می شود که عبد الله بن عبد الملک بن مروان برادر همسر سابقش که والی مصر آن زمان بود، منزلی در شمال مصر قدیمی به او داد و مشهور است این خانه که به نفیسه کبری هدیه شده بود بخشی از خانه آن، ام هانی بود که بعدها نفیسه صغری در آن سکونت کرد، از آن موقع تا کنون به معبد حضرت نفیسه شهرت یافت.

حضرت نفیسه کبری در این خانه به خاک سپرده شد و امروزه مردم این مکان را به نام معبد می شناسند و اکثر مردم تفاوتی میان دو مکان و دو بارگاه نمی بینند؛ و شاید حتی نمی دانند که نفیسه صغری و نفیسه کبری هم وجود دارد. السخاوی یکی از مؤرخان بیان می کند که بارگاه

معروف این حضرت در منطقه «قراه» در «مراغه» تحت عنوان «قبر حضرت نفیسه دختر زید» وجود دارد.

در این خاک پاک، قبر حضرت نفیسه دختر زید و عمه حضرت نفیسه دختر حسن وجود دارد.

نویسنده کتاب «الکواکب السیاره فی ترتیب الزیاره» می‌گوید: قبر این بانو در منطقه مراغه معروف و مشهور بوده و هر کس گفته که نفیسه دختر حسن انور است، اشتباه گفته است.

دلیل این شایعه این بود که جماعتی برای دفن مرده‌یشان به قبرستان رفته بودند، هنگامی که حفاری کردند، سنگی دیدند که بر روی آن نوشته شده «اینجا قبر حضرت نفیسه رضوان الله علیها است» و از آن موقع شایعه شده که قبر مربوط به حضرت نفیسه صغری است که نامش در کتاب آفاق آمده است.

دیگران بیان کردند: نفیسه دختر زید که نامش اینجا ذکر شده، همسر ولید بن عبد الملک بن مروان خلیفه است و به احتمال او را طلاق داده و زمانی که به مصر آمد، همانجا از دنیا رفت.

افرادی دیگر بیان کردند که او هنگامی که هنوز زن خلیفه بود، از دنیا رفت و ثابت نشده که در مصر یا شام یا غیره از دنیا رفت، اما ورودش به مصر مشهور است.

بازگشت به بیان روایاتی از تقوا و ایمان حضرت نفیسه رضوان الله علیها

دختر حسن انور و صاحب بارگاه مشهور، مورخان ذکر کرده‌اند که:

تقوای این بانو از کودکی اش ظاهر بود و همانطور که معروف است انسان مانند پدر و مادرش بزرگ می شود، و البته تحت تأثیر محیط و تربیت قرار می گیرد و بدون شک محیط دینی که در آن میان خانواده پیامبر زندگی می کرد، تأثیر بسیاری بر خلق و خوی این بانو داشت. این بانو در مکه به دنیا آمد و در آنجا تا پنج سال زندگی کرد، و دوران جوانی اش را اکثراً در مدینه در کنار قبر پیامبر گذراند؛ زیرا پدرش در زمان ابو جعفر منصور خلیفه عباسی حدود سال ۱۵۰ هجری حاکم مدینه بود، ناگفته نماند این بانوی جلیل القدر هم دوره و زمان عده ای از زنان اصحاب پیامبر بود و بدین ترتیب از آنها نیز بسیاری از امور را فرا گرفت.

در میان این جو سرشار از ایمان و زهد و تقوا و پاک دامنی، این بانو قرآن کریم را حفظ و آن را به خوبی تفسیر می کرد و در این باره گفته شده:

نفیسه تا حدی با تقوا و با ایمان بود که هیچ کس به سطح او نمی رسید.

همچنین گفته می شود که او سی بار پیاده و سواره به حج رفته و دائم البكاء بوده و همیشه روزه دار و شب زنده دار بود.

در این باره زینب دختر یحیی متوج، برادر حضرت نفیسه می فرماید: به مدت چهل سال خدمت عمه ام نفیسه بودم، ولی هیچ وقت ندیدم که شبی بخوابد و روزی غذا بخورد زیرا وی شبها به عبادت و روزها روزه دار بود. روزی به او گفتم: کمی به خودت رحم

کن، گفت: چگونه به خودم رحم کنم و در پیش رویم مسیری است که تنها برندگان آن را به آسانی طی می کنند؟!!

او هر سه روز تنها یک نوع غذا می خورد و هرگز بدون همسرش چیزی نمی خورد و همیشه به فقیران و بیماران و عموم مردم کمک می کرد.

او بسیاری از مسائل فقه و حدیث را از امام مالک بر می گرفت و گریه او بسیار بود و یکی از اعمال ایشان این بود که به پرده کعبه آویزان می شد و می گفت: پروردگارا سرورم مولایم مرا شاد کن و با رضایت مرا خوشحال کند؛ چرا که دلیلی برای جدایی من از تو نیست.

الدمیری: حضرت نفیسه رضوان الله علیها بی سواد بود و نمی توانست چیزی بخواند، اما بسیاری از حدیث را می شنید (چه بسیاری از اهل حدیث بی سوادند که نه می خواندند و نه می نوشتند، اما به خوبی همه چیز را حفظ می کردند.) این بانو از اهل خیر و صلاح بود و در پایان عمرش هنگامی که نمی توانست ایستاده نماز بخواند، نشسته نماز خواند و از شدت روزه و قیام ضعیف شده بود.

حضرت نفیسه و شافعی:

حضرت نفیسه نقش بزرگی در حضور امام ابو عبد الله محمد بن ادریس شافعی (صاحب مذهب) به مصر داشت و امام شافعی به همراه عبد الله بن الحکم همیشه به زیارت او می رفت و از وی روایت های

مختلفی می شنید، حضرت نفیسه در مسجد که در خانه اش بود نمازش را به امامت شافعی می خواند و همیشه برای انجام وظیفه علمی اش به او کمک می کرد.

از شعر شافعی در مدح اهل بیت:

خاندان پیامبر دستاویز منند و ایشان
وسیله ی رسیدن من به پیامبرند
امیدوارم به اینکه فردای قیامت،
نامه ی اعمالم را به دست راستم بدهند

شافعی در اعتراض به منکران اهل بیت گفت:

چون در مجلسی از علی
و دو فرزند و همسر پاکش یاد شد
یکی می گوید: سخن از آنان درست نیست، این را رها کنید،
زیرا این سخن رافضیان است
من از دست مردمی که حب فرزندان
فاطمه را کفر می دانند به خدا پناه می برم

اگر امام شافعی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ هنگامی که به همراه یارانش برای زیارت و تبرک نزد او می آمدند، بسیار مؤدبانه رفتار می کردند، جای تعجب نیست چرا که او به خوبی فضیلت و علم و مقام رسول الله و اهل بیت پاکش را خوب می داند. گفته می شود، در ماه رجب سال ۲۰۴ هجری زمانی که امام شافعی از دنیا رفت، حضرت نفیسه او را به خانه اش

برده و به امامت امام ابو یعقوب بویطی نماز میت را بر او خوانده و برایش دعا کرده و بهترین گواهی را در مورد ایمان او داد و به شدت برای درگذشتش ناراحت شد.

این بانو پس از درگذشت شافعی در مورد وی عبارت عجیب و مشهوری گفت: «خدا رحمت کند شافعی را که به خوبی وضو می گرفت.» و این گواهی بر فقه حضرت نفیسه بود که به دلیل فقه و دانشش به وی لقب «نفیسه العلم والمعرفه» داده اند. وضو کلید اصلی نماز است و وضو آن چیز ساده و آسانی نیست؛ چرا که هر کس به خوبی وضو بگیرد، پس تمام وظایف شرعی خود را به خوبی انجام خواهد داد.

در مورد بعضی از کرامات این بانوی بزرگوار رضوان الله علیها باید گفت: حضرت نفیسه کرامات بسیاری در زندگی و پس از مرگش دارد؛ که بسیاری از آن را برخی مؤرخان در کتاب‌هایشان ذکر کرده‌اند، از جمله:

۱ - وقتی رضوان الله علیها به مصر آمد، در منطقه «المنصوصه» در خانه ام‌هانی زندگی کرد و در کنار آن‌ها مردی یهودی زندگی می‌کرد که دختر این مرد فلج بود.

روزی مادرش به او گفت من به حمام می‌روم و نمی‌دانم با تو چه کنم؟ آیا تو را با خود ببرم؟ دختر گفت: نه نمی‌توانم، گفت: آیا تا زمان بازگشت مان تنها در خانه می‌مانی؟ دخترک گفت: نه مادر جان بلکه مرا نزد همسایه سادات مان ببر تا بازگردی.

مادرش به سوی حضرت نفیسه رفت و از او درخواست کرد تا

دخترش مدتی در خانه ایشان باشد، و این بانوی بزرگوار قبول کرد، مادر یهودی، دخترش را در گوشه‌ای از خانه حضرت نفیسه نشانند و سپس رفت.

وقت نماز ظهر که شد، حضرت نفیسه آبی آورد و با آن وضو گرفت، کمی از این آب به سمت این دخترک فلج جاری شده بود که او با آن آب بازی کرده تا اینکه خود را خیس کرد، و به فضل خدا و به برکت آب وضوی حضرت نفیسه، دخترک شفا پیدا کرد. وقتی پدر و مادرش آمدند تا او را به خانه برگردانند، دیدند که راه می‌رود؛ با تعجب پرسیدند چه اتفاقی افتاده، پس دخترک داستان را به آن‌ها گفت و آنان بلا فاصله مسلمان شدند. این داستان در کتاب درر اصداف آمده است.

اما آنچه در کتاب خطط نوشته مقریزی آمده است، این بود که حضرت وضو گرفت و ما بقی آب وضو را بر روی این دخترک پاشید و ما این روایت را بیشتر از روایت قبلی می‌پسندیم.

۲ - الازهری در کتاب الکواکب السیاره روایت کرده است که در داستان‌های عجیب فضائل حضرت نفیسه دختر امام حسن رضوان الله علیها آمده است، پیرزنی با چهار دختر رزق و روزی خود را از ریسندگی به دست می‌آوردند، او طبق معمول کارهای دستی دخترانش را گرفت تا در بازار بفروشد و با نصف پول به دست آمده کتان و با نصف دیگری خوراک بخرد؛ کاردستی و بافت دخترانش را در پارچه‌ای سرخ رنگ پیچید و راهی بازار شد؛ در هنگام مسیرش ناگهان پرنده‌ای به او حمله

کرد و کاردستی‌ها را از او گرفت و سپس به آسمان پرواز کرد؛ وقتی پیرزن این را دید، بیهوش روی زمین افتاد.

مردم دور او جمع شدند، چون به خود آمد گفت: با یتیمانم چکار کنم، چرا که از فقر و گرسنی هلاک شدند. مردم از او پرسیدند چه شده، پس داستانش را برایشان تعریف کرد؛ آنگاه او را نزد حضرت نفیسه بردند و به او گفتند: از او درخواست کن تا برایت دعا کند؛ تا خداوند متعال تمام گرفتاریت را برطرف کند. آنگاه حضرت نفیسه برایش دعا کرد و گفت: خداوندا ای قادر و توانا بر همه چیز، حاجت این بنده شکسته دلت را برآورده کن، آن‌ها بندگانت هستند و تو بر همه چیز قادر هستی، سپس گفت: بنشین خداوند قادر بر همه چیز تواناست؛ پیرزن به انتظار پیدا شدن گشایشی برای فرزندان گرسنه اش نشسته بود.

ساعتی نگذشت که عده‌ای آمدند و اوضاع و احوال حضرت نفیسه را پرسیدند و گفتند: داستان ما بسیار عجیب است، ما مسافریم و مدتی در دریا بودیم و شکر خدا همگی سالم هستیم؛ وقتی به نزدیکی روستایتان رسیدیم، کشتی ما سوراخ شد و آب وارد آن شد و نزدیک بود غرق شویم، ونمی توانستیم این سوراخ را ببندیم، ناگهان پرنده‌ای از آسمان ظاهر شد و پارچه‌ای سرخ رنگ روی ما انداخت که وارد این سوراخ شد و سوراخ به یاری خداوند بسته شد، پس برای رسیدن به خیر و سلامت پانصد دینار جمع کردیم و آوردیم. آنگاه حضرت نفیسه گریه کرد و گفت: خداوندا پروردگار مولایم چه قدر تو نسبت به بندگانت مهربان هستی.

سپس این پیرزن صاحب پارچه و بافت را فرا خواند و گفت: پارچه هایت را چند می فروشی؟ گفت: بیست درهم، آنگاه پانصد دینار را به او داد. پیر زن این پول را گرفت و نزد دخترانش آمد و داستان را برایشان گفت، آنگاه کار بافت و ریسندگی را رها کردند و برای خدمت به حضرت نفیسه نزد او آمدند و دست هایش را بوسیدند و از او برکت گرفتند. السخاوی در ادامه گفت: معلوم است که دعای صالحان مستجاب است. . غذایت را پاک نگهدار، دعایت مستجاب می شود.

این در زمان زندگی اش بود، اما پس از درگذشت حضرت نفیسه، شلبنجی در مورد برکات این بانوی گرامی می گوید: چشمانم ملتهب شده بود، و با توفیق خداوند موفق به زیارت حضرت نفیسه دختر سید حسن انور شدم، او را زیارت کردم و از خداوند متعال خواستم که به برکت این بانو و برکت جد بزرگوارش علیه السلام مرا شفا دهد، زمانی نگذشت و شفا پیدا کرده بودم.

روایت های حاکی از این مسئله بسیار زیاد هستند که در این مقاله قابل ذکر نیستند.

قبل از پایان می گویم: ما در ذکر زندگی نامه این سادات حسنی نبوی عمداً به بررسی منابع و مراجع تاریخی که از آن استفاده کردیم، نپرداختیم، چون بسیار زیاد و به شدت مشهور و متواتر هستند. با این وجود خواننده محترم می تواند برای اطلاع بیشتر از زندگی این بانوی گرامی به منابع زیادی مراجعه کند مانند: (عمده الطالب) نوشته ابن

عنبه، (نور الابصار) نوشته شبلنجی، (الکواکب السیاره فی ترتیب الزیاره) نوشته الازهری، (مشارق الأنوار) نوشته شیخ عبد الرحمن أجهوری، (حیاه الحیوان) نوشته دمیری (المآثر) امام شافعی، (تاریخ مصر در ترجمه ذی الکفل) اثر ابن طحان (بانو نفیسه) شیخ طه عبدالرئوف سعد، (زندگینامه سیده نفیسه و ورود او به مصر) نوشته محمود محمد ابراهیم، (مقامات اسلامی در جهان) نوشته شیخ احمد العامری الناصری، (مقامات اهل بیت علیهم السلام و تاریخ آن) نوشته سید محمد حسین جلالی، (تمدن مصر در سایه اسلام شیعه) نوشته دکتر حسن محمد صالح، (دایره المعارف عمومی شیعه) نوشته شیخ محمد حسین اعلمی، (اعیان شیعه) نوشته سید محسن الامین، (اثر اهل بیت علیهم السلام) تالیف دکتر یوسف جعفر، (تراجم اعلام النساء) شیخ محمد حسین اعلمی حائری، (زنان برجسته در اعصار مختلف) نوشته شیخ محمد رضا الحکیمی، (کشف الغمه فی معرفة الائمة) اثر علامه الاربلی، (مساجد مصر و اولیاء صالح) اثر دکتر سعاد ماهر محمد و بسیاری دیگر...

در پایان نمی توان چیزی در حق این بانوی بزرگوار سادات حسنی، علوی، فاطمی، محمدی گفت، مگر آنچه در کتاب خداوند متعال در سوره هود آمده: ﴿رَحِمْتُ اِلٰهَ وَبَرَکٰتُهُ عَلَیْکُمْ اَهْلَ الْبَیْتِ اِنَّهُ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ﴾ [هود: 73] (رحمت و برکات خدا مخصوص شما اهل بیت است، زیرا خدا بسیار ستوده صفات و بزرگوار است)

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - تصویر کلی از مسجد و مقام حضرت نفیسه رضوان الله علیها

۲ - تصویری از نمای بیرونی مسجد و مقام که دکتر احمد قیس وسط جمعیت نشسته است

۳ - تصویر دیگری از حرم که در آن دکتر احمد نیز نمایان است

۴ - تابلوی قرآنی آویزان بر روی ورودی حرم حضرت نفیسه رضوان الله علیها

۵ - عکسی از ورودی دفتر نذورات حرم حضرت نفیسه رضوان الله علیها

۶ - تصویری از مسجد و مقام حضرت نفیسه رضوان الله علیها
به همراه انبوهی از زائران که در حال قرآن خواندن هستند

۷ - تصویری از ضریح حضرت نفیسه رضوان الله علیها

۸ - تصویر نیم نمای از حرم شریف به همراه گروهی از زائران حرم

۹ - تصویر دکتر احمد قیس در کنار مرقد و ضریح حضرت نفیسه رضوان الله علیها

بسمه تعالی

مصر و خاندان حسن مجتبی علیه السلام

بارگاه زید ابلج رضوان الله علیه

در بخش قبلی متعلق به خاندان امام حسن مجتبی علیه السلام ، تعدادی از امور متعلق به امام حسن بن علی بن ابی طالب علیه السلام را خلاصه وار مطرح شده است .

علاوه بر آنچه قبلاً گذشت ، در آغاز این مقاله به طرح خطبه امام حسن علیه السلام پس از شهادت پدرش امام علی بن ابی طالب علیه السلام می پردازیم و هدف بررسی این خطبه که ابو الفرج اصفهانی در کتاب مقاتل طالبین در صفحات ۳۳ به بعد ، آورده است را آشکار خواهیم کرد .

اصفهانی پس از ذکر سند راویان این خطبه گفت : به نقل از آن ها گفت : حسن بن علی پس از وفات پدرش امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمود : به حقیقت در این شب مردی از دنیا رفت که پیشینیان در کردار از او پیشی نجستند ، و آیندگان نیز در کردار به او نرسند ، همانا با رسول خدا صلی الله علیه و آله جهاد کرد و با جان خویش از آن حضرت دفاع نمود ، و رسول خدا صلی الله علیه و آله او را با پرچم خود به جنگ ها فرستاد ، جبرئیل از

سمت راستش، و میکائیل از سمت چپ او را در بر می گرفتند، و وی با یاری خداوند متعال از جنگ باز نمی گشت مگر پیروزمند. و در شبی که عیسی بن مریم در آن شب به آسمان عروج کرده، و یوشع بن نون وصی حضرت موسی عليه السلام در آن شب از دنیا رفت، دار فانی را وداع گفت. هیچ درهم و دیناری از خود به جای نگذاشته جز هفت صد درهم که آن هم از مالی (که در بیت المال داشت)، و می خواست با آن پول برای خانواده خود خادمی خریداری کند.

سپس گریه گلویش را گرفت و گریست و مردم نیز با آن حضرت گریستند. آنگاه فرمود:

ای مردم! هر کس مرا شناخت که شناخت، و برای آنان که مرا نشناختند با معرفی پدران و خاندانم، خود را به آنان معرفی می کنم، منم حسن فرزند محمد ص، منم فرزند بشیر، منم فرزند نذیر، منم فرزند چراغ تابناک، من از خاندانی هستم که خدای تعالی پلیدی را از ایشان دور کرده و به خوبی پاکیزه شان فرموده، من از آن خاندانی هستم که خداوند دوستی ایشان را در کتاب خویش (قرآن) واجب دانسته و فرموده است: ﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْرَفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ [الشوری: 23] (این) بهشت ابد) همان است که خدا به بندگانی که ایمان آورده و نیکوکار شدند بشارت آن را داده است. بگو: من از شما اجر رسالت جز این نخواهم که مودت و محبت مرا در حق خویشاوندان منظور دارید و دوستدار آل محمد باشید، که این اجر هم

به نفع امت و برای هدایت یافتن آنهاست)، و هر که کاری نیکو انجام دهد ما نیز در آن مورد بر نیکویش بیفزاییم که خدا بسیار آمرزنده گناهان و پذیرنده شکر بندگان است. پس محبت و مودت به ما اهل بیت جز کارهای خیر است و سپس از منبر خود پایین آمد.

در بخش اول مقاله سادات طباطبائی نیز بیان کرده بودیم که نسل امام حسن علیه السلام از طریق دو فرزند او زید معروف به ابو حسین و بعدها ملقب به «الابلج» به دلیل سفیدی شدید صورتش و دیگری حسن بن حسن معروف به حسن مثنی ادامه پیدا کرد در حالیکه در این باره اختلافاتی میان مسلمانان وجود دارد. ما در این مقاله به ذکر بخشی از اوضاع و احوال زید ابلج و صحت بارگاه مشهور آن بزرگوار می پردازیم.

ابتدا کلام خود را پیرامون احوال و اخبار زید ابلج آغاز خواهیم کرد سپس به مسئله صحت تعلق این بارگاه و روایت‌های مربوط به آن خواهیم پرداخت.

شیخ مفید در کتاب ارشاد ص ۱۹۴ و ابن عنبه در عمده الطالب ص ۷۲ و طبرسی در اعلام الوری ص ۲۲۰ و محسن امین در اعیان الشیعه ج ۱۰ ص ۴۵۴ و لواسانی در دروس بهیه ص ۴۷ و بسیاری از علما و مؤرخان آن را در کتاب‌هایشان ذکر کرده و همچنین سید محسن امین بخش نه چندان کمی از زندگی زید ابلج و رویدادهای زندگی اش را از بسیاری از منابع و مراجع نقل کرده است و ما بخشی از روایت‌های نقل شده علما را در مورد زید می آوریم:

در کتاب عمده الطالب ص ۴۸ زید ملقب به ابو حسین بود و راوی انساب او را ابو الحسن می‌نامید. او مسئول جمع آوری صدقات رسول الله بود و از سفر عمویش حسین به کربلا جا ماند و با او به عراق رفت و به روایت ابو نصر بخاری پس از کشته شدن امام حسین، وی با ابن الزبیر بیعت کرد، و وقتی عبد الله کشته شد، زید دست خواهرش را گرفت و به مدینه باز گشت و آنجا حکایتی با حجاج دارد.

زید فرزند امام حسن، اسب سوار بسیار قدرتمندی بود و مادرش فاطمه دختر ابی مسعود عقبه بن عمرو بن ثعلبه خزرجی از انصار بود. در کتاب تهذیب تهذیب، ابن حبان او را از افراد مورد اعتماد معرفی کرده و او را از سادات بنی هاشم می‌داند. عمر بن عبد العزیز به نماینده اش نامه ای درمورد او نوشته بود که زید ابن الحسن شریف بنی هاشم و مردی حکیم است. . . .

در ارشاد شیخ مفید پس از ذکر فرزند حسن بن علی، نام زید بن الحسن آمده بود و وی در کتابش نوشت: زید بن الحسن مسئول جمع آوری و دریافت صدقات رسول الله (خمس و زکات) بود. او مردی با وقار، ارجمند، سخاوتمند، مهربان و نیکوکار بوده و بسیاری از شاعران او را مورد ستایش قرار داده و مردم از سراسر جهان برای تبرک جستن از وی، نزدش می‌آمدند. همچنین مؤرخان و تاریخ دانان نوشتند که او مسئول جمع آوری صدقات رسول الله بود. زمانی که سلیمان بن عبد الملک مسئولیت حکومت را به عهده گرفت، به

نماینده اش در مدینه نامه ای نوشت که در آن آمده است: چون نامه ام به دستت برسد، زید را از جمع آوری صدقات رسول الله برکنار کن و فلانی را - که از قوم و ملت خویش بود - جایگزینش کن و در صورت نیاز به او کمک کن. و وقتی عمر بن عبد العزیز به امارت رسید، وی نیز به نماینده اش نوشت: زید بن الحسن شریف بنی هاشم و بزرگوار آنان است؛ چون نامه ام به دستت رسید، مسئولیت جمع آوری صدقات رسول الله صلی الله علیه و آله را دوباره به او بسپار و در آنچه نیاز داشت او را یاری کن.

محمد بن بشیر خارجی شاعری از قبیله بنی خارجه در رابطه با زید بن الحسن می گوید:

اگر فرزند مصطفی در جایی فرود آمد

بیابانش آباد و گیاهش سرسبز باد

بود زید، بهار مردم در هر بارانی

اگر باران و رعدهش افزوده باد

مسئول صدقات است که چون

چراغ روشن میان دوستانش باد

اشاره می شود که زید هنگام مرگ حدود نود سال داشت و بسیاری از شاعران در سوگ او شعر گفتند و فضیلت و اخلاق او را ستودند. از جمله کسانی که در سوگ او شعر گفت، موسی جمحی بود که گفت:

اگر زمین نابهنگام جسم زید را در خود گیرد
 در آن زمین کردار نیک و بخشش رشد می کند
 و اگر اسیر گور گردد (و از دنیا برود)
 دیگر رفتنش موجب تاسف و اندوه است
 برای درخواست محتاجان گوش شنواست، زیرا می داند به زودی
 سخاوتمندیش آن مرد را می کشد و دوباره زنده می کند.
 به سائل و محتاج نگفته و نپرسیده بخشش می کند، زیرا جز او از
 کسی بخشش نجویند.
 هر گاه مرد پست و رذلی حسب و نسب او را نادیده بگیرند،
 شکوه و بزرگی که از اجدادش به ارث برده، برایش بس است
 بزرگانی که در کار زارهای سخت و دشوار، مانند شیران درنده
 اند در حالیکه برای بندگان و غلامان خود بخشش بوده، و خدمتگزار
 میهمان خود هستند
 اگر کسی تازه به دوران رسیده ای به بزرگی خود ببالد، اینان از
 گذشته بزرگ و بزرگ زاده بوده اند
 اگر از میان آن ها بزرگی از دنیا برود، بزرگان کریم و سخاوتمندی
 دیگری به جای آن برمی خیزد

سخن در مدح و فضیلت زید تمام شدنی نیست. زید بن
 الحسن رضی الله عنه از دنیا رفت در حالی که هرگز ادعای امامت نکرده و نیز
 هیچ شیعه ای یا افراد مذاهب دیگر چنین ادعایی را در مورد وی

ندارند، چرا که شیعیان دو گروه هستند، امامی و زیدی، پس شیعیان امامی مطابق با متن های به دست آمده رفتار کرده و با اتفاق آراء می گویند که ادامه نسل امامت در فرزندان امام حسین است نه امام حسن؛ ولی زیدی ها پس از امامت علی و حسن و حسین، مسئله دعوت و جهاد را مراعات کردند. زید فرزند امام حسن رحمه الله اهل صلح با بنی امیه بود و توسط آن ها برخی امور را پیگیری می کرد و وی معتقد بود که بهتر است، با دشمنان تقیه و با آن ها مدارا کرد. درحالی که همانطور که گفتیم این مسئله نزد اتباع امامان بر عکس بود. اما در رابطه با حشویین، آن ها مدعی هستند که امامت برای بنی امیه است و اولاد پیامبر صلی الله علیه و آله به هیچ وجه حق امامت را ندارند. اما پیرامون معتزله ها به هر حال مدعی هستند که پیامبر اولادی برای امامت نداشت. معتزله امامت را تنها میان کسانی می دانند که طبق دیدگاه خود، با اعتزال برخورد می کنند، که البته از طریق شورا و انتخاب منصوب شده باشند. گرچه حال زید شامل هیچ یک از این گروه ها نیست. اما خوارج امامت را در امیر مومنان نمی دیدند در حالی که زید بدون شک وصی پدر و جدش بود. در کتاب ارشاد و از جمله مرثیه های محمد بن بشیر خارجی، آنچه نویسنده کتاب اغانی با سندش نوشته، آمده است، هنگامی که زید فرزند امام حسن به خاک سپرده شد، و مردم بعد از خاک سپاریش رفتند، محمد بن بشیر به حسن فرزند زید به همراه بنی هاشم و اعیان قریش آمد و دو طرف در را گرفت و گفت:

ای خویشاوندانم، در رفتن زید با اشک هایتان مرا یاری کنید
 که از رفتن او هیچ نزدیکی خوشحال نمی شود
 در مرگ، زید اشک ترم
 در کنار قبرش باعث آرامشم می شود
 هیچ مکانی را نمی بینید مگر اینکه
 قدم های زید آن را آراسته باشد
 به جان خودم از این مصیبت چشمانم کور
 خواهند شد، این بلا موی سر مردم را سفید کرد
 و چگونه می توانیم مانند زید و جدش
 که آیات الهی را به ما می رساندند، پیدا کنیم؟
 آنانی که همپیمان با جود و کرم بودند و با
 رفتنشان جود و کرم هم از این دنیا رخت بست
 در کتاب ارشاد شیخ مفید و تهذیب تهذیب آمده است که او در
 سن نود سالگی در سال ۱۲۰ هجری در مکانی به نام «ساجر» بین مکه
 و مدینه از دنیا رفت در حالیکه نویسنده کتاب عمده طالب می گوید او
 صد سال عمر کرد و برخی دیگر می گویند نود یا ۹۵ سال زندگی کرد.
 اما در رابطه با مکان درگذشت این بزرگوار شبه اجماعی میان
 علما و تاریخ دانان وجود دارد و این مسئله را دکتر محمود صبیح در
 سایت اینترنتی (المتدی)، تأکید نمود.

سؤالی که مستقیماً به ذهن خطور می کند، این است: پس صاحب

بارگاه موجود در مصر در کنار بارگاه حسن انور پدر حضرت نفیسه کیست؟

پس از تحقیق و با اندکی اختصار باید گفت: او زید بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی ابن ابی طالب علیه السلام است. این بدان معناست که او فرزند حسن بن زید ملقب به انور است، نه پدرش که اکثر مردم گمان می کنند. پس به عبارتی دیگر او زید ابلج فرزند امام حسن مجتبیٰ علیه السلام که مسئول جمع آوری صدقات پیامبر صلی الله علیه و آله بود، نیست، بلکه این نوه اش است که نامش مشابه نام او است. بنابراین احتمال دارد این دلیل سردرگمی مردم باشد و آنچه سخنان ما را تأکید می کند مسائل زیر است:

۱ - اجماع مورخان و علما پیرامون درگذشت زید ابلج در منطقه ای میان مکه و مدینه

۲ - انتقال شریف حسن بن زید ملقب به انور همراه با خانواده اش به مصر که حضرت نفیسه میان آن ها بود و مسئله وجود قبر و بارگاهش در این مکان قطعی است و در مقاله خاصی درباره آن به صورت مفصل صحبت کردیم.

۳ - عدم امکان نادیده گرفتن ذکر وجود قبر و بارگاه فرزند سبط پیامبر در مصر میان مؤرخان که همگی اجماع نظر داشتند که او در حجاز درگذشت.

۴ - همچنین علما با شبه اجماع زید را از جمله فرزندان حسن انور دانستند و این مسئله را محسن امین در کتاب اعیان نوشته

و همچنین در کتاب تهذیب تهذیب بیان نموده است که زید به نقل از پدرش حسن انور به نقل از جدش زید ابلج و در خلاصه سخنانش تأکید کرده که وی برادر حضرت نفیسه است.

۵ - همچنین صحبت دکتر محمود صبیح در سایت (المنتدی) را بیان می‌کنیم که می‌فرماید: بارگاه حسن انور در محله «خلیفه» در قاهره وجود دارد که فرزندش زید اصغر همراه او دفن شده است، اما زید ابلج که در سال ۱۲۰ هجری از دنیا رفت، در مکانی میان مکه و مدینه دفن شد.

با توجه به مطالب فوق الذکر، می‌توان با اطمینان خاطر گفت که بارگاه موجود در قاهره در محله خلیفه کنار مرقد حسن انور متعلق به فرزندش زید اصغر ملقب به ابو طاهر است. پس بنا به آنچه ابن عنبه در کتاب عمده الطالب بیان کرده او زید ابلج نیست.

به هر حال او شاخه‌ای از درخت مبارک نبوت است که زیارت آن‌ها مستحب است و همانطور که در قرآن و به زبان پیامبر اکرم آمده است، محب و دوستی آن‌ها واجب می‌باشد.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکس دکتر احمد قیس در ورودی ضریح زید ابلج

۲ - تابلوی نصب شده در حرم که درباره فضایل اهل بیت صحبت می کند

۳ - تابلوی نصب شده از فضایل زید ابلج و نسب وی

۴ - تصویری از ضریح زید ابلج

۵ - تصویری از نام صاحب ضریح شریف بر روی پنجره آن

۶ - دکتر احمد قیس در کنار ضریح شریف

باسمه تعالی

مصر و خاندان امام حسن مجتبیٰ علیه السلامحرم حسن انور رضی الله عنه

نامش حسن ملقب به انور پسر زید ابلج فرزند حسن مجتبی فرزند امام علی ابن ابی طالب علیه السلام است. کنیه اش ابو محمد هاشمی مدنی، نام مادرش ام ولد و کنیه اش زجاجه و رقرق است. او در مدینه پیامبر صلی الله علیه و آله به دنیا آمد. و چیزی در ذکر تاریخ ولادتش نزد اکثر مؤرخان پیدا نکردیم. اما درباره تاریخ وفاتش، روایات و دیدگاه‌های بسیاری وجود دارد. و محل وفات یا دفن او مورد اختلاف علما می باشد که می توان محل دفن وی را در سه دیدگاه محدود و بررسی کرد که در ادامه این مبحث به آن اشاره خواهیم نمود. به هر حال، او فرزند خاندان پاک عترت پیامبر صلی الله علیه و آله است. وی در مدینه منوره به دنیا آمد و طبق گفته‌های مختلف مؤرخان حدود ۸۰ تا ۸۵ سال آنجا زندگی کرد. بدین ترتیب نسل پدرش زید به واسطه او ادامه پیدا کرده؛ یعنی تمام نسل ذریه امام حسن مجتبی علیه السلام از طریق فرزندش زید و در نهایت اولاد حسن انور هستند.

اما در رابطه با تاریخ وفاتش، روایت‌های بسیاری وجود دارد.

برخی می‌گویند در بین سال‌های ۱۶۸ هجری تا ۱۸۶ هجری وفات کرده است. سید امین دیدگاه‌های مختلف را در مورد وفات حسن انوار در کتاب اعیان شیعیه نقل کرده و از جمله این مورد، این است که: او سال ۱۶۸ هجری در سن هشتاد سالگی (طبق آنچه در کتاب عمده الطالب آمده است) و در کتاب تقریب نوشته ابن حجر در سن ۸۵ سالگی از دنیا رفت.

محمد بن سعد در کتاب تاریخ بغداد نوشته است: حسن بن زید بن حسن بن علی بن ابی طالب ملقب به ابا محمد در سالی که المهدی ۱۶۸ به حج رفته بود، هنگام روانه شدن از عراق به مکه در منطقه حاجر از دنیا رفت. . . همچنین محمد بن خلف بن وکیم (القاضی) گفت: حسن بن زید در بغداد درگذشت و همانجا در مقبره خیزران به خاک سپرده شد. به عقیده ما این گفته اشتباه است زیرا او هنگامی که همراه المهدی روانه حج شده بود؛ همانجا فوت کرد و در همان منطقه نیز به خاک سپرده شد.

خلیفه گفت: حسن انور سال ۱۶۸ هجری از دنیا رفت. البته سعد و ابن حبان و ابو حسان زیادی همین سخنان را نیز مطرح و اضافه کردند که در پنج مایلی مدینه در سن ۸۵ سالگی دار فانی را وداع کرد. شیخ ناصری در کتاب مراقده اسلامی ص ۲۴۶ در این باره نوشت: . . . در سال ۱۸۶ در سن ۸۵ سالگی از دنیا رفت و همین مسئله را نیز دکتر محمود صبیح در سایت اینترنتی (المنتدی) خود آورده و گفت: این مرد بزرگوار در منطقه ای خارج مصر از دنیا رفت و او را

به مصر در خانه اش که در آن مقیم بود، به خاک سپردند و همین دیدگاه را شبلنجی در نور ابصار و ابن خلکان و شیخ عبد الخالق سعد در کتابش جواهر نفیسه نوشته اند.

اما در رابطه با صحت منسوب کردن بارگاه موجود در مصر در کنار بارگاه زید طاهر که در مقاله زید ابلج درباره آن صحبت کردیم، باید گفت که این مسئله سه دیدگاه دارد:

نخست: او در خانه اش که هم اکنون بارگاهش هم هست، دفن شده.

دوم: این بارگاه متعلق به یکی از نوادگانش به نام حسن بن هارون بن محمد بطحانی بن قاسم بن حسن انور بن زید ابلح بن حسن مجتبی بن علی بن ابی طالب علیه السلام می باشد.

سوم: این بارگاه تنها به دلیل خواب هایی که مردم در مورد وی دیده اند، به حسن انوار منسوب شده و دلیل یقینی دیگری در این باره وجود ندارد و به احتمال زیاد این بارگاه متعلق به یکی از اولیا صالحین می باشد.

اما در رابطه با دیدگاه سوم، می توان گفت که کمی از واقعیت دور است، به ویژه اینکه هیچ دلیل یا احتمال علمی وجود ندارد که این مسئله را نفی یا تأکید کند که صاحب این بارگاه حسن انوار است یا فردی دیگر. به همین دلیل با توجه به وجود دلایل مهم دیگر، نمی توان بر این دیدگاه تکیه کرد.

اما در رابطه با دیدگاه دوم، این مورد هم ظن و گمان است و احتمال صحت آن وجود دارد، هر چند که قدیماً مسلمانان عادت داشتند که مردگان شان را در کنار یکدیگر دفن کنند. مانند آنچه در مقاله سابق زید ابلج گفته بودیم که قبر زید ابلج متعلق به زید ملقب به ابو طاهر است و بدین گونه می توان گفت که زید یکی از اجداد حسن بن هارون بن محمد بطحانی است تا به امام حسن مجتبی برسیم.

اما در رابطه با دیدگاه اول که محتمل ترین است؛ شماری از مؤرخان از جمله شبلینجی در کتاب نور ابصار، ابن خلکان در (تاریخش)، شیخ عبد الخالق سعد در جواهر نفیسه، طه عبد الرؤوف سعد در کریمه الدارین، محمود محمد ابراهیم در زندگی نامه حضرت نفیسه و بسیار کسانی که درباره زندگی نامه حضرت نفیسه و دلیل آمدنش به مصر و شهرت و محبوبیت گسترده اش در میان مردم مصر را مطرح کرده اند، بر وجود قبر حسن انور را در کنار بارگاه این بانوی بزرگوار تاکید می کنند. دکتر محمود صبیح در سایت (المنتدی) خود این دیدگاه را تأکید می کند، می گوید، بارگاه حضرت نفیسه در منطقه نزدیک کنار بارگاه حسن انور، قرار دارد.

قطعاً صحت موقعیت بارگاه این بانو که قبلاً در مورد آن صحبت کردیم معلوم است. بدین ترتیب و بر اساس آنچه گذشت، بارگاه سید حسن انور، سلسه ای از سلسله های پاک خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله در منطقه «سور مجری العیون» در مصر قدیمی در محله جیاره واقع شده است.

قبل از پایان و تکمیل تحقیق، برخی وقایع که در زندگی این مرد

بزرگوار اتفاق افتاده و در منابع تاریخی آمده را نقل خواهیم کرد. به طور مثال سید امین در کتاب ترجمه خود نقل کرده: روایتی از ابراهیم بن علی بن هرمه در کتاب اغانی به سند ابن ربیع راویه بن هرمه نوشت: ابن هرمه با مشکلی رو به رو شد، به من گفت امروز روز گرمی است، برو و دو الاغ را برای طی کردن شش فرسخ راه برایمان اجاره بگیر، ولی وی نام مقصد را به من نگفت، سپس او سوار یکی و من سواری دیگری شدم و راه افتادیم تا به کاخ‌های حسن بن زید در بطحاء بن ازهر رسیدیم، پس وارد مسجد شدیم، چون آفتاب غروب کرد، حسن بن زید پیراهن به تن نزد ما آمد و به خادمش گفت اذان بگو و خادمش اذان گفت درحالی که اصلاً با ما سخنی نگفت، سپس دستور داد اقامه بگوید، سپس ما به امامت او نماز خواندیم، بعد نزد ابن هرمه آمد و گفت: خوش آمدی ابا اسحاق، حاجتت چیست؟ گفت: پدر و مادرم فدایت شود، عبد الله و حسن و ابراهیم فرزندان حسن ابیاتی گفته‌اند که به آن عمل نکرده‌اند، پس حسن بن زید گفت: آن ابیات را به من بده، سپس خود چند بیت شعری به این معنا گفت:

بنو هاشم قولى به من داده بودند که

به اندازه هر چه در یک قرن جمع کردم زیان کردم

اما کسی نیست در یشرب که سرزنش کنم،

جز نوه آن‌ها حسن را

خداوند به شما فضیلتی داده است که

در هیچ یک از پیشینیان نیافتم آن را

گفت: پس حاجت چیست؟ ابن هرمه پاسخ داد فرزند ابو مضرس از من صد و پنجاه دینار می خواهد، به خادمش گفت: ابن هیثم سوار این الاغ شو و فرزند ابو مضرس را برایم بیاور سپس ما نماز عصر را خواندیم، که در این هنگام فرزند ابومضرس رسید، پس حسن بن زید به او گفت: خوش آمدی فرزند ابو مضرس، آیا برگه ای که بر روی آن قرض ابن هرمه هست را در دست داری؟ گفت: آری، به او گفت: پاکش کن، و پاکش کرد، سپس گفت: ای هیثم، به فرزند مضرس از خرما ی خانقین به مقدار صد و پنجاه دینار خرما بفروش و بر هر یک دینار یک ربع دینار اضافه کن و برای ابن هرمه نیز صد و پنجاه دینار خرما بگذار و برای ابن ربیع نیز به مقدار سی دینار خرما بگذار، سپس از پیش او رفتند، و در راه ابن هرمه در منطقه سالیه با محمد بن عبد الله بن حسن ملاقات کرد و شعری که درباره پدر و عموهایش گفته بودند را شنیده و باعث خشم وی شده بود، پس به او فحش داد و گفت: آیا تو درباره ما ناسزا گفته ای؟ گفت، نه بلکه می گویم:

سوگند که شما از آن نعمت هستید،

و ما به عاقبت کار شما در آخر الزمان امیدواریم

شما از کاری باخبر شدید که در انجام

آن عمدی در کار نبوده زیرا آن کار برخلاف آیین و عقیده ام است

پس چگونه می توانم با مردم خوب رفتار کنم

در حالی که بی گناهی را متهم به شکستن توبه کرده ام؟

هرگز از این کارم چهره اش تغیر نکرد

بنا بر این چهره شترها را تاریکی می پوشاند^(۱)

ذکر واقعه ای از حسن انور با ابن المولی

نامش محمد بن عبد الله بن مسلم بن المولی انصاری، شاعری برجسته از پیشکسوتان دو مملکت است که در کتاب اغانی در مورد او چنین آمده که عمویم به نقل از حزنبل به نقل از عمرو ابن ابی عمرو گفت: به من خبر رسید که حسن بن زید، ابن مولا را نزد خود فراخواند و با شدت عصبانی اش به او گفت: با شعرت به حریم مسلمانان تعرض می کنی و شعرت را در مسجد پیامبر و در بازارها و محافل به صورت علنی می سرایی؟ پس قسم خورد که هیچ گاه به حریم کسی تعرض نکرد و غزل زن هیچ مرد مسلمانی را نگفت، به او گفت پس آن لیلی که همیشه نامش را در غزل هایت می آوری کیست؟ گفت به خدا قسم این تنها نامی برای تشبیه است و شعر بدون ذکر نام معنایی ندارد، آنگاه حسن خندید و گفت: اگر قضیه اینگونه باشد، پس هرچه می خواهی بگو. همچنین در کتاب اغانی آمده است: حزنبل روزی گفت عمرو بن ابی عمرو به نقل از پدرش به من گفت: یکی از خادمان

(۱) لا والذي أنت منه نعمة سلفت
لقد أتيت بأمر ما عمدت له
فكيف أمشي مع الأقوام معتدلاً
ما غيرت وجهه أم مهجنه
نرجو عواقبها في آخر الزمن
ولا تعمده قولي ولا سنني
وقد رميت بريء العود بالابن
إذا القتام تغشى أوجه الهجن

حسن بن زید نقل کرد: ابن المولی نزد المهدی آمد و او را در شعری مدح کرد که معنای تقریبی آن شعر این چنین بود:

گر آتش جنگ زبانه آورد
مبارزی همچو محمد با دشمنان نخواهی دید
جوانی از خاندان هاشم است
که همچو او در هیچ جای گیتی نخواهی دید
عظیمی از خاندانی پاک است
که همچو نور آن‌ها میان ستارگان نخواهی دید
چو روزی مناقب بنی هاشم در
میان آید همچو مناقب آن‌ها هرگز نخواهی دید
وگر عیبی در خلق و خوی کسی بینی
همچو خلق و خوی بنی العباس نخواهی دید
امیر مؤمنان و خاندان پاکش نیز
همچو استواریشان در میان نخواهی دید
آنان قله‌های جامعه و ورثه پیامبرند
که همچو صدق و راستی آن‌ها نخواهی دید
سپس در این شعرش به آل ابی طالب اشاره کرد و گفت:

از آن‌ها جز مودت نخواهی دید
وگر درگذشتند از آن‌ها جز اثر خوب نخواهی دید

وگر در جنگ خونشان را ریختند
شفای روحشان در کشتگان و فراریان خواهی دید
و در صحنه نبرد
همچو بازوی فولادیشان؛ نخواهی دید
امیر مؤمنان سویشان باز می آید
با خیر و برکتی که همچو آن نخواهی دید
به آن توبه کنندگان از خودشان به آنها نزدیکتر
می شود، وگر دوری کردند مهربانتر از او نخواهی دید
و رؤوفی همچو او در هیچ جای گیتی
و مهربانی همچو او با نزدیکانش نخواهی دید
آنگاه المهدی او را پاداش داد و وقتی به مدینه آمد، پولی به او داد
و خانه اش را بازسازی کرد و لباس گران قیمتی به او پوشاند که
اینگونه تا آخر عمرش زندگی کرد، سپس نزد حسن بن زید رفت که او
کار خاصی در هر سال برایش انجام می داد، پس شعری در مدحش
گفت که بدین معناست:

دوری همسایگانم ناراحتم کرده
و حزن و اندوه در قلبم جا کرده
یاد روزهای جوانی کرده
که زمان مان بدترین زمان شده

او نیز در مدح حسن بن زید می گوید:
 اگر مردی در این دنیا جاودان ماند
 در مکان و منصب و جایگاهی
 یا اینکه خانه‌ای به ستارگان برسد
 که مانند آن نیست جایگاهی
 یا به افتخار دنیا یا کاری کند
 که رؤیایش نرسد به کوه‌هایی
 یا فضیلتی برای مردان پر فضیلت
 که همچو پیامبر نیست با فضیلتی
 فضلش میان خاندان ابی القاسم آشکار است
 خاندان یقین و تقوا و ایمانی
 آنان چراغان نور و هدایت امتند
 و اهل برهان و ایمان عرفانی
 آنان گوهر حق و نبوت و عدالتند
 اگر که خصومت کردند مخالفانی
 اما فرزند زید در مبارزه مردانند
 هنگام جنگ شرط بندی میدانی
 او در بخشندگی و بزرگی پیشی دارد
 چون همچو پدرش به خویشاوندی
 وقتی این شعر را به او گفت، او را گوشه‌ای صدا زد و گفت: ای

فلانی چون به حجاز آمدی به من این شعر را می‌گویی و وقتی به عراق می‌روی ناسزا می‌گویی؟!!

گفت ای فرزند رسول الله، آیا با من منصفانه برخورد خواهی کرد یا خیر، گفت: بله، آنگاه گفت: من گفتم ای خاندان امیر مؤمنان و شما خاندان او هستید. پس در پاسخ گفت تو در حق خاندانم ناسزا گفتی.

ابن المولی سرش را به زمین آورد و گفت ای فرزند رسول الله شاعر سعی می‌کند با شعرش نزدیک مردم شود سپس ناراحت برخاست و از مجلس حسن خارج شد. حسن به خادمش فرمان داد که وظیفه موکول به او را به او بازگرداند، و کمی اضافه تر کند، پس خادمش این کار را کرد، ابن المولی گفت: به خدا سوگند هرگز آن را قبول نمی‌کنم در حالی که او از من ناراحت است، پس یا اینکه او راضی شود و یا اینکه خیر، اصلاً قبولش نمی‌کنم.

خادم نزد حسن بازگشت و داستان را به او گفت، حسن گفت به ابن المولی بگو که راضی هستم. آن موقع دوباره نزد حسن آمد و این گونه سرود:

پولی خواستم به من داد اما پس از آن درخواستی

نکردم، اما باز کرمش پر فیض بود

پس به خدا قسم هرگز از مدحش فروگذاری نخواهم کرد،

حتی اگر تمام مردم مانند حج کنارم جمع شوند

و روزی تو قصیده در مدحم بگوی من قصیده را با قصاید در
مدحت پاسخ می دهم.

و در پایان سخنان مان می گوئیم: این است آنچه در مورد این سید
حسنی از نسل پیامبر صلی الله علیه و آله موفق به نگارش آن توفیق شدیم و خداوند
متعال تا روز قیامت از تمام اسرار و وقایع با خبر است.

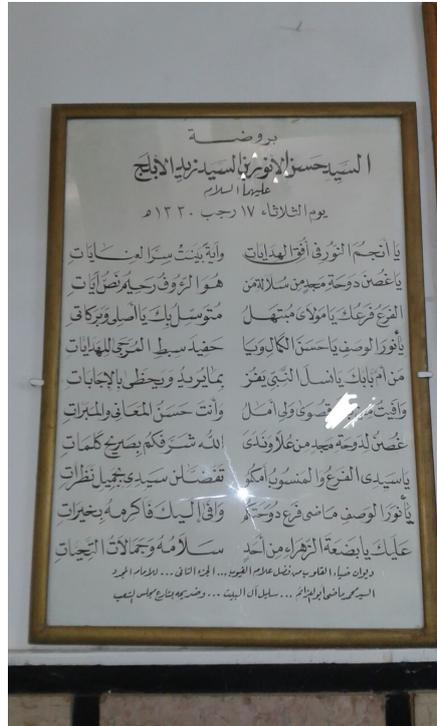
و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکس دکتر احمد قیس در ورودی ضریح مبارک

۲ - تابلو درباره فضیلت اهل بیت در ورودی حرم

۳ - تابلوی شعری درباره سید حسن انور که به عنوان هدیه به حرم اهدا شده

۴ - عکس دکتر احمد قیس در کنار ضریح حسن انور

۵ - تصویر دیگری از دکتر احمد قیس در کنار حرم مطهر

۶ - تصویری از نام صاحب مرقد پاک بر روی پنجره ضریح

مصر و بارگاه حضرت عایشه رضوان الله علیها

تاریخ دینی مردم مصر سرشار از رویدادهای پر افتخار و مواضع‌گری‌های باشکوه در تمام دوران حکومت فراعنه است؛ چرا که در مقایسه با دیگر ملت‌ها عقیده توحید را زودتر درک کردند. و هنگامی که اسلام با عدالت و رحمتش آمد، مورد استقبال آن‌ها قرار گرفت. مؤرخان مصری هیچ مقاومتی از سوی اهالی مصر در مقابله با اسلام بیان نکرده‌اند.

پس با ورود اسلام مصر و مردم آن با این دین و آیین آشنا و به شدت به آن وابسته شده و مانند دیگران درگیر فتنه نشدند، بلکه تا حدودی دور از مشکلات بودند. برخورد مصری‌ها با اسلام به صورت آگاهانه بود، تا دست‌ان‌شان به خون برادران مسلمان‌شان آلوده نشود.

در جریان نزاع‌های پی‌در پی حاکم در کشورهای حجاز و عراق و وجود فشارهای شدید بر روی اهل بیت نبوت از طرف حاکمان دولت‌های بنی‌امیه و بنی‌عباس، که به هدف پراکنده کردن خاندان پیامبر اکرم ﷺ در سرزمین‌های مسلمانان و دور کردن آن‌ها از مناطق حساس قدرت انجام می‌شد، مصر بسیاری از این خاندان پاک را مورد استقبال و تجلیل و احترام و مودت قرار داده و بقیه این خانواده پاک در سرتاسر کشورهای اسلامی مانند یمن و شام و سرزمین فارس پراکنده شدند.

مهاجران خاندان اهل بیت با امنیت کامل در مصر زندگی کرده و مردم مصر آن روزه - و تا به امروز - برای تبرک جستن و برطرف کردن نیازهایشان نزد این خانواده پاک نبوت مشرف می شدند. هر یک از این خاندان پاک که از دنیا می رفتند، مردم مصر با شکوه هر چه تمام مراسم خاکسپاری را مانند فرزندان خود برگزار می کردند. و هرگز زیارت بارگاه‌های این خاندان پاک و مساجدشان را فراموش نمی کرده، و تا به امروز این موضوع همواره مورد تقدیر و احترام این ملت قرار گرفتند.

مصریان به قدری به آنان احترام قائل بوده و محبت داشتند که بر روی قبرهایشان گنبد ساخته و در کنار مرقدهای پاکشان مساجدی به نام پاک این خاندان بنا کرده تا در آن نماز بخوانند و از قبور آن‌ها تبرک بجویند.

یکی از اعضای این خانواده پاک، حضرت عایشه رضوان الله علیها است.

عایشه کیست؟

شاید این سؤال برای بسیاری از مسلمانان عجیب باشد، اما بسیار طبیعی است؛ چرا که بسیاری از مسلمانان در جهان عرب و اسلام با این گل پاک خاندان نبوت آشنا نیستند. برای پاسخ به این سؤال کافیهست بدانیم که مؤرخان و علما دو نظر مختلف درباره این بانو دارند و در اصل مسئله این دو دیدگاه هیچ اختلافی وجود ندارد و فقط

محتوای آن متفاوت است که در ادامه این مقاله با آن آشنا خواهیم شد.

اصحاب دیدگاه اول بر این اعتقادند که حضرت عایشه دختر امام جعفر بن محمد صادق و خواهر امام موسی بن جعفر کاظم رضوان الله علیهم است.

اما صاحبان دیدگاه دوم می‌گویند، عایشه دختر امام موسی بن جعفر کاظم و نوه امام جعفر بن محمد صادق می‌باشد.

برای آشنایی با این دو دیدگاه و اینکه کدام یک از آن‌ها دقیق‌تر و صحیح‌تر است، باید از لحاظ تاریخی و منطق موضوع را به شرح ذیل بررسی کرد:

گفته‌ها و دلایل منطقی صاحبان نظر اول:

دکتر صلاح عدس در کتاب (آل بیت نبی ﷺ) ص ۱۲۱ به نقل از امام شعرانی در طبقات نقل کرده که حضرت عایشه از جمله بانوان عابد و زاهد بود. او دختر امام جعفر صادق بن محمد باقر بن علی زین العابدین بن حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام و برادرش امام موسی کاظم علیه السلام است. وفاتش در سال ۱۴۵ هجری یعنی سه سال قبل از درگذشت پدرش بود. وی مانند پدرش امام باقر و جدش زین العابدین به دست بنی امیه و بنی العباس مسموم شده و از دنیا رفت. حضرت عایشه در نیمه اول قرن دوم هجری زندگی کرده و شاهد فروپاشی حکومت بنی امیه و آمدن بنی العباس بود.

بر این مسئله دکتر سعاد ماهر محمود در دائره المعارف خود (مساجد مصر و اولیاء صالحون) ص ۱۰۷ تأکید کرده و گفت: حضرت عایشه دختر امام جعفر صادق بن امام محمد باقر بن امام علی زین العابدین بن امام حسین بن امام علی بن ابی طالب علیه السلام و او خواهر امام موسی کاظم می باشد. وی به نقل از کتاب (مشاهد الصفا فی المدفونین بمصر من آل المصطفی) گفت: او جزو بانوان عابد با تقوا و مجاهد بود.

دکتر سعاد محمد درباره این بانوی بزرگوار می افزاید: مؤرخانی که در تحقیقات و پژوهش هایشان به بررسی سیره اهل بیت پرداختند، گفتند که عایشه رضوان الله علیها در سال ۱۴۵ هجری به مصر مشرف شد و همانجا از دنیا رفت. همچنین در کتاب تحفه الاحباب نوشته السخاوی ص ۱۱۹ نقل شده که السخاوی سنگ مرمر قبر حضرت عایشه را خود دیده که بر روی آن نوشته شده: «اینجا قبر سیده شریفه عایشه از اولاد امام جعفر صادق بن امام محمد باقر بن امام علی زین العابدین بن امام حسین بن امام علی بن ابی طالب علیه السلام است که در سال ۱۴۵ هجری در گذشت.»

شیخ رمضان احمد عبد ربه عصفور در کتاب (القول الانور فی حیاة السیده عائشه بنت جعفر) ص ۴۹ به نقل از امام شعرانی در کتاب های (مختصر تذکره قرطبی) و (الطبقات الکبری) و (لطائف المنن والاخلاق) نسب بانو عایشه را اینگونه ذکر کرده و گفته: او سیده عایشه دختر جعفر صادق رضی الله عنهما است.

شیخ رمضان در ادامه افزود: صحت این نسب همانی است که شیخ شعرانی عرض کرده و بسیاری از علما از جمله: العدوی در کتاب مشارق انوار، شبلنجی در کتاب نور ابصار، علامه سخاوی در تحفه الاحباب و بغیه الطلاب، شیخ محمد زکی ابراهیم در کتاب مراقد اهل بیت در قاهره، محمد طاهر خراشی عدوی در کتاب القول الجلی با وی اتفاق نظر دارند.

همچنین شیخ رمضان این نکته را به نقل از شمس الدین محمد بن الزیات در کتاب کواکب سیاره در ترتیب زیاره نیز مطرح کرده، علاوه بر او، احمد زکی باشا پس از تحقیقات و بررسی در جمع انبوهی از مردم گفت: بارگاه موجود در جنوب قاهره به نام حضرت عایشه از خاندان پیامبر متعلق به بانوی پاکی است که از آن قبر شریف انوار الهی ساطع و این مکان منبع برکات است. وی در کتاب باب القبه نوشت:

عایشه مانند چراغی روشن است

که زیر گنبدش دعا مستجاب است

سخنان احمد زکی باشا توسط بسیاری از علما نیز نقل شده که ذکر آن‌ها در این کتاب مختصر، امکان پذیر نیست. ولی به این نکته باید اشاره کنیم که احمد زکی باشا، وقایع تاریخی را با دیده شک و تردید بررسی می کرده و این موضوع در میان خواص و عوام مشهور است و لذا وی وجود بسیاری از بارگاه‌های منسوب به اهل بیت نبوت را نفی و انکار می کرد.

آنچه در مطلب بالا مطرح شده است، دلایلی از منابع اسلامی اهل سنت با اختلاف آرای فکری آنها است، اما آنچه از منابع اسلامی امامی نقل شده در مقایسه با دیگر منابع کم به شمار می‌رود اما تا حد زیادی با آنچه بالا ذکر شده تطابق دارد. به طور مثال: علامه محمد حسین اعلمی حائری در کتاب تراجم اعلام النساء ج ۲ ص ۲۶۶ بیان کرد: عایشه نبویه در سال ۱۴۵ هجری از دنیا رفت و در منطقه باب القرافه در مصر به خاک سپرده شد.

شیخ محمد رضا حکیمی نیز در کتاب (اعیان النساء فی العصور المختلفه) ص ۳۲۱ گفت: «عایشه دختر جعفر صادق از بانوان اهل عبادت و صلاح و با تقوا است. . . او در سال ۱۴۵ هجری از دنیا رفت و در منطقه قرافه مصر دفن شد.» وی منابع کتابش را برگرفته از کتاب لوائح الانوار فی طبقات اخیار نوشته شعرانی و همچنین نور الابصار فی مناقب آل البيت المختار نوشته شبلنجی و اعلام النساء اعلام کرده است.

جعفر خورشید یک نویسنده عراقی نیز به این مسئله اشاره کرد و گفت: حضرت عایشه دختر امام جعفر صادق و نوه امام باقر، برادرش اسحاق مؤتمن همسر سیده نفیسه و همچنین برادر دیگرش امام کاظم است که نام مادرش حمیده بربری ملقب به ام فروه است و او به این نام ملقب شده بود، چون در میان اعراب عادت بود که به نام نیاکانشان نامیده شوند و نام مادر بزرگ بزرگوار حضرت عایشه، ام فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق است. وی منابع این

سخنان را کتاب آل بیت نبی در مصر نوشته احمد ابو کف ذکر کرده است.

نام (ام فروه) در منابع اصلی تاریخ اسلامی امامی آمده است، مانند، روایت‌هایی که ابو الحسن اربلی در کتاب کشف الغمه فی معرفه الأئمه ج ۲ ص ۳۷۳ و شیخ مفید در ارشاد ص ۲۸۴ و طبرسی در اعلام الوری بأعلام الهدی، ص ۲۹۴ و علامه حسن لواسانی در کتاب الدروس البهیه فی مجمل احوال الرسول والعترة النبویه ص ۹۷ و شیخ احمد عامری ناصری در کتاب مراقد اسلامی در جهان ص ۲۴۰ آورده‌اند و همه آن‌ها به همراه بسیاری از دانشمندان برجسته اسلام، نام این بانوی بزرگوار را حضرت عایشه دختر امام جعفر صادق رضوان الله علیهم دانسته‌اند.

پس بدین ترتیب این دیدگاه برخی از راویان اهل سنت و اهل شیعه امامی است که دیدگاه گروه اول را تشکیل می‌دهند و معتقدند حضرت عایشه رضوان الله علیها دختر امام جعفر صادق است

اکنون باید با دیدگاه گروه دوم آشنا شویم که معتقدند حضرت عایشه نوه امام صادق، فرزند امام کاظم علیه السلام است.

آرا و دلایل منطقی صاحبان دیدگاه دوم:

صاحبان این دیدگاه به صورت اساسی معتقدند که نام عایشه ضمن اسامی فرزندان امام صادق ذکر نشده است و از سوی دیگر نام ام فروه در ضمن اسامی دختران امام صادق و همچنین جزو نام دختران امام کاظم آمده است، روایت‌های به شرح ذیل است:

۱ - شیخ مفید نام ام فروه را در کتاب الارشاد ص ۲۸۴ برده و او را جزو اولاد امام صادق دانسته، همچنین نام حضرت عایشه را در ص ۳۰۳ برده و او را جزو اولاد امام کاظم دانسته است.

۲ - علامه طبرسی در کتاب اعلام الوری بأعلام الهدی ص ۲۹۴، ام فروه را از اولاد امام صادق و در ص ۳۱۲ عایشه جزو دختران امام کاظم دانسته است.

۳ - علامه سید حسن لواسانی در کتاب دروس بهیه، در ص ۹۷ نام ام فروه را جزو اولاد امام صادق نوشته و در ص ۱۰۷ سیده عایشه را جزو نام دختران امام کاظم و نام ام فروه را جزو دختران امام کاظم دانسته است.

علاوه بر آن‌ها، سید هاشم معروف حسنی در (سیره الأئمه) و بسیاری از تاریخ شناسان درباره این مطلب بحث و بررسی کرده و هم نظر با این دیدگاه می باشند.

بنا بر آنچه ذکر شده، کدام دیدگاه درست تر و نزدیک تر به صحت و دقت علمی است؟

در ابتدا و قبل از پاسخ به این سؤال مهم از لحاظ ملاحظات شرعی و دینی و علمی و همچنین از نظر بررسی علمی تاریخ، می توان با کمال اطمینان گفت حضرت عایشه که بارگاه عظیمش در مصر وجود دارد، فرزند امام صادق و نوه امام باقر رضوان الله علیهم است و دلیل آن این است که:

۱ - عدم دقت در ذکر نام دختران امام صادق به ویژه نام حضرت عایشه نزد هر دو گروه، چرا که افرادی از اهل سنت او را ام فروه نامیده و نامی از عایشه نبرده‌اند، و افرادی از صاحبان دیدگاه دوم نیز مانند گروه اول رفتار کرده‌اند، مانند: آنچه که ابو عبد الله مصعب بن عبد الله بن مصعب الزبیر در کتاب نسب قریش آورده است.

۲ - به احتمال زیاد حضرت عایشه خودش ام فروه می‌باشد، زیرا این کنیه را از مادر بزرگش ام فروه به ارث برده است.

۳ - علمای آثار بر روی سنگ قبر این بانوی گرامی نام و نسب و تاریخ وفات در سال ۱۴۵ هجری را کشف کردند، که مورخانی مانند احمد زکی باشا؛ که در مسئله بررسی بارگاه‌ها و مقامات دقت قوی داشته این موضوع را نقل کرده بود.

۴ - مسئله فاصله زمانی میان وفات و ولادت امام کاظم است، چرا که مؤرخان به اجماع نظر بیان کردند که ولادت امام کاظم در سال ۱۲۸ هجری بوده، در حالی که همگی درباره تاریخ وفات حضرت عایشه در سال ۱۴۵ هجری اجماع نظر داشتند، پس بدین گونه عمر امام کاظم هنگام درگذشت او تنها ۱۷ سال می‌باشد و این ادعا در مقایسه با اخلاق او که جزو خانمان عابد و با تقوا بود؛ مغایرت دارد؛ چرا که او در آن موقع یک زن جوان، بالغ و عاقل بوده در حالی که امام کاظم هنوز نوجوان بودند، پس چه وقت امام کاظم وقت کرد که ازدواج کند و صاحب دختری شود که مشهور به عبادت و تقوی باشد؟!!

۵ - آوردن نام عایشه و ام فروه جزو نام فرزندان دختر امام موسی کاظم دو حالت دارد، نخست اینکه: آن‌ها دختران امام کاظم باشند و دوم اینکه: آنها همانند عادت قدیمی اعراب، این دختران به نام عمه‌هایشان نامیده شده که در نهایت هیچ اختلافی در این دو حالت وجود ندارد.

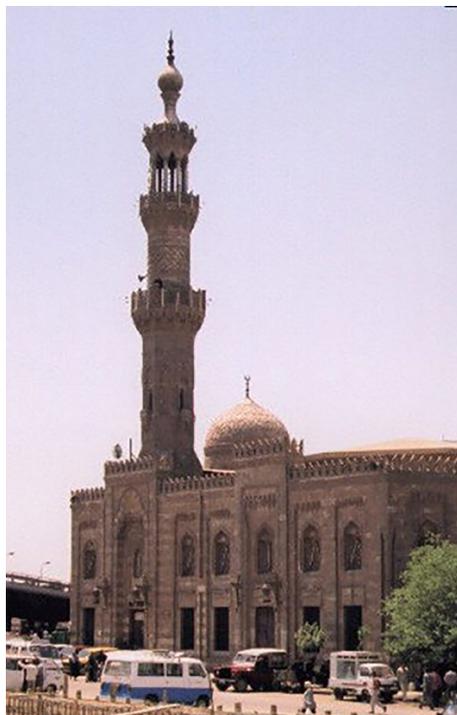
۶ - به هر حال با صرف نظر از آنچه مطرح شد، اگر حضرت عایشه دختر امام صادق نباشد، و وی را دختر امام کاظم بدانیم، از لحاظ شرع و عرف، نوه امام صادق، دختر وی محسوب شود؛ این در حالی است که ما با دلیل قوی اعلام کردیم که حضرت عایشه دختر امام صادق و خواهر امام کاظم رضوان الله علیه می‌باشد.

بعد از بررسی و اثبات صحت نسب شریفش که مبتنی بر دو دیدگاه فوق‌الذکر است، می‌گوییم:

سلام بر تو ای سید و مولایم ای عایشه دختر جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضوان الله علیهم.

و به کسانی که به زیارت بارگاه و حرمش آمده‌اند، تبریک می‌گوییم و می‌گوییم که خوشا به سعادت اهل مصر بابت وجود مبارک این بانوی کریمه.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

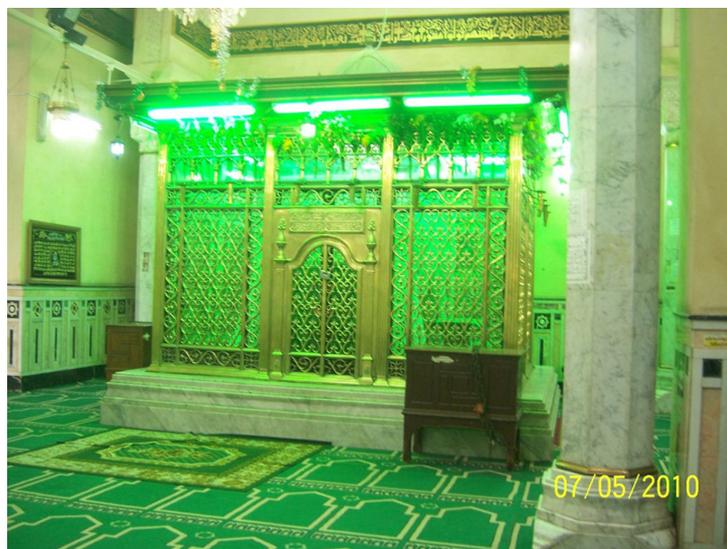
۱- عکس مسجد و بارگاه حضرت عایشه رضوان الله علیها در محله خلیفه

۲- عکس ورودی مسجد و بارگاه

٣ - تابلوی ورودی بارگاه از داخل

٤ - ضريح حضرت عایشه رضوان الله علیها و صندوق نذورات

۵ - دکتر احمد قیس در کنار ضریح شریف

۶ - تابلوی شرح زندگی نامه حضرت عایشه رضوان الله علیها در درون بارگاه

باسمه تعالی

مصر... و خاندان امام حسن مجتبی علیه السلام

بارگاه محمد انور رضوان الله علیه

نسب شناسان در مورد هویت صاحب بارگاه معروف به «بارگاه سید محمد انور» واقع در خیابان خلیفه در نزدیکی بارگاه حضرت سکینه رضوان الله علیها واقع در منطقه قاهره، روایت‌های مختلفی را نقل کرده‌اند که به شرح ذیل است:

- بعضی‌ها گفتند: محمد انور، فرزند زید بن الحسن مثنی بن حسن مجتبی بن امام علی بن ابی طالب و عموی حضرت نفیسه رضوان الله علیها است. شیخ صبان در کتاب خود این موضوع را مطرح کرده و همچنین علی پاشا مبارک در (خطط التوفیقیه) ج ۵ ص ۱۰۱ این موضوع را به نقل از شیخ صبان، آورده است. دکتر محمود صبیح در سایت (المنتدی) خود نیز این مسئله را از هر دو نویسنده فوق‌الذکر نقل آورده است. البته این سخنان بنا به دکتر محمود صبیح منسوب به سید علی محمود محمد علی نوه نسابه (حسن قاسم) است.

- شماری دیگر از جمله مدیران وبلاگ «زیارتگاه‌های شیعیان در مصر» در سایت «کایرو دار» مربوط به پایگاه اینترنتی «الیوم السابع»

مصر، گفتند که صاحب بارگاه محمد اصغر فرزند امام زین العابدین علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب عليه السلام است. با توجه به اینکه این افراد این نظر را عنوان کرده اند ولی در ادامه ابراز تردید کرده و گفته اند که این مسئله نزد علمای نسب شناس ثابت نشده است.

- افرادی دیگر گفتند: گنبد سید محمد انور در دوره خلافت فاطمی ساخته شد و در گوشه کوچکی از بارگاه در سال ۱۱۹۵ هجری مسجد ساخته شده و در مورد ساخت مسجد عاصم رزق در مقاله اش درباره سید محمد انور معتقد است بر اساس خواب دیده شده یک مسجد در کنار بارگاه محمد انور ساخته می شود و علی رغم اعتقاد برخی ها او در مسجد دفن نشده بلکه مسجد به بارگاه وی افزوده شده است.

دکتر محمود صبیح، در سایت (کایرو دار)، عاصم رزق و همه علاقمندان به تحقیقات تاریخی به نقل از علی پاشا مبارک در کتاب *خطط التوفیقه* گفتند: «این مسجد در خیابان خلیفه در نزدیکی مسجد حضرت سکینه رضوان الله علیها است، یک دری رو به خیابان دارد که از آن وارد یک اتاق مستطیل شکل می شوید که با سنگ مرمر پوشیده شده و مقابل آن نقشی از یک بیت شعر بر روی سنگی حکاکی شده که می گوید در این مسجد فرزند زید... تا برسند به «انور اجل محمد» در سال ۱۱۹۵ هجری دفن شده است. و آن مسجد کوچکی است که بر روی یک ستون ساخته شده است و در آن منبری چوبی و مناره کوتاهی وجود دارد... درون مسجد، ضریح سید محمد انور رضوان الله علیه وجود دارد و بنده در هنگام بازدیدم از آن متوجه شدم که مسجد هنوز در وضعیت قبلی خود قرار داشته و بر بالای آن یک گنبد با شکوهی وجود

دارد. بر روی قبر، تابوت چوبی و بر روی آن پارچه کشیده شده که مانند بقیه بارگاه‌ها کوتاه نیست.»

در بیان اهمیت معنوی و دینی این مسجد و اهمیت آن نزد اهالی آن منطقه، بسیاری از نویسندگان نقل کرده‌اند: در اواخر قرن گذشته و اوایل قرن جاری، وزارت امور آثار باستانی به منظور بازسازی این بارگاه آن را بستند، به دنبال این اقدام وزارت خانه مربوطه، اهالی منطقه فوراً دست به کار شدند و کمک‌های مادی‌یشان را به منظور بازسازی مسجد و بارگاه تقدیم کردند، و نسبت به بستن این بارگاه مقدس که موجب ناراحتی‌یشان شده بود، شدیداً اعتراض کردند.

علی پاشا مبارک در کتاب (خطط توفیقیه) در این مورد نقل کرد کهف به محض پایان بازسازی مسجد و بارگاه مطهر، در آن جشن‌های ولادت پیامبر و دیگر مناسبت‌های دینی برگزار شد.

بنا بر آنچه گفته شد، و پس از بررسی بسیاری از کتاب‌ها و منابع تاریخی به ویژه کتاب (عمده الطالب) نوشته نسب شناس مشهور جمال الدین احمد بن علی حسنی معروف به نام ابن عنبه، که در آن اولاد و خاندان زید بن الحسن مجتبی علیه السلام با کمی جزئیات بیشتر ذکر شده، نتوانستیم به نتیجه کافی و مهم و رضایت بخش بیشتری از آنچه ذکر کردیم برسیم. بدین ترتیب می‌توان گفت که به احتمال زیاد، طبق آنچه گذشته است: این بارگاه یکی از شاخه‌های درخت خاندان پاک و نیکوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و خاندان مبارکش علیه السلام است.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکسی از ورودی بارگاه و مسجد محمد انور رضوان الله علیه

۲ - تصویری از ورودی بارگاه و تابلویی که نام این بزرگوار نوشته شده و اشاره دکتر احمد قیس به آن

۳ - تصویری از صحن خارجی بارگاه که از آن قبر شریف معلوم است

۴ - عکس دکتر احمد و اشاره وی به تابلویی که نام صاحب ضریح بر روی آن نوشته شده

۵ - دو تابلو که اولی درباره تاریخ ساخت مسجد و بارگاه و دیگری درباره نسب سید محمد انور است

۶ - عکس دکتر احمد قیس در کنار پنجره ضریح سید محمد انور رضوان الله علیه

۷ - عکسی دیگری از قبر شریف و دکتر احمد قیس

مصر نماد باستانی تمدن بشری و تنوع فکری و دینی کوه موسی و کوه قدیسه کاترین

در آغاز باید بر مسئله مهمی تأکید کنیم که انتخاب عنوان تنها یک حقیقت است و دارای واقعیت علمی و عملی است و هیچ هدف دیگری از جمله تبلیغات یا تعارفات و دیگر امور ندارد و شما خواننده گرامی این مسئله را در چارچوب این مقاله خود ملاحظه خواهید کرد؛ چرا که در هرگونه دیدگاه یا پژوهشی در تاریخ انسانی، پژوهشگر خود به خود به وسیله راه‌های مختلف با کشور مصر ارتباط پیدا می‌کند. چرا که مصر خودش را به گونه‌ای در تاریخ و تمدن گذشته و امروزه نشان می‌دهد و در آینده نیز این کشور در عرصه‌های مختلف ایفای نقش خواهد کرد که الان جای ذکرشان نیست.

می‌بینیم که مصر حضور برجسته‌ای دارد و نیازی نیست کسی آن را معرفی کند یا درباره اهمیت نقش جغرافیایی، تمدن و فرهنگی آن صحبت کند؛ چرا که نقطه عطف مهمی در تاریخ بشری در تمام مراحل آن در طول زمان‌ها و عصور مختلف به شمار می‌رود.

این سرزمین پاک مفتخر است که سرزمین انبیا و اولیا و علما بوده، و این مورد در بیشتر جاهای قرآن آمده است و یادآوری آن‌ها در

این مکان امکان پذیر نیست. همچنین نام این کشور در تمام کتب آسمانی ذکر شده است؛ چرا که بر روی یکی از کوه‌هایش، خداوند با موسی عليه السلام صحبت کرد که به نام کوه موسی یا کوه طور معروف است.

اگر کوه‌ها قدرت سخن گفتن و فاش کردن اسرار داشتند، بسیاری از داستان‌ها و حکایت‌های خود را حکایت می‌کردند، در این کشور بود که پیامبر خدا ابراهیم عليه السلام گذشت و در این جا صخره‌هایی بود که روح الله عیسی عليه السلام بر روی آن‌ها نشست، و از اینجا قافله‌ای که در آن حضرت یوسف عليه السلام بود، گذشت و در سرایشی مصر بود که نبی الله یعقوب برای دیدن حبیبش یوسف دوید و در میان آن دره‌ها دو پیامبر موسی عليه السلام و هارون عليه السلام زندگی کردند و زیر آن سنگ‌ها و آن خاک، - به روایتی - نبی الله صالح عليه السلام و در کنار او نبی الله هارون عليه السلام دفن شده‌اند.

در منطقه کوه موسی عليه السلام که معروف به طور سینا است، قلب‌ها برای دریافت مغفرت الهی به آنجا پناه می‌برند؛ چرا که معجزات و کرامات بی شماری در آن جا دیده شده است؛ به همین دلیل این مکان جای جمع شدن قلب‌ها و وجدان و اتحاد ادیان است و در آن جا نیز انسان با دل و جانش عروج پیدا می‌کند تا به آسمان‌ها برسد.

کوه موسی عليه السلام دومین کوه بزرگ مصر است که در استان سینا وجود دارد و ارتفاع آن ۲۲۸۵ متر بالای سطح دریا است.

این کوه به نام کوه موسی نامیده شده، چون خداوند متعال در این مکان با این پیامبر صحبت کرد و این حضرت وصیه‌ها و لوح سنگی خود که بر رویش شریعت الهی حکاکی شده بود را دریافت کرد. این مطلبی است که تمام ادیان آسمانی مانند یهودی، مسیحی و اسلامی در مورد آن متفق القول هستند. این کوه از جمله مشهورترین کوه‌های منطقه سینا است، و در رتبه دوم کوه کاترین قرار دارد که باز درباره آن در این مقاله صحبت خواهیم کرد.

هزاران گردشگر از سرتاسر جهان از این کوه (کوه موسی) بازدید می‌کنند؛ چرا که از آن جا می‌توان منظره‌های طبیعی و فوق العاده، به ویژه در هنگام شروق و غروب آفتاب دید. البته مسیر این کوه به طور کل بسیار سخت است و پیمودن مسیر این کوه به تنهایی یک چالشی برای گردشگران و گردشگری دینی و طبیعی به شمار می‌رود.

معمولاً گروهی از افراد راهنما با گردشگران می‌روند تا راه را به آن‌ها نشان دهند و در این گردش، احساساتی سرشار از فضای تاریخی و دینی وجود دارد که قلب و وجدان و عقل انسان را به سوی خداوند متعال و قبله اولین و آخرین هدایت می‌کند.

در کنار کوه موسی، کوه کاترین که در آن دیر سنت کاترین در ارتفاع ۲۶۲۹ متر است، قرار دارد. این کوه مرتفع تر از کوه موسی و همچنین در میان تمام کوه‌های مصر مرتفع ترین آن محسوب می‌شود، اما دوباره عرض می‌کنم که در رتبه دوم اهمیت گردشگران قرار دارد.

این کوه به یاد قدیسه کاترین در عهد مسیحیت در اسکندریه به این اسم، نامگذاری شد. قدیسه کاترین یکی از مهم‌ترین قدیسه‌های غرب و شرق بوده که نقش برجسته‌ای در انتشار مسیحیت داشته که در این راه جان خود را از دست داد.

همچنین در این منطقه دیری به نام دیر طور سینا یا دیر سنت کاترین وجود دارد که روایتی در مورد آن نقل می‌کنند. روایت از این قرار است که راهبان یک صومعه، جسد قدیسه کاترین را پس از اعدام شدن در اسکندریه و مخفی شدن جسدش، در بالای این کوه یافتند؛ به همین دلیل بعضی از مسیحیان و حتی افراد صالح مسیحی معتقدند که فرشتگان جسد او را نجات داده و به بالای کوه منتقل کردند. به هر حال وی همانجا دفن شده و بعدها، این دیر که محل دفن قدیسه کاترین بود، توسعه داده شده و به زیارتگاهی برای تمام مؤمنان مسیحی و گردشگران تبدیل شد.

در بالای این کوه مصلاهی وجود دارد، که گفته می‌شود، همان مکانی است که در آن جسد پاکش را یافته‌اند و در نزدیکی آن مصلی دو اتاق ساختند تا زائران این کوه بتوانند در آن کمی استراحت کنند. راه‌های کوهستانی منتهی به این دیر تا حدی ناهموار و دشوار است، اما می‌توان از طریق جاده کوهی که یکی از کشیشان دیر آن را ساخته به دیر برسیم.

از بالای کوه می‌توان دو خلیج عقبه و سویس را به صورت واضح و دل‌نشین دید.

یکی از ویژگی‌های دیر سنت کاترین این است که در جنوب منطقه سینا و در پایین کوه کاترین که جز مرتفع‌ترین کوه‌های مصر به شمار می‌رود و در نزدیکی کوه موسی واقع شده است. گفته می‌شود که این قدیمی‌ترین دیر جهان بوده که زیارت‌گاه هزاران گردشگر از سرتاسر جهان می‌باشد.

این دیر در منطقه دور افتاده واقع شده و توسط مدیر آن یعنی اسقف سینا اداره می‌شود و هیچ مجمع مقدسی بر آن اشرافیت ندارد، اما روابط خوبی با اسقف اعظم قدس دارد، به همین دلیل نام اسقف اعظم قدس در مناجات‌های این دیر، شنیده می‌شود. این درحالی است که قیومیت این دیر برای مدت‌های طولانی متعلق به کلیسای ارتدکس روسیه بوده و راهبان و کشیشان یونانی بوده‌اند نه عربی و نه مصری، و مانند کشیشان کلیسای روم ارتدکس در قدس می‌باشد که یونانی‌ها از سالیان سال مسؤولیت آن را بر عهده دارند. اسقف سینا علاوه بر مدیریت دیر، کلیساها و مزارات مقدس مسیحی در جنوب سینا، در منطقه کوه طور و منطقه فیران و طرفه را نیز مدیریت می‌کند. فرمان ساخت این دیر توسط بانو هیلین مادر امپراتور کنستانتین صادر شده و امپراتور جستنیان خود شخصا این بنا را در سال ۵۴۵ میلادی ساخت تا در آن جسد قدیسه کاترین که در اسکندریه زندگی می‌کرد، دفن شود.

داستان قدیسه کاترین: اخبار حاکی از این است که قدیسه کاترین از خانواده اشرافی بت پرست بود که در سال ۱۹۴ میلادی در شهر اسکندریه در دوره حاکمیت امپراتور ماکسیمونوس که در آن دوران

مسیحیان آزار می دیدند، به دنیا آمد. نامش زوروسیا بود. او بانوی زیبایی بوده و مانند تمام خانواده‌های اشرافی آن دوره با فرهنگ بود و به دلیل زیبایی و جایگاه اجتماعی اش همگی به وی وابسته شدند، اما همه را رد کرده و به دین مسیحی گروید و به طور علنی امپراتور وقت را متهم به عبادت بت‌ها و تقدیم قربانی به آن‌ها کرد. به همین دلیل امپراتور وقت دست به دامن با پنجاه واعظ از سرتاسر حکومتش شد تا وی را از دین و دعوتش منصرف کرده و به دین سابقش بازگرداند، اما مسئله غافلگیر کننده این بود که تمام واعظ مسیحیت را پذیرفتند و این مسئله امپراتور ظالم و بت پرست را عصبانی کرد و فرمان قتل او را داد و پس از آن جسدش ناپدید شد.

اما پس از مرور نزدیک به سه دهه از مرگش، جسد او پیدا شد، پس امپراتور جستنیان فرمان داد که جسدش را در صندوق مرمر در دیری که خود سال ۵۴۵ میلادی بنا کرد، بگذارند و گفته می‌شود که تا به امروز هنوز به طور عجیبی بوی عطر از جسد این بانو ساطع می‌شود. مسیحیان وی را به دلیل فداکاری‌هایش، و به دلیل این معجزه‌ها، مقدس شمردند و در این دیر دفن کرده و در قرن یازدهم میلادی نام او بر روی دیر گذاشتند؛ علاوه بر اینکه بسیاری از کلیساهای اسکندریه به نام کاترین معروف هستند. آنچه قابل ملاحظه است، وجود یک مسجد کوچک در درون دیر است و گفته می‌شود که بنا به فرمان یکی از حاکمان مصر در دوره فاطمیون آن مسجد بنا گذاشته شد تا از حملات پی در پی، این دیر در امان باشد.

بعدها در هنگام حمله فرانسه به مصر، ناپولئون بناپارت دیوار اطراف دیر را، تا به ارتفاع ۲۰۰ قدم ساخت و در اطراف آن برج‌های مراقبتی برای دفاع از حملات قرار داد.

در داخل این دیر، آثار دینی مختلفی وجود دارد مانند هدایای قیمتی که بسیاری از پادشاهان و شاهزادگان به عنوان هدیه به آنجا فرستادند و همچنین وجود چاهی به نام چاه موسی که برای یارانش (اسباط) از زمین جوشید، همچنین درخت موسی که در آن آتش شعله‌ور شده و از طریق آن خداوند با او صحبت کرد. همینطور در این دیر دومین کتاب‌خانه نسخه‌های خطی بعد از واتیکان وجود دارد، چرا که «فون چندروف» دانشمند، نقاش، و پژوهشگر آلمانی متخصص بررسی انجیل‌های قدیمی، در آن قدیمی‌ترین نسخه کتاب مقدس انجیل در سال ۱۸۴۳ میلادی را پیدا کرد که قدمت آن به قرن ششم هجری باز می‌گردد و به صورت خط نویسی می‌باشد.

این نسخه خطی در سال ۱۹۳۳ یعنی نود سال پس از اولین تاریخ کشف شدنش در معرض دید عموم قرار گرفت. گفته می‌شود، جوزف استالین با دولت انگلستان تماس گرفت تا انجیل چندروف را به دلیل بحران اقتصادی شدید در اتحادیه شوروی بفروشد، سپس آن را در ازای صد هزار پوند استرلینگ فروختند؛ که بدین ترتیب این گران‌ترین نسخه خطی در جهان بوده و آن تا به امروز در موزه انگلستان وجود دارد.

پس از کشف این نسخه خطی توسط چندروف در سال ۱۸۴۳

میلادی، خواهران مرگریت و انگیس اسمیت در سال ۱۸۷۰ میلادی در زیر زمین کتابخانه دیر سنت کاترین قدیمی ترین نسخه خطی چهار انجیل دیگر را پیدا کردند، که در قرن دوم میلادی یعنی چهار قرن قدیمی تر از نسخه خطی چندروف بود، و به علت نوشته شدنش به زبان سریانی یعنی همان زبان حضرت مسیح عليه السلام از قدیمی ترین آثار تاریخی کشف شده، به شمار می رود.

این دو خواهر از این نسخه های خطی بیش از هزار عکس گرفتند تا در کمیته علمی که خواهران اسمیت، پرفسور راندل هاریس، پرفسور رابرت بنتلی متخصص تحقیقات شرق شناسی در دانشگاه کامبرج و پرفسور فرانسیس بیرکیت تشکیل داده بودند آن را بررسی کنند.

آنها پس از تحقیقات، و بررسی دقیق، صحت و تاریخ نوشته های خطی انجیل ها را تایید کردند و این کتاب های دست نوشته در کتاب خانه دیر همچنان باقی مانده و جز همان عکس های گرفته شده که در موزه انگلستان قرار داده شده هیچ کس از سرنوشت آنها اطلاعی ندارد.

علاوه بر وجود پیکر پاک قدیسه کاترین، پیکر بسیاری از کشیشانی که برای خدمت به دیر در آنجا زندگی می کردند، وجود دارد.

لازم به ذکر است که مدیریت دیر، تمام گردشگران غربی و خارجی را مجبور می کنند که با لباس مناسب وارد دیر شوند و در صورت نیاز لباس های مناسب و گشاد در اختیار آنان قرار می دهد.

برای ورود به این دیر، می توان از دری کوچک با ارتفاع ۳۰۰ متر از طریق جرثقیل مانند آسانسور امروزی یا از طریق دری کوچک که بعدها در پایین دیوار ساخته شد، وارد شوند.

در پایان این نوشتار باید اشاره کنم که هنگام خواندن زندگینامه این بانوی فاضل، مؤمن و شهید آزاده، به دلیل اینکه تحت تأثیر شدید قرار گرفتم، علاوه بر اینکه حزن و اندوهی که بر دلم حاکم شد، به دلیل زندگینامه و فداکاری های آن که مشابه زندگینامه و فداکاری های حضرت زینب علیها السلام است، تحت تأثیر شدید قرار گرفتم.

پس سلام و درود فراوان بر بندگان خداوند، که در راه او جان باختند، آنانی که زندگی شان را فدای آخرت کردند و از دنیای فانی گذشته تا به طاعت خداوند پردازند و یقیناً تمام دارایی های گران بهایشان را در این راه از دست دادند.

مگر حضرت زینب علیها السلام نبود که پس از شهادت برادرش حسین گفت: خداوندا این قربانی را از ما قبول بفرما؟! به همین دلیل بدون هیچ شرم و شکی می گویم: سلام و درود فراوان بر تو ای قدیسه کاترین و شهادت در راه خداوند متعال مبارک باد.

و به مردم مصر به خاطر حضور تو ای بانوی مطهره، تبریک می گویم.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

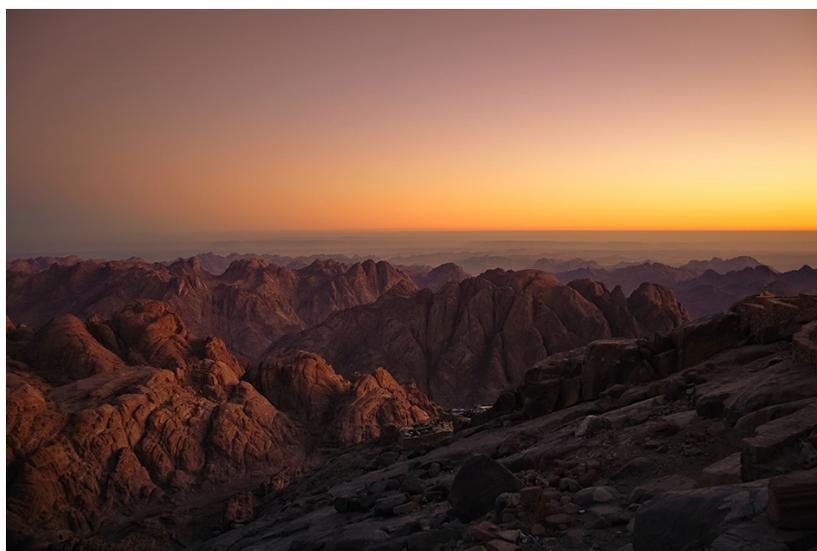
۱ - عکسی از کوه موسی در کنار کوه کاترین

۲ - عکسی از مسیر دشوار کوه تا قله و حمل و نقل با شتر

۳ - تصویری از استراحت تعداد گردشگر پس از رسیدن شان به قله

۴ - عکسی از منظره طبیعی بسیار زیبا که می توان
طلوع و غروب خورشید را می توان از بالای قله دید

۵ - عکسی از کوه کاترین که در پایین آن دیر سنت کاترین وجود دارد

۶ - تصویر نمای کلی سنت کاترین به همراه بنای مسجد نمایان

۷ - تصویری از دیوار دیر که آثار آن در طول مراحل متنوع معلوم و نمایان است

۸ - تصویری از برج کلیسای سنت کاترین به همراه مناره مسجدی است که در زمان فاطمیون ساخته شده است

به نام خدا

مصر... و خاندان امام حسین علیه السلام

بارگاه زید بن علی زین العابدین علیه السلام

این ابیات شعر منسوب به امام علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام است که در کتاب (اعیان الشیعه) سید محسن امین ذکر شده است:

ما آل مصطفی اندوهگین و غمگینیم
 در جمع مردمیم درحالیکه از غصه خون می خوریم
 در میان خلق الله بالاترین مصیبت را داریم
 از اولین تا آخرین مان به محنت‌ها مبتلا هستیم
 مردم با رسیدن عید شاد می شوند ولی
 ما در عیدهای خود هم سوگواریم
 مردم در آرامش و شادیند ولی
 ما در طول روزگار از مکر آن نا ایمنیم
 با کرامت و شرافت برگزیده شده ایم ولی
 به خاطر این کرامت الهی در محنت و آفتیم

امام زین العابدین قصد داشتند که در این چند بیت شعر، دلیل ظلم و ستم و جنایت و کینه که در طول تاریخ در حق اهل بیت نبوت روا می شود را بیان کنند، دلیل این ظلمی و یا حقی که از آن ها به زور غصب شده فقط و فقط برخوردار بودن ایشان از جایگاه و کرامت خاصی نزد خداوند است زیرا امینان وحیی بودند که بر جدشان مصطفی صلی الله علیه و آله نازل شد.

این مقاله یکی از نمونه های ظلم و ستم جاری بر اهل بیت وحی در زمانی است که اگر رحمت خداوند نبود، تمام فداکاری های این مردان خدایی به باد می رفت.

ما اینجا قصد نداریم نمک به زخم کسی پاشیم، بلکه تنها هدف ما عبرت گرفتن از گذشته به منظور تحکیم بخشیدن به وحدت مسلمانان در زمان حاضر و محافظت از این میراث عظیم در برابر بد نامی ها بوده تا این میراث به دست نسل های آینده برسد. همچنین با باز کردن این موضوع قصد اظهار مظلومیت اهل بیت عليهم السلام و دفاع از حق و صاحبان آن را داریم، گرچه این مقصود با بیان یک کلمه باشد و به امید خداوند برای صحبت هایمان گوش شنوایی پیدا می شود.

زید بن علی کیست؟

او زید بن علی (زین العابدین) بن حسین سبط پیامبر صلی الله علیه و آله و شهید کربلا بن علی ابن ابی طالب امیر مومنان عليه السلام است.
لقبش ابو حسین و به او ابو حسن نیز می گویند.

نام مادرش: ام ولد است. او کنیزی بود که به پدرش امام زین العابدین داده شد که با ولادت او و برادرانش زید، عمر، علی، و خدیجه آزاد شد.

صفت های او: به نقل از اصفهانی به سند خصیب وابشی گفت: هنگامی که زید بن علی را می دیدم، انگار چراغی نورانی در صورتش بود. همچنین به نقل از محمد بن فرات می گوید: زید بن علی را دیدم که اثر سجده کمی بر پیشانی اش نقش بسته بود. محمد فرات نیز در جایی دیگر به نقل از ابو الجارود گفت: چون به مدینه می آمدم، هر گاه به دنبال زید بن علی می رفتم، می گفتند او همپیمان قرآن است. فرات در جایی دیگر به نقل از ابو خالد گفت: زید بن علی انگشتی در دست داشت که بر روی آن عبارت «صبر کن که اجر بگیری و مواظبت کن تا رستگار شوی»^(۱) نوشته شده بود.

ابو اسحاق همچنین گفت: هیچ کس در میان اهل زید بن علی عالمتر و نیک بیان تر و خوش زبان تر از وی ندیدم.

الشعبی نیز گفت: به خدا سوگند هیچ زنی بهتر از زید بن علی، در شجاعت و دانایی و زهد و تقوی به دنیا نیاورده است و او در انسانیت بی نظیر بود.

طبرسی همچنین گفت: زید بن علی بن الحسین بعد از ابو جعفر امام باقر علیه السلام، در میان برادرانش بهترین بود. او انسانی عابد، با

(۱) اصبر تؤجر وتوق تنج.

تقوا، سخاوتمند و شجاعی بود؛ که شمشیر به دست، شعار «یا لثارات الحسین» را فریاد می زد. این مطلب را نیز علامه امین در کتاب (مجالس)، لواسانی در کتاب دروس بهیه، ابن عنبه در کتاب عمده الطالب نوشته اند. طبرسی همچنین در کتاب خود نوشت: محاسن وی آنقدر زیاد است که ذکر تمام آن ها امکان پذیر نیست و فضل آن خارج از وصف می باشد و برای او همین بس است که به لقب «حامی قرآن» معروف بوده است.

در کتاب (آل بیت نبی صلی الله علیه و آله) نیز نوشته دکتر صلاح عدس، ابو حنیفه النعمان درباره او گفت: «فردی عالم تر، داناتر، پاسخگوتر از زید بن علی ندیده ام. او در دوران خود، انسانی بی نظیر بود که به نام حامی قرآن لقب گرفت».

دکتر عدس افزود: امام زید از پدرش امام زین العابدین علیه السلام روایاتی نقل کرده است. همچنین الزهری نیز و ابو داوود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه از او روایت و احادیثی نقل کرده اند و ابن حبان او را ضمن افراد مورد اعتماد در زمینه نقل حدیث و روایت شناخته است. اصفهانی در کتاب (مقاتل طالبین) بعضی از روایت های پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیتش علیهم السلام را در مورد زید بن زین العابدین چنین آورده است:

۱ - پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به امام حسین علیه السلام گفت: مردی از صلبت بیرون می آید نامش زید است او و یارانش در روز قیامت با افتخار از جلوی تمام مردم می گذرند و بدون حساب وارد بهشت می شوند.

۲ - در جایی دیگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: مردی از اهل بیتم کشته می شوند، و به صلیب کشیده می شود، چشمی که او را برهنه ببیند، بهشت را هرگز نخواهد دید.

۳ - علی ابن ابی طالب علیه السلام می فرماید: از شهر کوفه مردی به نام زید با کمال ابهت بیرون می آید، نه مردان نخست و نه آیندگان به هیبت او می رسند، مگر کسی که مانند وی عمل کند. پس روز قیامت او و اصحابش با توماری یا کتابی شبیه به تومار از جلوی تمام خلایق می گذرند و می گویند اینها یاران گذشتگان صالح و دعوت کنندگان حق اند، سپس رسول الله صلی الله علیه و آله از آنها استقبال می کند، و به آنها می گوید: «ای فرزندانم همانطور که باری تعالی از شما خواسته بود، عمل کردید پس بدون حساب وارد بهشت شوید.»

۴ - در سندی آمده در مورد امام زین العابدین علیه السلام نقل شده، ما نزد علی بن الحسین علیه السلام بودیم که پسرش زید را صدا زد، که بر روی صورتش بر زمین خورده بود و خون از پیشانی اش جاری شده بود، حضرت در حالی که خون پیشانی پسرش را پاک می کردند، می گفتند: «خدا تو را حفظ کند، تو آن زیدی هستی که وارونه تو را به صلیب می کشند که هر کس عمداً به بدن برهنه تو نگاه کند، خداوند او را در دوزخ جهنم خواهد انداخت.»

۵ - یونس بن جناب گفت با ابو جعفر امام باقر علیه السلام به کتاب آمدم، زید را فراخواند و او را در آغوش گرفت تا جایی که شکمش به شکم مبارک حضرت چسبید سپس حضرت فرمود: «خدا تو را حفظ کند، تو همانی که به صلیبت می کشند.»

۶ - عبد الله بن محمد بن حنفیه گفت: زید فرزند علی ابن الحسین نزد محمد ابن الحنفیه آمد، محمد جا را برای زید باز کرد و وی را در کنار خودش نشانید و گفت: «پسر برادرم خدا تو را حفظ کند، تو همان زیدی هستی که تو را در عراق به صلیب می کشند پس هر کس تو را برهنه ببیند، خداوند او را در پایین ترین مرتبه جهنم قرار می دهد.»

بعضی از روایت های نقل شده در مورد زید:

۱ - اصفهانی در سندی از ابو قره گفت: شبی همراه زید بن علی به قبرستان رفتیم، در حالی که در دستانش چیزی نداشت، از من پرسید: ای ابا قره آیا گرسنه ای؟ گفتم بله، آنگاه یک گلابی که به اندازه کف دست بود به من داد که عطر و بو و مزه بی نظیری داشت. سپس زید گفت: ای ابا قره آیا میدانی ما کجا هستیم؟ ما در باغی از بهشت هستیم، ما کنار قبر امیر مؤمنان علی علیه السلام، سپس ادامه داد: قسم به آن خدایی که از نهان زید بن علی باخبر است، هرگز زید از زمانی که خوب و بد را فهمیده، کسی را هتک حرمت نکرده، ای ابا قره، هر کس بندگی خدا را بکند، تمام بندگان خداوند از او اطاعت می کنند.

۲ - اصفهانی در سندی از عبد الله بن مسلم بن بابک (معروف به بابکی) نقل می کند که: یک روز با زید بن علی به مکه رفتیم و شب هنگام وقتی که ستاره ها و ماه در آسمان بودند، زید به وی گفت: ای بابکی ایا این ستاره را می بینی؟ آیا کسی می تواند دستش به آن برسد؟ گفتم: خیر، گفت: به خدا قسم، آرزو می کردم که دستانم به آن بچسبند و بر این حال از آن بالا به زمین بیفتم و تکه تکه شوم ولی در

عوض این سختی‌ها و هلاک شدنم، خداوند امت محمد را اصلاح کند.

۳ - اصفهانی در سندی از سعید بن خیثم نقل کرد که: «من به همراه پانصد نفر همراه زید بودیم که دوازده هزار نفر از اهل شام با زید بیعت کردند ولی در نهایت به وی خیانت کرده و بیعت خود را شکستند، در این هنگام بود که مردی از لشکر شام بیرون آمد و پیوسته به فاطمه علیها السلام دختر رسول الله صلی الله علیه و آله دشنام می‌داد تا اینکه زید به شدت گریه کرد تا جاییکه محاسنش خیس شد و گفت: «آیا مردی میان شما هست که انتقام فاطمه علیها السلام دخت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را بگیرد؟ آیا کسی انتقام رسول الله صلی الله علیه و آله را می‌گیرد؟ آیا کسی هست که انتقام خدا را بگیرد؟ سعید گفت: آنگاه نزد آن مرد که دشنام می‌گفت، رسیدم و کمین کردم و گردنش را زدم. چون سرش جلوی قاطرش افتاد، جسد کثیفش را روی زمین انداختم... سپس سوار اسبم شدم و نزد زید رفتم. او پیشانی‌ام را بوسید و گفت: به خدا قسم که انتقام ما را گرفتی، به خدا قسم شرف دنیا و آخرت را به دست آوردی.

خلاصه‌ای از دلایل انقلاب زید فرزند علی رضوان الله علیه و شهادت او

اصفهانی و همچنین ابن عنبه و ابن الاثیر و طبری و دیگر مؤرخان مسلمان وقایع نهضت زید بن علی رضوان الله علیه را با بسیاری از جزئیات بیان کردند. سید امین این حادثه‌ها را در کتاب (مجالس سنیه) با اختصار بیان کرده، که ما با کمی تغییر آن را نقل می‌کنیم. سید امین می‌فرماید:

زید بن علی بن الحسین علیه السلام نور چشمان برادرانش و بهترین آن‌ها پس از برادرش جعفر باقر علیه السلام بود. او عابد، با تقوا، عالم، سخاوتمند و شجاع بود که برای امر به معروف و نهی از منکر و انتقام از قاتلان امام حسین علیه السلام قیام کرد و یکی از دلایل قیامش بعد از گرفتن انتقام خون امام حسین علیه السلام، این بود که روزی نزد هشام بن عبد الملک رفت در حالیکه از قبل هشام فرمان داده بود که اهل شام در مجلسش به اندازه‌ای زیاد باشند که زید نتواند به او نزدیک شود؛ زید به او گفت: هیچ بنده بزرگی وجود ندارد مگر اینکه به تقوای خدا سفارش شود و هیچ عبدی هم وجود ندارد مگر اینکه به تقوای خدا سفارش شود و من تو را به تقوای خدا سفارش می‌کنم. هشام به او گفت: برادرت بقره چه کرد؟! زید بن علی به او پاسخ داد: بد گونه‌ای با رسول خدا صلی الله علیه و آله مخالفت کردی، زیرا لقب باقر علیه السلام لقبی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای برادرم - محمد بن علی - انتخاب کرده است، ولی تو وی را (بقره) می‌نامی! بی‌تردید تو در قیامت هم با پیامبر صلی الله علیه و آله اختلاف خواهی داشت، او به بهشت وارد می‌شود و تو به آتش دوزخ. سپس هشام گفت: تو خود را شایسته خلافت و به دنبال آن هستی در حالیکه تو کنیز زاده‌ای، زید گفت: «من نزد خدا مقام کسی را بالاتر از پیامبری که خودش او را فرستاده، نمی‌دانم و او فرزند کنیز بود، پس اگر این مسئله از شأن او کم می‌کرد، او را نمی‌فرستاد. این پیامبر فرزند اسماعیل فرزند ابراهیم است، پس آیا مقام نبوت در نزد خدا بالاتر از مقام خلافت نیست ای هشام؟ پس چه برسد به آن

کس که پدرش رسول خدا و او فرزند علی ابن ابی طالب باشد؟ آنگاه هشام از جایگاهش برخاست و فرماندهان لشکرش را فراخواند و به آن‌ها گفت: «این مرد حتی یک شب هم در مجلس نمی ماند، پس زید از مجلس بیرون رفت و گفت: هر قومی که از جنگ متنفر باشند، بی شک خوار و ذلیل خواهند شد. سخن او به گوش هشام رسید، پس افرادی را با او فرستاد تا وی را به مسیر حجاز همراهی کنند و اجازه ندهند که از مسیر عراق بگذرد، تا بر علیه هشام قیام نکند، وقتی برخی از فرماندهان هشام، وی را به حجاز رساندند، او را رها کرده و به شام بازگشتند، در حالی که زید از حجاز راهی عراق شد و خود را به کوفه رساند، آنجا شیعیان نزد او آمدند و با او بیعت کردند، تنها تعداد بیعت کنندگان اهل کوفه پانزده هزار نفر بوده و علاوه بر آن‌ها اهالی مدائن و بصره و واسط و موصل و خراسان و شهر ری و گرگان و جزیره می باشند. آنگاه یوسف بن عمرو ثقفی با زید جنگ را آغاز کرد. چون جنگ آغاز شد، یاران زید شکست خورده، و او تنها همراه گروه اندکی باقی ماند، و به شدت با سپاه هشام جنگید و در حین جنگ اشعار زیر را که معانی تقریبی آن به شرح زیر است، می خواند:

من ذلت زندگی و عزت مرگ را

هر دو رزق دشوار می بینم

اگر باید یکی از این دو را انتخاب کنم

پس ای جانم سرمستانه به سوی مرگ شتاب کن

چون شب شد، دو لشکر عقب نشینی کردند و زید با زخم‌های شدید و نیزه در پیشانی، بازگشت. از او خواستند تا نیزه را از پیشانی اش بیرون بکشد. پس مردی را که حجامت می‌کرد را به صورت مخفیانه، نزد وی آوردند تا نیزه را بیرون بکشد، زید بعد از خارج کردن نیزه، فوراً از دنیا رفت. آنگاه او را در زیر جوی آب به خاک سپردند؛ سپس چمن بر روی قبرش گذاشته و دوباره آب را روی قبرش جاری کردند. گفته می‌شود آن مردی که حجامت می‌کرد به نام عبد سندی در هنگام دفن زید حضور داشته، نزد یوسف بن عمرو رفته و جای قبر زید را به او نشان داد، آنگاه یوسف بن عمرو جسد مبارکش را بیرون آورده و سرش را برای هشام فرستاد. سپس هشام سر زید را به مدینه فرستاد و نزد قبر پیامبر یک شبانه روز گذاشت. وقتی خبر کشتن زید به امام صادق رسید، بسیار اندوهگین و ناراحت شد و از اموال خود به خانواده زید و خانواده یارانی که با وی بودند هزار دینار پخش کرد. گفته می‌شود، هشام به یوسف بن عمرو فرمان داد که برهنه او را به صلیب بکشند، اما عنکبوت فوراً بر روی عورت او خانه ساخت تا آن را بپوشاند. زید به مدت چهار سال بر صلیب بود تا اینکه هشام مرد و سپس ولید بن یزید به حکومت رسید. آنگاه ولید نامه‌ای برای یوسف بن عمرو نوشت: چون نامه‌ام به دستت رسید، گوساله اهل عراق را پایین بیاور، او را بسوزان و خاکسترش را به دریا بریز، سپس یوسف عمرو، پیکر زید را از روی صلیب فرود آورده و سوزانده و خاکسترش را به هوا دمید.

مردم، زید فرزند علی را تنها رها کردند و بیعتش را زیر پا گذاشتند، همانطور که در گذشته جدش امیر مومنان علیه السلام را تنها گذاشتند تا مجبور شد روز صفین حکومت را قبول کند، سپس در هنگام نماز او را به شهادت رساندند، سپس پسرش حسن علیه السلام را تنها گذاشتند و با دشمنش دست دادند، به همین دلیل او نیز مجبور شد صلح را قبول کند تا خون ریخته نشود، سپس برای فرزند دیگرش حسین علیه السلام نامه های بیعت فرستادند، و وقتی پسر عمویش مسلم بن عقیل را فرستاد، تا شرایط را از نزدیک بسنجد، هجده هزار یا بیشتر با او بیعت کردند، اما باز دوباره او را تنها رها کردند و اجازه دادند که ابن زیاد او را اسیر کند و به شهادتش برساند. وقتی امام حسین علیه السلام به سویشان آمد، باز به او خیانت کردند و با سی هزار نفر لشکر عمر بن سعد با او جنگیدند تا او را کشتند و او را از نوشیدن آب منع کردند و خاندانش را به اسارت گرفته و سرش و سرهای یاران و اهل بیتش را در کشورها گرداندند.

بدین ترتیب می توان گفت که زید بن علی در سن ۴۲ سالگی بنا به فرمان هشام بن عبد الملک به شهادت رسید.

زیرا ولادت مبارکش در سال ۸۰ هجری و شهادتش در سال ۱۲۲ هجری بود.

بنا بر این، فرقه زیدی منتشر در طبرستان و یمن، منسوب به زید بن علی هستند و این یکی از فرقه های اسلامی شیعه به شمار می رود که بزرگترین فرقه شیعیان، امامی، سپس زیدی و در نهایت اسماعیلی می باشد.

بارگاه زید بن علی رضوان الله علیه در مصر:

دکتر سعاد محمد در کتاب (مساجد مصر) می نویسد: «مؤرخان و راویان در محل دفن او اختلاف نظر دارند، همانطور که در مسئله رأس جدش امام حسین رضوان الله علیه نیز اختلاف نظر داشتند، چرا که بعضی ها معتقدند او به کوفه برده شد و خاکسترش در رود فرات انداخته شد و دیگران گفتند که سرش را به هشام بن عبد الملک فرستادند، پس آن را در دروازه دمشق آویزان کرد، سپس آن را به مدینه فرستادند.»

کندی، آمدن سر به مصر را تأکید می کند. در شرح روایت دفن سر مبارک در مصر در کتاب (جوهر مکنون) آمده است: پس از رسیدن سر (زید بن علی) به مصر، سر مبارک را در منطقه گرداندند و سپس آن را بر روی منبر مسجدی در مصر در سال ۱۲۲ هجری گذاشتند، آنگاه بعضی ها آن را دزدیدند و در این مکان دفن کردند، تا اینکه در زمان فاطمیون پیدا شده و بر روی آن آرامگاهی ساختند.

دکتر سعاد افزود: «به گفته علی مبارک در کتاب خطط توفیقیه، مسجد کنونی به اوایل قرن نوزدهم باز می گردد، چرا که «عثمان آقا مستحفظان» آن را بازسازی و مرمت کرد. اما در مورد معماری ساخته شده در دوره فاطمیون، هنوز یک جای کوچکی از آن در صحن داخلی سمت راست در رواق قبله وجود دارد.

لوح یادبودی در ورودی مسجد قدیم نصب شده که بر روی آن

نوشته شده: «بسم الله الرحمن رحيم، اين بارگاه علی زین العابدین فرزند امام حسین بن امام علی بن ابی طالب علیه السلام در سال ۵۴۹ هجری است.» اما مقریزی در کتاب خطط مقریزیه ج ۲ می گوید: نامگذاری بارگاه واقع میان مسجد طولونی و مصر قدیمی (فسطاط) به اسم زین العابدین اشتباه است، زیرا این بارگاه سر زید بن علی زین العابدین بن حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام است.

المقریزی به نقل از قضاعی ص ۱۳۱ افزود: وقتی هشام بن عبد الملک، زید بن علی را کشت و سرش را از بدنش جدا کرد و سرش را به مصر برد تا بر روی منبر مسجد «محرس خصی» بگذارد و درباره آن دشنام بگویند، اهل مصر این سر مبارک را دزدیدند و در این مکان دفن کردند. وی می گوید و ابو الحکم بن ابی الایض القیسی در سال ۱۲۲ هجری حامل سر زید از طرف هشام بن عبد الملک بود.

بنا به آنچه در کتاب خطط مقریزی به نقل از شریف بن اسعد جوانی ص ۴۳۶ آمده است، هنگامی که هشام، زید را به صلیب کشید، عورتش را کشف کرد، عنکبوت خانه ای بر روی آن ساخت و آن را پوشاند، سپس او را سوزاندند و خاکسترش را در باد دمیدند و چیزی از جسد پاک جز این سر مبارک که به مصر برده شد، نمانده است و این بارگاه که در مصر وجود دارد، حقیقتاً متعلق به سر زید بن علی است؛ چون سر وی را در مصر گرداندند، سپس سال ۱۲۲ هجری سر را بر روی منبر مسجد گذاشتند، آنگاه مردم آن را دزدیدند و در این مکان دفن کردند، با گذشت زمان مسجد کاملاً ویران شد

و هنگامی که «الافضل بن بدر جمالي» حکایت سر زید را شنید، فرمان داد که مکان مسجد «محرس خصي» ویران شده را بکنند، چرا که به خرابه تبدیل شده بود و چیزی جز محراب از آن باقی نمانده بود، آنگاه سر مبارک را پیدا کردند.

ابن منجب صیرفی گفت وی از جمله کسانی بود که سر شریف را پیدا کردند، وی در ادامه می گوید: وقتی سر شریف را پیدا کردند، سر مبارکی را دیدم که دارای پیشانی بلند است، که بر پیشانی اش اثر زخمی به اندازه یک درهم بود، پس آن را معطر کردیم و به خانه الافضل بردیم تا در روز یکشنبه نوزدهم ربیع الاول سال ۵۲۵ هجری بارگاه کنونی دوباره نوسازی و مرمت شد.

المقریزی در ادامه افزود: این بارگاه تا به امروز مکانی برای تبرک جستن مردم از سر مبارک زید محسوب می شود و در عاشورا پس از زیارت بارگاه امام حسین به آنجا می روند.

قبل از پایان مطلب، به ابتدای این مطلب باز می گردم، که شهر آشوب در کتاب المناقب شعری از امام علی بن حسین بن زین العابدین نقل کرده که می گوید:

شما را باد آنچه به نا حق ادعا می کنید

آن هنگام که سلامت از بیماری ممتاز گردد

حقانیت ما را شناختید و سپس انکارمان کردید

همچنان که سیاهی از سپیدپیشناخته می شود

کتاب خدا گواه ماست بر شما و

خداوند داور ماست که او نیک داور است

در نهایت می‌گوییم: سلام بر تو ای شهید فرزند شهید در راه پیروزی دین خدا و دفاع از آن، سلام و درود بر تو روزی که به دنیا آمدی و روزی که به شهادت رسیدی و روزی که در دادگاه عدالت الهی مبعوث خواهی شد، که به امید پروردگار طبق مشیت خداوند طبق آیات قرآن حکیم عمل کردی: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَسِيبِينَ﴾ [الأنبياء: 47].

انبیا: ۴۷ (و ما ترازوهای عدل را به روز قیامت خواهیم نهاد و هیچ ستمی به هیچ نفسی نخواهد شد و اگر عملی به قدر دانه خردلی باشد در حساب آریم و تنها علم ما برای حسابگری کفایت خواهد کرد.)

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکس ورودی مسجد و بارگاه زید بن علی و اشاره دکتر احمد قیس به تابلویی که اشتباه به جای زید، اسم امام زین العابدین در آن نوشته شده است

۲ - تصویری از نمای بیرونی مسجد و بارگاه زید بن علی

۳ - تصویر ورودی مسجد و بارگاه

۴ - تصویر ورودی بارگاه و ضریح زید فرزند علی بن الحسین

۵ - تصویر درونی حرم شریف

باسمه تعالی

مصر.. و دختر امیر مؤمنان علی ابن ابی طالب علیه السلام مسجد و بارگاه حضرت رقیه

قاهره یا قاهره فاطمی در طول تاریخ در اهمیت دادن و عنایت ویژه، به بسیاری از مساجد و بارگاه‌های منسوب به اهل بیت پیامبر مشهور بوده است. در طول تاریخ تا به امروز مسلمانان از زیارت این مکان‌های مقدس چشم پوشی نکرده‌اند. چرا که این اماکن به دلیل کرامت آن بزرگوارانی که قبور شریف‌شان آنجا هستند، به محلی تبدیل شده که رحمت الهی در آن نازل و جایگاه استجاب دعا می‌باشد. این کرامت از طرفی به خاطر بندگی آن‌ها از خداوند و عبادتشان و از سوی دیگر به دلیل متصل شدن نسب پاک و شریف‌شان به خاتم الانبیا محمد صلی الله علیه و آله است. این مساجد و بارگاه‌ها همچنان محل عنایت مسؤولان وزارت آثار و اوقاف در مصر داشته و این خود دلیل دیگری از وابستگی مسلمانان و مصری‌ها به این اماکن مقدس را می‌رساند.

صحبت ما در این مقاله درباره مقام و بارگاه حضرت رقیه است که بارگاه و مسجد آن در محله اشرف در منطقه مصر قدیم در قاهره، پایتخت مصر قرار دارد.

رقیه این بانوی ارجمند کیست؟

طبق گفته های تمام مؤرخان بدون هیچگونه اختلافی، معتقدند، او رقیه صغری دختر امام علی بن ابی طالب علیه السلام است.

نام مادرش: «صبا» ام حبیب دختر عباد بن ربیعہ بن یحیا بن العبد است، که یکی از اسیران منطقه «یمامه» یا «عین التمر» بود. به نوشته مسعودی در کتاب مروج ذهب و به نقل از سید امین در اعیان شعیه و طبری در اعلام الوری و اعلی حائری در تراجم اعلام النساء و دیگر مؤرخان نقل کرده اند که امام علی این بانو را خرید و خداوند از او به امام علی فرزندان به نام «عمر» ملقب به اطرف و رقیه عطا فرمود.

همسر حضرت رقیه: بنا به آنچه در کتاب بحر الانساب آمده، همسر رقیه، مسلم بن عقیل بن ابی طالب سفیر امام حسین به کوفه است، که پس از شهادت مسلم در کوفه به دست ستمگران، با محمد بن عقیل بن ابی طالب برادر مسلم (برادر شوهرش) ازدواج کرد. ابن عنبه در کتاب عمده الطالب، می نویسد: «زن مسلم، ام کلثوم است و این لقب حضرت رقیه بود» علاوه بر اینکه ابن الاثیر در الکامل فی التاریخ می گوید: «رقیه دختر امام علی ابن ابی طالب علیه السلام همسر مسلم بن عقیل است که فرزندش عبد الله روز کربلا به شهادت رسید.» اما در کتاب مقاتل الطالبیین، اصفهانی می فرماید: «مادر عبد الله بن مسلم بن عقیل بن ابی طالب، رقیه دختر علی ابن ابی طالب بود، که مادرش ام ولد است.» و علامه محسن امین همین رأی را در کتاب اعیان نوشته است.

طبرسی در کتاب اعلام الوری نیز تعداد اولاد مسلم بن عقیل از حضرت رقیه را بیشتر دانسته و گفته است که رقیه فرزند امام علی همسر مسلم بن عقیل بود، که خداوند به آن‌ها عبد الله را داد و او همان عبد الله بود که در کربلا به شهادت رسید و نام فرزندان این بانو، عبد الله، علی و محمد فرزندان مسلم بودند. « اما در رابطه با دلیل آمدنش به مصر، علی رغم منابع تاریخی بسیار که در آن تحقیق کردیم، چیزی عنوان نشده است و فقط در کتاب معجم البلدان ج ۸ ص ۷۷ در باب ذکر آرامگاه‌ها و زیارتگاه‌ها مواردی روایت شده است. صاحب کتاب معجم می‌فرماید: «میان منطقه مصر قدیم و قاهره، آرامگاهی هست که در آن رقیه دختر علی ابن ابی طالب علیه السلام دفن شده. « این مسئله را نیز سید امین در اعیان الشیعه ج ۱۰ ص ۳۶۵ و شیخ احمد عامری ناصری در کتاب مراقد اسلامی در جهان به نقل از کتاب آثار اهل بیت ص ۵۶۶ نوشته دکتر یوسف جعفر آورده‌اند که: «در مصر نزدیک به مسجد دار الخلیفه بارگاهی هست که امروزه به مسجد شجره الدر شناخته می‌شود. سمت چپ آن مسجد حضرت رقیه دختر امام علی امیر مؤمنان وجود دارد که در بارگاه خارجی آن این جمله بر روی تخته سنگی حکاکی شده» درود خداوند بر مولای ما محمد و خاتم النبیین و آل پاکش و درود خدا بر او باد. ماه ذی قعدة ۵۲۷ هجری و (هو حسبی الله) خدا مرا بس است. « و همچنین بر روی تابوت چوبی نقشی با خط کوفی نیز خطاطی شده: «اینجا ضریح رقیه دختر امیر مؤمنان علی ابن ابی طالب علیه السلام است و این ضریح مبارک

بنا به فرمان شاهزاده فرخنده در سال ۵۳۳ هجری، ۱۱۳۸ میلادی ساخته شد.

و بعدها دختر پادشاه فاطمی «آمر بأحكام الله» بازسازی این مسجد را به عهده گرفت.

این موضوع را شبلنجی در کتاب نور الابصار نوشته است.

در کنار این بارگاه دو ضریح وجود دارد که یکی از آن‌ها متعلق به حضرت عاتکه دختر عمرو بن نفیل قرشی دختر عموی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، و برخی بر خلاف شایعه‌ها گفته‌اند که عمه او است، چون عمه‌اش عاتکه دختر عبدالمطلب است.

ضریح دیگر متعلق به سید علی محمد بن امام جعفر صادق یا علی بن محمد بن امام جعفر صادق است و به احتمال زیاد گزینه دومی درست باشد.

اما در رابطه با صحت وجود ضریح حضرت عاتکه، ما هیچ اطلاعاتی درباره صحت منابع تاریخی به دست نیاوردیم، مگر اینکه به احتمال قوی به خاطر وجود قبر حضرت رقیه، حضرت عاتکه نیز در کنارش دفن شده باشد، که این موضوع، وجود قبر مبارک عاتکه را در این مکان تقویت می‌کند. زیرا ما قبلاً درباره عادات مسلمانان در دفن مردگان‌شان در کنار هم مخصوصاً آنهایی که دارای شأن و کرامات و نسب والا بوده، صحبت کرده‌ایم.

اما در رابطه با ضریح سید علی محمد ابن امام جعفر صادق،

احتمال وجود داشتند در این مکان بسیار قوی هست. در بحث‌های قبلی ما، بودن مقام عایشه دختر امام صادق را تأکید کرده بودیم. و این بدین معناست که سید علی محمد برادر حضرت عایشه یا پسر برادرش است و در نتیجه وجود قبر و بارگاه او در این مکان، دلیل بر آن است که همراه خواهرش عایشه بوده است.

بر روی این سه ضریح در کنار هم، سه گنبد سفید رنگ ساخته شده، همانطور که در عکس‌های پیوست در آخر مقاله خواهیم دید. اما پیرامون اتاق خاص بارگاه حضرت رقیه رضوان الله علیها، در آغاز قرن کنونی، سید محمد برهان الدین رهبر طایفه «بهره داودی» آن را به بارگاه شریف اهدا کرده و این دلیل دیگری بر صحت وجود این بارگاه متعلق به حضرت رقیه می باشد.

به هر حال، تمام این خانه‌ها، از خانه‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله منتشر در سرتاسر گیتی هستند و همه آن‌ها مساجدی هستند که نام خداوند متعال در آن‌ها ذکر می شود و در آن بر پیامبر و اهل بیتش در طول شبانه روز صلوات فرستاده می شود.

به رأی این حقیر، باید اینگونه مساجد، پر از نمازگزاران و قاریان قرآن شود در آنجا دعا و زیارت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خوانده شود و با زیارت صاحبان این بارگاه‌های از ارواح پاکشان استمداد طلبیده و برای شادی روحشان دعا کرده و به خدا بیشتر تقرب جویم. خداوند در کتابش می فرماید: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ [النساء: 125] (دین چه

کس بهتر از آن کسی است که خود را تسلیم (حکم) خدا نموده و هم نیکوکار است و پیروی از آیین ابراهیم حنیف نموده؟! آن ابراهیمی که خدا او را به مقام دوستی خود برگزیده است. (و در آیه دیگر فرمود ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ [الأنعام: 52] (و آنان را که صبح و شام خدا را می خوانند و قصدشان فقط خداست از خود مران، که نه چیزی از حساب آن ها بر تو و نه چیزی از حساب تو بر آنهاست، پس اگر آن خداپرستان را از خود برانی از ستمکاران خواهی بود.)

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - در تصویر دکتر احمد قیس به تابلویی که نام آرامگاه‌های کنار حضرت رقیه نوشته شده، اشاره می‌کند

۲ - تصویری از گنبد‌های دو ضریح کنار حضرت رقیه و گنبد سمت چپ عکس حضرت عاتکه و در کنار آن گنبد سید علی محمد بن جعفر صادق علیه السلام

۳ - نمای کلی از سه گنبد حضرت رقیه، حضرت عاتکه،
و سید علی محمد بن جعفر صادق

۴ - دکتر احمد قیس در ورودی حرم حضرت رقیه
و ضریح مبارک در پشت آن نمایان می شود

۵ - عکس دیگر در کنار بارگاه شریف

۶ - عکس دیگری از زاویه دیگر بارگاه

٧ - تابلوی ورودی مقام حاکی از داستان آرامگاه‌های موجود در محله خلیفه در قاهره

٨ - تابلوی دیگر درباره تاریخ حرم حضرت رقیه و جعفر و عاتکه

9 - نمای کلی از نقاشی‌های دیواری و همچنین تصویر آرامگاه علامه مرتضی زبیدی و همسرش زبیده، که بارگاه آنان به نام مجمع اولیا معروف است و زبیدی نویسنده کتاب (تاج عروس) لغتنامه مشهور است

10 - تصویر دکتر احمد قیس در ورودی مقام حضرت عاتکه دختر عمه پیامبر اکرم

۱۱ - تصویری دیگر در کنار ضریح شریف از جلو

۱۲ - تصویر دیگری در کنار ضریح شریف از ناحیه ورودی سر شریف

۱۳ - عکس دکتر احمد قیس از درون ضریح شریف

۱۴ - عکسی از درون ضریح از طرف سر شریف

۱۵ - تصویری از درون حرم مطهر مزین به پارچه ابریشمی سفید رنگ و بر روی سر آن تاجی از نقره با سنگ‌های قیمتی منبت کاری شده و آن جایگاه حضرت عاتکه را می‌رساند

۱۶ - عکس دکتر احمد قیس از ورودی ضریح شریف سید علی محمد بن امام جعفر صادق

۱۷ - عکس دکتر احمد قیس از ضریح شریف سید علی محمد بن جعفر صادق

۱۸ - عکس دیگری از دکتر احمد قیس از درون ضریح شریف از سمت سر شریف

۱۹ - تصویری از درون ضریح شریف که با پارچه‌ای سبز ابریشمی پوشیده است و از سمت سر شریف مجسمه‌ای با عمامه که درون آن طربوش قرار دارد که بر روی پارچه‌ای ابریشمی با نخ‌های نقره دوزی شده است که نشان‌دهنده مقام سید علی محمد بن امام جعفر صادق است

۲۰ - عکس دکتر احمد قیس از خودروی کوچک که برای رسیدن به بارگاه‌های شریف که در محله‌های باریک قاهره از آن استفاده می‌کردند

به نام خدا

مصر... و بارگاه مالک بن حارث اشتر

مالک کیست؟

او مالک بن الحارث بن عبد یغوث بن مسلمه بن ربیعہ بن الحارث بن جذیمه بن سعد بن مالک بن النخع بن عمرو بن عله بن جلد بن مذحج است.

به گفته الکندی، در کتاب الولاه والقضاه این نسب به قبیله مذحج می رسد

القاب: اشتر، دست راست علی، یار امیر المؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَامُ

به گفته رزکلی در کتاب الاعلام، لقب اشتر، مشهورترین القاب مالک می باشد. گفته می شود هنگامی او در معرکه یرموک چشمش را از دست داد، از همان زمان لقبش را اشتر^(۱) گذاشتند و به آن معروف شد.

به گفته ابن الاثیر در کتاب الکامل فی التاریخ و برخی از کتابها، لقب دست راست علی را به مالک به این علت دادند که

(۱) اشتر یعنی آن کسی که پلک چشم او بازگردیده یا برگردیده باشد.

وقتی به معاویه بن ابی سفیان خبر شهادت مالک را رساندند، در میان اهل شام ایستاد و سخنرانی کرد. او در این خطبه گفت: علی دو دست راست داشت که یکی از آن‌ها در جنگ صفین قطع شد (منظورش کشته شدن عمار بن یاسر) و دست دیگری امروز (منظور اشتر بود).

اما در رابطه با گذاشتن لقب یار امیر مؤمنان علی عليه السلام بر وی، روایت می‌شود که بسیاری از مؤرخان پس از شهادت اشتر از امام علی عليه السلام درباره مالک پرسیدند، ایشان فرمودند: «اشتر برای من همانطور بود، که من برای رسول الله بودم، ای کاش میان شما دو نفر مانند او بود، یا حتی یک نفر مانند او بود که حقیقت دشمن را مانند او درک کند.» به هر حال لقب اصلی و مشهور وی اشتر نخعی بود.

در منابع تاریخی نوشته‌های اندکی درباره ولادت و دوران جوانی مالک اشتر وجود دارد. در کتاب الاعلام نوشته رزکلی ج ۵، آمده است: «مالک بن الحارث بن عبد یغوث نخعی معروف به اشتر، امیر - منظور حاکم مصر به نمایندگی از امام علی عليه السلام - و یکی از شجاع‌ترین مردان بود. او رئیس قومش - قبیله مذحج بود -، و از جمله کسانی به شمار می‌رود، که به محض آشنا شدن با اسلام به این دین گروید و همچنین در باره وی می‌گویند در خطبه سخنرانی عمر در منطقه «جایبه» حضور داشته و در کوفه نیز مدتی زندگی کرده و در آنجا فرزندی داشت. ایشان در جنگ یرموک شرکت کرده و چشمش را در همان جنگ از دست داد.

الاعلمی حائری در کتاب دائره المعارف درباره مالک اشتر این چنین نوشت:

مالک اشتر بن حارث نخعی کوفی از جمله بزرگان شیعه و رؤسای عظیم الشان آن بود. او به ولایت علی ایمان داشته و برای دفاع از او به لشکر علی بن ابی طالب پیوست و از ایشان دفاع کرد. او در مقابل دشمنانش، مردی بسیار شجاع و سختگیری بود. وی در جنگ صفین به سوگند خود عمل کرد و عملی را انجام داد که از عهده کسی بر نمی آید. به گفته ابن ابی الحدید: در یکی از روزهای جنگ صفین اشتر را دیدم که شمشیر به دست وارد میدان جنگ شد و به شدت به همه دشمنان حمله می کرد، گویی به دنبال گرفتن مُلک بود. سپس گفت: میان هیچ یک از عرب ها و عجم ها فردی شجاعتر از او ندیده ام. از این راوی درباره اشتر پرسیدند که امام علی امیر مؤمنان درباره اش چه گفته است، گفت: اشتر برای من همانطور بود که من برای رسول الله ﷺ بودم و گفت ای کاش میان شما دو نفر مثل او بود، بلکه ای کاش حتی یک نفر میان شما شبیه او باشد که با بصیرت دشمنش را می شناخت. ابن الزبیر گفت: روز جنگ جمل، اشتر نخعی را دیدم، به محض اینکه ضربه ای به او زدم، او در مقابلش شش یا هفت ضربه به من زد و سپس مرا از پایم گرفت و در خندق انداخت.

الاعلمی افزود: در مدح او همین مطلب کافی است هنگامی که او از طرف علی عَلَيْهِ السَّلَامُ به فرمانداری مصر منصوب شد، علی عَلَيْهِ السَّلَامُ در

نامه اش به اهل مصر نوشت: اما بعد، من بنده ای از بندگان خدا را به سوی شما فرستادم که در روزهای جنگ خواب به چشمش راه نداده و هرگز از دشمن نترسیده و فرار نکرده و مانند آتش سوزان بر بدکاران می تازد و از حسب و نسب نیکویی برخوردار است. نامش مالک پسر حارث مذحجی است. . . . تا اینکه حضرت فرمود: در مواضعی که نیاز به هوشیاری دارد، هوشیار است و در جنگ حکیم. دیدگاه منطقی داشته و صبور می باشد، پس آنجا که سخن حقی زد، سخن او را بشنوید و از وی فرمانروایی کنید.

این مطلب را نیز سید امین در کتاب مجالس سنیه ذکر کرده که: مالک بن حارث اشتر از خواص اصحاب امیر مؤمنان علی عليه السلام بود. از جمله چیزی که امام علی در مدح و ستایش او در روز صفین به دو امیر از امیران لشکرش نوشت گفت: من مالک بن حارث اشتر را بر شما و پیروانتان به عنوان حاکم منصوب کردم، پس سخن او را بشنوید، و او را فرمان برید و او را مانند زره ای در مقابل خود بگذارید؛ چرا که او از جمله کسانی است که بیم و ترس در قلبش جای ندارد و هرگز شکست نمی خورد و برای انجام آنچه به آن مأمور شده، می شتابد. آنگاه مدح و ستایش امیر مؤمنان با این چند جمله مختصر به گوشان مالک اشتر رسید. علی عليه السلام یک کلمه مختصر، مالک را به خوبی مدح و ستایش می کند و آن سخنی بود که فرمودند، برای انجام آنچه به آن مأمور شده شتابان می رود و از اقدام کند او هرگز هراسان نشوید، چون خصلت او تمایل به انجام سریع وظایف

است. در واقع مالک اشتر شایسته این حرف‌ها بود، چرا که مردی جنگاور، دلاور، رئیس، بردبار، شاعر فصیح بود. از جمله شعرهایی که این مرد بزرگوار سراییده این بود:

اگر از مقام انسانی دور شده و ثروت اندوزی کنم
و با مهمانانم با چهره عبوس ملاقات کنم
با شدت از هر سمت بر فرزند هند هجوم برده
و درکشتن او و سپاهش لحظه‌ای درنگ نکنم
با آن سوارانی که همانند غول‌های تیزرو
و با شمشیرهای بلند و استواری تمام، هم‌آورد می‌طلبند
و حامل آهن‌های شعله‌وری هستند
که دارای درخشش برق یا شعاع خورشیدند
او در صورت نیاز با نرمش برخورد می‌کرد و در موارد دیگر در
جنگ با دشمنانش با شدت. سوار بسیار شجاع و دلاوری بوده و از
جمله بزرگان شیعه و شخصیتی عظیم‌القدر و توانمندی بوده که به شدت
وفادار امیر مؤمنان بود. وقتی امیر مؤمنان دریافتند که پنج نفر (معاویه،
عمرو بن العاص، ابو الاعور السلمی، حبیب بن مسلمه و بسر بن ابی
ارطاة) دشمن وی هستند، معاویه نیز دریافت که وفاداری (علی،
حسن، حسین، عبد الله بن العباس و مالک اشتر رحمت الله علیهم)
هرگز به او نخواهد بود.

رویدادهای سال 37 هجری و دلایل شهادت مالک اشتر رضوان الله علیه

پس از کشته شدن خلیفه عثمان بن عفان، مسلمانان، امام علی علیه السلام را به عنوان خلیفه خود دانستند و این بیعت را معاویه بن ابی سفیان رد کرد و حکومت شام را به عهده گرفت و با ادعای اینکه امام علی علیه السلام مسؤول کشته شدن خلیفه عثمان است، فتنه‌هایی علیه او علیه السلام در مکان‌های مختلف برانگیخت.

در آن زمان امام علی علیه السلام والیان خود را به سراسر مناطق اسلامی فرستاده بود، از جمله «قیس بن سعد» که او را والی مصر کرد. اما معاویه مدتی پس از انتصاب ابن سعد بر حکومت مصر، شایعه راه انداخت که قیس تحت حکم معاویه رفت و امام علی را رها کرد؛ معاویه همچنین ادعا کرد که قیس و لشکرش به صورت محرمانه به وی پیوستند.

این اخبار به گوش امام علی رسید، آنگاه «قیس بن سعد» را از حکومت مصر عزل کرد و محمد بن ابی بکر را جایگزین او کرد (که برای او نیز مقاله‌ای اختصاص می‌دهیم). پس از اینکه محمد بن ابی بکر، زمام امور را در مصر به دست گرفت، معاویه بن ابی سفیان، «معاویه بن حدیج سکونی» را به مصر فرستاد تا حکومت محمد بن ابی بکر را به بهانه انتقام از خون عثمان، خلیفه کشته شده، به هم بریزد و در واقع معاویه بن حدیج موفق به انجام این کار شد و توانست مردم را علیه محمد بن ابی بکر تحریک کند. به گفته طبری و ابن اثیر و دیگر مؤرخان وقتی خبر به گوش امام علی رسید، گفت: تنها این دو مرد

شایستگی حاکمیت مصر را دارند، یعنی یا قیس که او را برکنار کردیم و یا اشتر. در آن موقع اشتر از جنگ صفین برای پیگیری کارهایش به جزیره بازگشته بود. علی به قیس گفت: بر اساس شروطی که من برای حاکمیت گذاشته‌ام نزد بمان، سپس راهی آذربایجان شو.

وقتی خبر حوادث مصر به گوش امام علی علیه السلام رسید، نامه‌ای برای اشتر نوشت، در حالی که در منطقه نصیبین بود، وی را فراخوانده و از اخبار مصر آگاه ساخت و گفت: مصر کسی را جز تو به عنوان حاکم ندارد، پس به آنجا برو، چرا که اگر مسؤولیتش را به عهده‌ات نداده بودم، به نظرت بسنده می‌کردم. پس با یاری خداوند سختی را با نرمی آمیخته کن و تنها در صورت نیاز سختگیر باش. پس اشتر آماده رفتن به مصر شده، این در حالی بود که جاسوسان این خبر را به معاویه رساندند، آنگاه به شدت خشمگین شد؛ چرا که معاویه به مصر طمع داشت، و می‌دانست که در صورت حکومت اشتر، با سختی‌های بیشتر نسبت به حکومت محمد بن ابی بکر مواجه خواهد شد. پس معاویه به مسؤول مالیات در شهر قلزم نامه‌ای فرستاد و در آن به او نوشت: اشتر حکومت مصر را به عهده گرفته، پس اگر مرا از شر او خلاص کنی، تا ابد مالیات را از تو نخواهم گرفت. چون نامه معاویه به دست این مسوول رسید، فردی را فرستاد، تا به منطقه قلزم رفته، و در آنجا بماند. هنگامی که اشتر از عراق به مصر رفت، وارد قلزم شد و در آنجا همان مرد از او استقبال کرده و وی را در خانه‌اش مهمان کرده و برایش غذایی آورد و سپس شربت عسل که در آن سم

ریخته بود را به او داد، مالک به محض اینکه آن شربت را نوشید، بلا فاصله از دنیا رفت.

آنگاه معاویه نزد اهل شام آمد و گفت: علی، اشتر را به مصر فرستاد، پس نفرینش کنید، و هر روز او را نفرین می کردند. سپس کسی که سم را به او داد نزد معاویه آمد و خبر کشتن اشتر را به او داد، پس به منبر برخاست و گفت: «علی بن ابی طالب دو دست داشت: یکی از آن‌ها در جنگ صفین بریده شد و آن عمار یاسر بود؛ دست دیگرش امروز جدا گردید و آن مالک اشتر بود. و وقتی خبر وفاتش به علی رسید گفت: انا لله و انا الیه راجعون! مالک، تو چه دانی که مالک کیست؟ آیا دهر مانند او را بار دیگر خواهد آورد؟ خدا مالک را بیامرزد! اگر کوه می بود، قلّه‌ای دست نیافتنی و دور و بلند می نمود! و اگر سنگ می بود، صخره‌ای سخت می نمود! برای مثل مالکی! گریه کنندگان، گریه و ناله می کنند. کجا کسی همانند مالک است؟! به خدا سوگند او در راه ما جان باخت و برای از دست دادنش همیشه اندوهگین و ماتم زده می مانم.

گفته می شود که اشتر از راویان حدیث بود که از عمر و علی و خالد بن الولید و ابی ذر روایت کرده بود و افرادی بسیار از او روایت نقل کرده و احمد بن صالح می گوید که او از راویان مورد اطمینان و صادق بود.

ابو عمر کندی در کتاب الولاه والقضاه نوشته است: علقمه بن قیس می فرماید: هنگامی که مالک اشتر از دنیا رفت، من و شماری از

قبیله نخع نزد علی رفتیم، به محض اینکه مرا دید گفت: به خدا قسم که مالک مانند کوهی سرافراز و مانند سنگی سرسخت بود، گریه کنندگان باید بر مردی همچون مالک بگریند. کجا کسی همانند مالک هست؟! هرگاه از او یاد می‌کرد، غم بر جان‌ش سنگینی می‌نمود و بر نبودش تأسف می‌خورد که حزن و اندوهش بیشتر از ما بود. سلمی ام الاسود بن الاسود نخعی در سوگ او مرثیه‌ای می‌سراید که معنای تقریبی آن این چنین است:

بستم به من گفت که دیگر

خواب راحت چه اهمیتی دارد

گویی شب کناره‌هایش را به هم نزدیک کرده بود

و وسطش را با آشفستگی شدید شکافته بود (شب از شدت

غم و ناراحتی به توماری پیچیده تبدیل شده بود)

آیا بعد از اشتر نخعی امیدواریم

که دیگر نسلی مثل او بیاید

من به سواران (فراری) حمله کرده

و هنگامی که در حال اختلاف‌اند، آن‌ها را می‌زنم

المثنی در سوگ او شعری گفت که معنای تقریبی آن این چنین

است:

چه شده که روشنایی صبح، حال تو را سیاه کرده

و چه اتفاقی افتاده که کوه‌ها از صدای تکان خوردن، به خود می‌لرزند؟

به اندوه روح و جان چه شده
 که آن قدر مختلف شدند و مانند ستارگان خارا شده است
 برای مالک هر مرد دلیری که
 جنگاوریش را به یاد می آورد، گریه کند
 کسی که همیشه به یاری و
 فریاد رسی مردم شتاب می کرد
 اگر روزی قبایل مذحج با شتاب اقدام کنند
 فریاد زده می شود آن مالک پیروزمند کجاست؟
 وای از مصیبت از دست دادنش، هنگامی که
 روزگار تغییر می کند و مردان پلید از مرگ به لرزه می افتند
 وای از مصیبت آن روزی که مرگ
 او را فرا گیرد، و برای او زهر، کام مرگ می شود
 اگر با او مقابله می کردند یقیناً به اذن خدا
 خود را هلاک شده و مرده می یافتند
 اگر آنها جرات داشتند مانند مانند
 شیر جنگل با او رفتار می کردند
 وای بر اندوه من از فراقش
 که خواب را از من ربوده
 به پسر هند بگو: اگر به مالت می نازی
 بدان که در کف دستش در گذشته مالی بود که الان متعلق به تو شده

هزاران هـنـد دارم که از این سوز

جانسوز ناله سر می دهند

همچنین در جایی الکندی نوشت: علی، مالک اشتر را به مصر فرستاد، چون به منطقه قلزم رسید، شربت عسل مسموم نوشید و فوراً از دنیا رفت. هنگامی که خبر مرگش به گوش معاویه و عمر بن العاص رسید، گفتند: «خداوند لشکری از عسل دارد.»

بله همانطور که قبلاً ما و بسیاری از مؤرخان عرض کرده بودیم، اینچنین شد که مالک اشتر رضوان الله علیه با فرمان معاویه بن ابی سفیان مسموم شده و به شهادت رسید، در اینجا بعضی ها سعی می کنند که تهمت کشتن او را به گردن مردی که عسل سمی به او داد، بیندازند، اما به هیچ وجه این سخن منطقی نیست، چون او بر اثر نیرنگ معاویه مسموم شد، و خود این مرد را معاویه با چند درهم گول زد و لا حول و لا قوه الا بالله العلی العظیم.

مرقد مالک اشتر

همانطور که قبلاً عرض کرده بودیم، این مرد بزرگوار در منطقه قلزم با فرمان معاویه مسموم شد و این منطقه طبق جغرافیای قدیم مصر، خارج آن به شمار می رود، زیرا با تحقیقات ما معلوم شده که منطقه مصر قدیم همان منطقه باستانی امروزه است که همه آن را می شناسند و این منطقه از (فسطاط) تا به منطقه امام حسین گسترش یافته است.

اما امروزه، منطقه قلزم جزو مرزهای جغرافیایی مصر و چند کیلومتر بیرون از قاهره است و این منطقه طبق بررسی‌ها و تحقیقات ما منطقه کوه زرد (الجبل الاصفر) نام دارد.

درباره این مسئله سید جلالی در کتاب مزارات اهل بیت عليهم السلام می‌فرماید: «اما در مورد مرقد مالک، میان مؤرخان مشخص و مشهور است که ایشان در منطقه قلزم برای استراحت فرود آمد و در آنجا بر اثر سم جان داد و قبرش نیز در منطقه قلع خارج از قاهره امروزی است و مردم مصر در زبان عامیانه قاف را الف تلفظ می‌کنند. در این منطقه ایستگاه قطار وجود دارد که از میدان باب التحریر در قاهره می‌گذرد و حدود ده کیلومتر از قاهره فاصله دارد. قبر این بزرگوار دارای گنبد بلندی و بر روی قبر شریفش تابلوی‌ای گذاشته شده که بر روی آن این عبارت نوشته شده است:

کردار ما تنها اثر باقیمانده ماست، پس آثار ما را بنگرید

مالک اشتر نخعی، نامش مالک بن حارث نخعی کوفی یکی از مشهورترین دلاور مردان و از شیعیان امام علی بن ابی طالب سلام الله علیه بود. او مردی جلیل‌القدر و جزو افراد شایسته خلیفه و از پیروان او و رئیس قبیله خود بود. وی جزو افرادی بود که در جنگ جمل و صفین شرکت کرده و علی امیر مؤمنان عليه السلام مسؤولیت حکومت مصر را پس از قیس بن سعید بن عباد، به او واگذار کرد. هنگامی که به شهر قلزم رسید، با نوشیدن شربت عسل سمی جان داد، پس خداوند رحمت کند این مرد بزرگوار را که با عزت و افتخار زندگی

کرده و سعادت‌مندانۀ دنیا را ترک کرد. درگذشت او در سال ۳۷ هجری بود. علامه عبد الرسول شیرازی مقیم در مصر با یاری خداوند از این میراث عظیم در سال ۱۳۴۳ هجری تا به امروز محافظت کرده است.

علاوه بر آنچه سید جلالی فرموده، می‌گوییم: بارگاه مالک اشتر رضوان الله علیه در منطقه قلیج در مسیر کوه زرد در محله مرج، دقیقاً در ورودی شمال شرقی قاهره قرار دارد. این مقام معروف به نام مرقد سید عجمی است و اندک کسانی هستند که این مقام را به نام مقام مالک اشتر می‌شناسند و بسیاری از آن‌ها معتقدند که مقام سید عجمی یکی از خادمان بارگاه می‌باشد که در کنار مالک دفن شده است.

پس از تحقیقات بسیار درباره این مسئله، هیچ قبری در کنار مالک پیدا نکردیم، و در نتیجه در یافتیم که افرادی به دنبال مخفی کردن و پنهان نمودن نشانه‌های این بارگاه و مخفی کردن نام ساکن آن یعنی مالک اشتر هستند.

در تحقیقات خود متوجه شدیم این بارگاه در محدوده یک پارک بسته قرار دارد و زائران آن بسیار کم بوده و ساختمان جدید آن با کمک شماری از خیرین اهل هند بازسازی شد. با این وجود این قبر همچنان نزد بسیاری از مردم مصر عزیز و نزد مردم کشورهای همسایه ناشناس مانده است.

به همین دلیل ما فرصت را غنیمت شمرده و از دست اندرکاران مصر، این کشور عظیم و مادر جهان درخواست می‌کنیم که کمی به این مقام شریف اهمیت قائل شوند و مردم مصر را با آن آشنا کنند، تا

از طریق آن‌ها دیگر ملت‌ها نیز که تمایل به آشنایی و زیارت و دعا در این آرامگاه هستند، به این مکان تشریف بیاورند؛ چرا که مالک اشتر یکی از یاران و پیروان و امیر مصر و دست راست و حامی علی بن ابی طالب عليه السلام و شهید مظلوم در مصر بود.

همین بس که نام مالک اشتر در طول نسل‌ها و زمان‌ها جاودانه باقی مانده؛ زیرا نامش در تمام منابر کره زمین برده می‌شود؛ و سازمان ملل عهدنامه امام علی به مالک اشتر را تصویب و آن را در رتبه اول قوانین حقوق بشر رده بندی کرده است و تمام ملت‌های جهان نام مالک اشتر را از طریق این عهدنامه بین المللی شناختند. پس برای او همین بس است که از عزت و کرامت آخرت برخوردار بوده و این مطلب در عهدنامه امام علی به او و همچنین در سخنان حضرت در مورد وی ذکر شده است.

در پایان می‌گوییم: درود بر تو مالک بن حارث اشتر نخعی و شهادت مبارک باد، از خداوند متعال خواستاریم که شفاعت کسی که تو را منصوب کرده و تو را به مصر فرستاده یعنی همان امیر مؤمنان عليه السلام را نصیب ما گرداند و توفیق زیارت همیشگی تو را در دنیا و در آخرت همنشینیت را به ما اعطا فرماید، چرا که او بر هر کاری تواناست.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - تصویر دکتر احمد قیس از داخل خودروی کوچک که برای رسیدن به بارگاه مالک اشتر

۲ - تصویر دکتر احمد قیس از درون راهروی ورودی بارگاه مالک اشتر

۳ - تصویر دیگر از راهروی ورودی بارگاه مالک اشتر

۴ - تصویر دکتر احمد قیس در ورودی بارگاه مالک اشتر

۵ - تصویر دیگر ورودی آرامگاه شریف

۶ - تصویر دکتر احمد قیس در کنار تابلوی زیارتنامه مالک اشتر

۷ - تصویر بارگاه مالک اشتر که در آن دکتر احمد قیس پارچه را از روی قبر شریف برمی دارد

۸ - تصویر دکتر احمد قیس در حالی که دست خطی قبر شریف را به خوبی می نگرد

9 - تصویر نوشته‌های روی قبر شریف که نام صاحب آن و تاریخ شهادتش بر روی آن حکاکی شده

10 - تصویر که در آن دکتر احمد قیس قبر شریف را پس از خواندن فاتحه برای مالک اشتر می‌بوسد

۱۱ - عکس دکتر احمد قیس میان قبر و تابلوی زیارتنامه خاص مالک اشتر

به نام خدا

مصر و بارگاه محمد بن ابی بکر رضوان الله علیه

او کیست؟

او: محمد بن عبد الله (ابی بکر) بن عثمان بن عامر تمیمی قرشی، فرزند خلیفه اول ابو بکر صدیق و به فرمان علی ابن ابی طالب رضوان الله علیهم امیر مصر شد. او به دلیل ورع و تقوایش به «عابد قریش» معروف بود.

تولد محمد بن ابی بکر: او سال دهم هجری در حجه الوداع در منطقه ای میان مکه و مدینه به دنیا آمد. او در مدینه منوره در خانه علی ابن ابی طالب رضی الله عنه بزرگ شد.

مادرش: اسما دختر عمیس همسر جعفر بن ابی طالب معروف به (جعفر الطیار - لقبی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هنگام شهادتش بر او گذاشت) است. الطیار کسی بود که در آغاز دعوت پیامبر صلی الله علیه و آله به عنوان فرماندار مهاجرین به حبشه فرستاده شد و او فرزند ابو طالب (شیخ بطحا) و برادر بزرگ امام علی و عباس و عقیل رضوان الله علیهم است. پس از شهادت جعفر، ابو بکر با او ازدواج کرد که ثمره این ازدواج محمد بن ابی بکر بود و مدت ازدواجش با ابو بکر طول نکشید

که ابو بکر دار فانی را وداع کرد. پس از درگذشت ابو بکر، امام علی با او ازدواج کرد و او را همراه با پسرش محمد بن ابی بکر به خانه اش برد. گفته می شود که در آن زمان محمد بن ابی بکر، کودکی سه یا چهار ساله بود. این بانو همراه فرزندان در خانه امام علی ماند و ثمره ازدواج شان فرزندی به نام یحیا بود.

گفته می شود که این بانو مسئولیت غسل و تکفین حضرت فاطمه زهرا عليها السلام را پس از شهادتش به عهده گرفت و از او روایت و حدیث نقل می کرد.

حوادث سال 38 هجری و شرایط شهادت محمد بن ابی بکر

در مقاله مالک اشتر گفته بودیم که امام علی عليه السلام پس از رسیدن خبر هرج و مرج در مصر، در زمان محمد بن ابی بکر، مالک اشتر را فراخوانده تا پیگیری امور مصر را به جای محمد بن ابی بکر به عهده بگیرد، اما قبل از رسیدنش به مصر مسموم و به شهادت رسید و دلایل آن را سابقاً گفتیم. هنگامی که خبر شهادت اشتر به محمد بن ابی بکر رسید، نامه ای برای امام علی نوشت که حضرت عليه السلام به نوبه خود به نامه اش پاسخ داد و پس از آن حوادث متعددی اتفاق افتاد؛ که سرانجام آن منتهی به قتل و شهادت وی شد.

ما در این مقاله به ذکر این حوادث از زبان ابن اثیر در کتاب (الکامل فی التاریخ) ج ۳ خواهیم پرداخت، وی گفت: چون به محمد بن ابی بکر خبر رسید که علی عليه السلام مالک اشتر را به سوی مصر روانه

کرده است، این خبر بر او دشوار آمد، آنگاه امام علی علیه السلام برایش نامه ای نوشت که در آن آمده است: اما بعد؛ به من خبر رسیده که از فرستادن مالک اشتر به جای تو ناراحتی، این کار را نکردم تا تو را در جهاد، گُند و بی کوشش بشمارم یا از تو تلاش و کوشش بیشتری خواستار باشم. اگر حکومتی را که در دست توست از دست تو گرفتم، تو را به کاری می گمارم که سنگینی و رنج آن کم تر و امارت آن بر تو خوشایندتر باشد. همانا مردی را که به حکومت مصر گماشته بودم، مردی بود که خیرخواه ما و سرسخت بر دشمن ما بود. رحمت خدا بر او باد، که روزگارش را به سر رساند و با مرگ خود رو به رو شد! ما از او راضی هستیم. خدا هم از او راضی باشد و پاداشی دو چندان عطایش کند و فرجامش را نیکو گرداند. پس به سوی دشمنان بشتاب و آستین برای نبرد، بالا زن و با حکمت و پند شایسته، به راه پروردگارت فراخوان و بسیار خدا را یاد کن و از او یاری بجوی و از او بترس تا آنچه را اندوهگینت ساخته، برطرف سازد و بر آنچه به تو سپرده، یاری ات کند. خداوند، ما و تو را شامل رحمت خاصه خود، کند!».

آنگاه محمد در پاسخ نوشت: اما بعد؛ اینک نامه یاران را دریافتیم و محتوای آن را درک کردم. هیچ کس از مردم بیشتر از من مرید رأی امیر مؤمنان نیست، بنده با دشمن با سرسختی و با یارانمان مهربان خواهم بود. بدین ترتیب من سپاهی را آماده کرده و قیام کردم، آنگاه همه مردم، به جز کسانی که قصد جنگ با ما را دارند و اختلافاتشان

را با ما ظاهر و رو کردند. بنده پیرو خط و فرمان امیر مومنان هستم و السلام.

مردم شام پس از جنگ صفین منتظر فرمان «حکمین» ماندند؛ هنگامی که از هم جدا شدند، مردم شام معاویه را به خلافت بیعت کرده و سپس وی قدرتمندتر شد، اما مردم عراق بر سر علی عليه السلام اختلاف کردند. تنها فکر معاویه در آن زمان مصر بود و به دلیل وابستگی مردم آن به امام علی عليه السلام و نفرتشان از یاران عثمان، از آن‌ها هراس داشت و امیدوار بود که اگر حاکمیتش را به دست بیاورد، علیه علی عليه السلام قیام کند؛ چرا که مالیاتی از مصریان می‌گرفتند که بسیار زیاد بود. معاویه، عمرو عاص، حبیب بن مسلمه، بسر بن ابی ارطأه، الضحاک بن قیس، عبد الرحمن بن خالد، ابو اعور سلمی و شرحبیل بن السمط کندی را فراخواند و گفت: آیا می‌دانید شما را برای چه گرد هم آورده‌ام! من شما را برای امری بسیار مهم جمع کردم! گفتند: خداوند غیب را بر احدی آشکار نمی‌کند و ما از آن‌چه می‌خواهی خبری نداریم. عمرو عاص گفت: ما را دعوت کردی تا نظرم‌ان را درباره مصر بپرسی؛ پس اگر به همین خاطر ما را دعوت کرده‌ای، راهی شو و شکیب‌باش؛ چرا که نظرت در این مورد بسیار خوب است، زیرا عزت و کرامت تو و اصحابت در خوار و ضعیف شدن دشمنانت در آن خواهد بود. آنگاه معاویه گفت: به چه فکر می‌کنی ای پسر عاص! در این هنگام بود که عمرو، با معاویه عهد بست در صورت مبارزه با علی، مصر نصیب او خواهد شد. آنگاه

معاویه نزد اصحابش آمد و گفت: ابو عبد الله زخمی شده، چه اندیشه ای می کنید؟ گفتند: همگی با نظر عمرو موافقیم. معاویه گفت: پس چه کار کنم؟ عمرو در مورد جزئیات این نبرد توضیحی نداده و فقط در ادامه سخنانش گفت: به نظرم لشکر عظیمی را به فرماندهی مرد سنگدل و استوار و مورد اعتماد به مصر بفرست، آنگاه در این کشور هر کس که هم رأی با ما است نزد او خواهد آمد و با وی پیمان می بندد و علیه دشمنان ما قیام خواهد کرد، پس اگر لشکرت با آن مخالفان مصری متحد شدند، به امید خداوند تو پیروز خواهی شد.

معاویه گفت: به نظرم که به یاران مان پیام هایی بفرستیم و قول هایی بدهیم و از آن ها بخواهیم که استوار بمانند و به دشمنان مان در آن منطقه نیز نامه هایی بفرستیم که ما خواستار صلح هستیم و با قبول صلح از آن ها قدردانی کنیم و اگر قبول نکردند، آن ها را از جنگ با خود بترسانیم؛ چون هدف مان جنگ با آن ها نیست، ولی اگر مجبور باشیم، با آن ها خواهیم جنگید. سپس معاویه ادامه داد: تو ای فرزند عاص، سخت گیری و شتاب تو و حکمت و منطق من هر دو مورد عنایت خداوند قرار دارد. عمرو گفت: آنچه صلاح می دانید را انجام دهید؛ اما من معتقدم که در نهایت موضوع ما به جنگ کشیده خواهد شد.

در واقع همین تصویری که عمرو عاص داشت، هم اتفاق افتاد؛ زیرا خبر به معاویه بن ابی سفیان رسید که محمد بن ابی بکر با وسوسه ها و شروط معاویه مخالفت کرد، آنگاه نامه ای برای عمرو

عاص فرستاد که در آن خواستار قیام علیه محمد بن ابی بکر و جنگ با او شد.

ابن الاثیر در این خصوص نوشته است:

معاویه به عمرو عاص فرمان داد تا آماده رفتن به مصر شود و با او شش هزار مرد فرستاد و او را به رفتار حکیمانه و پرهیز از عجله نصیحت کرد. عمرو روانه سرزمین مصر شد، طرفداران عثمان دور او گرد آمدند، وی در میان آن‌ها نشست و نامه‌ای برای محمد بن ابی بکر نوشت: اما بعد؛ ای فرزند ابی بکر از جلوی راهم دور شو چون دوست ندارم خونت را بریزم؛ مردم این سرزمین بر خلاف تو اتفاق نظر و قصد دارند تو را تحویل من دهند، پس از این سرزمین بیرون شو، زیرا من خیرخواه تو هستم. عمرو، نامه مشابه معاویه را که در آن محمد بن ابی بکر را تهدید کرده بود ضمیمه نامه خود کرده و با پیک خود، برای محمد فرستاد.

محمد این دو نامه را برای امام علی عليه السلام فرستاد و به او خبر داد که عمرو قصد دارد به سرزمین مصر حمله کند و او از اقدامش به شدت خسته شده و از امام درخواست کمک کرد. پس امام علی عليه السلام نامه‌ای برایش فرستاد که در آن از شیعیانش بخواهد که به لشکرش بپیوندند و به او قول داد که لشکری برایش بفرستد و فرمان داد که در مقابل دشمنش شکیبا باشد و با شدت با او بجنگد. محمد بن ابی بکر در میان جمعی از مردم برخاست و از آن‌ها خواست تا علیه دشمن‌شان به فرماندهی کنانه بن بشر قیام کنند، سپس ایشان دو هزار نفر از آن‌ها

را انتخاب کرده به فرماندهی کنانه پیشاپیش سپاه خود به جنگ فرستاد، تا خود همراه دو هزار نفر دیگر بعدها به کنانه بپیوندد. در این هنگام عمرو در مقابل کنانه سپاهش را مستقر کرد و وقتی نزدیک او شد، کنانه به گردان‌های عمرو عاص یکی پس از دیگری حمله کرده و آن‌ها را شکست می‌داد. هنگامی که عمرو این را دید، معاویه بن حدیج را فراخواند و او مانند برق، شتابان به نزد او آمد و به همراه لشکری از شام، کنانه و یارانش را محاصره کردند؛ وقتی کنانه این را دید، از اسب خود پیاده شد و یارانش نیز همراه او پیاده شدند، سپاه عمرو عاص، شمشیر زنان به او حمله کردند، تا کنانه به شهادت رسید.

چون خبر کشته شدن کنانه به گوش محمد بن ابی بکر رسید، یارانش از او جدا شدند. عمرو نزدش آمد در حالی که کسی همراهش نمانده بود، آنگاه محمد تنها در مسیری به راه افتاد تا به خرابه‌ای رسیده و آنجا پنهان شد. عمرو عاص مسیرش را ادامه داد تا وارد فسطاط شد، معاویه بن حدیج به دنبال محمد بن ابی بکر می‌گشت تا به جماعتی رسید، از آن‌ها درباره محمد پرسید؛ یکی از آن‌ها گفت: وارد آن خرابه شدم، و دیدم در آنجا مردی نشسته است. ابن حدیج گفت: بله او همان شخص است که ما می‌خواهیم، سپس وارد خرابه شده و محمد را بیرون آوردند در حالی که نزدیک بود از تشنگی جان دهد؛ او را به فسطاط آوردند، آنگاه برادرش عبد الرحمن بن ابی بکر که در میان لشکر عمرو عاص بود، مانند شیر درنده جلو آمد و گفت: آیا برادرم را می‌کشید؟ صبر کنید، ابن حدیج را فراخوانید و او را از

کشتن برادرم باز دارید. ابن حدیج، محمد را فراخواند و گفت شما کنانه بن بشر را که پسر عموی من است، کشتید و اکنون من محمد را آزاد کنم؟ هرگز! آیا کافران شما بهتر از آنانند، یا برای شما امان نامه‌ای در کتاب‌های آسمانی وجود دارد! محمد گفت: قطره‌ای آب به من بیاشامانید. معاویه بن حدیج گفت: خدا مرا سیراب نکند اگر به تو قطره‌ای آبی بدهم، شما عثمان را از اینکه آب بیاشامد مانع شدید و خداوند به او از شربت گوارای بهشتی نوشاند. به خدا سوگند، ای پسر ابو بکر تو را در حالی که تشنه باشی خواهم کشت و خداوند از آب سوزان و چرکابه خونین دوزخ به تو می‌آشاماند. محمد بن ابی بکر به او گفت: ای پسر زن یهودی ریسنده! این به دست خداوند است که دوستانش را سیراب می‌کند و دشمنانش را تشنه دارد و آن تشنگان تو و افراد نظیر تو و کسانی هستند که تو آنان را دوست می‌داری و آنان تو را دوست می‌دارند. به خدا سوگند، اگر شمشیرم در دستم بود نمی‌توانستید به من این چنین دسترسی پیدا کنید. معاویه بن حدیج به او گفت: آیا می‌دانی با تو چه خواهم کرد؟ جسدت را در شکم خری مرده گذاشته، سپس آن را به آتش خواهم کشید!. محمد گفت: به فرض اگر با من چنین کنید، چه بسیارند اولیای الهی که با آنان چنین کرده‌اند. به خدا سوگند آرزومندم خداوند این آتشی که مرا به آن می‌ترسانی را بر تو و یاران تو و معاویه و عمرو بچشانند، که هرگاه آن دوزخ آتشش خاموش شود، خداوند از آن آتش شدیدتر سوزانده‌تر را به شما بچشانند. آنگاه معاویه بن حدیج از دست او

خشمگین شد و او را کشت، سپس جسدش را در شکم خر مرده‌ای گذاشته و به آتش کشید!

وقتی خبر کشته شدن محمد بن ابی بکر به عایشه ام المؤمنین رسید، به شدت غمگین شد و در پایان نمازش دست به دعا برداشته و معاویه و عمرو را نفرین کرد و فرزندان محمد را به سرپرستی گرفت، که قاسم بن محمد بن ابی بکر در میان فرزندان محمد بود. گفته می‌شود عایشه به خاطر اندوه از دست دادن محمد، پس از کشته شدن وی، تا آخر عمرش هرگز گوشت کباب شده نخورد.

ابن الاثیر افزود:

حجاج بن غزیه انصاری از مصر آمد، و امام علی را از کشته شدن محمد بن ابی بکر با خبر ساخت، در جلسه انصاری با امام، عبد الرحمن بن شیبب فزاری والی که امام عَلَيْهِ السَّلَامُ در شام منصوب کرده بود، حضور داشت و وی از خوشحالی عمرو در کشته شدن محمد و حاکمیت مصر و شادی اهل شام از این حوادث خبر داد. امام علی گفت: حزن و اندوه ما برای محمد به اندازه شادی شامیان، بلکه بارها بیشتر است! آنگاه علی عَلَيْهِ السَّلَامُ لشکر را فراخواند و در میان مردم سخنرانی کرد و گفت: همانا مصر را تبهکاران و دوستداران جور و ستم و همانان که مردم را از راه خدا باز می‌داشتند و اسلام را به کژی می‌کشاندند، فتح کرده‌اند. آگاه باشید که محمد بن ابی بکر به شهادت رسید. رحمت خدا بر او باد! در

پیشگاه عدل الهی قاتلان او محاسبه می‌شوند. همانا به خدا سوگند، تا آنجا که من می‌دانم او از آنان بود که انتظار مرگ را می‌کشید و برای ثواب کار می‌کرد و از چهره هر نابکار نفرت داشت و چهره مومن را دوست می‌داشت. همانا به خدا سوگند، من خود را به کوتاهی و ناتوانی سرزنش نمی‌کنم و من در کار جنگ به راستی کوشا و بینایم. من همواره در جنگ پیشگام هستم و راه‌های دوراندیشی را به خوبی می‌شناسم و با رای صحیح قیام و از شما آشکارا فریاد خواهی می‌کنم و بی‌پرده استغاثه، ولی سخن از من نمی‌شنوید و فرمانم را اطاعت نمی‌کنید تا کارها بد و فرجام می‌شود و شما مردمی هستید که با شما نمی‌توان در طلب خونی برآمد و از اندوه‌های درونی کاست، پنج‌جاه و چند شب است که شما را به یاری دادن برادرانتان فرا می‌خوانم ولی همچون شتری که به درد ناف گرفتار شده برای من نالیدید و چنان زمین‌گیر شدید همچون کسی که قصد جهاد و کسب اجر و ثواب ندارد. سپس از شما لشکری کوچک و ناتوان و پریشانی فراهم آمد (که گویی آنان را به سوی مرگ به اجبار می‌برند) اف بر شما باد! و سپس از منبر فرود آمد و به خانه خود رفت.

همچنین ابن اثیر گفته است که مؤرخان با تفاوتی اندک در عبارت‌های به کار برده آن را برایمان ذکر کرده‌اند.

اما در رابطه با عمر شریف محمد بن ابی بکر در روز شهادتش، اکثر روایات می‌گویند که ۲۸ سال یا کمی بیشتر است.

ساختار مسجد و ضریح

سر محمد بن ابی بکر در جایگاهی دفن شده که امروزه به نام (جامع محمد صغیر) در خیابان «الوداع» در شهر مصر قدیم دفن شده است که توسط عموم مردم زیارت می شود و برایش فاتحه می خوانند. در کتاب «مساجد مصر» نوشته دکتر سعاد ماهر چاپ شده در سال ۱۳۹۳ هجری قمری توصیف دقیق این مسجد ذکر شده، که متن دقیق آن اینگونه است:

«این مسجد واقع در شهر مصر قدیم در خیابان باب الوداع، نزدیک در سمت چپ پیاده رو به سوی شرق باب الوداع و در کنار قبر تخریب شده معروف به نام کردی قرار دارد. این مسجد به نام (جامع محمد الصغیر) معروف است و همچنین به نام (زامام) نیز شناخته می شود. چرا که مدتی پس از کشتن او، «زامام» برده محمد بن ابی بکر به محل دفنش آمده و نبش قبر کرده و چیزی جز سر آن حضرت نیافت، پس آن را گرفت و به مکانی که امروزه به نام مسجد زمام معروف است، برد و آنجا دفنش کرد و بر روی آن مسجدی ساخت. گفته می شود که سر در جای قبله دفن شده و به نام مسجد زمام شناخته شده است. همچنین گفته می شود، هنگامی که بخشی از ستون های خانه محمد بن ابی بکر شکاف برداشته بود، کمی از سر مبارکش معلوم شد، که فک پایینی او شکسته بود، آنگاه میان مردم شایعه شد که این سر محمد بن ابی بکر است.

مردم به سمت آن دیوار و جایگاه قبله مسجد قدیم رفتند و زیر

محراب مسجد زمام را حفاری کردند، بلکی بتوانند سر مبارک را پیدا کنند، اما به نتیجه‌ای نرسیدند. همچنین در گوشه شرقی این مسجد و محراب قدیمی نزدیک آن و گوشه غربی آن نیز حفاری کردند، اما باز چیزی نیافتند، اما گفته می‌شود که سر محمد بن ابی بکر در محراب یا در دیوار خانه‌اش قرار دارد و روایت موثق این است که بارگاه موجود در مکان مسجد معروف به نام او در مصر قدیمی است؛ چرا که در کتاب «کواکب سیاره» آمده است که در اغلب قبور اهل مصر اختلاف نظر وجود دارد و در مصر قبری آشکارتر از قبر مسلمه بن مخلد و بارگاه محمد بن ابی بکر صدیق و بارگاه زین العابدین و بارگاه عفان وجود ندارد. الاسعد نسابه نیز در کتاب (مشاهد الرؤوس) به ذکر این مسئله پرداخته است. از جمله بارگاه‌های ذکر شده، بارگاه سر محمد بن ابی بکر است، که ساخت مسجد او در قرن نهم هجری سال ۸۳۰ هجری (۱۴۲۶) میلادی در دوره سلطان اشرف برسیای به دستان المعز تاج الدین شوکلی شامی والی قاهره انجام گرفت. در این مسجد نماز جمعه و نماز جماعت و مناسب دینی برگزار می‌شود و این مکان نزد اهل مصر مشهور به استجاب دعا است. بنا به آنچه بر تابلوی ورودی اصلی ثابت شده، این بارگاه در دوره عثمانی سال ۱۲۸۷ هجری به دست امیر سعاده محمد پاشا بازسازی شده است، باید گفت این مسجد از جمله مرتفع است که برای ورود به آن باید با چندین پله به سمت آن صعود کرد.

ابن سعید، در مورد قبر محمد بن ابی بکر گفت: «من قبرش را در

فسطاط زیارت کردم. « این مطلبی است که زرکلی در کتاب (الاعلام) و بسیاری از مؤرخان و علاقه‌مندان به این موضوع آن را نقل کرده و بر وجود بارگاه محمد در فسطاط تاکید می‌کنند.

علاوه بر مطالب فوق‌الذکر، ما در آغاز سال ۲۰۱۶ مشرف به زیارت این بارگاه مبارک شدیم، ولی به بهانه اینکه آن بارگاه نیاز به بازسازی و مرمت دارد، به فرمان وزارت اوقاف بسته بود. لازم به ذکر است این مسئله مورد ناراحتی و نگرانی بسیاری از اهالی منطقه نزدیک ضریح شده بود، زیرا این مسئله بیش از دو سال ادامه داشته و وزارت آثار هنوز بازسازی آن را آغاز نکرده است.

بنا براین ما از این فرصت استفاده می‌کنیم و از دست‌اندرکاران درخواست می‌کنیم هرچه سریعتر به مرمت و بازسازی آن پردازند یا اینکه درهای آن را تا زمان آغاز بازسازی، به روی زائران بگشایند.

در پایان این مقاله ما با عرض درود فراوان بر این ولی خدا، می‌گوییم: سلام علیک ای محمد بن ابی بکر، درود بر تو آن روزی که متولد شده‌ای و روزی که کشته شدی و آن روز که مبعوث خواهی شد، تا از آن کسانی که به تو ظلم کرده و تو را کشتند و کسی که به آن‌ها کمک کرده و آن‌ها را برای انجام این کار تحریک کرده‌اند، داد خواهی کنی. به درستی که خداوند شنوا و اجابت‌کننده دعاست.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکس گنبد مسجد و بارگاه محمد بن ابی بکر رضوان الله علیه

۲ - عکس ورودی مسجد و بارگاه بسته محمد بن ابی بکر

۳ - عكس دكتور احمد قيس مقابل در بسته بارگاه محمد بن ابى بكر

۴ - دكتور احمد قيس هنگام اشاره به پنجره ضريح شريف محمد بن ابى بكر

۵ - عکسی از بیرون پنجره نام صاحب قبر شریف که محمد بن ابی بکر است را نشان می‌دهد

۶ - عکسی دیگر دکتر احمد قیس در کنار پنجره ضریح شریف

۷ - تصویر دکتر احمد قیس جلوی در بارگاه شریف محمد بن ابی بکر به همراه تصویر قفل دربارگاه شریف و اعلامیه وزارت اوقاف و آثار پیرامون مبنی بر دلیل بستن این بارگاه

به نام خدا

مصر سپس مراکش.. و بارگاه مولا ادریس رضوان الله علیه

مولا ادریس کیست؟

او ادریس بن عبد الله محض (و این لقبش است) بن حسن مثنی بن حسن مجتبی فرزند علی ابن ابی طالب ع و کنیه او ابا عبد الله است.

مادرش: عاتکه دختر عبد الملک بن الحارث شاعر ابن خالد بن العاص بن هشام بن المغیره مخزومی است.

تربیت او: او فرزند اهل بیت نبوت، و از نسل عترت پاک اهل بیت است، اما موفق نشدیم منابعی درباره زندگینامه و تربیت او قبل از حوادث قیام (نبرد فخ) علیه هارون رشید عباسی به دست بیاوریم. فخ دره‌ای در مکه است که در آن نبردی میان لشکر عباسی‌ها و عده‌ای از سادات علوی به رهبری حسین بن علی ملقب به (عابد) بن حسن بن حسن مثنی بن حسن سبط پیامبر بن علی بن ابی طالب اتفاق افتاد. از جمله کسانی که همراه حسین بن علی (عابد) بودند، فرزندان عموهایش: ادریس، سلیمان و یحیا فرزندان عبد الله (محض) رضوان الله علیهم را می‌توان نام برد.

این رویداد در هشتم ذی حجه سال ۱۶۹ هجری در منطقه فخ هنگام رفتن خاندان اهل بیت به حج و در هنگام احرام (یعنی هنگامی که لباس احرام را برای ادای فریضه حج پوشیده بودند) اتفاق افتاد.

در این حادثه، حسین بن علی (عابد) همراه با گروهی از یارانش به شهادت رسیده و در نهایت لشکر ایشان شکست خورده و در این میان ادريس به مصر و پس از آن به مراکش فرار کرد و این مسئله در ادامه این مقاله آشکارتر خواهد شد.

رویداد «نبرد فخ» را بسیاری از مؤرخان نقل نمودند و و درباره آن کمی مفصل صحبت کردند.

اعتماد اصلی مان در نقل این حوادث به کتاب اصفهانی (مقاتل الطالبین) بود، که دلیل ورود ادريس به مصر را ذکر کرده و همچنین از بخشی از کتاب ابن عنبه (عمده الطالب) به منظور ذکر جزئیاتی که اصفهانی آن را ذکر نکرده، کمک گرفتیم.

اصفهانی در کتابش می نویسد: ادريس بن عبد الله بن حسن بن حسن به همراه غلامش «راشد» از نبرد فخ جان سالم به در بردند، و از آنجا با گروهی از حجاج، به مصر و آفریقا رفتند. گفته می شود که ادريس طبق گفته غلامش راشد عمل می کرد، تا اینکه شب به مصر رسیدند. «راشد» جلوی درب خانه یکی از یاران بنی العباس نشست، وقتی لهجه ایشان را شنید، متوجه شد که آن ها اهل حجاز هستند، به آن ها گفت: گمان دارم شما عرب هستید؛ گفتند: بله، گفت: اهل حجاز، گفتند: آری، راشد به یکی از آن ها گفت: می خواهم داستان

زندگی یمان را به تو بگویم، اما در عوض باید به ما قول دهی که یکی از این دو کار را انتخاب کنی، یا اینکه ما را در نزد خودت در آمان نگه داری، یا اینکه داستان مان را پنهان کنی تا از این سرزمین خارج شویم.

آن مرد به او گفت: چشم حتماً، آنگاه او خود و ادریس بن عبد الله را معرفی کرد و آن مرد، آن‌ها را در خانه اش پنهان کرد. قافله آفریقا آماده حرکت شد، اما آن مرد، راشد را همراه آن‌ها فرستاد و به او گفت که در مسیر منطقه مسالح افرادی هستند که از همه چیز با خبرند و تمام کسانی که این مسیر را طی می‌کنند را بازرسی کرده و می‌ترسم ادریس را بشناسند، پس من او را با خود از راهی می‌برم که نگهبانان در آنجا حضور ندارند و پس از چند روز او را به تو تحویل می‌دهم. آن مرد حجازی این کار را کرد و هنگامی که نزدیک کاروان آفریقایی شد، ادریس را با راشد فرستاد، تا در سرزمین بربر وارد منطقه ای به نام فاس و طنجه شده و در آنجا ساکن شدند و قوم بربر از ادریس اطاعت می‌کردند.

الرشید از این مسئله با خبر و به شدت ناراحت شد و در مورد این مسئله به یحیی بن خالد شکایت کرد، یحیی در عوض به او گفت: من تو را از دست ادریس خلاص می‌کنم. سپس سلیمان بن جریر جزری که زبان زیدی بتری را می‌دانست و از رؤسای آن‌ها بود، را فراخواند و به او وعده‌های بسیاری از جانب خلیفه داد که در صورت کشتن ادریس، به همه آرزوهایش خواهد رسید. سپس یحیی به سلیمان

جزری عطر سمی داد تا با آن ادریس را بکشد، او آن عطر را گرفت و به همراه دوستش چندین روز از مناطق مختلف عبور کرده تا خود را به نزد ادریس بن عبد الله رساندند، سلیمان جزری به ادریس در مورد مذهب سخن گفته و ادعا کرد که حاکم مرا به خاطر دینم زندانی خواهد کرد، به همین دلیل نزد تو آمدم، آنگاه ادریس به او پناه داده و با وی مأنوس شد. گفته می شود، آن مرد بسیار متملق و چرب زبان بود و همیشه در مجالس بربرها می نشست و بر علیه زیدی ها دشنام می گفت و برای اهل بیت دعا می کرد، بدین ترتیب ادریس بیشتر به او اعتماد می کرد. یک روز به ادریس گفت: جانم فدایت، این عطر گران قیمت را برایتان از عراق آورده ام و در تمام این سرزمین مثل آن پیدا نمی شود، ادریس آن را گرفت و بوسید و کمی به بدنش از آن عطر زده و سپس آن را بویید. در این هنگام سلیمان نزد دوستش باز گشت و هر دو اسب را آماده کرده و شتابان به سرزمین خود بازگشتند.

ادریس از شدت بوییدن عطر سم بیهوش شد، و هیچ کس از نزدیکانش نمی دانستند قضیه چیست، راشد برده ادریس را آوردند، و وی مدتی سعی کرد، او را درمان کند تا بداند که داستان از چه قرار است. تا اینکه ادریس بهوش آمده ولی شب هنگام از دنیا رفت. در این حال بود که راشد قضیه سلیمان را فهمید و با گروهی از مردم به دنبال او و دوستش گشتند، اما کسی جز راشد نتوانست آن ها را پیدا کند، چون اسبان مردمی که با راشد بودند از دوری مسافت از حال رفتند، هنگامی که راشد به سلیمان رسید، چند ضربه به سر و صورتش زد، و با یک ضربه انگشتان دستش را قطع کرد.

ولی علی بن ابراهیم به نقل از محمد بن موسی نوشته است: رشید، برده المهدی به نام «شماخ» را نزد ادریس فرستاد و به ادریس این طور وانمود کرد که او پزشک بوده و از شیعیان می باشد ادریس برای معالجه دندان هایش از او خواست، وی را درمان کند و او به ادریس خلال دندان سمی داد، وقتی ادریس آن را در دهان گذاشت و دندان هایش را با آن تمیز کرد، تمام گوشت دهانش تکه تکه شد، و شماخ شتابان از آنجا بیرون آمد تا به مصر رسید. ابن الاغلب نامه ای برای الرشید فرستاد و او را از ماجرای ادریس باخبر کرد، آنگاه الرشید، شماخ را پستیچی مصر کرده و بدین ترتیب او کارمند حکومت وقت شد.

احمد بن محمد بن سعید به نقل از یحیی بن الحسن و او به نقل از داوود بن القاسم جعفری به ما گفت: سلیمان بن جریر یک ماهی کباب شده سمی به ادریس هدیه داد و او را کشت، به هر حال خداوند رحمتش فرماید.

همچنین می گویند که مردی از طرفداران بنی العباس درباره کشته شدن ادریس بن عبد الله بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب علیه السلام شعری به این مضمون سرود:

آیا ادریس فکرمی کردی

از دست خلیفه فرار کنی

آنها حتماً تو را پیدا کرده یا اینکه به شهری می روی

که در آن کسی تو را نمی شناسد

شمشیرها اگر خشم او را ببینند
 از غلاف بیرون کشیده شده و در مقابلش تمام عمرها کوتاه
 پادشاهی است که انگار مرگ فرمان بردار
 اوست، و سرنوشت نیز مطیع اوست
 گفته می شود که راشد به جایی که در آن ادريس بود، بازگشت
 و او را در آن مکان دفن کرد، برخی می گویند همسر او حامله بوده
 و راشد از او نگهداری کرد تا فرزند ادريس به دنیا آورد، آنگاه او را به
 نام پدرش نامگذاری کردند و ادريس کودک، تحت حمایت بربرها
 زندگی کرده و بعد از بزرگ شدنش، مسئولیت حکومت بر بربرها را به
 بهترین نحو به عهده گرفت.

اما ابن عنبه می گوید: ادريس بن عبد الله محض فرزند حسن بن
 الحسن بن علی ابن ابی طالب عليه السلام کنیه او ابا عبد الله بود و در نبرد
 فح همراه حسین بن علی (عابد) فرزند حسن مثلث فرماندار این نبرد
 بود، و هنگامی که حسین شکست خورد، او به مراکش رفت و همانجا
 پس از حاکمیت، مسموم شد و از دنیا رفت.

ابن عنبه ادامه داد: ادريس همراه برده اش راشد به منطقه فاس
 و طنجه فرار کرده و در آنجا مردم را به دین اسلام دعوت و آنها
 دعوتش را قبول کرده و او را حاکم خود کردند، الرشید از این موضوع
 به قدری ناراحت بود که خواب از سرش پریده بود، بدین ترتیب به
 سلیمان بن جریر رقی، که زبان زیدی را می دانست، سم داد تا ادريس
 را به قتل برساند.

سلیمان به جریر نزد ادریس با افتخار وانمود کرد که شیعه است و ادریس بن عبد الله از این موضوع بسیار خوشحال شد، سپس از او آب خواست و در فرصتی که راشد برده اش در کنار وی حضور نداشت، مسموم کرده و گریخت. راشد به دنبال سلیمان گشت و او را پیدا کرده و ضربه شدیدی به صورت او زد که باعث مرگش شد، سپس راشد به سوی ادریس بازگشت، اما ادریس از دنیا رفته بود.

تفاوت میان روایت اصفهانی و ابن عنبه این است که اصفهانی روایتش را از زبان ادریس و راه خروجش از حجاز و ورود به مصر و پس از آن به مراکش نقل می فرماید، در حالی که ابن عنبه به ذکر این جزئیات نپرداخته است. ابن عنبه در ادامه این روایت تاریخی می گوید، پس از درگذشت ادریس بن عبد الله محض، فرزندی برای وی به نام ادریس بن ادریس متولد شد.

او می نویسد: هنگامی که پدر ادریس بن ادریس کشته شد، او هنوز جنین در رحم مادرش بود، مادر او ام ولد از بانوان قوم بربر است، هنگامی که ادریس بن عبد الله محض از دنیا رفت، اهل مراکش تاج را بر روی شکم مادر ادریس گذاشتند و او چهار ماه پس از کشته شدن پدرش به دنیا آمد.

شیخ ابو نصر بخاری گفت: هیچ سخنی از ادریس بن ادریس در میان مردم وجود ندارد، چون وی از آن ها دور بود و بعضی ها این سخنان را به راشد نسبت داده و می گویند راشد برای باقی ماندن حکومت در دستش، مردم را فریب داده و برخی می گویند: اصلاً ادریس بن عبد الله فرزندی نداشته است.

البته مسئله اینگونه نیست، چرا که داوود بن القاسم جعفری یکی از بزرگان علمای، علم انساب می گوید که خود داستان ادريس بن عبد الله و قضیه مسموم کردن وی و به دنیا آمدن ادريس بن ادريس را شاهد بوده و می گوید: من در آن زمان در مراکش بودم و دلاور مردی همچون ادريس و زیبا تر از او ندیده ام.

رضا علی بن موسی کاظم می نویسد: ادريس ادريس بن عبدالله از شجاعان، بزرگان و افراد موجه اهل بیت عليهم السلام است، که در میان ما کسی همچون او نمانده است.

ابو هاشم داوود بن القاسم بن اسحاق بن عبد الله بن جعفر طیار گفت: ادريس فرزند ادريس شعری درباره خود برایم سرایید که بدین معناست:

و صبر من مانند صبر همه مردم نیست
 همه در شکوه و یا اضطراب من گمشده اند
 جای عزیزانم را یا اندوه و غصه
 گرفتم یا مردم بیگانه از من
 انگار وقتی به یاد آنها می افتم
 تمام روحم به وحشت می افتد
 اگر اندوه یادشان را به بیرون بدنی
 منتقل کنم، از اضطراب به جزع و فزع می افتد
 از جمله فرزندان ادريس بن ادريس بن عبد الله محض، هشت نفر

هستند، قاسم، عیسی، عمر، داوود، یحیی، عبد الله، حمزه و علی. گفته می شود او فرزندان دیگری غیر اینها داشت، و هر یک از آنها در مناطق مختلف مراکش پادشاهی خود را داشتند و تا به امروز به نسل پادشاهان معروف هستند.

علاوه بر آنچه ابن عنبه گفته: سلسله و خاندان ادریس بن ادریس بن عبد الله محض امروزه در مراکش به نام اشراف یا ادریسیان شناخته می شوند و رئیس آنها پادشاه امروزه مراکش است. علاوه بر اینکه انجمنی برای پیگیری امور این خاندان پاک به نام انجمن اشراف وجود دارد. برایشان این کافی است که از خاندان عترت پاک پیامبر اکرم و از خاندان آن کسی هستند که امام رضا در حق جدشان ادریس بن ادریس فرموده است: خدا رحمت کند ادریس بن ادریس را! که او نجیب و فرد شجاع اهل بیت است. به خدا سوگند! که شبیه او در میان ما باقی نمانده است. این حدیث به نقل از علامه اعلمی حائری در کتاب *دائرة المعارف هنگام ترجمه ادریس بن ادریس ذکر شده است.*

اما در رابطه با مرقد شریف وی در مراکش باید گفت بارگاه وی بسیار مشهور است. مرقد او در استان مکناس، در منطقه ای به نام (زرهون) قرار دارد. زرهون منطقه کوهستانی و پر درخت و دارای آب و هوای معتدل و خنک است، این شهر به نام مولای ادریس معروف است و مقصدی مهم و محبوب برای مراکشی هاست، علاوه بر اینکه جایگاه مهمی برای بسیاری از گردشگران خارجی است، که برای دیدن از این منطقه غنی از آثار باستانی رومی به این منطقه می آیند.

بارگاه این مرد ارجمند، مورد عنایت پادشاه مراکش که لقبش امیر مؤمنان است، قرار داشته و همچنین این بارگاه مورد توجه اتحادیه اشراف و مراکشی‌ها قرار دارد و مکانی برای تبرک جستن و نماز خواندن و دعا کردن برای برآورده شدن حوائج از درگاه ایزد یکتا می‌باشد. به جرات می‌توان گفت، این مکان پر از نماز گذاران و زائران هستند و بنده در نیمه سال ۲۰۱۶ در این مکان مشرف شده که تصویر آن را در پیوست خواهید دید.

در پایان سلام بر سید و سرورم ادریس فرزند سرورانم و خاندان اهل بیت نبوت و می‌گوییم: شما پاک و طاهر هستید و سرزمینی که شما آرمیده‌اید پاک و طاهر است والسلام علیکم و رحمه الله وبرکاته.

و در نهایت باید گفت حمد مخصوص پروردگار عالمیان است

۱ - عکس دکتر احمد قیس در ایستگاه قطار
در شهر مکناس قبل از روانه شدن به منطقه (زرهون)

۲ - عکسی از منطقه زرهون واقع در قله کوه

۳ - نزدیک ترین عکس به منطقه زرهون

۴ - میدان منطقه زرهون که به مقام مولای ادریس می رسد

۵ - راهروی رسید به مسجد و بارگاه مولا ادريس

۶ - تابلوی دیواری درباره نسب ادريس که بر روی دیوار رواق بیرونی آویزان است

۷ - ورودی صحن خارجی بارگاه مولا ادريس

۸ - عکس درونی صحن بیرونی بارگاه شریف

۹ - پله‌ای که به صحن داخلی بارگاه مولا ادریس می‌رسد

۱۰ - عکسی از درون صحن داخلی

۱۱ - عکسی دیگر از درون صحن که در آن زائران معلوم اند

۱۲ - عکسی دیگر از صحن داخلی

۱۳ - عکس ورودی بارگاه و ضریح شریف از صحن داخلی

۱۴ - عکسی دیگر از ورودی ضریح

۱۵ - ورودی ضریح شریف و خادمان آن

۱۶ - عکس ضریح شریف مولا ادريس از درون گنبد شریف

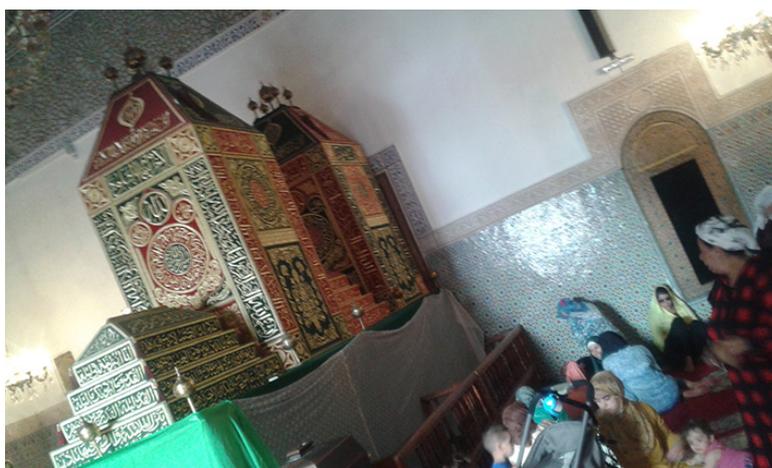
۱۷ - عکس دکتر احمد قیس در کنار ضریح مولا ادیس

۱۸ - عکس دیگر ضریح شریف که در کنارش دکتر احمد

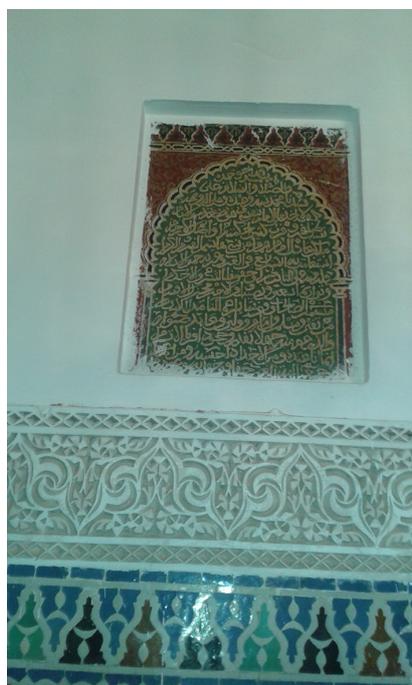
۱۹ - عکس نزدیک تر از جلوی ضریح شریف که در آن دکتر احمد قیس نمایان می شود

۲۰ - عکس کناری ضریح شریف که گروهی از خانمان زائر مولا ادریس را نشان می دهد

۲۱ - عکس کناری ضریح شریف که گروهی از آقایان زائر مولا ادریس را نشان می‌دهد

۲۲ - تابلوی دیواری که بر روی آن نام صاحب بارگاه شریف و نسب آن نمایان می‌شود

۲۳ - تابلوی دیگر که بر روی آن تاریخ تجدید بارگاه و ضریح نمایان می شود

فهرست

۱۹	پیشگفتار (چاپ اول)
۲۱	پیشگفتار (چاپ دوم)
۲۳	به نام خدا
۲۳	خواندن مجدد تاریخ درآمدی بر وحدت اسلامی
۳۳	محبت خاندان اهل بیت در ذهن و جان مصری ها
۵۵	مصر... و امام حسین <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> و سر شریف
۸۱	به نام خدا
۸۱	مصر... و حضرت زینب کبری <small>رَضِيَ اللهُ عَنْهَا</small>
۱۲۵	مصر و خاندان امام حسن مجتبی <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> حرم طباطبائی ها رضوان الله عليهم
۱۵۳	مصر... و خاندان امام حسین <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> و آرامگاه حضرت سکینه
۱۷۷	مصر و خاندان امام حسن مجتبی <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> مسجد و بارگاه سیدی ابراهیم (رضوان الله علیه)

- مصر... و خاندان حسن مجتبی علیه السلام حرم حضرت نفیسه رضی الله عنها ۱۹۳
- مصر و خاندان حسن مجتبی علیه السلام بارگاه زید ابلج رضوان الله علیه . ۲۱۳
- مصر و خاندان امام حسن مجتبی علیه السلام حرم حسن انور رضی الله عنه . ۲۲۷
- مصر و بارگاه حضرت عایشه رضوان الله علیها ۲۴۳
- مصر... و خاندان امام حسن مجتبی علیه السلام بارگاه محمد انور رضوان الله علیه ۲۵۷
- مصر نماد باستانی تمدن بشری و تنوع فکری و دینی کوه موسی و کوه قدیسه کاترین ۲۶۵
- مصر... و خاندان امام حسین علیه السلام بارگاه زید بن علی زین العابدین علیه السلام ۲۷۹
- مصر.. و دختر امیر مؤمنان علی ابن ابی طالب علیه السلام مسجد و بارگاه حضرت رقیه ۲۹۹
- مصر... و بارگاه مالک بن حارث اشتر ۳۱۵
- مصر و بارگاه محمد بن ابی بکر رضوان الله علیه ۳۳۵
- مصر سپس مراکش.. و بارگاه مولا ادريس رضوان الله علیه ۳۵۳